

Ortaöğretim Kurumlarında

**İNKILAP TARİHİ ve
ATATÜRKÇÜLÜK
ÖĞRETİMİ ve SORUNLARI**

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI

Ortaöğretim Kurumlarında
İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK
ÖĞRETİMİ VE SORUNLARI

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
X. ÖĞRETİM TOPLANTISI
21 - 22 Mayıs 1992

ŞAFAK Matbaacılık
☎: 229 57 84 Ankara

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
ÖĞRETİM DİZİSİ NO : 10

Yayına Hazırlayan

Prof. Dr. Mahmut ÂDEM

Araş. Gör. Kasım KARAKÜTÜK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
SUNU.....	V
TED BİLİM KURULU BAŞKANI Prof. Dr. Mahmut ÂDEM 'in X. ÖĞRETİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI.....	VII
TED GENEL BAŞKANI Prof. Dr. Rüştü YÜCE 'NİN KONUŞMASI.....	XV
BİLDİRİ I : İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Ortaöğretim Programlarındaki Yeri ve Niteliği.....	1
Ekrem ÜÇYİĞİT	
BİLDİRİ II : Yakın Dönemler Tarihi Öğretimi ve Devrim Tarihi.....	31
Prof. Dr. Salih ÖZBARAN	
PANEL I : İnkılap Tarihi Dersinin Öğretimi İle İlgili Sorunlar.....	57
Prof. Dr. Sina AKŞİN Tülin CANBOLAT Prof. Dr. Hasan KÖNİ Muammer ŞANLI Alper TAŞDELEN	
BİLDİRİ III : Atatürk Devrimi ve Atatürkçülüğün Temel İlke ve Özellikleri.....	127
Prof. Dr. Şerafettin TURAN	
BİLDİRİ IV : Ortaöğretim Derslerinde Atatürk İlkeleriyle Çelişen Öğeler.....	151
Prof. Dr. Seçil AKGÜN	
BİLDİRİ V : İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılan Kitapların Değerlendirilmesi.....	177
Erdal ASLAN	

PANEL	II : İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ortaöğretim Gençliğine Nasıl Daha İyi Öğretilebilir?.....	199
	Prof. Dr. Ergün AYBARS Ayşe Sevil KURU Güler ŞENÜNVER Doç. Dr. Ünsal YAVUZ	
EK 1	: TED X. Öğretim Toplantısı Programı.....	289
EK 2	: Yayına Hazırlık Çalışmalarında İlgililere Gönderilen Yazı Örneği.....	297
EK 3	: DİZİN (Ad Buldurusu).....	301
EK 4	: Türk Eğitim Derneği Yayınları.....	305

SUNU

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel taşı olan Devrim Tarihi dersinin okutulması; her tür ve düzey okullarda, hatta öğretmenden öğretmene çok farklı olduğu gözlenmektedir.

Örneğin 12 Eylül 1980 sonrası tüm yükseköğretim kurumlarının her sınıf ve yarıyılında Devrim Tarihi dersi zorunlu ortak dersler olarak okutulmuştur. Ancak bu dersleri okutacak yeterli nitelikte ve sayıda öğretim elemanı bulunmadığından, konu ile uzaktan yakından ilgisi olmayan ziraat, veteriner, arkeoloji, emekli subay v.b. birçok kişi için bu dersler bir çeşit geçim kaynağı olmuştur. Hatta tarih lisansı olmayanlara bile; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nce yüksek lisans ve doktora diplomaları verilmiş olduğu savı ile sorun mahkemelere bile yansımıştır.

Böylece alandan olmayan insanlarca okutulmakta olan Devrim Tarihi dersini, kimileri Orta Asya'dan başlatıp 1071'de bitirmiş, kimileri Selçuklularda, kimileri de I. ya da II. Meşrutiyete değin getirmiş, hiç Devrim Tarihi okutmadan öğrenciler mezun olmuşlardır. Bilimsel kurumlar olan üniversitelerde Devrim Tarihi dersi, amacından bu denli saptırılabilirse, bu üniversitelerce yetiştirilen ortaöğretim öğretmenleri bu dersi nasıl okuturlar?

Ortaokul programında, Tarih dersinin birinci amacı şudur: *

* Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaokul Programı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951, s. 95.

"Türk çocuklarını; Türk Devriminin anlamı ve tarihi önemi üzerinde düşündürmek ve onların devrim değerlerine bağlılıklarını kuvvetlendirmektir."

Cumhuriyetimizin kuruluşundan 70 yıl sonra, geriye dönüp baktığımızda, bu amaca ne ölçüde ulaşıp ulaşılmadığını görür gibi oluyoruz. Çocuklarımız Türk Devrim değerlerine bağlı olarak yetişmiş olsalardı, kamplara ayrılarak birbiriyle savaşırlar mıydı? Hem 12 Mart 1971, hem de 12 Eylül 1980 öncesi görüldüğü gibi ülkemizde "Kurtarılmış Bölgeler" oluşur muydu? Kahraman Maraş olayları, hatta bugün Güney Doğuda yaşanan etnik, tarikat vb. bölücü olaylar yaşanır mıydı?

Öyleyse Devrim Tarihi dersinin; tüm öğretim programları içinde ayrı bir önemi ve yeri bulunmaktadır.

Bu ders; alandan olmayan, Türk Devrimine inanmayan insanlara bırakılamayacak denli önemli, hatta en önemli derstir.

Bu denli önemli, önemli olduğu denli de güncel olan bir öğretim sorununun gündeme getirilmesi, tartışılması, yansız ve bilimsel görüşlerin ilgililerin hizmetine sunulmasıyla TED Bilim Kurulu tartışmalara azımsanmayacak bir katkıda bulunmak istemiştir.

Bu toplantının yayımlanması ile bu amaca ulaşıldığı inancını taşımaktayım.

Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
TED Bilim Kurulu Başkanı

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ BİLİM KURULU BAŞKANI
PROF. DR. MAHMUT ÂDEM'İN
X. ÖĞRETİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI**

Sayın Konuklar,

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına hepinize saygılar sunuyorum.

Türk Eğitim Derneği, Büyük Atatürk'ün buyruğu ile 1928 yılında kamuya yararlı bir dernek olarak kurulmuştur.

Türk Eğitim Derneği, kuruluşunun 50. yılından itibaren, birçok eğitim etkinliğinde bulunmaya başlamıştır. Bu etkinlikler şunlardır:

1 - 1978 yılında başlatılmış olan, eğitim alanında büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendirmek.

Bugüne değin TED Eğitim Hizmet Ödülü verilen eğitimciler şunlardır:

- 1 - 1978 yılı Merhum Hıfızırrahman Raşit Öymen,
- 2 - 1979 yılı Sayın Rauf İnan,
- 3 - 1980 yılı Sayın Ahmet Çiçek,
- 4 - 1981 yılı Merhum Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedoğlu,
- 5 - 1982 yılı Merhum Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal,

- 6 - 1983 yılı Merhum Rüştü Uzel,
- 7 - 1984 yılı Merhum Mehmet Fuat Gündüzalp,
- 8 - 1985 yılı Sayın Prof. Dr. Feriha Baymur,
- 9 - 1986 yılı Merhum Kemal Demiray,
- 10 - 1987 yılı Sayın Prof. Dr. Rauf Nasuhoğlu,
- 11 - 1988 yılı Sayın Prof. Dr. Yaşar Karayalçın,
- 12 - 1989 yılı Merhum Prof. Dr. Selahattin Ertürk,
- 13 - 1990 yılı Sayın Hüseyin Hüsnü Tekişik,
- 14 - 1991 yılı Sayın Hüseyin Hüsnü Cırtlı,
- 15 - 1992 yılı Sayın Beşir Göğüş.

Ayrıca 1980 yılında Merhum Doç. Dr. Mithat Enç'e TED Eğitim Bilimi Ödülü; 1990 yılında Sayın Prof. Dr. Yıldız Kuzgun'a TED Eğitim Araştırma Ödülü verilmiştir.

Türk Eğitim Derneği, eğitim araştırmalarını da desteklemektedir.

2 - Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nca yürütülmekte olan en önemli programlardan biri de geleneksel yıllık eğitim toplantılarıdır.

1977 yılından beri yapılan eğitim toplantıları şunlardır:

- 1 - Yükseköğretime Giriş Sorunları (1977),
- 2 - Ulusal Eğitim Politikamız (1978),

- 3 - Çocuk ve Eğitim (1979),
- 4 - Temel Eğitim ve Sorunları (1980),
- 5 - Atatürk ve Eğitim (1981),
- 6 - Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları (1982),
- 7 - Okulöncesi Eğitim ve Sorunları (1983),
- 8 - Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz (1984),
- 9 - Gençliğin Eğitimi ve Sorunları (1985),
- 10 - Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları (1986),
- 11 - Yaygın Eğitim ve Sorunları (1987),
- 12 - Yükseköğretimde Değişmeler (1988),
- 13 - Demokrasi İçin Eğitim (1989),
- 14 - Eğitimde Laiklik (1990),
- 15 - Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları (1991).

Bugüne değin yapılmış olan 15 eğitim toplantısından 14'ü kitap olarak yayımlanmıştır.

3 - Bilim Kurulumuz, 1983 yılından itibaren yıllık bilimsel toplantı sayısını birden ikiye çıkarmaya karar vermiştir. Bundan böyle her yıl biri eğitim, diğeri öğretim olmak üzere iki bilimsel toplantı düzenlenmektedir. Bugüne değin yapılan öğretim toplantıları şunlardır:

- 1 - Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları (1983),

- 2 - Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları (1984),
- 3 - Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları (1985),
- 4 - Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları (1986),
- 5 - Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları (1987),
- 6 - Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları (1988),
- 7 - Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları (1989),
- 8 - Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları (1990),
- 9 - Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü-Ahlak Bilgisi Öğretimi ve Sorunları (1991).

Bu dokuz öğretim toplantısının tümü kitap olarak yayımlanmıştır.

Görülüyor ki, hem eğitim hem de öğretim toplantılarının konusunu belirlerken Bilim Kurulumuz, Türkiye'nin gündeminde olan güncel bir konu seçmeye büyük özen göstermektedir. Bu cümleden olarak, Atatürk'ün doğumunun 100. yılında, Atatürk ve Eğitim; 1979 yılında Çocuk ve Eğitim ve 1985 yılında, Gençliğin Eğitimi ve Sorunları vb. örnekler sayılabilir.

Bilimsel toplantı konuları o denli güncel seçildi ki, kimi zaman Milli Eğitim Bakanlığı'nın temsilcileri, "bu toplantıda sunulan bildiriler, panel konuşmaları ve tartışmalar yayımlanmak üzere rapor olarak hazırlanır hazırlanmaz, bu raporun bir nüshasını bize verin, çalışmalarımızda yararlanalım" demişlerdir. "Temel Eğitim ve Sorunları" konulu toplantı için böyle bir istekte bulunulmuştu. Bununla birlikte istenildiği gibi yararlanılıp yararlanılmadığı konusunda kuşkuluyuz.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu; verilen ödüllerle, düzenlenen bilimsel toplantılarla, bu toplantıların kitap olarak yayınlanmasıyla, bugün 84. sayısına ulaşmış olan Eğitim ve Bilim dergisi ile ülkemiz eğitiminin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Bilim Kurulumuz, kitapların maliyetine satılmasına özen göstermektedir. Yayınlarımızda hiç bir zaman kâr amacı güdülmemektedir.

Geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da; veli, öğrenci, öğretim üyesi, eğitimci olarak hepimiz için çok önemli güncel bir sorun olan "Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları" konusunu inceleyeceğiz.

Burada Devrim Tarihi ve Atatürkçülük öğretiminin önemi ve güncelliği üzerinde duracak değilim. Şu kadarını söylemek istiyorum.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun Birinci Maddesi Türk Milli Eğitiminin genel amacını aynen şöyle belirlemiştir:

Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk İnkılap ve İlkelerine ve Anayasa'da ifadesi bulunan Atatürk Mil-

liyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini ve vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan **demokratik, laik ve sosyal** bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.

Öte yandan Atatürk'ün eğitim ilkeleri de şunlardır:

- Eğitim ulusal olmalıdır.
- Eğitim bilimsel olmalıdır.
- Eğitim laik olmalıdır.
- Eğitim karma olmalıdır.
- Eğitim uygulamalı olmalıdır.

Bugün Türk Milletinin bütün fertleri Atatürk İnkılap ve İlkelerine bağlı mı yetiştiriliyor? Eğitimimiz ne kadar laik?

Ulusal eğitimimiz ne ölçüde çağdaş ve demokrat Türk insanı yetiştiriyor?

Bu konudaki kaygılar giderek artmaktadır. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi konusunda karşılaşılan tüm sorunları burada sayacak değilim. İki gün, bu konunun uzmanı, bilim adamları ve uygulayıcıları tüm yönlerini dile getirecekler, tartışacaklardır.

Her zaman olduğu gibi bugün de toplantımıza katılarak, çalışmalarımızda bize güç kattığınız için başta bildiri suna-

cak, panelde konuşacak bilim adamlarımıza, uzmanlarımıza ve tüm konuklarımıza teşekkür eder, hepinize Bilim Kurulumuz adına saygılar sunarım.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE'NİN KONUŞMASI

Saygıdeğer Konuklar, Değerli Eğitimciler, Bilim Adamları, TED'nin Sayın Üye ve Mensupları,

Türk Eğitim Derneği (TED)'nin geleneksel olarak her yılın ilkbahar döneminde düzenlediği "Öğretim Toplantıları"nın onuncusu olan "Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları" konulu öğretim toplantısına hoşgeldiniz. Hepinizi TED Genel Merkez Yönetim Kurulu adına saygı ile selamlıyor ve toplantıya katılmanız nedeniyle teşekkürlerimi sunuyorum.

Toplantıyı ve eğitime gönül veren bu güzide topluluğun varlığını fırsat bilerek sizleri kamuya yararlı bir Dernek olan Türk Eğitim Derneği çalışmaları hakkında bilgilendirmeyi görev saymaktayım. TED büyük önderimiz Atatürk'ün yönlendirmesiyle 1928 yılında kurulmuştur. Temel çalışmaları fakir, kimsesiz ve fakat yetenekli Türk Çocuklarına burslar vermek, İngilizce öğretim yapan okullar açmak, yurtlar kurmak, ülkenin eğitim faaliyetlerini desteklemek ve geliştirmek, gençlerimizin sosyal, kültürel ve sportif çalışma ve dayanışmalarına katkıda bulunmaktadır.

Türk Eğitim Derneği kuruluşundan bu yana geçen 64 yıl içerisinde amaçlarından hiç bir sapma göstermeksizin etkinliklerini giderek artan bir tempo ile sürdürebilen ve ayakları üzerinde dimdik kalabilen nadir derneklerden biridir. Yılda ortalama 850 Türk çocuğuna burs verilmekte, biri Ankara'da diğerleri Ankara dışındaki il ve ilçelerde kurulu 7 Vakıf okulunda yaklaşık 12.000 öğrenciye nitelikli eğitim ve

öğretim olanakları sağlanmakta, Adana'da bulunan yurttaki 300 öğrenci barındırılmakta, eğitime ilişkin konuların işlendiği "Eğitim ve Bilim" adlı bir dergi üç ayda bir yayımlanmakta, her yıl genellikle Mayıs ve Kasım aylarında biri öğretim, diğeri eğitim dallarında iki bilimsel toplantı düzenlenmekte, Haziran ayı içerisinde bir eğitimci, "Hizmet Ödülü" ile ödüllendirilmekte ve eğitim konusundaki çeşitli araştırma projeleri desteklenmekte ve eğitim araştırmaları ödüllendirilmektedir. Takdir buyuracağınız gibi Türkiye'de kendisini Türk Eğitim yaşamının gelişmesine bu denli adanmış başka bir derneği bulmak oldukça zordur. Sizlerden aldığımız güçle daha yararlı çalışmalar yapacağımızdan ve bu konuda her türlü öneri ve yönlendirmeye açık olduğumuzdan herkesin emin olmasını isterim.

Eğitimi sosyal ve ekonomik kalkınmanın ve çağdaş olmanın temel ögesi sayan Türk Eğitim Derneği 1991 yılı içinde Türk Eğitimine katkılarını eksiltmeden sürdürmüştür.

1991 Mayıs ayı içerisinde yapılan Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi ve Sorunları konulu IX. Öğretim Toplantısından hemen sonra Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu tarafından X. Öğretim Toplantısında ele alınacak konunun "Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları" olması uygun görülmüş ve bu yöndeki çalışmalara hız verilmiştir. Bugün ve yarın ülkemizin en seçkin bilim adamları ve uzmanlarınca objektif bir biçimde tartışılacak olan konunun ve X. Öğretim Toplantısında erişilecek sonuçların ülkemizin eğitim politikasına olumlu katkılar getirmesini diliyorum.

Tarih, insan geçmişini zaman ve yer gösteren belgelerle inceleyen ve geçmişi aydınlatmayı, tanıtmayı ve öğretmeyi amaçlayan beşeri bir bilimdir. Bireylere geçmişi öğretirken şimdiki zamanla bir bağlantı kurmak, hatta ileriye yönelik düşünebilmek yeteneğini kazandırır.

Ulusların tarihinin incelenmesi, konuyu oluşturan belli zaman dilimleri içinde analiz veya sentez içeren bir yöntemle ele alınır. İnceleme ve araştırmalarla sorunları bulup gerçekleri ortaya çıkarmak tarihinin görevidir. Bu görevin yerine getirilmesiyle tarih, bilim niteliğini kazanır.

Tarih gibi bireyleri çok geniş bakış açıları ile donatan ve ufuklar açan bir bilim dalını sevdirmek ve benimsetmek önemlidir. Araştırmacı potansiyelini yönetmek, onları ileride daha verimli kılmak ise eğitim yöntemleriyle ilintilidir.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihini öğrenmek ve öğretmek ülkenin geleceği için büyük önem taşımaktadır. Tarihsel bilgiden yoksun kuşakların siyasal, sosyal, kültürel ve teknolojik alanlarda söz sahibi olsalar dahi, genel değerlendirme içinde yetersiz kalacaklarını ve bu yetersizliğin ülkenin tüm birimlerine yansıtacağını söylemek gerçeklerin bir ifadesidir. Kabul etmek gerekir ki, tarih bilimi ülkelerin kaderleri ve gelecekleri için kaçınılmaz ve vazgeçilmez bir öğedir. Bu yaklaşım içinde Türk Tarihi üzerinde günümüze kadar yapılmış bütün araştırmaları ve verilmiş eserleri şükranla karşıladığımı bu vesile ile dile getirmek istiyorum.

Özellikle yakın tarihimiz gibi toplumumuzu ve geleceğimizi yakından ilgilendiren bir konuda eğitimcilere düşen görev gençlerimize Atatürk'ün ve Atatürkçü bakış açısı ile

öğretilenlerin sentezini yapabilme, bir dogma ürünü olmayan yargılara varabilme olanak ve becerisini kazandırmak olmalıdır.

Ülkemizde yükseköğretim çağına gelenlerin ancak % 15'nin bu olanaktan yararlanabildikleri ve ortaöğretimden sonra hayata atılanların küçümsenmeyecek yüzdesi dikkate alınarak, ortaöğretilmiş olanların Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürkçülük ile yalnız bilgi sahibi değil, yargı sahibi olabilmeleri de sağlanmalıdır. Bunun için öncelikle öğrencilerin tarih yüklenmesinden kurtarılması gerekir. Halen yürütülmekte olan öğretim programı içerisinde tarih dersleri tarih sıralaması demek olan kronoloji bilgisi ve anlaşma maddelerini içeren "ezber" nitelikten çıkamamaktadır. Dersler öğrenciye analiz-sentezi, düşünme gücünü en güzel biçimde öğretebilecekken, sevirimsiz, katı, itici bir ezber ders kimliğinde gelişmektedir. Oysa tarih dersleri öğrencinin derse katılımını sağlayacak, soru yanıt dengesini getirecek, yakın tarihimize ilişkin merak-istek kapılarını açacak biçimde verilmelidir. Bunlara ek olarak Cumhuriyet Tarihi dersini öğrenciye sevdirecek ebedi yapıtlar, konuyu daha iyi anlatacak coğrafya bilgisi ve elverdiğince de kavramayı artıracak görsel işitsel yöntemler öğrenim süresince sunulmalıdır.

Bu duygularla sizleri selamlıyor, Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nu böyle önemli ve güncel bir konuyu gündeme getirdiği için kutluyorum.

Sözlerime son verirken bu toplantının eğitim ve toplum yaşamımıza yeni boyutlar ve görüşler getireceği inancı ile toplantıya bildiriyle katılan, panel üyesi olarak görev alan,

oturum ve panelleri yönetme görevlerini üstlenen tüm bilim adamlarına ve uzmanlara, toplantının programını hazırlayan ve gerçekleştiren TED Bilim Kurulu'na, içinde bulunduğumuz salonu toplantı için tahsis eden TED Ankara Koleji Vakfı Yönetim Kurulu'na ve toplantının herhangi bir aksaklığa meydan vermeyecek biçimde organize edilmesini sağlayan TED Genel Merkez bürosu mensuplarına teşekkürlerimi bir borç biliyor ve TED X. Öğretim Toplantısının başarılı geçmesini diliyorum.

BİLDİRİ I

İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNİN ORTAÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ YERİ VE NİTELİĞİ

Konuşmacı : Ekrem ÜÇYİĞİT

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN

INKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNİN ORTAÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ YERİ VE NİTELİĞİ

Ekrem ÜÇYİĞİT *

*"İnkılâbın hedefini kavramış olanlar daima
O'nu muhafazaya muktedir olacaklardır."*

Atatürk

Tarihimiz, M.Ö. III. yüzyıla kadar uzanıyor. Türkiye Tarihi bunun dokuz yüzyılı aşan son kısmında, Devrim Tarihimiz de Türkiye Tarihinin yaklaşık olarak son 80-90 yıllık kesiminde yer alıyor. Coğrafi alan olarak da Türkiye sınırları içindeki gelişmelere bağımlı kalıyor. Olayların tarih biliminin sınırları ve sorumluluğu içine girebilmesi için üstünden yüzyılın geçmesi koşulunu umursamamak, en azından anlayışsızlık olur. Bin, hatta binlerce yıl geride kalmış tarihî gelişmelerin öğretiminde bile günümüzün dinî, millî, siyasî ve benzeri etkilerinin baskısından kurtulamadığımız düşünülünce bu görüşe katılmasak bile saygı duymak zorundayız. Bu nedenle tarih olup olmadığı bile tartışma götüreren son yüzyılın tarihini inceler ve öğretirken tarihî gerçeğin duygusal nedenlerle kaybedilmemesine içtenlikle ve olabildiğince çaba göstermeliyiz. Bu bağlamda Alexis Carrel şöyle demiştir: "Bizi ancak gerçek kurtarabilir." Aynı çizgide John Locke şöyle demiştir: "Gerçeği gerçek olduğu için sevmek! İşte bu, dünyada insanlığın kemalinin en önemli ögesi ve bütün diğer faziletlerin de kaynağıdır."

* Emekli Tarih Öğretmeni

Müspet bilimlerde bu tür özdeyişlere sadık kalmak görelî olarak daha kolaydır. Ama Tarih gibi insan toplumlarından söz eden bilimlerde gerçek, çok çabuk feda edilen, en çok ihanet edilen bir fazilettir. İşte bu endişe iledir ki Atatürk de bu konuda şu uyarıyı yapmaktan kendini alamamıştır: "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşkırtacak bir mahiyet alır." (Ağustos 1934)

Tarih kitaplarının birbirine ters düşen ve zaman zaman gerçekten alabildiğine uzaklaşan açıklamaları karşısında şaşkına dönen bir insanlık; işte bu yüzdendir ki yüzyıllardan beri ve şu yaşadığımız yıllarda, kimi zaman insana umutsuzluk veren, vahşî bir iştiha ile birbirine saldırmaktadır.

Yurdumuzda da bilimin gerçeğe götüren yolundan sapmış, yabancı ideolojilerin yanıltıcı cazibesine tutulmuş binlerce genç; akıl almaz bir hırsla vatanına, milletine, bayrağına, askerine, polisine saldırmakta ve çevresine dehşet salmaktadır. Devrim Tarihimiz, yabancı ideolojilerden koruyacak bir başarı ile öğretilebilse bu tür şiddet olaylarına çok daha az rastlanırdı. Yakın tarihimiz bilinenleri tekrarlayan bir durumdan kurtarılmadıkça beklediğimiz sonuç elbette alınamayacaktır. İşte bu nedenledir ki şu toplantıya katılanlar bildikleri ve düşünebildikleri ile bu konuya yardımcı olmak durumunda ve zorundadırlar. Bu çabaya emekli ve emektar bir öğretmen olarak katılırken düşünebildiklerimi sayın dinleyicilerin takdir ve eleştirilerine sunuyorum:

I. Türkiye Tarihinin Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet olmak üzere üç bölümde okutulması konunun doğasına ve kapsamına uygundur. Öğretim, bu dönemler arasındaki

arkları elbette belirtmek durumundadır. Özellikle Cumhuriyet dönemi, toplumun Batı uygarlığı ile genişliğine ve derinliğine ilişki kurduğu dönemdir. Bu nedenle bizi tarihimizin geçmiş dönemlerinden ayıran farkların belirlenmesine ve bunun gerekçelerinin açıklanmasına elbette ağırlık verilecektir. Ama bu arada, bu dönemler arasındaki bütünlüğün kaybedilmemesine de özen gösterilmelidir. Oysa bu bütünlük kaybedilmiş gibidir. Özellikle aydın kesim, tarihimizin Selçuklu, hatta Osmanlı dönemlerinden kopmuş gibidir. Devlet tiyatrosunda ve televizyonlarımızda Batı edebiyatından çevrilmiş eserler başarı ile temsil edilirken Osmanlı dönemine ilişkin konuların temsillerinde kimi zaman garip, acaip abartmalara sapılmakta; gülünç görüntüler sergilenmektedir. Oysa atalarımızla aramızda yapay olarak yarattığımız böylesine farklar tarihimizin doğasına da aykırıdır. Çağdaş teknolojinin günlük yaşantımıza getirdiği farklar bir yana bırakılırsa, din ve dil gibi temel kültür alanlarında atalarımızla aramızdaki fark, sanıldığı kadar büyük değildir. Biz Türkiye Tarihinin her devrinde aynı halk, aynı milletiz. Tarih öğretiminin Devrim Tarihi kesiminde de öğretimin millî tarihteki bu bütünlüğü gözden kaybetmeyecek biçimde işlenmesi gerekmektedir.

II. Devrim Tarihimiz bilindiği üzere Batılılaşma tarihimizin son aşamasıdır. Bu tarihin 1826 Vak'a-i Hayriye'den önceki dönemi başarısız çabalar ve çırpınışlardan ibarettir. Tanzimat (1839)'tan Cumhuriyet'e uzanan dönem ise, askerlik bir yana bırakılırsa, hiç bir alanda radikal olamamıştır. Mektep yanında medrese, nizamî mahkeme yanında şer'î mahkeme, hatta yeni edebiyat yanında dîvan edebiyatı sürüp gitmiştir. Cumhuriyet dönemi ise çağdaşlaşma yolunda hiç

bir tereddüde yer vermeyen radikal devrimlerle önceki dönemlerden ayrılmaktadır. Üstelik tarihinde 35 yıllık barış dönemi bulunmayan milletimiz bu dönemde 70'inci barış yılını kutlamış, nüfusu beş katına çıkmış, bu arada Hatay'ı ve Kıbrıs'ın Türk Kesimini kurtarmayı da başarmıştır.

Anlamsız kaprislerle bu dönemin başarılarını küçümsemek isteyenlere karşı, tarihî gerçek somut örneklerle ortaya konulmalıdır. Bilindiği gibi devrimlerimiz, tarihte az rastlanan dâhî bir liderin iradesiyle gerçekleşmiş, ama 1946'dan bu yana yaşadığımız çok partili demokratik dönemlerde geçirdiği bunalımlara karşın ana hatlarıyla korunabilmiştir. Demokrasinin doğal ürünü olan özgürlükten yararlanan gerici akımların kopardığı gürültüye karşın hiç bir kuvvet laik düzeni şeriat düzenine çevirememiş, Latin alfabesini Arap alfabesine döndürememiştir. Tam tersine hür seçimlerde ortaya çıkan milli irade laik düzeni desteklemiş, kısaca demokrasi ve laiklik başarılı bir ahenk sergilemiştir. Bu olgu İslam dünyasında ve bütün İslam tarihinde ilk kez görülen bir başarıdır. Anarşik dönemlere ve neden olduğu askerî müdahalelere karşın demokrasi de daima kalıcı ve temel bir yapı olarak oturmuştur.

III. İşte bütün bunlara karşın Türkiye hâlâ az gelişmiş bir ülke ve Avrupa'nın en geri kesimidir. Zengin bir doğal varlık üstünde fakir, ileri bir devirde hâlâ geridir. Çağımızın servet ve uygarlık düzeyine ulaşabilmek için gösterilen çabalara, çırpınışlara, hatta başarılarla karşın durumumuz budur. Çaresini bulmak her şeyden önce bu gerçeğin gereken cesaret ve samimiyetle ortaya konmasına bağlıdır. Çare ararken kurtuluşu şu veya bu siyasi rejimden beklemek hayaldir.

Göklere çıkardığımız demokrasi dahil, hiç bir siyasî düzende milletleri havalara uçuran bir mucize yoktur. Yine Alexis Carrel'i dinleyelim: "İdeolojilerin zaferi uygarlığın yenilgisi demektir". Çağımız en iddialı ideolojilerin bile iflasına tanık olmuştur. Kurtuluşu şeriat düzeninde arayanların durumu da ortadadır: Bütün İslam dünyası bugün uygar dünyanın en geri kesimidir. Burada soru şudur: Ülkemiz demokratik, laik yapısına ve yetmişinci barış yılına girmiş olmasına karşın niçin hâlâ çağdaş dünyanın gerisindedir? Bir çıkış, bir kurtuluş yolu aramak tarihimizde yeni birşey değil. Zaman zaman bu doğrultuda çok kafa yorulmuştur. İşte aklıma gelen bir örnek: "Bir ışık gösteren olsaydı eğer, bir tek ışık, biz o zulmetleri çoktan yarararak çıkmıştık." Beklenen ışık, bu feryada bir cevap gibi nihayet ufuktan görüldü: "Hayatta en hakikî mürşit ilimdir."

Türkiye'de bu sözü de, sahibini de herkes tanıyor; ama tanıyor da ne oluyor? Biz bu sözü çerçeveye koyup duvara astık, hatta fakültelerin duvarlarına kazıdık ve bir daha dönüp bakmadık. Çağdaş Batı uygarlığının ezici üstünlüğünü sağlayan temel öğenin müspet bilim olduğunu yeterince anlayamadık. Bilimin değerini inkâr etmedik ama yaşamın tümüyle bilimsel bir zemin üzerinde yürümesi gerektiğini de anlayamadık. Çabalarımız müspet ilim yerine günlük politikanın kaypak, kararsız zemini üzerinde büyük ölçüde zarara uğradı ve uğruyor. Hâlâ geri oluşumuzu gören bazı gençler, demokrasi ve laikliğin değersiz birşey olduğunu sanıyor, yabancı ideolojilere umut bağlıyor. Özellikle aşırılığı ile tanınmış bazı örgütlerin bu durumdan yararlanarak lise öğrencilerine yöneldiğini basından öğreniyoruz. Az önce "İdeolojilerin zaferi uygarlığın yenilgisi demektir" sözünü dik-

katinize sunmuştum. Ben buna olanca ağırlığımı koyarak şunu eklemek istiyorum: "Bilimlerin zaferi uygarlığın da zaferidir." Demin "Bizi ancak gerçekler kurtarabilir" sözünü dikkatinize sunmuştum. Buna şu yargıyla katılıyorum. Bizi gerçeğe ulaştıran, hiç değilse yaklaştıran en güvenilir, en emin yol bilimdir; en hakikî mürşid olması da bundandır. Devrim Tarihimizin öğretiminde de en sağlam yol budur. Tarihin amacı şu veya bu ideolojiyi haklı çıkarmak değildir. Bilimin amacı gerçeği bulmak, tarihin amacı da tarihî gerçeği keşfetmektir. Gerçek ortaya konduktan sonra bunun millî yaşamımıza getirdiği yarar veya zarar açılarından değerlendirilmesi elbette yapılabilir ve yapılacaktır.

Ama ne olursa olsun tarihî gerçeği gözden kaybetmeyi, her endişenin üstünde tutmak zorunludur. Çocuklarımızı yabancı ideolojilerin etki alanından uzak tutmak ancak, bilimin ve gerçeğin sağlıklı atmosferi içinde olanaklıdır. Demokrasinin, laikliğin, özgürlüğün değeri de gerçeğe yaklaşmak için en elverişli zemini hazırlamasındandır. Atatürk, Türk gençliğini Cumhuriyet'e emanet etmedi. Tam tersine, Cumhuriyet'i Türk gençliğine emanet etti. Ama "Hayatta en hakikî mürşit ilimdir" derken kurtuluşu nereden bekleyeceğini milletinin önüne olanca açıklığı ile koymuştur. İşte buna inanan, kurtuluşunu da bu düsturdan bekleyen bir gençlik ümit ve hayal ettiğimiz (Büyük Türkiye) idealinin en büyük güvencesi olacaktır. Devrim Tarihimiz de işte bu doğrultuda okutulmalıdır. Son yüzyıllar dünyasının gerçeklerinden ve gelişmelerinden soyutlanmış bir Devrim Tarihi düşünülebilir mi? Devrim Tarihi öğretiminde bu noktanın ihmal edildiğini söyleyemem ama yeterince dikkate alınmadığı kanısındayım.

IV. Yüzyılımız İmparatorlukların yıkıldığı bir yüzyıldır. Bunlardan sonuncusu olan Marksist-Leninist Sovyetler İmparatorluğu da gürültüsüz, patırtısız, hayret verici bir sessizlikle eriyip silinmiştir. Bununla birlikte bir Türk dünyasının varlığı da adeta keşfedildi. Ortaya çıkan bu yeni Türk Cumhuriyetleri hakkındaki bilgimiz, itiraf edelim ki Latin Amerika devletleri hakkındaki bilgimizden çok değildir. Oysa bu Türk dünyasıyla çok yakın ilişkilere olanak veren bilimsel bir hazırlık yapmak durumunda ve zorundayız. Ders kitaplarımızda XVI. yüzyıldan bu yana Türk dünyası hakkındaki bilgimiz Osmanlı Tarihi sınırlarını aşmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi ve Türk dünyası hakkındaki cehaletimizin hiç olmazsa yetişmekte olan genç kuşaklarda sürüp gitmemesi için Devrim Tarihi programlarına yeni konular eklemek zorundayız. Bu konunun Türkiye dışındaki Türk ve İslam devletleri tarihi ile karşılaştırmalı biçimde ele alınmasında, ortak ve farklı gelişmelerin nedenleriyle birlikte belirtilmesinde yarar, hatta zorunluluk vardır. Lise, hatta üniversitedeki öğrencinin öteki derslerin ağırlığı altında bu konulara ne kadar zaman ve emek ayırabileceği de ayrıca düşünülmesi gereken bir durumdur. Ama kabul etmek zorundayız ki görkemli, heybetli bir tarihe sahip olmak, mutlu olduğu kadar da külfetli bir mazhariyettir. Bunun içindir ki bu zahmete istekle ve isteyerek katlanmamız gerekir.

V. Tarihimizin bu son aşamasında vatanımızın ve devletimizin adı ilk kez Türkiye, milletimizin adı Türk milleti, uğrunda savaştığı amacın adı Mîsak-ı Millî, mücadelesinin adı Millî Mücadele olmuştur. Millet kendi adını sonunda bulmuştur. Kurulan devlet; kadını-erkeği, okumuşu-okumamış, zengini-fakiri ile; Sütçü İmam'ından Topal Osman'ına kadar bütün

bir milletin çaba ve faziletiyle kazanılmış bir zaferin ürünüdür. Hareket noktası, millî iradedir. Resmi gazetesinin adı Hakimiyet-i Milliye'dir. Böyle bir devlet elbette milliyetçi olacaktı ve olmuştur. Burjuva hareketi, sınıf mücadelesi gibi yapay ve zorlama yorumlarla yapılan ideolojik açıklamaların bilimsel değeri de, yararı da yoktur. Tarihî olay bizim görmek ve göstermek istediğimiz gibi değil, kendi doğa ve içeriği ile olduğu gibi ortaya konmalıdır. Ancak o zaman geometrik bir gerçek gibi somut ve inandırıcı olabilir ve genç kuşaklara da mal olabilir. Yüzyılımızda milliyetçiliğin en aşırı örnekleri türemiş, bütün insanlığa meydan okuyan bencil bir cesaretle ortalığı kana boyamış, ama hepsi de iflas etmiştir. Bize Atatürk'ten miras kalan milliyetçiliğin bu türlü akımlarla uzaktan veya çok uzaktan hiç bir benzerliği yoktur. Aradaki farkı en kısa biçimde de olsa belirtmeyi bu tebliğden beklenen bir görev sayarım: Faşizm ve Nazizm insanlığın başının belasıydı ve bundan kurtulmak için dünyamız II. Dünya Savaşı gibi tarihin en kanlı savaşlarından birini yapmak zorunda kalmıştır. Bizim Millî Mücadelemiz ve Kurtuluş Savaşımız ise insanlığın kurtuluşunda yer almış, bütün mazlum milletlere umut kaynağı olmuş, can ve heyecan vermiş, tarihin en asil, en haklı mücadelelerinden biridir. Esef ederim ki biz Devrim Tarihini okuturken bu heyecanı kendi çocuklarımıza vermeyi dahi beceremedik. Atatürk'ten anımsatma amacıyla verdiğimiz şu örnekler yeterince aydınlatıcıdır:

"Dünya vatandaşları hased, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir."

"Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiç bir renk, din ve ırk

farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır."

"Bizim milliyetperverliğimiz her halde hodbînane ve mağrurane bir milliyetperverlik değildir."

"Bu inkılâp milletin selâmeti namına, hak namına yapıldı. Milletimiz demokratik bir hükümet tesis etmek sayesinde düşman ordularını imha etti." (Şubat 1924)

"... Hodbinlik şahsî olsun, millî olsun daima fena telakki edilmelidir."

Sayın dinleyiciler, milletler var oldukça milliyetçilik de var olacaktır. Sorun, milliyetçiliğin, insanlığın ve uygarlığın zararına değil, yararına işler biçimde uygulanmasıdır. Bu amacın elde edilebilmesi için millet gerçeğinin bilimsel bir zemin üzerinde sunulması ve savunulması gerekmektedir. Oysa yurdumuzda milliyetçilik istemiyerek de olsa ırkçı doğrultulara sürüklenmiş, Orta Asya'ya adeta saplanmıştır. Orta Asya'dan geldiğimiz elbette bir gerçektir; ama bu milletin yapısında yer alan türlü etnik öğelerden herbinin Orta Asya'dan geldiğini iddia ve ispata çalışmak gibi bilime ve gerçeğe ters düşen yollara sapılmıştır. Görünüşte ırkçılığı kimse üstüne almaya yanaşmamaktadır. Ama çoğu kez farkına varmadan bu yola sapılmıştır. Şunu herkes bilmelidir ki, tarihin hangi devrinde ve ne yoldan olursa olsun Türklüğe katılmış olan her öge Türk'tür. Kısacası Türkleşmiş olan herkes Türk, Türkçeleşmiş olan her söz Türkçe'dir. Bu millet Orta Asya'dan gelenlerle Küçük Asya'nın yerli halkının karışmasından ve bu karışıma Kafkasya'dan ve Balkanlar'dan katılanlardan oluşmuş bir etnik

karışımıdır. Bu da milletimizin bir yanı ile Anadolu'nun 900 yıllık, bir yanı ile de 9000 yıllık halkı olduğunu gösterir. Tarih öğretiminin bu gerçeği içtenlikle ve cesaretle ortaya koyması ve bu gerçeğe sahip çıkması gerekmektedir. Türk milleti etnik bakımdan ne kadar karışıksa milliyet açısından o derece birlik ve bütünlük gösteren, en sağlam millî toplumlardan biridir. Bize özgü değil, Fransız, İngiliz, İspanyol, Amerikan gibi en köklü milletlerin yapısı da böyledir. Milliyetin etnik kökenlerden çok farklı bir gerçek ve yüzyılları, bazen bin yılları aşan bir tarihin organik ürünü olduğunu ortaya koymak ancak Tarih dersinin ve öğretiminin başarabileceği bir gerçektir. Devrim Tarihi içinde yer alan tarih devrimimizden beklememiz gereken sonuç da bizim hem Orta Asya, Hem Küçük Asya, hem de hepsini kavrayan Akdeniz Uygarlıkları Tarihi içindeki köklerimizi çocuklarımızın da anlayabileceği bir dil ve açıklıkla ortaya koymaktır.

VI. Konuşmamın son aşamasına başlarken Atatürk'ten aldığım ve daha başlangıçta dikkatinize sunduğum şu sözleri hatırlatmama izininizi rica ediyorum: "İnkılâbın hedefini kavramış olanlar daima o'nu muhafazaya muktedir olacaklardır". Bu sözün öngördüğü hedef Çağdaş Batı Uygarlığına ulaşmaktır. Bu uygarlığın en karakteristik niteliği hareket, hatta yarışma halinde oluşudur. Bu dinamizm o'nun müspet bilime oturmuş olmasındandır. Bilindiği üzere çağdaş bilim, tarihin hiç bir dönemi ile karşılaştırılmayacak bir hızla ilerlemekte, ardına takılan insanlığı da uzaylarda uçurmaktadır. Durumu fark eden Dâhî'nin bu konudaki uyarısı adeta feryat halini almaktadır: "... Dünya müthiş bir cereyanla ilerliyor. Biz bu ahengin dışında kalabilir miyiz?"

Devrim Tarihi derslerinin amacı elbette bu hedefin Türk gençliği tarafından anlaşılmasıdır. Doğası ve içeriği bilimsel bir açıklıkla kavranmadıkça genç kuşaklardan devrimlerimizin korunması elbette beklenemez.

Devrimlerimizin ortaçağdan kalma kurumların birçoğunu devirip, yenilerini getirdiği ortadadır. Devrim Tarihi derslerinin devrimlerimizin savunmasını yapması da doğaldır. Ama bunun için devrilen kurumların ve bunların ürünü olan eserlerin veya kişilerin küçümsenmesi ya da karalanması gerekmez. Oysa bu hataya oldukça sık rastlanmaktadır. Devrimlerin bilimsel gerçekler üzerinde açıklanması ve savunulması yerine, devrimin tasfiye ettiği kurumların karalanması gibi yöntemlerin daha kısa ve pratik olduğu sanılmaktadır.

Daha somut bir örnek vermekte yarar görüyorum. Barbaros devrindeki donanmamızı, amirallerimizi, tersanelerimizi layık oldukları biçimde takdir etmek yelkenli donanmaya dönmek değildir. Sultan Süleyman Kanunnamesiyle öğünmek o devrin düzenine dönmek demek değildir. Bunun gibi Bakî'yi, Nefî'yi, Fuzulî'yi anlamak, sevmek de Dîvan Edebiyatına dönmek değildir. Bu ölçü içinde Cevdet Paşa'yı saygı ve rahmetle anmak da Mecelle'ye geri dönmek değildir. Keza hattatlarımızın müzeleri dolduran ve süsleyen eserlerini ve şaheserlerini tanımak, sevmek; yazma kitaplarımızı okumak, arşivlerimizdeki belgeleri inceleyip değerlendirmek Arap harfli eski yazımıza dönmek veya dönmeyi özendirmek değildir. Tam tersine, tarihimizin ve kültürümüzün görkemli veya bunalımlı devirlerini hakkıyla anlamak ve anlatmak için tutulacak en doğal yoldur. Belirtmek isterim ki Atatürkçülük

Atatürk'ün bıraktığı noktada yerinde saymak değil, tam tersine O'nun yolunda yürümek ve yarışmaktır. Kemalizm herkesin demir atıp dinleneceği bir liman değil, sürekli bir yolculuktur. Bu yol en hakiki mürşit olan ilmin yoludur. En belirgin niteliği de dinamizmdir. Önemli olan bu yolda aşırı sağa veya sola sapmadan yurdumuzu ve ulusumuzu çağdaş, büyük Türkiye hedefine ulaştırmaktır. Yeri gelmişken belirtmek isterim ki Atatürkçülük daracık bir yol değil; geniş, ferah bir caddedir. Dindar vatandaşa da, ulusçuya da, toplumcuya da yer vardır. Yalnız sola ya da sağa, aşırılığa ve bağınazlığa tahammülü yoktur.

Son olarak şunu da eklememe iznini rica ederim: İlerici olmanın en sağlam ölçüsü bilimdir. Kim daha bilimsel düşünüyor, daha bilimsel yazıyor, yönetiyor ve davranıyorsa o daha ileridedir ve Atatürk'ün de yolundadır. Devrim Tarihimiz öğretilirken bunlar gibi daha pek çok şey söylenebilir. Ama şu anda, şu küçük bildirinin sınırlarını bundan öteye zorlayamam.

Sorularınızı ve eleştirilerinizi bekleyeceğim. Sabırla ve ilgiyle izlediğiniz için şükran ve saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Üçyiğit'e çok teşekkür ediyoruz.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Tartışma bölümünü açıyorum, katılacakların isimlerini rica edeyim, sırasıyla söz vereceğiz efendim...

Buyurun Sayın Eke.

Kâzım EKE — Önce bu toplantıyı düzenleyen Türk Eğitim Derneği'nin Sayın Yöneticilerine ve Bilim Kurulu'na şükranlarımı sunuyorum.

Sayın Ekrem Üçyiğit, değerli konuşmalarıyla gerçekten büyük bir ziyafet verdi; çok yararlandım, sanıyorum sayın dinleyiciler de yararlanmışlardır. Kendilerine teşekkür ediyorum.

Devrim Tarihini Türk gençliğine, Türk çocuklarına çok iyi öğretmemiz gerekiyor. Şimdiye kadar Devrim Tarihinin başından birçok şey geçmiştir. Bazen devam zorunlu tutulmuş, bazen devam etmeyenler hoşgörölmüştür. Bu bakımdan Devrim Tarihi gençliğe, çocuklarımıza iyi bir şekilde öğretilmemiştir. Bilgiler yüzeysel kalmıştır. Atatürk'ün Gençliğe Hitabı, Onuncu Yıl Nutku öğrencilere çok iyi bir şekilde öğretilmelidir. Yılda bir kez veya gelişigüzel zamanlarda okuyup geçmek yeterli değildir, bunun anlamı, çocuklarımıza, gençlerimize iyi öğretilmelidir. Çok önemli olan Devrim Tarihi dersi, çok değerli öğretmenlere verilmelidir; gelişigüzel öğretmenler okutmamalıdır. Özellikle bir aralık Devrim Tarihini okutacak öğretmenler seçildi, fakat sonradan, bu tabiri kullanmak zorundayım, gelişigüzel öğretmenlere verildi.

Atatürkçülük kavramı, çok iyi kavratılmalıdır. Çünkü Atatürkçülük, Türk Milletinin insanlık alemi içerisinde onurlu şekilde uygarca yaşama ve sonsuza dek varolmasının tek sözcük ile anlatımıdır. Atatürkçülük, teokratik zihniyet ve devlet yapısından, çağdaş, millî, demokratik, laik bir hukuk devletine geçiş demektir. Atatürkçülüğün en özlü tanımı çağ yetişme, çağın üzerine çıkma, kısaca çağdaşlaşma

mücadelesidir. Atatürkçülük Misak-ı Millî ile siyasî sınırları belirlenen Türk vatanının ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğuna inanmaktır.

Bu derslerin çok iyi bir şekilde öğretilmesi gereklidir ve Atatürk diyor ki "Yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları öğrenimin sınırları ne olursa olsun en esaslı ve esaslı olarak Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, millî geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir." Bu konu üzerinde, bu öğretim sistemi üzerinde Sayın Konuşmacı acaba daha pratik, daha nesnel, daha kolay şekilde neler önerecektir? Bunu rica ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Arkadaşımın sözlerine çok teşekkür ederim. Ama ben asıl ondan beni eleştirmesini, zor sorular sormasını bekliyordum. Ama sonunda çocuklarımıza Devrim Tarihini öğretmek için ne yapacağız sorusu geliyor. Tarihin görevi, biz milliyetçiyiz diye, tarihi gelişmeleri yağa bala batırıp sunmak değildir, tersi de değildir. Ne olursa olsun, burada belki başınızı ağrıtabilecek kadar tekrarlayarak söylediğim söz şudur: "Bizi ancak gerçek kurtarabilir." John Lock da söylüyor. "Gerçeği gerçek olarak sevmek, gerçek olduğu için sevmek bütün öteki faziletlerin de kaynağıdır, insanlığın kurtuluşu da buradadır." Devrim Tarihi öğretilirken de öncelikle tarihi gerçek ortaya çıkmalıdır. Ne pahasına olursa olsun. Bakın, bir Atatürk'ümüz var, en zora geldiğimiz yerde tutduğumuz dal. Atatürk sigara içer, ben içmiyorum, hangimiz daha iyi yapıyoruz, tabii ben daha iyi yapıyorum. Atatürk hiç bir başarısını içtiği sigaraya

borçlu değildir. İştahının kaçmasını, uykusunun kaçmasını, ömründen yıllarının eksilmesinden başka hiç bir şeyini içtiği sigaraya borçlu değildir. Doğal olarak eğer sigara içiyorsa sigara içiyor, rakı içiyorsa içiyor. Bu bir kez ortaya çıkmalıdır. Kimse gerçeklerden korkmamalıdır.

Biliyorsunuz Atatürk rakı içerdi ve kendisini erken kaybetmemizin de en önemli nedeni budur. Bunu yağa bala batırmanın anlamı yoktur, gereği yoktur. Sorun şudur: Tarihi gerçek bir kez ortaya çıktıktan sonra, bunun millî tarihte, millî yapıda bıraktığı zararlar ve yararlar açısından elbette bir değerlendirmesi yapılacaktır; ama bir kez gerçek ortaya çıkmalıdır. Çünkü insanlıktan yalana veya yanlışla saygı bekleyemezsiniz. Çocuklarımıza Devrim Tarihinin mal olmasını istiyorum. Bize bu devleti, bu devrimleri bırakan dahi lider, Türkiye'nin bir numaralı vatanseveri, Atatürk şöyle söylüyor: "İnkılâbın hedefini kavramış olanlar onu korumaya muktedir olacaktır." Ben de söylüyorum, bu hedefi kavrayamamış olanlar da onu elbette koruyamayacaklardır ve şimdi çocuklarımızın bir kısmı gözlerimizin önünde yoldan çıkıyor, bankalar basıyor, polisine, askerine, mehmetçiğine, generaline ateş ediyor. Burada tutulacak yol, herşeyden önce gerçeğe bağlı, bağımlı, sadık olmaktır. Şimdilik bunun cevabını burada kesiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Emiraliioğlu.

Mehmet EMİRALİOĞLU — Bir önerim vardı efendim.

BAŞKAN — Önerinizi okuyacağım efendim.

"Toplantı konumuzu belirleyen başlık cümlesindeki 'inkılap' sözcüğünün yerine 'devrim' sözcüğünün konul-

masını, hazırlanacak rapor ve basılacak kitap adlarında da 'devrim' sözcüğünün yer almasını öneriyorum. Başkanlığınızca bu oturumda önerim doğrultusunda bir karar oluşturulmasına yardımcı olmanızı diler, saygılar sunarım."

Efendim, süremiz böyle bir tartışmayı açmaya ve karar almaya uygun değil. Onun için, önerinize teşekkür ediyoruz ve sadece sorunuzu bekliyoruz.

Buyurun.

Mehmet EMİRALIOĞLU — Efendim, bizim dilimizde bu kavram "devrim" mi dir, "inkılap" mı dır? Bir dilde bir sözcük iki kez aynı anlamda söylenmemelidir, bu dil zenginliği değildir. Bu nedenle Türkçe'de bu kavramın sözcüğü, "devrim" mi, yoksa "inkılap" mı dır? İkincisi, devrimin öğretileceği söyleniyor. İnanıyorum ki, devrim öğretilmez. Devrim yaşam biçimidir; devrim yaşanır. Devrimi yaşayan bir toplumun yaşamla devrimi başkalarına yaşatması söz konusudur. Devrim öğretilmez, yapılır ve yaşanır. Üçüncü sorum, yani devrim öğretilir mi, yaşanır mı? Yaşamdan mı öğretilir, Nutuk'tan, kitaptan mı öğretilir, onu soruyorum. Sayın Bilim Kurulu Başkanımız bir gerçeği burada belirttiler, Millî Eğitim Bakanlığı sanıyorum gönlümüz olsun, sevinelim diye "Bu bilimsel toplantıların sonuçlarını, raporlarını mürekkebi kuru madan bize ulaştırın" der. Biz de bunu duyarız, çok mutlu oluruz, bundan dolayı da kendilerine şükranlarımızı iletiriz. Sorum şu: Onuncu toplantımızı yaptık, dokuzunu kitaba bağladık, daha da nice raporlarımız var. Millî Eğitim Bakanlığı'nın uygulamalarına gerek içerik bakımından, program karşılığı söylüyorum, gerek yöntem bakımından metod karşılığı söylüyorum, gerek değer yargısı bakımından, dünya

görüŖü bakımından ne derece etkili olabildik veya ne derece kullanabildiler, bizim bu çalışmamız Türk toplumunun eğitim yaşamında ne derece işlerlik kazandı? Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz efendim.

Buyurun efendim.

Dr. Ferhan OĞUZKAN (TED Bilim Kurulu Üyesi) — Değerli arkadaşlar, herhangi bir tereddüde yol açmasın diye bu "inkılap" ve "devrim" sözcükleri üzerinde durmak istiyorum. Bugüne kadar yapılan bu tür toplantılarımızın hepsine biz "öğretim toplantısı" adını verdik. O bakımdan burada bu dersin öğretimi yapılır mı, yapılmaz mı tartışması bana pek doğru değil gibi geliyor. "Inkılap" sözcüğünün kullanılmasına gelince: Bu dersin adı böyledir. Biz ortaöğretim kurumlarında okutulan derslerin resmî adları ne ise toplantılarımızda onları olduğu gibi değiştirmeden kabul ettik. Bir metinde veya bir konuşmada hem "inkılap" hem "devrim" yan yana gelirse, bazen o bazen bu kullanılırsa kuşkusuz doğru olmaz; fakat biz bildirilerde veya tartışmalarda değişik konuşmacıların kullandıkları terimleri veya sözcükleri değiştirme yoluna gitmiyoruz. Bu onların tercihleridir, buna saygı gösteriyoruz. Ancak yayınlarımızda yazım, cümle yapısı ve terminoloji bakımından gerekirse birtakım düzeltmeler yapmaya çalışıyoruz; o da bildiri sunan veya tartışmaya katılan sayın konuşmacıların düşüncelerini almak koşuluyla. Biz şimdi resmen "inkılap" diye geçen bir sözcüğü değiştiremeyiz. Ama konuşmacılar açıklamalarında "devrim" sözcüğünü kullanırlarsa onu da çok doğal karşılarız.

Bu hususu belirtmek istedim, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Oğuzkan.

Buyurun efendim.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Efendim, devrim yaşanır, öğrenilmez, hangisi doğru? Ben hiç de kendimi bir tercih yapma durumunda görmüyorum. Devrim yaşanır, devrim öğrenilir, öğretilir. Bir Fransız Devrimi yaşanmıştır, şimdi de öğreniyoruz, öğretiyoruz. Daha tarihte bunun gibi sayısız devrimler vardır, hepsi yaşanmıştır, hepsi öğrenilmiştir, öğretilmiştir. Bunun cevabı bence budur. Şimdi efendim, "devrim", "inkılap" kavramları konusunda biliyorsunuz bunun da devrimini yaşıyoruz. Piyasaya sözcükler de çıkıyor, onlar da bir mücadele geçiriyor. Tutunanlar tutunuyor, yaşayanlar yaşıyor. Onun için ben burada bazı sözcükler için "medeniyet" de derim "uygarlık" da derim, bilerek isteyerek yaptım. Bu Türkçe bakımından, bir terim teklifi açısından elbette eleştirilebilir; ama bazı dillerde bunların ikisi birden tutunur. İngilizce'de freedom da, liberty de vardır. İkisi de yaşıyor, bin yaşasın ne olmuş yani? "Devrim" de yaşasın, "inkılap" da yaşasın. Ben "devrimi" seçtim Türkçe olduğu için. Bir de "evrim" var. Evrim, büsbütün ayrı bir gelişmedir; devrim ise bir şeyleri devirmiştir. Bizim ülkemizde geçirdiğimiz şeyler birtakım kurumların devrilmesiyle elde edilmiş başarıdır. Devrim iyi seçilmiş bir sözcüktür; ama onu bize sevimsiz gösteren şu, Dev Yol, Dev Sol vuruyor, kırıyor geçiyor. O "devrim" dedi diye ben şimdi "devrim" sözcüğünden niye kaçınacağım? Efendim, bir ara "kızıl" ve daha pek çok sözcük vardı. Ben, onlar "kızıl ihtilal yaptık" diyorlar diye kızılıktan, Kızılırmak'tan, kızılca kıyametten vaz

mı geçeceğim? Yani bu tür durumlar nedeniyle bazı sözcüklerden soğumamalıyız. Ben "devrim" sözcüğünü kendime göre sevimli gördüm, Türkçe olduğu için de tercih ettim; ama bir de şu var, Bakanlıktan emir gelmiştir, bundan sonra şu denecektir diye, o zaman boynumuz kıldan ince biz de öyle yaparız, o ayrı bir şey. Ancak Bakanlığın dediği de yaşar mı yaşamaz mı bunu da zaman gösterecektir. Zaten dilci değilim, daha da fazla konuşmaya kendimi o kadar yetkili ve istekli de görmüyorum.

BAŞKAN — Bir soru daha vardı, Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili.

Efendim, bu sorunuz daha çok Millî Eğitim Bakanlığı'nı ilgilendiriyor. Bakanlıktan bir yetkili olsaydı ondan rica ederdik; ne kadar yararlandıklarını öğrenebilirdik. Şimdi sözü Sayın Turna'ya veriyorum.

Mustafa TURNA — Kısa konuşsanız bile sonuç olarak bir konuyu ele almakta yarar olduğu zaman mutlaka bazı konuları açıklamak durumunda kalacaksınız.

Öncelikle Türk Eğitim Derneği'ni ve Bilim Kurulu'nu böylesine güncel bir konuyu ele almış olmasından dolayı kutluyor, kendilerine teşekkür ediyorum. Sayın meslektaşım, değerli tarih öğretmeni ve geniş kültürü olan bir insan olarak bize çok geniş anlamlı ve kapsamlı bir konuşma yaptı, kendisine bu konuda teşekkür ediyorum. Benim burada işaret etmek istediğim konu şu: Elbette Atatürk'ün belirttiği gibi tarih yazmak, tarih yapmaktan daha zordur. Çünkü tarihi yazanlar eğer gerçeklere dayanmazlarsa bunun değeri kalmaz. Burada bir konuyu belirtmek istiyorum.

Bir zamanlar Sivas'ta bulunduğum sırada meşhur İngiliz Tarihçisi Arnold J. Toynbee bir gezi yaptı; beraber eski eserleri inceledik dolaştık. Osman Okyar'la beraberlerdi, kendisine bir konferans vermesini rica ettik. O bu konu üzerinde, özellikle Türk Devrimi konusunda görüşlerini belirtti ve şunları söyledi: "Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapılan Tanzimattan beri, hatta ondan önce yapılan yenilik hareketleri Türk Milletinin yapısına uymadığı için, hiç bir etki yapmamıştır. Ancak Atatürk'ün, Türk Milletine ve Türk Milletinin gerçeklerine dayanarak yapmış olduğu devrim hareketleri gerçek anlamda başarı göstermiş ve Türk Milletinin çağdaşlaşmasına yol açmıştır." Şimdi, buradan hareketle şunu belirtmekte yarar var. Hocamızın söylediği gibi elbette bir olayın tarih olması için yüz yıl veya elli yıl geçmesi gerekli; fakat Türk Devrim hareketleri gerçeklere dayanıyor. Yani belgelere dayanıyor, görülen birtakım sorunlara dayanıyor. Burada Türk Devriminin önemli konularından birisi Atatürk'ün hiç bir zaman bu devrimleri yaparken zorlayıcı bir yöneme başvurmamış olmasıdır. İkna kabiliyeti vardır, daima halkı ikna eder, ona göre yapar. Nitekim, ben ilkokul beşinci sınıf öğrencisi iken Şapka Devrimini yapmak için Çankırı'ya geldiği zaman halka elindeki şapka ile selam vermiş ve halkın dikkatli bakışları karşısında "Bu nedir?" diye sorduğu zaman herkes şemsisiper, serpuş gibi Arapça ve Farsça sözcükler konuştuğu zaman, "Hayır bunların hiç birisi değil, bu şapkadır, uyar insanların kıyafetidir, bunu giymek istiyor musunuz?" diye sormuş, halk "Evet" demiş ve Kastamonu dönüşüne kadar herkes şapka giymiştir, yani Atatürk bunu zorlayarak değil, ikna ederek yapmıştır. Bu nedenle devrimin iki cephesini özellikle belirtmek gerekir.

Türk Devrimini Atatürk'ün Samsun'a çıktığı 19 Mayıs 1919'dan başlatırsanız bunu iki bölüme ayırmak gerekli, Hocam bunların üzerinde durmadı, özellikle kendisinden rica ediyorum, bunu açıklaması gerekir. Atatürk Devrimleri dediğimiz Devrimin, Kemalizm'in birinci dönemi millî uyanış, millî kurtuluş, millî egemenlik hareketidir. Bu, Lozan Barışı'na kadar sürer, ondan sonrası Türk Milletini çağdaşlaştırma ve çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak için yapılan birtakım yenilik hareketleridir. Burada önemli konulardan birisi Atatürk Devrimi herşeyden önce Hocamızın da işaret ettiği gibi gerçekçiliğe, gerçeğe dayanıyor, Atatürk hiç bir zaman gerçekçilikten ayrılmamıştır. Nitekim, "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" demesi de bu gerçekçiliği belirtmektedir. Çankırı'da yapmış olduğu bir konuşmada da tekke ve zaviyelerin kaldırılmasıyla ilgili olan Devrimin sonuçlarını belirtmek için şunları söylüyor: "Tekke ve zaviyeler artık hayatiyetini kaybetmiştir, yeri kalmamıştır, biz bundan sonra bilimden ve teknikten kuvvet alarak inkılapları yürüteceğiz, bu nedenle bunlar artık vazifelerini tamamlamışlardır, mürşitleri çekilsin biz gerçek üzerinde duracağız". Onun için, Hocamızın Devrim konuları üzerinde daha çok durmasını beklerdim, bunu özellikle belirtmek istiyorum.

Hepinizi saygı ile selamlıyorum.

.BAŞKAN — Katkılarınız için teşekkür ederiz efendim.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Efendim, çok sayıda devrim yapıldı, yaşandı. Bu kadar kısa zamanda bunların her birine ayrı ayrı yer ayırmak hatta değinmek bile olanaksızdır. Örneğin biz sessizce metrik sisteme geçtik, Fransa ancak 90 yılda

metrik sisteme geçmiştir. İngiltere hâlâ geçemedi, biz bir yılda geçtik, ben burada ona değinemedim bile; ama şimdi arkadaşımızın söylediği bir şey var, çok söylendiği için kimse bu noktaya fazla yanaşmak istemiyor. Ancak, ben yanaşmalıyım. Efendim, Atatürk Devrimleri yapmış, millet de alkışlamış. Öyle olsa onu ben de yaparım. Sen devrim yapıyorsun millet alkışlıyor, sen devrim yapıyorsun millet alkışlıyor. Arkadaşlar böyle devrimi ancak tarihte hiç kimseye nasip olmamış bir otoriteyi elinde tutan son derece bileği kuvvetli bir lider yapabilir. Milletin Devrimler karşısındaki durumu nedir? Millet, bir şey anlamamıştır, millet alkışlamış bu bir gerçektir. Arkadaşım da Çankırı'da alkışladıklarını, şapka olayını anlattı. O şapkayı giyiyor, o zaman kimse ağzına şapka sözcüğünü almak istemiyor, "şemsisiperli serpuş", "serpuş-u medeni" diyorlar. "Hayır, bunun adı 'şapka' biz bunu giyeceğiz", diyor, giyiyor ve alkışlanıyor. Millet şapkayı değil Gazi Paşa'yı alkışlıyor. Çünkü Gazi Paşa ebedidir bu milletin gönlünde, yüreğinde kimseye kısmet olmamış bir sevgi ve saygının timsalidir.

İsmet Paşa, Adnan Adıvar gibi sayılı kimseleri bir yana bırakırsak, Fevzi Çakmak bile Devrimlerden fazla bir şey anlamamıştır. Millet Devrimler yapıldığı zaman şunu demiştir: "Bu nereden çıktı? Kim söyledi, Gazi Paşa böyle demiş öyle ise bir hikmeti vardır, onun her sözünde bir isabet vardır". Millet devrimlere değil Gazi Paşa'sına vurgun, sınırsız bir sevgi ve güvenle ona bağlanmıştır, Fevzi Paşa da buna güvenmiştir, sokakta gezen vatandaş da buna güvenmiştir, öyle yapmıştır. Efendim benim gibi insanların kaderi budur, benim herkesle başım dertte. Atatürkçüyüm, ama Atatürkçülerle de başım dertte. Gerçek olduğu gibi ortaya

çıkmalıdır. Benim Atatürk'le başım çok hoştur, çok iyidir; ama bazen Atatürkçülerle de tartıştığım oluyor, oluyorsa oluyor ne yapalım.

BASKAN — Teşekkür ederiz.

İsmet Bey son konuşmacı olarak buyurun efendim.

İsmet GÖNÜLAL (Ankara Üniversitesi Öğretim Görevlisi) — Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılı, Cumhuriyetin altmışıncı yılını kutlatan kişiyim. Halen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde İnkılap Tarihi hocasıyım ve kırk yıl kadar bu dersi okuttum; sanıyorum en ihtiyar olmak bakımından biraz da zorladık, okumak öğrenmek için. Ama şimdiye kadar konuştuğlarımızı dinliyorum, özür dilerim konuya hiç değinmedik gibi geliyor bana. Önce, dersin adı ne? Elimde beş on tane belge var. Birisi diyelim İnkılap Tarihi Enstitüsü; buradaki dersin adı "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi"; Atatürkçülük diye bir şey yok. Biz gençken veya fakültede okurken, dersin adı "İnkılap Tarihi" idi, sonra 1980'de kitabın adı "Atatürkçülük 1, 2, 3" oldu. Her defasında değişiyor ve hiç bir fakültede de aynı adla okutulmuyor.

Bence bütün sorun şu olmalıydı: Kitap nerede başlamalı, nerede bitmeli, ortaöğretimde neler anlatmalı, nasıl anlatmalı, kime anlatmalı, anlamayana ne yapmalı?

Aksine Atatürk Devrimlerinin hepsinin yaptırımları kesindir, vardır ve anlatıldığı gibi "Şapkayı giymiş, alkışlanmış selamlanmış, Çankırı'ya gitmiş..." bunlar boş sözlerdir. Atatürk Devrimleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşüldüğü zaman Sakallı Nurettin Paşa karşı gelmiş,

"Olmaz efendim, şapkayı giymiyorum, ben giymezssem ne olacak?" demiş. Çünkü ondan önce şapkayı Türk Milleti giymiş, fakat milletvekilleri giymiyor ve bunlardan da Sakallı Nurettin giymiyor. Atatürk'ün cevabı: "Ne günahı vardı Erzurum'da Nazım'ın, Sivas'ta Hamdi'nin", yani onların kafasını kestik sıkıysa giyme de görelim ve ağzını bağlayarak dışarı çıkmış. Bunlar TBMM Zabıtları'nda var, Atatürk Harf Devrimi'nde demiş ki "Arkadaşlar hadi yeni yazı yazalım", millet de yazmış sabaha kadar. Hayır öyle birşey yok. Demiş ki "Bu yazıyı öğrenmezseniz memuriyetinize son vereceğim, milletvekili dahil." Ölemezsiniz, tapu alamazsınız, evlenemezsiniz, para kullanamazsınız, yani adam olmazsınız. Daha sıkıysa öğrenme de görelim. Ertesi gün altın alacağız diye, babamla sabahlara kadar bir satır mektup yazmak için çalıştık. Sonra belge getirmemiz için, dairelere almadılar bizi, bilseydim o belgeleri de getirirdim. Mahalle Mekteplerinde köylere bir sürü para verdik. Millî Eğitim Bakanı dostlarımız çok iyi bilirler, bu toplantılarda da konuşmuşuzdur, para verdik verdik bir gün dedik ki "Verdiğimiz paralarla millet öğreniyor mu, yoksa boşa mı gidiyor." Kalecik Köyü'ne gittim, "Size kitap dağıttık, öğrendiniz mi" dedim. "Hocam öğrenenler sanki iş buldu da öğrenince ne vereceksiniz ki bize?" dedi. Hiç tabii. Böyle bir kurs açtık. Neyse esas sorum o değildi, benim arzum şu idi, dersin adı saptanmalıdır. Hangi sınıfta ne kadar öğretileceği belli olmalıdır. Dersin konusu belli olmalıdır. Bilmeyenlerin ne olacağı belli olmalıdır. Ben on senedir fakültede, Harp Okulu'nda da 25 yıldır bu dersi okutuyorum; hangi okulda neyi okuttum, kaç saat okuttum, sonunda verdiğim not ne oldu, çocuk öğrendi ne oldu, öğrenmedi ne oldu, geçti mi geçmedi mi

hâlâ bilmiyorum. Geçen yıl bir kanun çıktı, buna göre bu ders fakültelerin bütün sınıflarından ayrıldı, birinci sınıf öğrencilerine anlatıldı. Nedense bizde en anlaşılmayan şeyleri en önce öğretiyoruz. Sorum şu efendim, bu ders hangi sınıfta, hangi adla, hangi içerikte anlatılmalıdır? Bunu bilmeyenler sınıf geçmeli mi, borçlu mu, alacaklı mı, sonra Fizikten geçip de İnkılap Tarihinden geçmiş olacaklar mı? Bu saptanmalıdır. Yaptırımını ne olmalıdır, süresi kaç saat olmalıdır, hangi sınıfta okutulmalıdır? Çocuk bunu bilmezse ne olacak, derse gelmezse ne olacak, biz geçirebilecek miyiz? Bunların saptanması gerekir. Konuşmacı bu soruların cevaplarını kolay kolay veremez. Bütün belgeleri getirdim, ayıp olur diye konuşmuyorum.

Bu üç soruya kesin bir cevap bekliyorum. Kitabın adı, içeriği, kime okutacağız, ne kadar okutacağız? Okuttuktan sonra onu sorumlu tutacak mıyız, sorumlu tutmak yetkisi öğretmende mi? Benim başıma çok geldi, askerlikte emir veriyorlar, şimdi de kanun çıkıyor. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'ndan sözettik, oysa onun içeriği 1961 Anayasasına göre belirlenmiştir. Acaba 1739 sayılı Kanun şimdi çıksa 1982 Anayasasına göre hangi dille çıkardı ve "ulusal" mı derdi, "millî" mi derdi, "devrim" mi derdi, "inkılap" mı derdi? Onun için bir kanun çıkarken diğer kanunların yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Ona göre kitapların da yeniden yazılması gerekli.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Şimdi, "devrim" mi "inkılap" mı? Efendim, ben memuriyetten geliyorum, şimdi emekliyim diye artık ortalığa meydan okumam doğru değildir. Ben yine o

memuriyetimdeki düzene saygı duygusu içindeyim. Bana Bakanlıktan, Tebliğler Dergisinden bir emir gelirse bundan sonra Devrim Tarihine, İnkılap Tarihi dersi derlerse ben dersimi ona göre veririm; ama kendim dışarda bir kitap yayımlarsam, bir makale yazarsam; bu ülkede çatlak sesler çıkarsa da gerçekten özgürlük vardır ve ben orada istersem "inkılap" derim, istersem "devrim" derim. Öğretmenken o düzenin içindeydim, kafa tutmak istemem, korktuğum için değil, düzensizlikten nefret ederim. Özgürlüğe de düzene de tutkunum, içindeyken o düzene uyarım. Ama onun dışında vatandaş olarak beni bağlayan hiç bir şey yoktur, canımın istediği sözcüğü kullanırım; ama rastgele değil. Eğer acaip, tuhaf bir şey yaparsan zaten toplum, kitabın okuyucusu sana o cezayı verir, gülünç olursun.

Şimdilik bu kadar söyleyebiliyorum efendim.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Üçyiğit'e bildirilerinden dolayı ve ayrıca soru sorarak, katkıda bulunarak katılanlara teşekkür ederiz.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Bakın demin size, millet devrimlerden bir şey anlamamış dedim. Bakın Millî Savunma Bakanlığı'nın yanında Yahya Galip Caddesi var, bu kişi Millî Mücadeleye olanca samimiyeti ile katılmış bir vali idi, yani memleketin en münewer adamlarından biriydi. Şapka Devrimi karşısındaki tavrını size söyleyeyim. Atatürk Şapka Devrimini niçin yaptı? Belli ki, bizi şapkalı dünyadan ayıran, bizi fesli bir dünya haline getiren bu ayrımı ortadan kaldırmak ve bizi uygar dünya ile bütünleştirmek istedi. Yahya Galip Atatürk'e, "Aman Paşam, pekâlâ şimdi bu melon şapkayı giyeceğiz ama

Türkler hiç olmazsa bu şapkanın başına şöyle bir ay koysalar da belli olsa" diyor. Oysa Atatürk o ayrımı ortadan kaldırmak için devrim yapıyor. O ise şapka giydikten sonra yine müslüman işaretini oraya koymak istiyor. İşte herkesin devrimlerden anladığı bu. Ağır ceza reisi, tabib miralay, birdenbire okur yazarlığı kaybetti, biz çocuklar kurslara gidip onlardan önce öğrendik, onlar okuma-yazma bilmiyorlar, bu hiç birine hoş gelmedi; ama kimse ben yazmam, ben şapka giymem diyemiyordu yine de en büyük tepkiyi Şapka Devrimi görmüş ve bu nedenle yüzden fazla insan asılmıştır; ama Atatürk yerine bir başkası olsaydı, yüzbin adamı öldürse yine de şapkayı giydiremezdi. Bu da onun otoritesini gösteriyor. O, Gazi Paşa idi, O başkaydı. Madem ki o istiyor, öyleyse bir hikmeti vardır. İşte devrimler bu hava içerisinde yürümüştür.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

BİLDİRİ II

YAKIN DÖNEMLER TARİHİ ÖĞRETİMİ VE DEVRİM TARİHİ

Konuşmacı : Prof. Dr. Salih ÖZBARAN

Oturum Başkanı : Prof. Dr. İnci SAN

YAKIN DÖNEMLER TARİHİ ÖĞRETİMİ VE DEVRİM TARİHİ

Prof. Dr. Salih ÖZBARAN *

I

Benim, "Yakın Dönemler Tarihi Öğretimi ve Devrim Tarihi" konulu bir bildiri ile karşınıza çıkmamın gerekçesi, Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi dersleri okutmuş olmam değildir. Bu dersi okutmam için, pek çok tarihçi gibi, çeşitli zamanlarda -hatta 12 Eylül 1980 öncesinde- öneriler aldım; ama okutmadım. Uzmanı bulunduğum bir alan değildi; kendimi yetkili saymamıştım. Ne var ki, Tarih ders kitapları üzerinde duran, onları takibe alan, Tarih öğretiminde bütünlük görmek isteyen bir kişi olarak karşınıza geldim. Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi öğretimini ve bununla ilgili yazılan kitapları beğenmediğimi söylemek için kürsüye çıktım. Buradan, anılan dersleri ve ilgili kitapları yakın dönem (çağdaş tarih) içinde görmek istediğimi belirtmek istiyorum; sürdürülen öğretim yöntemlerinin Tarih dışı kalmamıza yol açtığını, yirminci yüzyılı, yaşadığımız çağı yakalamamızı engellediğini söylemek istiyorum.

Önce ders kitapları - benim yoğun olarak izlediğim lise Tarih kitapları - üzerinde duracağım. Bir bakıma konuyu, beş yıl önce bu salonda verdiğim ve Tarih kitaplarına ilişkin bildirimle** bütünlüştireceğim. Bir başka deyişle, bir önceki

* Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Prof. Dr. Salih Özbaran. "Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretimi" Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları: Türk Eğitim Derneği V. Öğretim Toplantısı, Ankara: 13-15 Mayıs 1987. Ankara: TED Öğretim Dizisi No: 5, 1988, s. 51-74.

bildirimi son beş yıl içinde kazandıklarımla tamamlamaya çalışacağım, tarih öğretiminde büyük eksiklik olarak gördüğüm yirminci yüzyılı tarihe daha çok sokma gayretinde bulunacağım (kendilerine danışmanlık yaptığım iki genç tarihçinin - Yücel Kabapınar ve Erdal Aslan'ın - lise Tarih ve Devrim Tarihi kitapları üstüne yaptıkları yüksek lisans tezlerinin sonuçlarını yansıtmaya çalışacağım).

Her şeyden önce lise Tarih kitaplarındaki ortak özelliklerden söz edeceğim. Devrim Tarihi öğretimi ve kitaplarına karşın çağdaşlaştıramadığımız tarih öğretimi ile bugünkü konumuz arasındaki kopukluğu, tarih konuları içine yerleştiremediğimiz Atatürk İlkelerinin soyut kalışını vurgulamak, tarihsel süreci Devrim Tarihinde işletemediğimizi dile getirmek isteyeceğim. Kimi zaman da, Atatürk adına, Atatürk öncesi zaman dilimlerinden Atatürk'e bakıldığını, yirminci yüzyıl eğilimlerinin -özellikle - gözardı edilmek istendiğini ileri süreceğim.

Son yıllarda sayıları çığ gibi büyüyen, ama içerikte tek boyutluluğunu koruyan, merkezî emirlere göre yazılan lise Tarih kitaplarında göze batan bazı özellikleri sıralamak istiyorum:

1 - Kitaplar ön hazırlıksız, bir şablona bağlı olarak kaleme alınmıştır. Tarih öğretiminin çok sesli geleneği kurulamamıştır. Tarih öğretimi kurumlaştırılamamıştır. Böyle bir ortamda, doğal olarak Tarih kitapları geliştirilememiştir. Evrensel boyutlarda kabul görmüş bir anlayıştan ve tarih bilincinden yoksun bir yükseköğretim düzeninden (kişisel kimi atılımlar dışında) yol göstericilik gelmemiştir. Merkezî anlayışları sarsmayan, her dönemi güya bilen, öğrencilerin

her sınıfı için yazabilen "malumat fûruş"ların egemenliği sürüp gitmiştir, gitmektedir.

YÖK, tarih öğretimine ilişkin olarak, yüksekokulların tabelalarını fakülteye çevirmekten öte, tarih öğretimi ve araştırması yapan fakültelerarası keyfî atamalar yapmaktan öte, bir şey yapmamıştır; Bakanlık yetkilileri de şablonlarının bozulacağından korkmuş, tarihçilerin bireysel önerilerinin önemsenebileceği ortamı yaratamamıştır. Tarih özgürleştirilememiştir.

2 - Böylece belirtilen eksiklikler, engellemeler ve kuşkular yüzündendir ki, son 30-40 yılda Türkiye'de ve dünya genişliğinde Tarih için önerilen tanım, amaç, konu ve içerikler Tarih kitaplarında geliştirilememiştir, yansıtılmamıştır. Kitaplar anlamsız bağlantısız muharebe serüvenleriyle - savaşı bile anlatmayan savaş öyküleriyle - siyaset gibi kişinin gününü dolduran çok önemli bir kavramı soysuzlaştıran güya siyasal tarihle, büyük adamların sosyal, psikolojik, kültürel v.b. nitelikleri olmayan güya hayat öyküleriyle doldurulmuştur. Yeni kavramlar, olgular kitaplara sokulmamıştır. Olaylar/olgular uzun dönemlerin derinliğinde açıklanmamıştır. Yüzyılımızın öncülük ettiği insan haklarına ilişkin konulara gerek duyulmamıştır. Tek tip kitapların -onlardan da önce müfredatın- dışına çıkılamamıştır.

Andığım bu eksiklikleri onaracak, bilgileri yenileyebilecek, yeni kanıtlarla ve yorumlarla ortaya çıkarılmış önerileri tartışabilecek tarih öğretmenleri yetiştirilememiştir.

Kitaplarda ünite bölümlenmeleri, zaman dönemeçleri, modası geçmiş çağ süreçleriyle ayarlanmış, söz gelişi, Os-

manlı İmparatorluğu için "duraklama" olarak tanımlanan devir Sokullu Mehmet Paşa'nın öldürülmesiyle başlatılmıştır. İmparatorluğun sınırlarını genişlettiği yüzyıllara çok sayfa ayrılırken, güya gerileme dönemi olarak algılanan 18. ya da 19. yüzyıl, tarih sayfalarından kaçırılmıştır. Ortak suçlular aranmış, unutturma seferberliğine girilmiştir, sınırların küçüldüğü dönemler için. Tarih salt devlet için çalıştırılmıştır, tepedekilere övgü anlamıyla hareket ettirilmiştir. Halkın ezilmesi, sömürülmesi söz konusu olmamıştır Tarih kitaplarına göre. "Toplum tarihi" kavramı girmemiştir kitaplara. Halk, devlet sayesinde çok mutlu olmuştur. Türk'ün hayatta kalmasıyla ölmesi arasında fark yoktur, ölmek adına yazılmışsa hiç de çekinilecek bir şey değildir. Devletin işlevi belirtilmezken, askerî tarihin nitelikleri yansıtılmazken, "asker-devlet" imajı, sanki, müfredatı yönlendirmiş, kitapları güdümüne sokmuştur.

3. Yukarıdaki iki maddede değindiklerimle bağlantılı olarak, bugünkü konumuz ile ilgili olarak, şimdi de, şunları söylemek isterim:

"Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi"nin sınırları içine sığdırılmaya çalışılan, Lise III Tarih kitaplarında çok kısa olarak geçiştirilen **yakın dönemler tarihi/contemporary history/çağdaş tarih** süreci işlenmemektedir. 1938 yılı, devrim tarihi için sınır sayıldığından bugüne kadar uzanan tarihsel süreç (kimilerince, aradan elli yıl, yüzyıl geçmediği gerekçesiyle, öğrencilerin önüne serilemeyeceği biçiminde yorumlanan, aslında tarih öğretiminde mesafe almış ülkelerde ders kitaplarına girmiş olan süreç) işlenme-

mektedir. Bu açıkça, şu anlama gelir: Öğrenci içinde bulunduğu ortamın/toplumun sorunlarından, niteliklerinden, uluslararası ilişkilerden kaynaklanan gelişmelerden haberdar olamayacak; geçmiş ile günümüz arasında kurabileceği ilişki için çok önemli ve güncel olaylarda etkili olan son dönemleri iletişim dışında bırakmak zorunda kalacaktır. Yirminci yüzyılın yapısını, olgularını, değişen eğilimlerini algılayamayan ya da algılamasından yoksun bırakılan bir öğrenci, Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihini kavramakta, doğal olarak zorlanacaktır; bu süreci yirminci yüzyıl gelişmeleri içinde değerlendirmesi güçleşecektir.

Böylece andığım tarih öğretiminin sorunlarını, eksikliklerini, keskinliklerini taşıyan eğitim/öğretim sistemi içinde Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi'nin öğretilmeye, belletilmeye çalışıldığını vurgulamak isterim. Yirminci yüzyılın tümü tarih konuları arasına alınmadıkça, genelde tarih öğretimi için saydığım engeller ortadan kaldırılmadıkça "devrim" olarak nitelenen olgunun hazımsız kalacağını belirtmek isterim.

II

Cumhuriyetle birlikte doğan yeni bir devletin niteliğini öğretebilmek için, devrimin gelişme sürecini kavrayabilmek için, hatta anılan gelişmeleri çok daha geniş çerçevede değerlendirebilmek için okutulduğu varsayılan Devrim Tarihi derslerinin bugünkü görüntüsünü Erdal Aslan, tezinin sonunda çok güzel açıklamış: **"Savaşların, siyasal anlaşmaların, devrimlerin ve Kemalizm'in ilkelerinin ad ola-**

rak anlamsız-bağlantısız sıralanmasından oluşan olayların ve olguların siyasal ve toplumsal temellerine inmeyen" bilgi kırpıntıları (Devrim Tarihi Ders Kitapları, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1992).

Tepedekiler'in komutuna uyarak, **Devrim Tarihi** ile **İnkılap Tarihi** arasında ad değiştiren, böylece de niyet değiştiren, amaç değiştiren; yazarlarının tarihçi, hukukçu, iktisatçı, siyaset bilimci hatta fen bilimci oluşlarına göre konularda orantı değiştiren; devrimlere giriş mahiyetinde sunulan açıklamalarla temel konuyu cüceleştiren, devrim sonuçlarını unutturacak kadar eskiyi ön plana çıkaran; çağdaş dünyadan değil de geçmiş yüzyıllardan seslenmeye çalışan ders kitaplarının, genç beyinleri karmaşaya sürüklediğini söylemek isterim.

Ortaöğretimde, anılan dersin amaçlarının gerçekleşmesi için onun yeterli bulunmayıp diğer ders programlarında da her fırsatta işlenmesi benimsenirken, tarih ciddiyeti sanki ortadan kalkıyor, ulaşılan tarih anlayışı anlamını yitiriyor, Atatürk ve dönemi zorlamaya konu edilirken aslında ona haksızlık ediliyor. 1982 ve 1986 yıllarına ait **Tebliğler Dergisi** [Cilt 44, Sayı 2104; Cilt 49, Sayı 2212]'ndeki önerilerle, aslında geçmişi yorumlaması gereken yaklaşımlar sempati sınırlarının dışına taşınıyor. Böylece fermanlı/buyruklu hale getiriliyor Devrim Tarihi; konunun dışındakilerin müdahaleleriyle, adeta, İstanbul'da bir hafta geçiren bir turistin İstanbul'u, hatta, Türk kültürünü anlatmasına dönüşüyor. Atatürk bütün derslerin ortak konusu durumuna getiriliyor. Söz gelişi, Coğrafya dersinde

Karadeniz bölgesi işlenirken Samsun'da 19 Mayıs 1919, Kastamonu'da şapka ya da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde Din ve İslam bilgisi işlenmesi öneriliyor. Tam bir kargaşa yaratılıyor; yüzeysellik tarih öğretiminin yöntemi oluyor; uzmanlık değerini yitiriyor.

Bu arada YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) de katkısını esirgemiyor. Oryantasyon planı doğrultusunda güya "inkılab"ı oturtmak için -uzmanlık alanlarına bakılmaksızın- öğretim elemanları görevlendiriliyor, devrim akla-hayale gelmeyecek yorumlarla anlatılıyor. 1980'li yılların yöneticileri Atatürk'ü, dar görüşleriyle bütünleştirme/özdeşleştirme gereğini duyuyorlar (Bu konuları -ve başka konuları- çok iyi bildiğini sanan 1980'li yılların tepeden inme her derde/derse deva bir dekanının "inkılab" hassasiyeti içinde beni nasıl "ikaz" ettiğini içeren bir yazısını dosyamda örnek bir belge olarak saklıyorum).

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü ile, Atatürk İnkılabının ve Devrim Tarihinin andığım yıllarda nasıl kılık değiştirme girişiminde bulunduğunu, burada, ayrıca belirtmek isterim. Bu Enstitü'nün kimlere - neden doktora payesi dağıttığı şayiası bu dakikaların konusu değil. Devrim Tarihine öncelik sağlayan yüzyıllarda gezinme isteklerine de bir diyeceğim yok. Tarih derinliği kavramı, kuşkusuz, tarihçilerin vazgeçemedikleri bir kavramdır, işlenmelidir. Ama Osmanlı sonrası Türkiye'nin Osmanlı gözüyle, hatta Selçuklu ya da Orta Asya görüntüsüyle işlenmesi, tarihin her geçen gün kazandığı yeni yaklaşımları, eğilimleri, kazandığı özgürlüğü gözardı etmek anlamı taşır. Elbette tarih uzun süreçlerde gezindiği sürece sağlam basar, fakat

geçmişin baskılarını üstünden attığı sürece de özgürlüğüne kavuşur, çağdaş olabilir, özellikle yirminci yüzyılın ilk yarısı konu ediniliyorsa. Atatürk'ün **"kendi özgün eylem ve düşünce çizgisinin çok dışında"** gösterilme girişimleri (Emre Kongar, **Atatürk Üzerine**, İstanbul, 1988, s. 11), yirminci yüzyıl tarihçisinin üstünde hassasiyetle durması gereken bir durum yaratmıştır.

Bir - iki örnek vermek istiyorum:

"Orta Asya'nın batı kesimindeki ilk Anayurtlarında ilk - Türkler, bozkır ikliminin yaşayışına uyarak, cins binek atlarını evcilleştirmişlerdir. Yılık denilen büyük at sürülerini besliyerek, Alt göçebe hayata alışıp, at eti yiyerek, kısarak sütü içerek, çoluk-çocukları ile at sırtında dolaşarak, atlı savaş usulü icat ederek, giyim-kuşam ile ev/oba içindeki eşyada, birçok yenilikler bulmuşlardır" (M. Fahrettin Kırzioğlu, **Türk İnkılap Tarihi Notları**, Erzurum, 1977, s. 1). Hunlarla ilgili olarak da **"Bütün Dünyaya moda olarak yayılan: cepken (ceket), yelek, şalvar (pantolon), börk (keçe/fötr başlık) ve deri kalpak ile tokalı kemer, üzenği ve atlar ile..."** (Kırzioğlu, s. 1) türünden açıklamalarla tarih aşamalarını yitirmekte, Devrim havada kalmaktadır. İslamiyet öncesi Türk Tarihinin tarih derslerinde öğrenciye yansıtılmasına kimsenin bir diyeceği olmaz sanırım; Türkler için bu pek doğal karşılanır. Ama konu, yirminci yüzyıl dilimine oturmuş, dünya tarihinde çok önemli bir yeri olan Türkiye Cumhuriyeti ise, bu döneme geçiş evresi, ona yön veren olgular, ilkeler, yaklaşımlar ise, bunların gereği yapılmalıdır. Bu bir beğeni veya takdirin ötesinde tarih vakiasıdır, yansıtılması gerekir.

Şimdi de, Atatürkçülüğün zararlı akımlarla başbaşa bırakılmasına ve 12 Eylül 1980 müdahalesi için sömürü malzemesi durumuna getirilmesine ilişkin bir örnek vermek istiyorum:

"12 Eylül 1980 hareketi ile bu büyük ve hayatî tehlike bertaraf edilmiş, komünizmin Türkiye'deki yuvaları büyük ölçüde temizlenmiştir. Türk insanı baskı ve korkudan kurtularak hürriyetine kavuşmuştur. Böylece 12 Eylül 1980 ile hürriyetler ülkesi Türkiye, aşırı solun, komünizmin baskı ve tehdidinden kurtulduğu gibi barış ve güvenlik ülkesi olmuştur" (Hamza Eroğlu, **Türk İnkılap Tarihi**, Ankara, 1990, s. 545). **Türk İnkılap Tarihi** (12 Eylül 1980'den önceki adıyla **Türk Devrim Tarihi**) adlı bir kitaba, bir ünlünün kitabına, giren (ve Atatürk adına giren) bu satırları okuyanlar ne diyecekler acaba? 12 Eylül ve icraatının etkisinden ülkeyi arındırmaya çalışan demokratik girişimlere kalkışanlar "inkılap" adına hain mi sayılacaklar? Komünizmi mi getirecekler? Atatürk'ü mü reddecekler? Tarih en çok günlük reçetelerin direktifinden korkar.

III

Başladığım noktaya dönmek, Yakın Tarih öğretimine değinmek istiyorum. Çağdaş tarihçiliğin çağdaş ve önceki süreçler için ortaya koyduğu olguları, eğilimleri, ülke ve dünya çapında gözlenen gelişmeleri, öğrenciye seçenekler sunabilecek yöntemleri ve konuları işleyemezsek, Yakın Dönemler Tarihi diğer yüzyıllar gibi dedikodu özelliğinden kurtulamaz, serüven damgası yemekten alıkonamaz. Dedi-

kodu düzeyinde yürüyen, yakın tarihin yazılamayacağı safsa-tasıyla karşı karşıya bulunan, yirminci yüzyılımız içindeki "Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi" de rahatça işlenemez. Eline kalem alan, mikrofonu yakalayan ya da ekran içine giren herkes tarih yazabilir, anlatabilir; kuyuya taş atabilir. Ama bunların sorumlu kişilerce berraklaştırılması yılları ala-bilir. Devrim Tarihi de olsa, yanıtıcı reçeteleri su yüzüne çıkarmak zorlaşabilir.

Sonuç olarak şunu dile getirmek isterim; konuya bir tarih sürecinin getirdiği olgular olarak bakıyorum. Yakın dönemleri ilgilendirmiş olsa bile, Devrimin yönlendirdiği bir süreç olsa bile, zamanımızla iç içe bulunsa bile, genel tarih derinliğinde bakılabileceğini sanıyorum. Tarihçiliğimizin yaka-ladığı ve evrensel nitelikler taşıyan -bunun için de geçerli olan- değer yargıları sınırlarında yorumlanabileceğini düşünü-yorum.

BAŞKAN — Sayın Özbaran'a teşekkür ediyoruz.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Soru sormak isteyen var mı efendim? Lütfen sorularınızı ard arda yöneltirseniz memnun oluruz, toptan bir cevap rica edeceğiz efendim.

Buyurun Sayın Eke.

Kâzım EKE — Sayın Konuşmacıya çok teşekkür ederim, çok önemli noktalara değindiler; ama ben Sayın Konuşmacının tamamıyla eleştiri niteliğinde konuşması ne-deniyile doyuma ulaşmadım. Oysa biz burada Sayın

Konuşmacıdan buyurdıkları konuların, Atatürk İlkelerinin öğrencilere, gençliğe nasıl öğretileceğini, hangi pratik yollarla öğretileceğini bekliyorduk. Eleştirileri çok yerinde; fakat bu eleştirilere biz kendilerinden cevap bekliyoruz. Kendileri açıklama yapsınlar ve bizi aydınlatsınlar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Eke, ben çok özür dileyerek araya giriyorum. Çünkü konuşmacımızın konusu Yakın Dönemler Tarihi Öğretimi ve Devrim Tarihi idi, yani Toplantımız içinde bir yaklaşımdı, sizin istediğiniz yanıtları sanıyorum öğleden sonraki panel konusu oluşturmaktadır, o zaman bir doyum sağlayacağınızı umuyorum.

Sayın Akşin, buyurunuz efendim.

Prof. Dr. Sina AKŞİN (A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi) — Salih Özbaran'a bu güzel konuşması için teşekkür ediyorum. Benim şöyle bir izlenimim var; çocuklarımın kitaplarına arada bir göz atıyorum, galiba lisede belli bir ayrıntı ile bu konularda bilgi veriliyor, sonra bu kitabın liseler için yazıldığı düşünülüp, ortaokulda işlenen konuları, daha basitleştirmek yoluna gidiliyor ve ortaokul kitabına o bilgiler biraz daha ayıklanarak konuyor, sonra sıra ilkökul kitaplarına gelince bunları ilkökul çocuğunun anlayamayacağını düşünerek biraz daha ayıkıyorlar ve sonunda şöyle bir durum ortaya çıkıyor: Ezberlenmesi en kolay, ama anlaşılması en zor kitaplar ilkökul kitapları. Çünkü hiç bir açıklama yok, demir leblebi gibi bazı bilgiler veriliyor. Örneğin Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye yenilmedi; Çanakkale'de biz büyük bir zafer kazandık, ama müttefiklerimiz yenildiği için

bizi yenik saydılar, yani hükmen mağlup olmuş gibi. Bu tek cümle ile verilen bilgiler ilkokul çocuklarınca ezberlenir. Türkiye (Osmanlı Devleti) Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmemiş; bu tamamen yalan tabii, sonra bu yalan hiç açıklanmıyor da, ileriki yıllarda hafifletiliyor. Yani liseye gelince galiba yenildik izlenimleri ortaya çıkıyor. İşin yalan yönü bir yana, ilkokul çocuğuna yalan söylemek bir ahlaksızlıktır. Benim burada sormak istediğim, Sayın Millî Eğitim Bakanı'nın "Kitaplardan ayrıntıları atacağız" sözünü acaba Sayın Prof. Salih Özbaran nasıl değerlendiriyor. Bu çok zor bir soru.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Sayın Emiralioglu, buyurun efendim.

Mehmet EMIRALIOĞLU — Efendim, gerçekten Ata'mız söylemiş tarihi yazmak, yapmaktan zordur. Son zamanlarda da bir tarih yapanlar var, bir de bu tarihi yazanlar var. İşte yazanlardan biri karşımızda. Kendisini dinlemekten mutlu oldum, bu dinletiyi sağladığı için Derneğe teşekkür ediyorum. Bundan önceki oturumda "devrim" sözcüğü kullanılması konusunda bir öneri getirmiştım. Bilim Kurulu'ndaki hocalarım, "Bu bir özel isim olduğu için öyle almak zorundaydık" dedi, bu doğru bir yorum. Özel isim olduğuna göre öyle alınır ama bakıyorum, burada iki kişi bu özel isim gereğine uymuyorlar. Birisi eski Türk Dil Kurumu Başkanı, birisi de Sayın Konuşmacı. Sorum şu: Konunun, Toplantının adı olduğu halde siz neden "İnkılap Tarihi" demediniz, "Devrim Tarihi" dediniz?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Sayın Güvenç, buyurun efendim.

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ (TED Bilim Kurulu Üyesi) —

Sayın Başkan, küçük bir hile yapıp soru sormak üzere geldim ama konuşmacının karşılaştığı sorulardan bir tanesine cevap vermeye çalışacağım. Tarih öğretiminin amacı cevapları öğretmek değildir. Bu tarihin felsefesine, varlığına ters düşer. Çünkü tarih değişmelerin bilgisidir, değişmelerin de değişmeyen cevapları yoktur. Tarihin bize öğreteceği şey değişmeyen sorulardır ve bizi bu sorulara cevap vermeye özendirir, çağırır. Sayın Konuşmacı konuşmasının bir yerinde "Tarih Öğretmenini yetiştiremedik" dedi. Tabii Tarih Öğretmeni yetiştiremezsiniz, Devrim Tarihi Öğretmenini hiç yetiştiremezsiniz. Çünkü Devrim Tarihi genel Tarihten de daha zor bir tarihtir, yakın tarihtir. Nesnel (objektif) tarih olamaz. Geçen yıl Tarih Bölümü öğrencisi iki kız, Sosyal Değişme dersimi almak üzere ısrar ettiler. Giriş dersini almamışlar, sınav yaptık, en aşağı düzeydeler, vize almaları olanaklı değil, kitap açık, aynı soruları açıkladım, bir daha, bir daha yaptık dördüncüde yüzde 40'ı tutturup vizeyi aldılar. Ellerinde kitaplar "Hocam biz şimdi kitap raporu yapacağız ne dersiniz?" dediler. Fakat ikisi de mutlu. "Hayrola ne oluyor evleniyor musunuz, nedir bu mutluluk?" O güne kadar ağlıyorlardı, kalırlarsa bir yıl geç mezun olacaklar. "Efendim, mutluyuz, çünkü dün akşam arkadaşım ile bir gerçeği bulduk." "Ne buldunuz?". "Siz bizi düşündürmek istiyorsunuz." Sır verir gibi, "Evet düşündürmek istiyorum, nasıl anladınız bunu?" dedim. "Hocam kitap açık diyorsunuz, ama cevap orada değil." "Tabii cevap orada değil, biz med-

rese öğretimi yapmıyoruz, Kur'an da ezberletmiyoruz, sizi düşündürmeye çalışıyoruz, orada bir şeyler okuyacaksınız, soruyu uygulayacaksınız, düşüneceksiniz ve cevabı bulacaksınız". Şimdi en azından iki lisede tarih öğretmenin düşünmeye başladığını düşünmekten mutluyum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Salih ÖZBARAN — Sayın Eke, benim burada eleştiride bulunduğumu söyledi. Gerçekten öyle, eleştiri için geldim buraya ve uygun görmediğim tarafların ağırlık kazandığı bir bildiri sunmaya çalıştım. Atatürk Devrimlerini, onların gerekliliğini ve benzeri konuları burada başka arkadaşlar herhalde söyleyeceklerdir; benim konum zaten bunlar değil. Benim konum, genel tarih öğretimi perspektifinde 20. yüzyıl tarihi içinde algılanması gereken Devrim Tarihinin ne şekilde verilmesi gerektiği üzerinde durmak, bazı eleştirilerde ve önerilerde bulunmaktır. Belli bir yönlendirmem de söz konusu olamaz.

Sayın Bozkurt Güvenç çok güzel belirttiler, ünlü Hollandalı tarihçi P. Geyl'in de öne sürdüğü gibi, tarih bitmek bilmeyen bir münakaşadır; veya Croce'nin dediği gibi, her zaman çağdaştır. Neden böyledir? Bugünden seslendiği için böyledir, çağdaştır. Bakınız, son yıllarda "İnkılap Tarihi" derslerini anlatanların çoğu neler söylediler, 20. yüzyıla bir türlü gelemediler, dört üniversite yılını böylece harcadılar. Elbette tarih, olaylara derinlikle bakmayı gerektirir; ama yakaladığımız birtakım değer yargılarıyla, çağın bize getirdiği eğilimlerle ve tabii ki mesleğimizin bize kazandırdığı bazı yöntemlerle bakılması gerektiğine de inanıyorum. Bugüne değin yapılan uygulamalarımızın kötü olduğunu belirtmek istiyorum.

Sayın Sina Akşın, lise kitaplarını ilkokula doğru çok güzel indirgedi, teşekkür ederim. Sorusu "Kitaplardan ayrıntıları nasıl atacağız"a gelince; bilemiyorum, Milli Eğitim Bakanı ve çevresindekiler ne düşünüyorlar. Bana göre, bir kitabın peşinden koşmaktan vazgeçmeliyiz. Böyle yapılırsa, bir şeyler atmamıza gerek kalmaz, herkes kitap yazabilir, bunların değerlendirilmeleri esastır. Tarih bir bakıma beğenidir, kesinlikle zorlama değildir. Ayrıca, tarih öğrencisine hiç bir seçenek tanımadığımızı da burada belirtmeliyim. Bırakalım biraz da istedikleri konularda, ilgilendikleri, merak ettikleri konularda araştırmaya doğru yönlendirilsin öğrenciler. Bana kalırsa, ayrıntı değildir, tarih öğretiminin sorunu. Temelde sorun, bir şablona bağlı bırakılmaktır. Bakanlık şu ya da bu biçimde ayrıntıları atacaktır belki, ama yeni ayrıntılar getirecektir. Bağlayıcı hükümler gelecektir. Bırakalım öğretmenimizi seçenekleriyle, bırakalım öğrencimizi ilgi alanlarıyla, kimi zaman öğrenci öğretmene bir şeyler öğretsin.

Sayın Emirlioğlu'nun, **devrim**'i neden kullandığım sorusuna gelince, sanıyorum bu kavram artık tutuldu, yasağa karşı tutuldu. TED'nin toplantı başlığına "**inkılap**" sözcüğünün sokulması ilgililerce açıklandı; belki tırnak içinde, anlamı verilebilirdi. Pek çok kimse "inkılap"ı telaffuz edemiyor, bu yüzden de "**devrim**"i kullandım, sözcüğün kökenine inme gereği duymadan. Sayın Bozkurt Güvenç'e katkıları için teşekkür ederim.

BASKAN — Biraz daha zamanımız var, acaba yeni sorular var mı? Buyurun.

Özer ERGENÇ — Ben kısa bir açıklama yaparak Salih arkadaşşıma bir soru yöneltmek istiyorum. Türk Devriminin eğitim alanındaki temel hedeflerinden birisi, doruğunda üniversite olan bir eğitim sistemi yaratmaktı. Doruğunda üniversite olan eğitim sisteminin de iki temel özelliğı olacaktı, bunlardan biri bütün eğitim sistemlerinde olduğı gibi sağlıklı bir bilgi aktarımını gerçekleştirmek, ikincisi de asıl bilgi üretmenin yollarını göstermek, Sayın Profesörün biraz önce öğrenciyi düşünmeye yönelten asıl işlevini yüklenmek. Şimdi doruğunda üniversite olan bir eğitim sistemini eğer Türk Devrimi gerçekleştirmişse o zaman Türk Devrim Tarihi derslerinin nasıl verileceğı sorunu da bence olmaması gerekirdi, yani biz bugün eğer iyi bir Matematik öğretebiliyorsak, iyi bir Kimya öğretebiliyorsak, Tarih de öğretiriz. Eğer Kimya öğretemiyorsak, Matematik öğretemiyorsak bilgi üretmenin yollarını da vererek öğretemiyorsak, doğal olarak Tarih de öğretemeyeceğiz. Şimdi biz ortaöğretimin Tarih programlarını tartışırken biraz haksızlık yapıyoruz. Aslında sorun sadece ortaöğretimin sorunu değil, sadece ortaöğretimde çözülecek bir şey değil, onun için Devrim Tarihi dediğimiz olaylar dizisini iki aşamada incelemek gerekir. Bunlardan birisi Kurtuluş Savaşı, yani yurdun düşmandan arındırılması, ardından da yeni devletin biçimlendirilmesi tercihi. Bana göre biz bilgi aktarmayı oldukça iyi yapıyoruz, savaşları anlatıyoruz ama bu tercihe gelince işler karışıyor. Örneğın şu soruyu soruyoruz: "Türk Kurtuluş Savaşı'nı yapan, canlarını vererek kurtuluşu gerçekleştirenler sonra bir noktada ayrıldılar, niçin ayrıldılar?" Bu ayrılmanın cevabını biz yetişkinler kendi kendimize vermediğimiz sürece bunun

öğretimini de yapamayacağız, öğretemeyeceğiz. Acaba bu boyutuna ne diyor Sayın Özbaran, onu öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Salih ÖZBARAN — Herhangi bir sınırlama getirmek istemediğimi sanıyorum. Çok çeşitli boyutlar söz konusu olabilir burada. Tarihin, dikkat ettiyseniz, son cümlelerimde, bir özgürlük okulu olduğunu söylemek istedim. Onun için bu tür sınırlamalar, kimi yasaklamalar, bazı olayların/olguların adeta kaçırılmaları anlamsızdır. Tabii doruğuna ulaşmış bir üniversitede, en iyi biçimini bulmuş bir fakültede bunların tartışılması dahi söz konusu olmamalıdır.

BAŞKAN — Son olarak Sayın Arif Çavdar'a söz vermek istiyorum.

Av. Arif ÇAVDAR (Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı) – Sayın dinleyenler, Sayın Özbaran'ı okuduklarımdan iyi tanıyorum, bugün dinlemeye geldim. Önce küçük bir açıklama yapacağım, ondan sonra bir sözcükle birleşip birleşmediğimiz konusunu kendisine soracağım. Toplum, özellikle toplumsal patoloji yönünden soracağım. Kılıç kalkan devrinde Türkler gerçekten yürekli ve inançları uğruna kafasını verebilen, dünyanın en seçkin, en yürekli, en güvenilir uluslarından olduğu için çok başarılı idiler. Bilimsellikten uzaklaşıldığı sürece gayet tabii Batı aydınlanma sürecine dörtüyz yıl önce girdikten sonradır ki, gelişmelerden koptu, Sokullu ile diğerleri ile açıklamayayım, ben tarihçi değilim ama sosyal bilimciyim. Toplumsal patolojiyi izleyebilecek bilgi birikimine sahibim. Tarihte bilimi izleyemeyen toplumlar tutsak edildi. Birbuçuk milyon Iraklı

karşısında dört yüz bin kişi yüz kişi kayıpla, yüz bin kişinin ölümüne neden oldu. Atatürk, bizi, tamamen safsata ile açıklanmaya çalışılan konulardan ayırıp bilimsel düzeye getirdi. Çünkü Batı dört yüz yıl önce bilime başlamıştı. Bilimin sonucu ekonomik gelişmeler oldu, bilimin sonucu teknolojik gelişmeler oldu ve sonunda Batı Hıristiyan dünyası, Müslüman dünyasına egemen oldu. Hıristiyan dünyasının egemenliğini başka şeyle açıklama olasılığı yoktur. Gelelim sormak istediğim noktaya... Toplumunu tekrar kılıç kalkan döneminin kafa yapısına mı götürmek istemektedirler; yani bilimden kopmak mı istemektedirler? Sayın Konuşmacıdan benim bu bir sözcük ile sorduğum soruya bir sözcük ile yanıt bekliyorum.

Prof. Dr. Salih ÖZBARAN — Niye böyle bir soru sordunuz bilemiyorum. Bilimsellikten kopmak gerektiği konusunda herhangi bir imada bulunmadım...

Av. Arif ÇAVDAR — Hayır hayır, sorum şudur. Oldukça güzel tıbbın teşrihi marazi derler patolojik anatomi; yani güzel çözümlenmeler yaptı ve bilimden kopmalar yalnız tarih biliminde değildir. Bütün bilim dallarında; tıp fakültesinde de, hukuk fakültesinde de, başka fakültelerde de hocalar aynı sıkıntıyı çekmektedirler. Bugün aldığım bir bilgiye göre İlahiyat Fakültesi'nin salonlarında, dersanelerinde Atatürk'ün resmi bulunmamaktadır. Şimdi gelelim, benim soruma. Türkiye bilimden koparılmak, safsataya götürülmek mi istenmektedir, yoksa bizim mücadele ettiğimiz bir yolda bu mücadelemiz ne yönde ne kadar başarılı olabilecektir? Bundan oluşan kısa bir soru idi.

Prof. Dr. Salih ÖZBARAN — Elbette bizlerin bilimsellik yolundan ödün vermememiz gerekir, o inançtayım. Sayın Özer Ergenç'in de belirttiği gibi, tarih tek başına görünmüyor gerilemede; bütün dallarda aynı şey söz konusudur. Üniversiter düzeydeki öğretimden bahsediyorum, ama bunun yanında bazı parıltıların varlığını da görmeliyiz. Demokrasinin bir takım kurallarını işletme yolunda ve dolayısıyla bilime özgürlük kazandırma yolunda bazı girişimlerin olduğunu da belirtmeliyim. Ancak, Türkiye'de bilimsel özgürlükten ödün, bilerek ya da bilmeyerek, planlı ya da rastgele biçimlerde verilip verilmediği hususunda kesin bir şey söyleyemem. Ama gördüğüm kadarıyla, burada eleştirdiğim konular, benim yakaladığım olumsuzluklardır ve bunların yaşanmaması gerekmektedir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çok kısa olmak üzere buyurun Sayın Güvenç.

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ — Çok kısaya teşekkür ederim, çünkü soruyu soran arkadaşım tek sözcük dedi, bazen bir cümle ile bir soru sorabilirsiniz ama cevap o kadar basitte indirgenmeyebilir, tek sözcüklük cevaplar zor cevaplardır; genellikle uygulama olanağı olmayan cevaplar da olabilir. Sorunuzu ben biraz Konuşmacıdan farklı anladım. Ben de aynı duraksamayı geçirdim, acaba niçin Sayın Konuşmacıya bu soruyu sordunuz diye. Şimdi, değerli arkadaşım şöyle söyleyeyim, bir zamanda, bir dünyada yaşıyoruz ve bugün Sayın Üçyiğit'in bize söylediği gibi gerçek herkesin peşinde koştuğu bir değer, fakat gerçek acaba tek mi? Sizin gerçeğiniz yanında, bilime yüz çeviren kişilerin gerçeği de olabilir; o da başka bir gerçeğe inanıyor olabilir. Ben bir

gerçeğin sahibi veya yolcusu olarak öbür gerçekleri reddetmek yetkisine sahip miyim? Benim gibi düşünmeyenlere vatan haini diyebilir miyim? İşte demokrasinin sorunu da buradadır. Şimdi burada "Efendim bunlar nereye gitmek istiyorlar?" sorusunu sorabilirsiniz, ama yargılayamazsınız, çünkü o da sizi aynı biçimde yargılsa sonuç iç savaştır. Bunun için daha hoşgörölü olmak ve şunu söylemek zorundayız: "Benim gerçeğim, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin yazılı, yani bilimsel gerçektir de, acaba ötekinin gerçeği niçin aynı gerçek değildir?" Evet Alexis Carrel de söylemiştir, Roma'dan bu yana da denmiştir ki, gerçek, seni yalnız ileriye götürmeyecek, özgürlüğe de kavuşturacaktır. Doğru, ama hangi gerçek, sorun buradadır. İşte bunu tartışmaya başladığımız zaman cevabın tek bir sözcükte toplanamayacağını ve bunun bir tarih bilinci olması gerektiği noktasına varıyoruz. Yani Tarih bize herşeyi öğrenmemizi öneren bir bilim değildir. Ancak, bu konularda bizi düşündürebilen bir eğitimse, bize bir varlık bilinci verebiliyorsa, yalnız kendimizle ilgili değil ama bize benzemeyenlerin neden varolduğunu bize anlatıyorsa, dünyanın nereden gelip nereye gittiğini anlatabiliyorsa o bir Tarihtir. Bunun çok geniş olması gerekmez ama Tarihin amacı işte o varlık bilincidir. Konuşmacı çok güzel söyledi. Tarih bir anlamda yorumdur, bir beğenidir. Türkiye'de bugün özgürlük var, yüzlerce Tarih kitabı var; ama ben eminim ki, sizin kitaplığınızdaki kitaplarla o beğenmediğiniz düşünce dünyasına sahip kişilerin kitaplığı aynı kitaplık değil. Ben öğrencime bilimsel kitap veriyorum, o bana Asya Yayınlarını getiriyor; "Hocam siz bir de bunları okuyun" diyor, bu da onun gerçeği. Peki bu insanlar niçin bize göre çağın gerisinde kalmıştır? Bu soruyu sormamız

gerekir. İşte sizin aradığınız tek sözcüklük cevap bu sorunun cevabıdır, ama tek sözcük olacağından da çok emin değilim.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun Aysun Hanım.

Aysun KILINÇ — Öğretmen olarak gerçekten çok yararlandığımızı belirtmek isterim. Ayrıca öğrencisi olma şansını elde ettiğim Sayın Salih Özbaran'a da teşekkür ederim. Öğretmen olarak şunu belirtmek istiyorum: Kitaplarımız konuları belirli bir tarihe kadar getirip donduruyor. Fakat televizyon izleyen, gazete okuyan öğrencilerimiz için de bir 27 Mayıs ya da sonraları konu olduğu zaman kitaplarda olmadığı için başvuru kaynakları da biz tarih öğretmenleri oluyoruz.

Hocama şunu sormak istiyorum, daha doğrusu yardım istiyorum. Acaba öznelliğe (subjektifliğe) fazla kaçmadan çocuklarımıza bunları nasıl verebiliriz?

Prof. Dr. Salih ÖZBARAN — Öznelliğe kaçmak zorundasınız herhalde, bunun başka yolu yok. Aslında 20. yüzyıl tarihi gerek Türkiye, Türk, İslam dünyası tarihleri, çevremiz, gerek daha geniş dünya tarihi boyutlarında verilmiş olsaydı, belki de bu öznelikten ya da objektiflikten daha rahat bir şekilde söz edebilirdik. Bakınız, günümüze yaklaştıkça ne kadar öznel olabileceğimiz korkusu ve kuşkusunu içine girmeye başlıyoruz. Bu da tarih eğitiminin bizde yarattığı olumsuzluklardan birisidir. İlk konuşmacıdan sonraki tartışmalarda bu bir hayli dile getirildi, ben de bir ara müdahale etmek istedim; yüz yıl geçmeden tarih olmaz ve

benzeri yaklaşımlara. Dikkat ettiyseniz onları safсата olarak geçiştirmeye çalıştım. Bir kaynağa [kaynaklarını tam bilmediğimiz kaynağa] dayanarak 1500'ü yıllardan emin olacağız, ama 1930'lu yıllardan emin olmayacağız. İbnül-Esir bize birşeyler bırakmış ortaçağlara ait, onu tam doğru sayacağız ya da Peçevî [Peçuylu]'nin duyup yazdıklarını Kanunî Sultan Süleyman devri için doğru sayıp onaylayacağız, yüzlerce, binlerce yayın, anı, belge vb. ile su yüzüne çıkan 1930'lu, 1940'lı yıllara karışmayacağız. "Bu dönem henüz tarih olmamıştır" diyeceğiz. Tam bir safata, saptırma. İşte bu tür kuşku, sınırlama, hatta yasaklamalardır ki tarih bilincini kösteklemektedir, yaşanılan dünya ile geçmiş arasındaki iletişimi engellemektedir. Bakınız Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da okutulan lise kitaplarına (üniversiteyi düşünmüyorum bile), adeta yaşanılan tarihi yansıtıyor. Cambridge Üniversitesi'nin Tarih Programını Türkçeleştirirken gördüm ki konulardan bir tanesi "Gizli dünyanın doğuşu: Yirminci yüzyılda hükümetler ve istihbarat örgütleri" idi. Nedense biz yirminci yüzyıla dahi yaklaştırılmadık. Buca Eğitim Fakültesi'nin Tarih Programını 1985 yılında ele aldığım zaman, 19. yüzyıla dahi girilememiş olduğunu gördüm. Yirminci yüzyılı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihini programa aldıratabilmek için uğraştım bir süre, "YÖK nedir" korkusu hakimdi üniversite senatosunda, yöneticilerde.

Yakın dönemlerin kesinlikle tarih süreci içinde görülerek programlanması gerekmektedir. Aklıma M. Ali Birand'ın Demokrat Parti dönemi ile ilgili olarak televizyon için hazırladığı dizi geldi. Türkiye'de çok konuşuldu olay; eksik bulundu, tarafılı bulundu, eleştirildi, övüldü. Ama olumlu bir yanı oldu; yakın dönemleri tartışmaya yol açtı. Elbette farklı

şeyler söylenebilir, söylenebilecektir, anılan filmle ilgili olarak. Geçmişin son sözünü kim söyleyebilir ki? Fransa'da lise öğrencisi Reagan, Gorbaçov, Mitterand dönemlerini tartışıyor. Ancak Türkiye'de Menderes dönemini okutamıyoruz, demokrasi deneyimlerini saptayamıyoruz, 1960 İhtilalini değerlendiremiyoruz. Bütün bunları kırmak zorundayız. "Şu kadar yıl geçmeden tarih olmaz" gibi saçmalıklardan vazgeçmeliyiz. Sayın Akşin'in çalışmalarının, şu anda karşımda oturan Sayın Ünsal Yavuz'un incelemelerinin bir şeyler ifade ettiklerine inanıyorsak, 1950'li - 1960'li yılları inceleyenlerin emeklerine inanıyorsak, 20. yüzyılı kapsamlı bir biçimde tarih programlarımıza almalıyız.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz efendim.

Oturumu kapatıyorum, saygılar sunarım.

PANEL I

İNKILAP TARİHİ DERSİNİN ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR

Panel Üyeleri : Prof. Dr. Sina AKŞİN
Tülin CANBOLAT
Prof. Dr. Hasan KÖNİ
Muammer ŞANLI
Alper TAŞDELEN

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ

BAŞKAN — Sabah Sayın Üçyiğit "devrim" sözcüğünün devirmekten geldiğini söyledi; oradan da geliyor olabilir, belki o anlamda kullanıyoruz ama benim düşüncem "devrim" dönmekten, devri alemden geliyor, dilbilimci değilim ama öyle geldiğini sanıyorum ve bu sözcüğü Türkçe'ye önerenler de batı dillerindeki revolution'dan esinlenmiş olabilirler. Çünkü orada da bir hareket ve dönme var, onun Türkçe'sini ararken buraya gelmişlerdir. Dönme, mekanda dönme deyince hemen akla zaman geliyor. Çağdaşlığın, devrimin önemli bir koşulu da zamana saygılı olmaktır. Bir Batılı "Türkiye'nin diğer İslam Ülkelerinden farkı zamana saygılı olmaya başlamasıdır" dedi.

Pakistan'da bir toplantıya gittim. Saat beşte konser verilecekti sekiz buçukta başladı. "Neden geciktik?" diye sordum, "Belediye Başkanı geç geldi onun için konser geç başladı" dediler. Türkiye'de de bu eğilim var. Bakan gelecek diye toplantı 1,5 saat geç başlıyor. Bakan zamanında gelmeli ki bu ülkenin işleri zamanında bitsin. Başkanlar da çok konuşmamalı, hemen başlıyoruz efendim.

Konumuz "İnkılap Tarihi Dersinin Öğretimi İle İlgili Sorunlar". Konuya sabahki çerçeveden hareketle amaç ne idi, yöntem ne idi diye kuramsal olarak başlayabilirsiniz, ya da uygulamadan başlayabilirsiniz, yani bunun uygulamasını yapanlar; öğretmenler ve öğrenciler bu dersin öğretimini nasıl görüyorlar ve değerlendiriyorlar.

Sözü Sayın Tülin Canbolat'a veriyorum. Buyurun efendim.

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

Tülin CANBOLAT (Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi Tarih Öğretmeni) — Türk Eğitim Derneği'nin X. Öğretim Toplantısında konumuz: "Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi Öğretimi ve Sorunları".

Eğitim deyince akla, özellikle çocuk geliyor, ortaöğretimde derslerin kapsamı çocuğu çağdaş dünyaya hazırlamak olduğuna göre, eğitim ve öğretimde hangi ders konusu olursa olsun önemli olan bir dersin çocuğa kazandırdığı değerlerdir, yararlarıdır.

Amerikalı bir eğitimci "Uygarlığın ölçüsü bir kültürün çocuklarına verdiği yerdir. Eğer çocuklar o kültürün içinde önemsenmemişse ya da ziyan edilmekteyse, o kültüre geri bir kültür olarak bakarız" demektedir.

Toplumumuzun en önemli üyesi durumunda olan, geleceğin Türkiye'sinin çağdaş dünyada yerini korumasında ve geliştirilmesinde önemli rol üstlenecek çocuklarımıza değer veriyorsak onlara iyi bir eğitim-öğretim ortamı hazırlamalıyız.

Konumuz Devrim Tarihi dersi ve sorunlarına çözüm getirmekle sınırlı bir konu değil. Tüm eğitimi kapsayan bir konu. Hele Türkiye gibi büyük Devrim sonrası çağdaşlaşma uğraşı veren hâlâ vermeye devam eden bir ülke için çok önemli.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, yeni Türk devletinde eğitim çok önemli bir konu idi. Çünkü büyük bir karmaşanın ve kopukluğun olduğu, toplumumuz da, insanımız da birbirinden çok kopuktu. İmparatorluğun son yıllarının siyasi

karmaşasının sorunları, bunlara çözüm aranan bir ortamda insanımızın siyasallaşma anlayışının farklılığı çözümleri olası kılıyordu. Bu nedenle üzerinde durulması gereken konu eğitim birliğini sağlayabilmektir.

Her eğitim, bu anlayış içinde bir devrimin ürünüdür. Bütün devrimler, kurumları değiştirirken eğitime yönelirler. Eğitim kurumuna amaç ve anlam verirler. Eğitim hem ulusal, hem de evrenseldir. Atatürk her ikisinin de önemi üzerinde durmuştur. Ulusallığı ön planda tutmuştur ya da evrenselliği diyemeyeceğiz. Ulusal devleti yarattıktan sonra, uygar bir dünyada yer alabilmemiz için insanımızı uygarlaştırabilmek, onun kültürünün özünü değerlendirebilmesi için evrenselliği de önemsemıştır.

Tanzimatla başlayan I., II. Meşrutiyetlerle devam eden çağdaş demokratikleşme ve gelişme süreci, İmparatorluğu çökmekten kurtaramayan bu uygulamalar, çağdaş dünyaya açılma olanağı sağladığı için özgür düşünceyi geliştirerek aydın bir sınıf oluşturmuştur. Bu sınıfın dinamiği Kurtuluş Savaşı'nın başarısında büyük bir rol oynamıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı sadece bağımsızlık savaşı değil, yeni Demokratik Türk Devletinin kuruluşudur. Mustafa Kemal bu dönemde bir yandan bağımsızlık uğraşı verirken bir yandan da demokratikleşmenin devrimleşme aşamalarını gerçekleştirmiştir. Yeni Türk Devletini yaratan Türk Devrimi tüm devrimler arasında üzerinde durduğu konular açısından genişliğine ve derinliğine yapılmış bir devrimdir. Sadece insan haklarını değil, bağımsızlığı, çağdaşlaşmayı ön plana alarak geliştirilmiştir. Bu nedenle birçok ulusa yol gösterici olmuştur.

Bu denli geniş olan Türk Devrimini, T.C. Devrim Tarihi derslerini, öğretim programında istenilen amacı sağlayarak gerçekleştirebiliyor muyuz?

Türk Tarihi içinde, Türk Devrim Tarihinin ayrı bir önemi vardır. Önceden belirttiğim gibi Türk Milletinin bağımsızlığını vatanın bütünlüğünü sağlayan Kurtuluş Savaşı'nın yanı sıra devrimsel nitelik taşıyan yeni bir Türk Devletinin tüm kurumları ile yeniden inşaa edilmiştir. Devrim Tarihi dersinin öğretmeni olarak üzerinde en çok durulması gereken konuyu bu anlayış içinde değerlendirmek gerekir düşüncesindeyim. Bugün üzerinde en çok durulan bu konuda araştırma yapan hocalarımız Türkiye Cumhuriyeti Devrim Tarihini, Atatürk Devrimleri anlayışı içinde Bağımsızlaşmak, Çağdaşlaşmak, Kalkınmak olarak ele alıyorlar.

Türk Devrimini bu anlayış içinde, birçok ulusal önder, esin kaynağı olarak aldılar. Batılı bilim adamları da aynı görüşü paylaşmakta. Ünlü İngiliz Tarihçi Arnold J. Toynbee Atatürk'ü "Bir ulusal kahraman olmanın ötesinde, dünya tarihinin önde gelen kişileri arasında göstererek, Atatürk bir öncüydü, 1920'den sonra Atatürk'ün Türk ulusu ile başardıkları öbür ülkelerin, uluslarına yardımcı olmak isteyen önderleri tarafından örnek alınmıştır" demektedir.

Türk Devrim Tarihi öğretimi içinde Atatürk belli başlı bir konu olarak ele alınmalıdır. Kurtuluş Savaşı'nın örgütlenme aşamasında yaptıklarını, söylediklerini değerlendirip anlamaya çalışmalıyız. Öğrencilerimize bu anlayış içinde onu anlatabilmeliyiz. Dünyanın, büyüklüğünü ve önderliğini kabul ettiği Atatürk ve Devrim Tarihini siyasi iktidarların siyasi ideolojisi olarak değil, yol göstericisi olarak anlatmalıyız.

Ulusal Mücadelenin önemini sadece savaşların kazanılması olarak ele almak yerine, başından beri vurgulamak istediğim anlayış içinde, bugünün Türkiye'sinin yaratılmasının başlangıcı olarak ele almalıyız. Bir ulus yaratma bilincini başaran anlayışın, bu anlayışı benimseyen Türk ulusunun neler yapabildiğini kahramanlık olarak değil gerçekçi bir değerlendirme ile verebilmeliyiz.

Çocuklarımıza, çağdaş gelişmenin altyapı kurumları olan teknoloji ile yaratıldığını kabul etmekle birlikte bu gelişmelerin sürdürülmesinde üst yapı kurumları olan toplumsal değerlerin varlığını onlara bu derslerin kapsamı içinde anlatmaya çalışmalıyız.

Türkiye Cumhuriyeti Devrim Tarihi başından beri belirttiğim gibi, derinlemesine incelenebilecek bir konu. Bizim bu dersi ortaöğretim kurumlarında verdiğimizizi de unutmamalıyız. Burada önemli olan, öğrencinin bu dönem içinde, eğitiminin bir parçası olan toplumsallaşmasını belli ölçülerde siyasallaşmasını konumuzun kapsamı içinde verebilmeliyiz.

Devrim Tarihi derslerine bir Tarih öğretmeni olarak baktığım zaman öğrencilerimin daha fazla ilgi duyduklarını farkedebiliyorum. Katılımları artıyor, soru sorarak ilgilerini gösteriyorlar. Konu onlara güncel ve önemli geliyor. Ama yine de hatalı olan birşeyler var. Hatalı olan en önemli konu liseye kadar birçok konunun tekrarlanarak gelmesi, bu bazı dersler için geçerli olabilir, ama sosyal bilimler özellikle tarih için oldukça zorlayıcı oluyor. Konu öğrenci için orijinalliğini yitiriyor. Kendilerinin de belirttiği gibi. "Aynı konuyu okuya okuya bıktık, yeni birşeyler öğrenmiyoruz ki" anlayışı geliyor.

Özellikle lise öncesi öğretimde Tarih konusu öğrencide açıklanması zor soyut bir kavram olarak belirdiği için değerlendirmesi zorlaşıyor, sadece ders olarak ele alınıp ezberlenerek anlamadan öğrenilmeye çalışılıyor. Özellikle ilkokulda bu zorluk öğretmenlerimiz için geçerli bir sorundur. İlköğretimi sekiz yıl olarak ele alan yeni öğretim programında ilköğretimin ortaokulu da kapsaması ile bu soruna bir çözüm getirebileceğine inanıyorum. Böylece yinelemenin yarattığı olumsuzluğu ortak bir anlayış içinde inceleyip istenileni gerçekleştirebiliriz. Böylece lise öğretiminde bu konuya bakış açısını doğrudan doğruya Türk Devletinin çağdaş bir dünyada kalkınmasını sağlayan adımların nasıl atıldığını ve bu yola nasıl devam edilmesi gerektiğini yinelemenin yarattığı bıkkınlıktan kurtararak Devrim Tarihi dersleri içinde ele alarak tartışmalarla öğrencilerin derse ilgilerini çekecek bir ortam sağlamayı başarabiliriz. Bu konunun öğretmeni olarak en büyük arzumuz bu.

Buraya kadar çok idealist bir görüş sundum. Şimdi bunlar nasıl yapılacak diye sorduğumda sorunlar ortaya çıkıyor. Öncelikle yeni sisteme geçen sosyal bilimler eğitim ve öğretim programında öğretmenlerimize bu konudaki görüşlerini değerlendirmelerine olanak sağlayacak bir ortamın yaratılabilmesi gerekir.

Diğer bir sorun da özellikle Devrim Tarihi derslerine ayrılan zaman. Bu yıla kadar Lise I - II. sınıflarda birer saat olarak belirlenen bu dersin I. yıl konuları I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'na kadar olan dönemi kapsadığı için daha rahat bir uygulama içinde gerçekleştirilebiliyordu. Konuya ilgi duyan öğrencilerle tartışma, değerlendirme ortamı bu-

lanabiliyordu. Lise II, Kurtuluş Savaşı - Lozan Antlaşması dönemini içine alıyor, bu ders içinde ancak Kurtuluş Savaşı'nın gelişimi kronolojik bir Tarih dersi anlayışı içinde verilebiliyor. Konunun başında belirttiğim uygulamalara yönelmenin olanağı olmuyordu. Lise III. sınıfta Cumhuriyetin ilanı ile başlayan Devrimler ve İlkeler yani en önemli konulara başladığımızda karşımıza öğrenci için çok önemli bir konu ortaya çıkıyor: Üniversite sınavları... Öğrencilerin ilgi alanları son yılda sadece sınava hazırlanmaktan öteye gitmiyor, böylece öğrenilmesi gereken en önemli konular ne yazık ki bu karmaşa içinde öğretmenin tüm çabalarına karşın istenileni veremiyor. Konuya ilgi duyan öğrenciler de bu kısa ders saati içinde karşılıklı tartışma ve değerlendirmelerle dersi işleyemediğimiz için onlar için de amaç sınavda çıkacak sorulara cevap verebilmek için dersi iyi dinleyip öğrenmeden öteye gitmiyor.

Devrim Tarihinin en önemli sorunu önümüzdeki ders yılı içinde başlayacağı kanısındayım. Yeni ders sistemi ile ortaya konan programda İnkılap Tarihi derslerinin lise son sınıflarda okutulmasına karar verildi. Daha önceki yıllarda Lise I - II - III. sınıflarda yaydınılarak okuttuğumuz bu ders sadece lise son sınıfta okutulunca ortaya çıkacak sonucu merak ediyorum. Dışardan bakıldığında, konular birbirleriyle bağlantılı olarak aynı yıl içinde okutulunca öğrencilerin konuyu daha iyi anlayacakları ve değerlendirebilecekleri düşünülebilir. Olumlu görülen bu uygulama ne yazık ki yukarıda belirttiğim gibi lise son sınıflarda istenilen amacı sağlayabilecek mi, bu uygulamaya önümüzdeki ders yılında başlayacağımız için önceden bir şey söylemek olanaksız gibi görülebilir. Fakat yıllardır lise son sınıflara ders veren bir

öğretmen olarak öğrencilerimin ne yazık ki büyük bir çoğunluğu sosyal bilimlere yönelik üniversite öğrenimi yapacaklar da dahil olmak üzere değişen bir şeyin olmadığını değerlendirebiliyorum. Öğrencinin tek ilgisi üniversite sınavlarına yönelik. Fen ağırlıklı üniversitelere yönelik öğrencilerim ise bu dersleri bir yük olarak görüyor, "Bize bu ders sınavlarda gerekli değil ki, niçin okuyoruz?" şeklinde bir anlayışa dönüşüyor.

Ortaöğretimde çok önemli olarak gördüğüm Devrim Tarihi derslerinin amacını bu ortam içinde nasıl verebileceğimi şimdiden büyük bir sorun olarak görüyorum.

Sosyal bilim konularının bitmeyen sorunları muhakkak ki bundan önceki eğitim kurumlarında da tartışılmıştır. Önemli bir diğer konu da ders kitaplarının içeriği. Çağdaşlaşmanın gereklerinden biri de pratik bir yaşam içinde gereksiz bilgilerle yüklenmeyen akılcı bir eğitim ve öğretimdir. Bunu bir öğretmen olarak ders içinde olabildiği kadar vermeye çalışıyoruz. Ama öğrenci için en önemli materyal olan ders kitaplarının içeriği değişmedikçe, konuların gereğinden fazla uzatılmasına son verilmedikçe öğrenciye ulaşmak bir hayli zor oluyor. Bu arada bir öğrencimin ders kitapları hakkındaki ilginç bir önerisini belirtmeden geçemeyeceğim. "Öğretmenim anneannemin ders kitabı elime geçti, birinci hamur kağıda basılmış ciltli haritalar ve resimler çok ilgimi çekti, bana öyle geliyor ki derse verilen önem önce kitapla başlamalı" demekte. Bu görüşe çok katılmayanlarımız olacaktır, ama dikkatimi çeken yıllardır bu konuların çocuklar tarafından dile getirilişi. Demek ki görsellik de öğretime başlamada, eğitimin önemli bir konusu.

Son olarak Devrim Tarihi dersi için bir önerim de dersin, daha güncel konularla pekiştirilmesidir. Öncelikle bu dersimizde Cumhuriyet'in ilk yıllarında çözümlenmeyen konuların o günkü şekliyle değil, bugüne kadar uzanan zaman dilimi içerisinde gelişmeleri hatta zaman zaman basının izleyebilmesini sağlayan güncel bir programa dönüştürülmesi, bu dersin konularının sadece ders olarak öğrenmek değil yaşayan insanın konuları olarak değerlendirilmesi gereğine inanıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Tülin Canbolat arkadışımıza teşekkür ediyorumuz.

Alper Taşdelen arkadaşımıza sözü veriyorum. Öğretmeninizi dinlediniz, şimdi sizin görüşlerinizi ve eleştirilerinizi alalım.

Alper TAŞDELEN (TED Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi Öğrencisi) — Konuşmama başlamadan önce, bizlere T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretimi ile ilgili sorunları tartışma imkanını veren T.E.D. Bilim Kurulu'na teşekkür ediyorum.

Eğitim, insan topluluklarının sürekliliğini sağlayan en temel koşullardan biridir. Toplumsal kültürü bir kuşaktan ötekine aktarmak ve aktarırken de gençlere geleceğin kapılarını açacak anahtarları vermek ancak eğitimle olanaklıdır.

Eğitimin bir diğer özelliği de siyasal rejimlerin ve ülkelerin devamlılığını sağlamasıdır. Bir siyasal rejim, ekonomik ve toplumsal düzen, eğitim sisteminden ayrı olarak

düşünülemez. Rejimin görüşlerini kalıcı kılabilmek için yeni kuşaklara aktarmak zorundadır.

Atatürk döneminde, genç Cumhuriyetin görüşlerini, dayandığı temelleri ve ulaşmak istediği hedefleri, yeni kuşaklara belletmek işi milli eğitimin amacı olarak alınmış, böylece yeni Türk Devleti'nin sağlam temellere oturtulması ve devamlılığı sağlanmıştır. Atatürk çağdaş devlet, yeni toplum ve yeni insan yaratmak amacıyla öncelikle eğitim alanında yenilikler yapmış ve Cumhuriyet'i emanet edeceği atılımcı ve özgürlükçü yeni kuşakları yetiştirmeyi hedeflemiştir.

Eğitimin herhangi bir siyasal rejim ya da Atatürk için bu denli önem taşıması rastlantı değildir. Gençler, bir rejim için en önemli potansiyeldir. Amaç aynı düşünceleri paylaşan kuşaklar yetiştirerek, rejime dört elle sarılan, onu koruyan ve yetiştirmeye çalışan insanlar oluşturmaktır.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni yaşatmak için kendi izini takip edecek kuşaklar yaratmış ve devrimlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla eğitimi temel almıştır.

Peki günümüzde durum nedir? Yeni kuşakların, Atatürkçülüğü, Atatürk ilke ve Devrimlerini, ulusal, laik ve pozitivist düşünceleri öğreneceği ve bu yolla da Atatürk'ün kendine emanet ettiği Cumhuriyet'i koruyup geliştireceği görüşleri öğreneceği tek ders olma özelliğini gösteren "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersi bu amaçlarına hizmet edebiliyor mu?

Ben bir lise son sınıf öğrencisi olarak dersimizin yeni kuşaklara Atatürkçülüğü öğretmediğine ve akılcı, çağdaş

bilgileri vermediğine inanıyorum. Kendileriyle konuştuğum öğrenci arkadaşlarım da ne yazık ki benimle aynı görüşü paylaşmaktadır. Bunun nedenleri olarak da Türk Eğitim Sistemimizin öğrenciyi düşündürmekten çok ezberciliğe yöneltmesi ve ülkemizin geçirdiği siyasal ortamlar görülmektedir.

Öncelikle şunu belirtmeliyim ki, "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersi Türk gencine bağımsızlık ve atılımcılık ruhunu aşılaktan çok uzaktır. Akılcı düşünce yerine nedenini, niçinini sonradan ezberlemek yolu yaygınlaşmıştır. Atatürk İke ve Devrimleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin ideolojisi, iç ve dış siyaseti gibi konular çok yüzeysel ve genellikle de ders yılı sonlarına doğru işlenir olmuştur.

Kitaplar yapılan savaşlarla doldurulmuş ve siyasal başarılar, askeri başarıların gölgesinde kalmıştır. Mustafa Kemal'in yeni bir devlet kurmanın yanı sıra, Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik yapısından yeni toplum, çağdaş devlet, yeni insan oluşturduğu ve o atılımcı ruhla Batı uygarlığına hızla yaklaşıldığı gerçeği ikinci plana itilmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurum ve kurallarının neden yıkıldığına hiç değinilmemiştir.

Eğitim sistemimiz sayesinde Türk halkının Cumhuriyet'e monarşiden, ulusçuluğa ümmetçilikten, laikliğe de şeriatтан geçildiği Türk gencine anlatılmayarak, dersin esas amacı olan Atatürkçülüğü benimsetmekten uzaklaşmıştır. Türk Devrimi gence ideoloji olarak verilmelidir. Ben Atatürk'ün Cumhuriyet'i emanet ettiği Türk gencinin Ata'nın yüzünü kara çıkartmayacağından eminim.

Dersi etkin kılmak için öncelikle dersi "herhangi bir" ders havasında işlememeliyiz. Ezberciliği bırakmalı ve öğrenciyi düşünmeye, konuşmaya yöneltmeliyiz. Tartışma ortamı sağlanmalıdır. Örneğin cumhuriyet, demokrasi, saltanat ve hilafet gibi konular öğrenciler tarafından tartışılmalıdır ve ders tartışılarak devam ettirilmelidir. Örneğin hilafetin neden kaldırıldığı, Mustafa Kemal'in niçin böyle bir yolu seçtiği, bugün hilafet olsaydı nasıl olacağı gibi konular konuşulmalıdır. Hatta öğrenciyi "Siz Mustafa Kemal'in yerinde olsaydınız, halifeliği kaldırır mıydınız?" sorusu dahi yöneltilmelidir. Böylece ders ezbercilikten çıkarılarak beyni çalıştırmaya yöneltecektir. Demokratik ortamlar sağlanarak özgür düşüncelere yer verilmelidir. Böylece Türk genci düşünmekten korkmayacak ve aklına geleni özgürce belirtebilecektir.

Öğrenci araştırmaya yöneltmeli ve onun aydın düşüncelerinden ve dinamizminden yararlanılmalıdır. Ders kitaplarının yeterli olmayacağı ve daha özlü anlatan kitapların da okunması gerektiği belirtilmelidir. Okullara ders kitaplarının dışında kitaplar da girmeli ve bunlardan da yararlanılmalıdır. Böylece öğrenci ders kitaplarının sıkıcılığından ve tekdüzeliğinden kurtulabilir.

Dersimizde Nutuk kesinlikle okutulmalıdır. Böylece öğrenci; olayları Atatürk'ün kendi yorumundan alacak ve Atatürk'ün neden ve nasıl Kurtuluş Savaşı'nı başlattığını ve yönetip, devrimleri gerçekleştirdiğini daha iyi kavrayacaktır. Bunu yaparken öğrenciler konuya, tartışmaya yöneltilmelidir. Ders ile güncel olaylar arasında bağlantılar kurulmalı ve siyaset konuşulabilmelidir.

Ayrıca yapılan panellerde öğrenciler bilgilendirilmeli ve özgür bir tartışma ortamı sağlanmalıdır.

Bunların yapılabilmesi için bugünkü sistemin ve ders kitaplarının terkedilmesi zorunludur. Ders kitaplarındaki savaş konularının yanı sıra Atatürk'ün savaşı amaç olarak değil, araç olarak kullandığı, dünya barışına ve tüm insanlığa büyük katkılarda bulunduğu belirtilmelidir.

Atatürk gerektiği için savaşmıştır. Esas olarak vatanın kurtuluşunu savaşta değil, çağdaşlaşmada, akılcılıkta, ilerlemede ve atılcılıkta bulmuştur. Atatürk bu konuda şöyle demiştir, "Muallimler ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Hakiki zaferi siz kazanacaksınız. Ben ve bütün arkadaşlarım, sarsılmaz bir inançla sizi takip edeceğiz. Sizin karşılaştığınız her engeli kıracağız."

Bu bağlamda öğretmenlerimize de büyük görev düşmektedir. Aydın görüşlü, düşünen ve düşüncesini korkmadan söyleyebilen, demokrat insanlar yetiştirmeye özen göstermelidirler. Türkiye'nin bugünkü gereksinmesi toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutan, ulusal, laik, akılcı, Atatürkçü düşünceye bağlı gençler yetiştirmektir.

Atatürk'ün savunduğu ulusal, laik, pozitif eğitim, akılcı, gerçekçi, araştırmacı bir öze dayanır. Türk Devriminin ilerideki gerçek başarısı Mustafa Kemal'in eğitim anlayışını geliştirecek ve pekiştirecek genç kuşakların ve öğretmenlerin varlığına bağlı olacaktır.

Ben eğitim sistemimizdeki aksaklıkların düzeleceğine yürekten inanıyor ve Türkiye'de "fikri hür, irfanı hür, vicdanı

hür" kuşaklar yetiştirmenin kavgasını vermiş ve verecek olan öğretmenlerimize teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, bir öğretmen, bir de öğrenci arkadaşımızı heyecanla dinledik, zaman izin vermediği için belki müdahale etmek zorunda kaldım, beni bağışlayacağınızı umarım, ben de aynı umutları taşıyorum.

Şimdi yönetim sorumluluğu taşıyan Bakanlığın bir müfettişi aramızda, Sayın Muammer Şanlı'ya sözü veriyorum, acaba onlar, amaçlarını, değişmelerini ve bu tür sorunları nasıl değerlediriyorlar?

Buyurun Muammer Bey.

Muammer ŞANLI (Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişi) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Türk Milli Eğitiminin Genel Amacı; Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk İnkılaplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan millî, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir.

Kuşku yoktur ki, çocuklarımızı Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarına ve Temel İlkelerine uygun vatandaşlar olarak yetiştirmenin yolu Türkiye Cumhuriyeti'nin dayandığı en sağlam temel ve en doğru kaynak olan Atatürk İlike ve Dev-

rimlerini, eğitim sistemimizin her kademesinde yozlaştırmadan, saptırmadan onlara öğretmekten geçer.

Bu kadar önemli ve stratejik bir konumu olan T.C. İnkılap Tarihi derslerinin öğretiminde bugün bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Sorunların temel kaynağını öğrencinin ilgi ve dikkatini İnkılap Tarihi derslerine daha çok çekebilmek, öğrenme isteklerini artırmak ve onlara Atatürk İlke ve Devrimlerini saptırmadan, yozlaştırmadan en iyi bir şekilde nasıl öğretmek oluşturmaktadır.

Milletimizin ufkunu genişleten, onu her bakımdan çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak amacı güden, Türk Devrimini öğreten, bugünü değerlendiren, geleceğimize ışık tutan, zevkle incelenip işlenecek olan bir dersin öğretiminde karşılaşılan sorunları şu ana başlıklar altında toplamak mümkün olabilir kanısındayım:

1. Ders müfredat programları ve ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar.
2. Öğrenciden kaynaklanan sorunlar.
3. Okul yönetiminden kaynaklanan sorunlar.
4. Öğretmenden kaynaklanan sorunlar.
5. Ders araç-gereçlerindeki yetersizlik ve eksiklikler.

1. Müfredat Programları ve Ders Kitaplarından Kaynaklanan Sorunlar:

Müfredat; ilgili dersin öğretimini önem, öncelik, tarihi ve kronolojik bir sıra içerisinde planlamak, değerlendirmek, yo-

rumlamak, saptamak ve bunları bir kitap halinde işleyip öğretmektir. Bu iş ise tamamen uzman eğitimcilerle ait bir konudur.

Bugün okullarımızda okutulmakta olan T.C. İnkılap Tarihi müfredat programı amacı gerçekleştirecek bir yapıdadır. Ancak öğrencinin ilgisini gereği gibi çekmekten uzak kalmaktadır. Bunu sağlamak için kitaplar tekdüzelikten kurtarılmalı, içerik (muhteva) yönünden zenginleştirilmelidir. Öğrenci okuduğunu anlamalı ve anladığını da belleğine işlemelidir. Ders kitaplarında geçen tarihi kavramların anlamı öğrenci tarafından bilinmeli, öğretmenlerimiz bu kavramları öğrencilerine anlatmalı, açıklamalıdır. Bu kavramların açıklamaları ise kitaplarımızda bulunmamaktadır. Kavramlar anlaşılmadan konuların anlaşılması zorlaşmakta, öğrenci de konuyu öğrenip anlamak yerine sıkıcı bir yöntem olan ezberle yetinmektedir. Dolayısıyla İnkılap Tarihi dersleri öğrenciye sıkıcı gelmekte, derse karşı ilginin zayıflamasına neden olmaktadır. Öncelikle bu derste geçen ıslahat, meşrutiyet, ihtilal, inkılap, müterake gibi kavramlar yanlış yorum ve anlamalardan uzak bir şekilde kitapta açıklanmalıdır.

Öğrenmede kolaylık sağlayacak, içeriği zenginleştirecek, konu ve kavramları bir bütün olarak ele alacak bazı eklerin yapılması, öğrenme konusu ile ilgili olduğu için yerinde olacağı düşüncesindeyim.

İnkılap Tarihi dersine girişi oluşturan "XX. Yüzyılın Başında Osmanlı İmparatorluğu"ndan bahsedilirken; İkinci Meşrutiyete girmeden önce Birinci Meşrutiyet hakkında çocuğu aydınlatmak için kısa bir bilgi vermek konunun

bütünlüğü açısından yerinde olurdu. İlk Anayasadan bahsedilirken 1876'dan itibaren Atatürk dönemini de içine alacak bir şekilde öğrenciye Anayasa Tarihimiz hakkında bilgi verilmesinin hem öğrenciyi aydınlatmak hem de ilgisini çekmek açısından yararlı olacağı kanısındayım. Türk Kurtuluş Savaşı anlatılırken, cephelerin durumu çocuğun zihnini karıştırıcı tasvirlerden uzak rahat bir üslup ile anlatılmalıdır. Atatürk ilke ve Devrimleri anlatılırken çocuğun kafası bilgi yığından uzak, amaçlanan hedefleri kavratacak ifadelerle donatılmalıdır.

Ders kitaplarına gelince; ders kitapları öğrencinin öğrencilik yaşamı boyunca yanından ayırmadığı bir araçtır. Bu bakımdan kitap, öğrencinin ilgisini çekecek, ona okuma alışkanlığı verecek nitelikte ve güzellikte olmalıdır. Yaprakları hemen kopan, yazıları silik, seçilemeyen resimleri bozuk, kalitesi düşük kağıttan yapılmış bir kitabı öğrenci zorunlu kalmadıkça eline almak istemez. Bu açıdan da konuya bakıldığında; İnkılap Tarihi ders kitaplarının da öğrencide tarih sevgisini uyandıracak ve onun ilgisini çekecek nitelik ve güzellikte basılması yararlı olacaktır. İyi kalite kağıda basılmış, renkli resimli, harita ve krokilerle zenginleştirilmiş, cevaplanacak sorularla, konunun özellikleri göz önünde bulundurularak öykü, fıkra, biyografi gibi okuma parçaları ile destekli bir kitap öğrencinin içindeki konulara karşı ilgisini uyandıracak bu da öğretimi daha da kolaylaştıracaktır.

2. Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar:

Bilindiği gibi eğitim ve öğretim etkinliklerinde üç önemli etmen bulunmaktadır. Öğrenci, Ders Programları ve

Öğretmen. Bu etmenler (faktörler) içerisinde en önemli etmen öğrencidir. Öğretim olayında öğrenci iki önemli etki altında bulunmaktadır. Öğrencinin zihinsel durumu ve çevresel etmenler. Bu öğelere öğrencinin eğitiminden kaynaklanan bazı eksikliklerini de eklemek olanaklıdır.

Öğrenci zihninin kendine göre birtakım özelliklere sahip olduğu eğitimciler tarafından belirtilmektedir. Eğitimcilerle göre ergenlikten önceki çocuk zihni ile ergenlikten sonraki gencin zihni, önemli farklılıklar göstermektedir. Ergenlik öncesi çocuk zihni dış olaylara çevrilmiş iken yani gözü ile gördüğü, kulağı ile işittiği eşyaya önem verir ona bakarken, ergenlikten sonraki genç, kendi duyguları ve düşüncelerine yani kendi iç dünyasındaki olaylarla ilgilenir. Eğitimciler birinci duruma objektivizm, ikinci duruma da subjektivizm kanunu demektedirler. Genelde lise devresi, öğrencinin ergenlik öncesi ile sonrasının birbirine karıştığı, birinden diğerine geçişin başladığı bir döneme rastlamaktadır. Bu dönem öğrencinin en bunalımlı dönemidir. Bu dönemde öğrencinin zihni dağınık ve belli konuların dışındaki konulara pek yönelememektedir. Bu durum ister istemez öğrencinin derslerine de yansımaktadır. Öğrenci bu dönemde diğer derslerine olduğu gibi İnkılap Tarihi derslerine karşı da ilgi ve isteğini gereği gibi çevirememektedir. Öğretmenin bu dönemde öğrencisinin dikkatini derslerine çekebilmesi için öğrencinin ruhuna ve kalbine incek yolları araması gerekmektedir. Öğretmende bu çabanın görülmemesi veya yeterince görülmemesi derse karşı öğrencinin ilgisini azaltmaktadır. Bu da öğretimde önemli bir konu olan yöntem konusunu gündeme getirmektedir. Öğrencide İnkılap Tarihi

derslerine karşı ilgi zayıflığının bir diğer nedeni de çevresel etmenler ve eğitiminden kaynaklanan bazı eksiklikleridir.

Tarih derslerine karşı öğrencinin ailesi ve çevresinin bakış açısı öğrencinin tutumunu yakından etkilemektedir. Bu konuda öğrencinin İnkılap Tarihine bakışı da tarih derslerine karşı bakış açısından pek farklı değildir. Öğrencinin çevresine, dolayısıyla öğrenciye göre bu dersler, öğrenciyi bir üst sınıfa geçirmekte kullanılacak araçlardan biridir. Öğrenci çevresi için önemli olan onun bir üniversiteye girebilmesidir. Öğrencinin bu sınavlarda başarılı olabilmesi için bütün ilgi ve dikkatini fen ve matematik ağırlıklı derslere vermesi gerekir. Sosyal bilimler ve tarih dersleri onlar için üçüncü planda kalmaktadır. İnkılap Tarihi dersleri de bu bakış açısından kurtulamamaktadır. Bu dersten bir üst sınıfa geçecek kadar not almak yeterlidir. Bu bakımdan öğretmen ne kadar çaba gösterse de öğrencinin ilgisi belirli bir düzeyin üzerine çıkamamaktadır.

Öğrencideki isteksizlik veya ilgisizliğin bir başka nedeni de bazı eğitim bozukluklarıdır. Öğrencide okuma ve araştırma alışkanlığının olmayışı, ders kitaplarını okuyup anlamadaki yöntem eksiklikleri, okuyup anlama, anladıkları ile daha önceki konular arasında ilişki kurup, sonuç çıkarmada yetersiz kalışları, dersi anlamak yerine ezbere yönelmeleri, derse hazırlıksız gelmeyi alışkanlık haline getirmiş olmaları ve bu bakımdan derslerde konulara uyum sağlayamama, dersi anlayamama veya yeterince anlamama gibi öğrenim sorunlarını ortaya çıkarmaktadır.

3. Okul Yönetiminden Kaynaklanan Sorunlar:

Okul yönetimleri haftalık ders programlarını yaparken İnkılap Tarihi dersinin günün hangi saatlerine yerleştirilmesi gerektiği konusunda gereken duyarlılığı gösterememektedirler. Haftada bir ya da iki saat okutulan bu dersi ya öğrencinin zihnen en çok yorulduğu bir saate ya da öğrencinin ders programları bakımından en çok meşgul olduğu bir güne yerleştirmektedirler. Bu saatlerde zihnen yorulmuş bir öğrenci veya öteki derslerin sınav heyecanını yaşamakta olan bir öğrenci kendisini derse verememekte, derse karşı ilgisiz kalmakta ve dersin öğrenilmesinde zorlanmaktadır. Ayrıca Ders Geçme ve Kredi Sistemi uygulanan okullarda, sistemin yapısı gereği öğrenci bu okullarda okutulmakta olan T.C. İnkılap Tarihi I ve II'yi 6 dönem içinde isteğine bağlı olarak ayrı ayrı zamanlarda alabilme hakkına sahiptir. İnkılap Tarihi I'i, birinci dönemde alan bir öğrenci bu dersin ikincisini 4. veya 6. dönemde de alabilecektir. Birbirini müfredat bakımından tamamlayan iki dersin birbirini izlemeyen dönemlerde alınmış olması konu bütünlüğünü parçalayacak ve öğrencinin bilgi kaybına neden olacaktır. Bu da öğrenimin bir sorunu olarak karşımıza çıkacaktır. Dersimiz açısından stratejik bir önem taşıyan bu sakıncanın okul yönetimi tarafından göz önünde bulundurulmaması, bu dersin öğretiminde okul yönetiminden kaynaklanan sorunları gündeme getirebilecektir. Bu bakımdan İnkılap Tarihi I ve II'nin birbirini izleyen iki dönem içinde öğrenciye verilmesi konusu göz önünde bulundurulmalıdır.

4. Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlar:

Müfredat programları ne kadar iyi olursa olsun, ders kitapları ne kadar mükemmel olursa olsun, eğitim ve öğretimin ruhunu kuşkusuz ki öğretmen oluşturmaktadır. Zengin bir alan bilgisine sahip olmayan, iyi bir formasyon almamış bir öğretmen, eğitim ortamı ne kadar uygun olursa olsun beklenen eğitimi veremez. Öğretmende görülen bu eksiklikler önemli bir öğretim sorununu karşımıza çıkarır. Öğrencilerin ilgi ve dikkatinin dersin üzerinde toplanmasını engeller. Bu sorunları aşabilmek için öğretmenin kendisini özel bir çabayla yetiştirmesi, kendi konularında hakimiyet kuracak kadar bilgi toplaması gerekir. Öğreteceği konuları birer inceleme konusu haline getirerek öğretme yollarını da öğrenmesi gerekir. Bugün okullarımızda farklı kaynaklardan gelmiş olan tarih öğretmenlerimiz bulunmaktadır. Bu öğretmenlerin kendi yetişme biçimleri ve edindikleri eğitim deneyimlerine göre bir yöntem kullandıkları gözlenmektedir. Bu da diğer derslerde olduğu gibi İnkılap Tarihi dersinin öğretiminde yöntem sorununu karşımıza çıkarmaktadır. Yanlış seçilmiş bir öğretim yöntemi veya yöntemsizlik, bu derste anlatılan konuları yorucu, sıkıcı ve anlaşılmasız kılabilmektedir. Bugün pek çok okulumuzda öğretmenlerimizin uygulamakta oldukları yöntem, öğretmenin dersi anlatması, öğrencinin de bunu belleğine dayanmaktadır. Kısacası ezbere dayalı bu öğretim yöntemi gençlerin düşünme, araştırma ve yaratma gibi yeteneklerini köreltmektedir. Zevk ve neşe içinde geçmesi gereken bu ders, öğrenci tarafından bir külfet gibi algılanmakta, öğrencinin dersle birlikte konudan da uzaklaşmasına neden olmaktadır. Öğretmen çok kez derse

hazırlıksız girmekte, dersinde yardımcı ders kitapları, kaynak eserler ve dokümanlar getirip tanıtmamakta, ders araç-gereçlerinden yararlanmayı çoğu kez düşünmemektedir. Müfredat programlarının zamanında yetiştirilmesi de ayrı bir öğretim sorunudur.

5. Ders - Araç Gereçlerinin Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunlar:

İnkılap Tarihinin öğretiminde ders araç-gereçlerinin yeri tartışılmaz. Araç-gereçsiz bir ders, öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Öğrencinin dersle ilgisini kesmektedir. Her dersin kendine özgü ders araç-gereçleri olduğu gibi, İnkılap Tarihi dersinin de ders araç-gereçleri vardır ve olmalıdır. Bunlar çeşitli haritalar, Türk Kurtuluş Savaşını anlatan çeşitli krokiler, slaytlar, filmler, video kasetleri, fotoğraflar, tablolar, yardımcı ders kitapları, kaynak eserlerdir. Özellikle Büyük Nutuk bu dersin başucu kitabı olmalıdır. Bu araç ve gereçler derste öğrencinin vazgeçemeyeceği ders araçlarıdır. Ne var ki bugün bu araç ve gereçlerin çoğu okullarımızda bulunmamaktadır. Eldeki mevcut ders araç ve gereçleri ise ya çok yıpranmış ya da kullanılabilir durumda değildir. Yenileri de nedense üretilmemektedir. Bu konuda okullarımızın pek çoğunda sıkıntı vardır. Yeni açılmış okullarımızda ise bunlar bulunmamaktadır. Okul kütüphanelerinde İnkılap Tarihinin kaynak kitapları veya yardımcı ders kitapları yeterli durumda değildir. Öğrenci bu kütüphanelerden yeteri kadar da yararlanamamaktadır.

Sonuç

Çekici olmaktan uzak bir müfredat, kitap bilgileri ile sınırlı öğretmen, verimsiz bir yöntem, eksik veya olmayan ders-araç gereçleri, dikkatle düzenlenmemiş ders programları, kitap okuma alışkanlığı kazanamamış öğrenci, hazırlıksız derse gelme alışkanlıkları, geçer not almak için gösterilen sınırlı çaba, bunlardan doğan zihni uyumsuzluk ve derslere karşı ilgi eksikliği; işte kanımca T.C. İnkılap Tarihi Dersinin Öğretimi ile ilgili temel sorunlar bunlardır.

BAŞKAN — Bir Millî Eğitim Bakanlığı yetkilisinin, bir müfettişin hep konuşulan sorunları dile getirmesi ve bunları sorun olarak kabul etmesi sanıyorum çok sağlıklı bir taban oluşturuyor çözüm için. Teşekkür ediyoruz.

Sözü Sayın Sina Akşin'e veriyoruz.

Prof. Dr. Sina AKŞİN (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi) — Şimdi, bence Devrim Tarihi öğretiminin en önemli sorunlarından bir tanesi, şimdiki moda İeyimle paradigma yani model sorunudur. Devrim Tarihi nasıl bir modele oturacak ve bu bağlamda önemli bir sorun tarihçiliğimize arız olan "ütücülük" dediğim bir yaklaşım; yani tarihimizi ütölemek isteyenler var. Öyle ütöleyecekler ki, Türk Tarihi dümdüz olacak; Orta Asya'dan Rumeli'ye; Mete Han'dan, Turgut Özal'a kadar düz bir çizgi. Bu düz çizgide Nizam-ül Mülk ile Sokullu Mehmet Paşa ve Süleyman Demirel aynı kişilerdir, hepsi başbakan olduğuna göre beş aşağı beş yukarı aynı kişilerdir ve Türkler geçmişten geleceğe kadar hiç bir titreşim olmadan aynı şekilde yaşayıp gelmişlerdir. Böyle bir düz çizgide başbuğlar

var, kişiler değişiyor ama değişen başka hiç bir Şey yok. Örneğin bu tclkten bazı örnekler vereyim size. 12 Eylül dönemi idi, televizyona bazı saygıdeğer ğretim yesi arkadaşlar çıktılar ve "Osmanlı Devletinde laiklik vardı" dediler. Şimdi bu tclk. Neden tclk? Çünkü orada Atatürk sifıra indiriliyor, Atatürk'ün bir işlevi kalmıyor, madem laiklik vardı, o zaman Atatürk ne getirdi, hiç bir Şey getirmedi. Başka bir ütücülük rneği: Tekirdağ' da Namık Kemal'i anmaya gitmiştik, İstanbul Edebiyat Fakültesi'nden bir ğretim yesi, "Vatan fikri, hürriyet fikri Orta Asya'dan beri var" dedi ve aslında biz oraya Namık Kemal'in büyüklüğünü belirtmek, Namık Kemal'i anmak için gelmiştik. Namık Kemal bu ülkeye, bu topluma vatan ve hürriyet fikirlerini getirmiş olan bir insandır. Bu arkadaş bir anda Namık Kemal'i sifıra indirdi. Türkler zaten vatan fikrine, hürriyet fikrine sahipseler o zaman Namık Kemal sıfır oldu, tarih bir kere daha ütülenmiş oldu.

Başka bir ütücülük rneği de "Efendim, bizim Orta Asya'da Őamanlık yoktu, Orta Asya'da Tek Tanrı vardı" diyorlar, yani Tek Tanrı, işte bu Tek Tanrılığı düpedüz İslamiyet, yine bir ütücülük olayı bu; o zaman Türklerin Müslüman olmasının da bir önemi kalmıyor. Çünkü zaten ezelden beri Türkler Müslüman olmuş oluyorlar. Şimdi bu ütücülük yaklaşımı Devrim Tarihine de yansıyor, bunu böyle pürüzsüz bir hale getirmek istiyorlar; yumuşak, düz bir Şey olsun diyorlar. Ve düz yumuşak Şeyler biliyorsunuz ilginç değildir, bir patates salatası yaparken içine biraz sirke, biraz zeytin-yağı, tuz vb. koymazsanız berbat bir Şey olur, soğan da gerekli hardal da. Yani ben bunu uydurmalarla atılarak sslensin anlamında söylemiyorum tabii, ama gerçekte bir-

takım pürüzler varsa, bu pürüzlerin verilmesi gerekir. Bu pürüzler olmazsa, ondan sonra öğrenci uyuyor; tabii uyuyacak sen Tarihi öyle bir ütüledin ki dümdüz bir şey oldu ve öğrenci uyumaya mahkum, hatta böyle bir tarihle öğretmen de uyur.

İnkılap Tarihine şu şekilde yaklaşmak gerekli. Benim söylediğimde kesinlikle özgünlük iddiası yok, bu birçoklarının bildiği, hatta yazdığı şeyler. Millî Mücadelenin iki yönü var. Biri dışta Yunanlılara karşı, Fransızlara karşı, Ermenilere karşı yürütülen toplu tüfekli mücadele. İkinci yönü de bu bir iç ihtilaldir, bir devrimdir, iç savaştır. Ütülümek istedikleri bu. Bir zamanlar Genelkurmay Harp Tarihinden, görüşlerimi sormak üzere bana bir metin gönderilmişti, metnin yazarı, Millî Mücadeleyi öyle bir ütülemiş ki; Vahdettin çok iyi, Atatürk çok iyi, Kâzım Karabekir iyi, herkes çok iyi tabii yine de bir kötü adam gerekli, bütün günahı Damat Ferit'e yüklemişti. Bunu yapanların günahlarını almayalım ama, önemli bir kısmı bu ütücülük faaliyetini Vahdettin'i biraz düze çıkarmak için yapıyorlar. Yine bir zamanlar Selahattin Tansel adında birinin bir kitabı çıkmıştı. **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, bakıyorsunuz ilk bölüm çok ayrıntılı yazılmış, ondan sonra yazar ilgisini kaybetmiş, daha yüzeysel yazmış gibi ve günahına girmek istemiyorum ama galiba oradaki çabası "Mustafa Kemal'i Anadolu'ya Vahdettin gönderdi, dolayısıyla Millî Mücadeleyi yaptırtan da Vahdettin'dir" diyebilmek için, Yazar'ı o kadar cilt kitap yazmaya yönelten tek şey Vahdettin'i temize çıkartmak düşüncesi oluyor.

Ben kendi modelimi biraz size açıklamak istiyorum.

Kendi diyorum ama birçoklarının da paylaştığı model bu. Vahdettin mütareke imzalandıktan sonra, Meşrutiyet Devrimini yapmış olan İttihat ve Terakki'nin artık tasfiye olacağını ve olduğunu görerek, işte fırsat diye düşündü ve bu Meşrutiyeti rafa kaldırmaya kalkıştı tabii basitleştiriyorum. Yani Meşrutiyetin getirdiği demokrasiyi rafa kaldırmaya kalkışmasının ilk ve en önemli adımı Aralık 1918 tarihinde Meclisi feshetmesiydi. Meclisi feshetmesi müthiş bir olay; çünkü o sırada İmparatorluk işgal altında bir daha seçim yapma olanağı yok, birçok yer de işgal altında, Arap ülkelerinde kesinlikle seçim yapma olanağı yok, dolayısıyla böyle bir Meclisi feshetmek, ben Arap ülkelerinden, seçimden, parlamentodan vazgeçtim anlamına geliyor ve gerçekten bu bence bir karşı devrim olayıdır. Bu bir karşı devrim olduğu içindir ki, Erzurum Kongresini toplayanlar, bu Kongrenin 10 Temmuz'da toplanmasını kararlaştırmışlardır. 10 Temmuz, bugün 29 Ekim nasıl insanlarda bir takım titreşimler uyandırıyor, benzer titreşimler uyandıran bir tarihtir. Çünkü 10 Temmuz 1324'de Hürriyet ilan edilmiştir, İkinci Meşrutiyet gelmişti ve bu bir millî bayramdı. Vahdettin bu bayramı kaldırdı. Erzurum Kongresi demokrasi mücadelesine o kadar önem veriyordu ki, Kongrenin toplanma tarihini 10 Temmuz olarak belirledi, fakat 10 Temmuz'da baktılar ki delegelerin birçoğu gelmemiş, onun üzerine bir erteleme yaptılar. Biz olsak, delgeler gelsin diye ertelemeyi iki üç gün yaparız değil mi? Garip bir şey, 13 gün erteliyorlar; bu iki hafta demektir, yani birçok insan orada böyle iğreti durumda ve Kongre 23 Temmuz'da toplanıyor. 23 Temmuz nedir? Bu, miladi takvime göre yine Hürriyetin ilanı tarihidir. Yani 10 Temmuz

1324 ile 23 Temmuz 1919 aynı tarihtir. İnsanları 13 gün bekletmek pahasına Erzurum Kongresini düzenleyenler bu kadar demokratik bir bayram gününde ısrar etmişlerdir. Bunları yüzeysel geçmemek gerek.

Ondan sonra Sivas Kongresi, bilindiği gibi 4 Eylül'de toplanıyor. Bildiğiniz gibi, Erzurum Kongresi yerel bir kongre idi, 56 kişiyle toplandı; Sivas Kongresi ulusal bir kongre fakat 38 kişiyle toplanıyor yani bir fiyasko olarak başlıyor, bir de mandacılar gelmiş, Atatürk "Bu Kongre olmadı, başka bir kongre toplayacağız" diyor; Nutuk'ta var bunlar. Ama gören gözler için veya arayan gözler için var. Yani Sivas Kongresi bir fiyasko olarak başlamıştır; fakat önemli bir olay olmuştur. Bu önemli olay nedir? Ali Galip komplosu: Damat Ferit ve Ali Galip anlaşılıyor, Ali Galip bir takım Kürt atlıları ile gelecek Sivas'ı basacak Mustafa Kemal'i tutuklayacak ve Kongreyi dağıtacak. Bu komplo ortaya çıkmıştır. Sivas'takiler haber alıyorlar ve onun üzerine fiyasko durumundaki Kongrede müthiş bir canlanma oluyor ve padişaha başvuruyorlar, "Damat Ferit bu Kongreyi basmaya kalkıştı" diye şikayet ediyorlar. İstanbul'dan gelen haberde "Hayır sizin telgrafınızı padişaha sunmuyoruz" deniyor. Tabii padişahın her şeyden haberi var, ama yokmuş gibi davranıyor. İstanbul'un telgrafı kabul etmemesi üzerine, bunlar da haberleşmeyi kesmeye karar veriyorlar ve haberleşmeyi kesiyorlar. Böylece müthiş bir mücadele başlıyor, sonraki üç hafta boyunca devam ediyor ve bu müthiş mücadele benim elimdeki **Nutuk'ta 80** sayfada anlatılıyor. Çünkü, herkes fesini önüne koyup "Ben Sivas'tan mı yanayım, Damat Ferit'ten mi yanayım diye" düşünüyor ve bazılarını silah zoruyla Sivas'ın çizgisine getiriyorlar. Sonuç olarak Damat

Ferit amaca ulaşamayarak istifa ediyor. İstifa etmesi, son Osmanlı Mebusan Meclisinin toplanması, demokrasinin yeniden rayına oturtulması demektir.

Bunları güzel anlatmak gerekli. Benim kütüphanemde dokuz tane İnkılap Tarihi dersi kitabı var. Bu rastgele dokuz kitabın dört tanesi bu olayı havada bir olay gibi anlatıyor. İşte "haberleşmeyi kestiler" diyor ya da Ali Galip'in adı geçmiyor. Bunlar güya saygıdeğer kitaplar, o zaman olayı anlatmamış oluyorsunuz, olayı anlatırken bağlantıları, nedensellik bağlarını koparmayacaksınız. Bura da haberleşme kesilmiş, neden kesildiği belli değil. Bütün bunları anlatmak gerekli ve doğru bir model içinde yani bir demokrasi mücadelesi olarak bunun sunulması gerekli. Bir de "İç isyanlar" diye bir deyim var. Bu Türkiye Büyük Millet Meclisi açısından isyan olayıdır. Gerçekte Padişah açısından bu, meşru hükümete yardım hareketleridir. Daha tepeden bakarsanız bu bir iç savaştır. Bunu da ütülememek gerekir. Bir de biliyorsunuz Padişah Kuva-i İnzibatiye ve Hilafet Ordusunu harekete geçiriyor bunları ütülememek, olduğu gibi sunmak gerekir.

Benim başlıca söylemek istediklerim bunlar, tartışma bölümüne kalamayacağım için de çok üzgünüm.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Son olarak sözü Hasan Köni arkadaşşıma vereceğim. Kendisi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü, yani bu işin biliminin yapıldığı, öğretmenlerinin yetiştirildiği belki en yüksek otorite değil ama ulusal kurumlardan bir tanesi.

Prof. Dr. Hasan KÖNİ (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü) — Değerli öğretmen arkadaşlar, müfettiş bey, öğrenci arkadaşımız Sina Akşin'in de dokunduğu yeri biliyorum. Bazı kitapların yetersiz olduğunu ve olayları açıkladılar; pek fazla söyleyecek şey kalmadı, pedagojik açıdan girdiler, teknik konulara kadar indiler. Şimdi, aldığım notlardan bazı şeyler söylemek istiyorum. Belli bir dönemde yoğunlaşan, özellikle 1980'den sonra Türk İnkılap Tarihi gerek çocukları, gerek üniversitedeki öğrencileri bıktırdı; bu ilgisizliğin nedeni budur. Dört sınıfta birden yoğun olarak İnkılap Tarihi okunuyor, orta 1, 2, 3; lise 1, 2, 3 ve öğrenci tekrarlardan, aynı şeylerden ve bazen Sina Akşin'in anlattığı gibi Osmanlı İmparatorluğu'ndan ya da Orta Asya'dan alıp günümüze kadar getirmelerden bir sıkıntıya düştü. Sanıyorum yeniden bir toplanma devri başladı. Şimdi, dikkat edilecek noktalardan biri İnkılap Tarihinin orta dereceli okullarla üniversite arasında biraz farklılık göstermesi, yani kitap klasik çizgileri izleyebilir ve Nutuk okunabilir. Aslında Nutuk'un okunması çok daha iyi. Bu arada dersin öğretmeni günümüzle ilgili yeni açıklamaları yapmak zorundadır, belki bazı şeylerin resmi açıdan söylenmesi zor olabilir. Örneğin bir uçağa binilirken bir açıklama yapılıyor, hemen İnkılap Tarihi öğretim üyelerine gidip böyle miydi değil miydi diye soruluyor. Dikkat ederseniz Ermeni sorunları 1980'den sonra önerilmeye başlanmıştır. Ben Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrenciyken Türkiye'nin bir Ermeni sorunu olduğunu bilmiyordum. Kimse anlatmıyordu. Sonra birden bire son zamanlarda Kürtler çıktı. Yani o da kitaplarda yok. Şimdi çocuklar gazeteye bakıyor, kitaba bakıyor, bunlar nereden çıktı, uzaylı mı bunlar? Ortaokul ve lise çağıları

çocuğun kişiliğinin oluştuğu vatan, sevgi kavramlarının; yani kültürel kişiliğinin oluştuğu çağlardır. İnkılap Tarihi öğretmeninin bu konuda kültürel bilgiler vermesinde, dersin daha iyi anlaşılmasında çok iyi bir rol oynayacağını sanıyorum. İkincisi bu dersin son sınıflara alınmasının nedeni Sina Akşin'in değindiği konudur. Bu ders disiplinlerarası bir derstir. Öğretmenin Anayasa Hukuku ya da hukuk, ekonomi vs. bilmesi gerekli. Örneğin bugün hâlâ Atatürk'ün Devletçilik İlkesinin geçerliliğini anlatan öğretmen çok komik duruma düşebilir. Şimdi Devletçilik yok, ama o devirde geçerliydi ve o zaman Amerika dahil, Roosevelt dahil bütün ülkeler Devletçiliği uyguluyordu; ama bunu bilen İnkılap Tarihi öğretmenlerimizin çok az olduğunu sanıyorum. Roosevelt'in ekonomik politikası neydi, Almanya'da ne uygulanıyordu, oradan Türkiye'deki Devletçilik çözümlmesine geçecek öğretim üyesini üniversitede bulmak zor; Sina Akşin hariç. Bu yüzden çözümlmeler eksik kalıyor. Sonra arkadaşlara günün koşullarına göre daha değişik boyutlar verilmeli. Örneğin biraz daha Atatürk'ün ekonomi açısından ne yapmaya çalıştığı, nasıl bir yol izlemeye çalıştığı ve günümüzdeki son gelişmelerle uluslararası alandaki haklı bir yaklaşım içinde olduğunu ortaya koyabilecek bir boyutta yetiştirilmiş insanlar da gerekli.

Bu da çok zor. İnkılap Tarihi dersini biz üniversite 1 ve 2'ye aldık ama arkadaşlar daha geniş bir kitle okusun, üç, dördüncü sınıfta kalıyorlar, ayrılıyorlar dediler, aslında son sınıflarda okunması yararlı. Yani lise 1. sınıftaki çocuğa yeni dersler girdiğinde konuyu biraz daha geniş anlayacak, 10. sınıfta yeni dersler okuduğunda biraz daha geniş, son sınıfta biraz daha değişik anlayabilecek. Eskiden çok sınıfa

yayılmasının bir yararı; daha çok kişinin istihdam edilmesi, öğretmenlerin ders saati ücretlerinden biraz daha fazla ücret almasını sağladı. Hatta üniversitede ücret savaşları doğdu dersi öğleden sonra mı okutayım, sabah mı okutayım gibi sorunlar doğdu. Daha iyi maaş verilen bir ülke olsa, bir yılda anlatılacak dersi 24 yılda anlatmaya da gerek duymazdı sanırım.

Çözüm olarak ders saati ücretlerinin, öğretmenlerin aylıklarının artırılması ya da öğretmenin açıklayamadığı konularda üniversiteden öğretim üyesi getirme olanağı olabilir. Böylece İnkılap Tarihi öğretmeni bir ekonomi konusunu iyi açıklayamıyorsa, üniversiteden bir öğretim üyesini çağırır, sınıfta ders içi konferans verdirilebilir. Yani ücret almadan da gelip buralarda o konferansı verecek öğretim üyelerimiz vardır. Bu tür iletişimleri sağlayarak daha üst düzeyden biri örneğin Türkiye Ekonomisi konusunda Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden bir öğretim üyesine konferans verdirilerek gerçek yönleriyle ve günümüze nasıl bağlandığı anlatılabilir. Böylece hem öğretmen öğrenir, hem öğrenci öğrenir ve konu tartışmaya da açılabilir.

Şimdi bir başka boyuta geliyorum; öğretmenin niteliği. Her konuyu 11 kanal televizyon izleyen günümüzün çağdaş çocuğu ile tartışabilecek Tarih Bölümü mezunu öğretmen var mı? Biraz da bunun zorluğu var. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'ne giren öğrencilerin puanına bakın sosyal bilimler nedense düşük puanla öğrenci alırken, fen bilimleri uzaktaki insanları kendine çekiyor, bu fark da buralara yansıyor. Biz yükseltilmesi için yalvardık, buralara da yüksek puanla insan alalım ve böylece gelecekte öğretmenin niteliği artsın diye.

Bu da çok önemli, hatta öyle önemli ki karşılına çıkan öğretmenin giyinme biçimi bile çocukları ders dinlerken etkileyecektir. Eğer üst sosyo-ekonomik kesimden gelen öğrencilerin karşısına düşük aylıklı, üstü başı dökülen bir öğretmen çıkıyorsa, dersi çok iyi anlatsa da onu dinlemeyeceklerdir.

Bir de çağın değişimi var. Bunu da kabul etmek gerekir; bu İngiltere'de de, Amerika'da da böyle. Bir zamanlar, Yunanca bilmek, onun yanında bir yabancı dil bilmek önemli iken, bugün orada da fen bilimleri, bilgisayar bilimleri gibi olaylar varken, "Hüsamettin'in kılıcı çekerek ... , dağlarından geçtiğini" çocuklara yutturamıyorsunuz. Olayın bu boyutları da değişmiştir. Ama diğer sosyal bilimlerde de öğretmenden dinlediğim kadarıyla, başka değişik bir sorun yok. Bugün Coğrafya dersinde de öğrenci uyumaktadır. Biraz Edebiyat derslerinden korkardık. Öğretmen sert olduğu zaman dersin sınıf geçme notunda önemli bir yer alması, önemli saatlere konulması, bir de biraz daha bu konuları geniş anlatabilecek bir öğretmenin gelmesi, söz konusudur. Biz serbest bıraktık; fen bilgisi öğretmenlerine yüksek paralar verip çok duyarlı biçimde seçerken şu dersi anlatalım diye neredeyse sokaktan geçen adamı yakalayıp 1980 - 1990 yılları arası sınıfa getirdiler. Bu da dersin sorunları olarak ortaya çıkıyor. Ben Sina Akşin gibi paradigma ortaya koymayacağım, çünkü değişik liselerde değişik boyutlar ağırlık kazanabilir. Örneğin bir ticaret lisesinde ekonomi konuları daha ağırlıklı anlatılabilir, bir askeri lisede de sosyal antropoloji anlatamazsınız, ona da askeri olayları, anlatmak zorundasınız. Yani buna göre değişen içeriği Atatürk'ün görüşleri gibi dinamik, çağa uygun, ortama uygun şekilde

anlatılmalı. Ama çok önemli konular varken artık bu konuya nasıl girilecek, kim uğraşacak, buna nasıl para ayrılacak. Orta Asya'dan anlatmayalım derken bütün gazeteler Orta Asya, Nahçıvan vs. yazmaya başladı. Bir zamanlar yok derlerken şimdi ortaya bir sürü Türkler çıktı, onun da getirdiği birtakım sorunlar var. Sosyal bilimlerin ortaöğretimdeki durumu bu; üniversitede değişik, üniversitede artık tartışılıyor, yeni boyutlar getirilmeye çalışılıyor, öğrenciler öğretim üyesinin kişiliğine göre o dersi seviyorlar ya da sevmiyorlar, bu her ders için böyle. Önerim üniversiteden öğretim üyelerinin sık sık çağırılarak konferans vermelerinin sağlanmasıdır.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim, zamanı çok iyi kullandık, benim bütün çabam da sizlere zaman ayırmaktı, galiba 40 dakikalık fazla zaman yarattım, kullanabilirsiniz. Yani biz buraya gelip, Sina Akşin'in söylediği gibi ütüleme yapmadık, ne elbise ütüledik, ne de kafa ütüledik, çok az, öz söyledik. Şimdi söz sizin, buyurun söyleyebilirsiniz, sorabilirsiniz, hatta yorum bile yapabilirsiniz. Arzu eden var mı? Ne kadar hoş, sükut ikrardan gelir, yani bizim her dediğimizi kabul ediyor musunuz? Buyurun efendim.

Suna ÖZEK (Tarih Öğretmeni) — Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişi Muammer Şanlı Beye soru sormak istiyorum.

Ders araç ve gereçleriyle ilgili eksiklikleri Bakanlık olarak nasıl çözümlenmeyi düşünüyorlar? Lise son sınıflar da, özellikle tartışmaya açık olan ve öğrencilerin en çok yararlandığı seminer konularının neden kaldırıldığını ve önümüzdeki yıllarda tekrar konulmasının düşünülüp düşünülmediği konusunda kendilerinden bilgi rica etmek istiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Suna Hanım. Buyurun Muammer Bey.

Muammer ŞANLI — Efendim Suna Hanıma teşekkür ediyorum.

Ders araç-gereçlerinin yeterince sağlanabilmesi için, okullarımızın bu konuda devamlı olarak gereksinmelerini bildirmeleri gerekiyor. Okul müdürlükleri, ders araç-gereçleri gereksinmelerini belirlerken, özellikle branş öğretmenlerinden bu dersin yardımcı ders araç gereçleri nelerdir, neler olmalıdır gibi bir öneri alıp bunları da göz önünde bulundurarak Bakanlığımıza iletmeleri gerekiyor. Biz de okullarda yapmış olduğumuz denetimlerde takviye edilmesi, yenilerinin sağlanması konusunda okul yönetimini uyarıyoruz, ayrıca Bakanlığımıza da bu konuda bilgi sunuyoruz. Ancak öyle anlaşılıyor ki, yeterince iletilmediği için bu konuda bir yavaşlama var, bazen de okul yönetimi bu dersin araç-gereçlerine gereksinme olduğunun farkında veya bilincinde olmayabiliyorlar.

İkincisi, seminerlerin neden kaldırıldığı Talim ve Terbiye Kurulumuzun bir kararıdır; gerekçesi orada bellidir. Ancak, izleyebildiğimiz kadarıyla, sanıyorum derslerin yoğun bir

şekilde kabarması, çocuğun zamanını alması ve seminer hazırlarken bunalıma girmesi gibi şeyler olabilir. Bu konuda tam bir bilgim yok ama bunu tahmin edebiliyorum efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Buyurun efendim.

Halil METİN (Emekli Öğretmen) — Efendim, bir zamanların çok ünlü bir deyimi vardı, "bozuk düzen". Aynı deyimi kullanacağım için beni bağışlayın. Soruna nereden bakarsanız bakın, bozuk düzen. Öyle bir bozukluk ki, bir zamanlar Köy Enstitülerini kapatma politikası perde arkasında tartışıldı, konuşuldu ve uygulandı. Köy Enstitülerinden yetişenler şu partiye oy veriyor, şu partinin taban potansiyelini yaratıyor diye düşünülüyor ve canına kıyıldı. Bugün de hangi partiye taban oluşturması için bir eğitim uygulaması içindeyiz? Bu yanlış politika, bu yanlış uygulama politize edilmeye çalışılan bu eğitim sistemi bırakılmadığı sürece; öğretmenin niteliği ne olursa olsun, güzel kağıtlar üzerine yazılan ne kadar güzel tümceler, sözcükler olursa olsun Türk eğitimini kurtarmanın olanağı yoktur. Bugün Türk eğitim politikası Arap kültür emperyalizminin politikasına boğdurulmak istenmektedir. Bilimden mantıktan uzaklaştırılmak istenilmektedir. Sayın Bozkurt Güvenç Hocam ne der? Düşüncelerim budur, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Ben de böyle rahat rahat dinliyordum soru kime gidecek diye. Dinliyordum ama not da alıyordum soru nedir diye. Efendim, önce "bozuk düzenden" başlayalım. Bir zamanların moda deyimi idi, hâlâ da kullanılabilir. Yalnız bozuk olmayan düzen de yok bu değişen dünyada yani

gerçekçi olmak gerek. Bozuk düzen dediğimiz şey, hızlı değişimin yarattığı farklılıklardır. Yani bir arı topluluğu, bir karınca topluluğu 20 milyon yıldır 20 mikron değişmemiş bozuk düzen yok, herkes görevini biliyor, arı beyi de işçi arılar da ne yapacağını biliyor, petekler yapılıyor, biraz ekolojiden insanlardan şikayetleri var ama kendi düzenleri mükemmel olarak devam ediyor. Bozuk düzen dediğimiz şey, var olmak için yapmak zorunda kaldığımız, katlanmak zorunda kaldığımız değişimin kaçınılmaz sonucudur. Çünkü insan toplumları eşya değil; bu sùrahiyi buradan kaldırıp oraya koyduğunuz zaman yerini değiştirdiniz, insan toplumu böyle yer değiştiremiyor. Kimisi önden gidiyor, kimisi arkadan geliyor, kimisi yandan gidiyor, kimisi öncü, kimisi gerici, kimisi artçı, kimisi bu gidişi beğeniyor, kimisi beğenmiyor direniyor. Kimisi öncülük yapıyor. Demokrasi dediğimiz de biraz bu farklılaşmadır. Yani rahatlık, mutluluk herkesin birbirine benzemesinde değil. Bu konuda toplumu doğaya benzetenlere katılmıyorum. Ama doğadan alacağımız bir ders var. Doğa bir tane gül, bir tane kelebek yaratmakla kalmamış, gülün bin çeşidini yaratmış, kelebeğin bin çeşidini yaratmış. Bir tanesi yaşamazsa öbürünü yaşatıyor. Yani kurtuluş evrim, ilerleme, varlık çeşitliliğine dayalı. Çeşitliliğe değer verirsiniz, onu koruyabilirsiniz gelişme ümidi var. Herkesi birbirine benzetmeye çalışırsanız, düşünceleri birbirine benzetmeye çalışırsanız, bunun için insanları ütölemeye başlarsanız toplum daha çok güçlenmez. Durkheim'in sosyolojisini öğretirken iyi anlamak gerekir. İşbölümü dediği şey, farklıların işbölümüdür. Eşit olanlar işbirliği yapabilirler, ama işbölümü yapabilmek için farklı yetenekler, farklı ustalıklar gerekiyor. Yani bir-

takım insanlar birbirine bağılı olacaklar. Çünkü farklı şeyler yapacaklar ama bu farklılığa bakıp, bozuk da diyebilirsiniz. Tabii kimse kimseye benzemiyor; ama işte Fransız İhtilali bu konuda bize öncülük ediyor diyor ki "Birlik içinde çeşitlilik, çeşitlilik içinde birlik". Birlik, sadece birbirine benzeyenlerin bir toplamı değildir. Bakın Türkçe'de ne güzel söylüyoruz, toplam başka toplum başka. Elma ile armut toplanır mı? Toplanmaz; ama toplumda toplanır. Hatta yanında şeftali de olsa, üzüm de olsa, erik de olsa ne güzel bir meyve sepeti olur. Birisi toplumdur, öbürü toplamdır, öbürü de toplanmasıdır. Yani işbölümü de, işbirliği de, gelişme de ona bağılıdır. "Bozuk düzen" dediğimiz şey değişimin kaçınılmaz sonucudur. Madem ki var olmaya karar verdik, bunun sonuçlarına katlanacağız, birbirimizi kırmadan, kınamadan. Bu sabah tek sözcük ile cevap isteyen arkadaşımıza cevap verirken, şimdi burada değil galiba saygısızlık etmeyeyim, biraz simgesel olarak bu noktayı dile getirmeye çalışıyordum. Fakat Değerli Öğretmenimin bir görüşüne tümüyle katılıyorum. Efendim, ne çektiksek şundan çektik, öyle ise gençlerimizi depolitize edelim. Tabii gençleri depolitize etmek için öğretmenleri depolitize edelim, öyle ise üniversiteyi depolitize edelim, herkesi depolitize edelim. İnsan depolitize olmayan bir varlıktır. İyi ki de olmaz, çünkü insan depolitize olduğu zaman, insan olmak şansını kaybeder. Politize olmak demek bir anlamda varlığının bilincine varmak demektir. Depolitizasyon da bir anlamda politizasyondur. 12 Eylül'ün amacı depolitize etmektir ama onun bir politikası vardı, siz ona Arap dediniz, İslam diyenler var, Meşrutiyet özlemi diyenler var, şeriat özlemi diyenler var. Fakat bunun tehlikesi şuradadır. Birtakım kurumları kuwet

yoluyla depolitize edersiniz, ama o depolitizasyon tıpkı birleşik kaplar kanununda olduğu gibi, öbür taraftan bir dini akım olarak ortaya çıkar o zaman onunla başeder.ezsiniz. Bunu ben söylemiyorum, Batının en ünlü tarihçileri diyorlar ki, "Siyasete baskı yaparsan, dini tepki alırsınız; dine tepki yaparsanız siyasi akım ortaya çıkar." CHP döneminde açıkca bir din düşmanlığı yoktur, ama CHP'ne karşı Türk toplumu tepkisini 1950'de politik olarak göstermiştir. CHP'ne yapmadığı şeylerin dahi hesabı sorulmuştur. Neden? Çünkü, belki niyet o değildi, laikliğin anlamı, amacı o değildi, ama öyle yorumlanmıştır. 1980'de ne oldu, politikayı bastırdık, ortaya neler çıktı, çarşafklar çıktı, başı bağıllılar çıktı, yani sen politika istemiyorsan bak politika böyle ortaya çıkar. Bu da bir depolitizasyondur. Onun için çözüm özgürlüktür, çözüm demokrasidir, bu da çeşitliliktir. Akli özgürleştirmek gerekir. Bakın bugün burada konuşan Öğretmen arkadaşım, Öğrenci arkadaşım, Müfettiş arkadaşım ve üniversitede bu işin bilimini yapan arkadaşların hepsi de diyorlar ki, sorun kitap sorunudur, program sorunudur, ders aracı sorunudur, her şey ortam sorunudur, Türkiye'de esen hava sorunudur, yeni bir dönemdeyiz, yeniden bir yapılanmaya doğru gidiyoruz. Demek ki herkes her şeyden etkileniyor. Peki ne yapacağız, nasıl yapacağız, akli özgür bırakacağız. Ama yalnız benim aklım özgür değil, herkesin akli özgür olacak. Bütün bu özgür akıllardan çıkan seslere kulak vereceğiz, dinleyeceğiz, tartışacağız, uzlaşacağız, anlaşacağız saygı içerisinde, çok sesli bir şey. Belki orkestra şefinin kim olduğu belli değil ama orkestra şefine gelinceye kadar önce bu işin bir notasını, bir bestesini yazmak gerekiyor ki, o bizim işimiz. Önce bu yaptığımız işin değerini biz bileceğiz ki, bu orkest-

rayı kim yönetir onu anlayalım. Ama eğer çözümü "Bir orkestra şefi bulsak da bizi yönetse" diyorsak o zaman yanılırız. Bugün sabah turunda Atatürk'le ilgili olarak yapılan bir görüşmede Ekrem Üçyiğit Hoca dedi ki Atatürk'ü anlayalım, okuyalım, ama tanrılaştırmayalım. Bakın bir insanı öldürmenin iki yolu vardır. Bir çekersiniz öldürürsünüz, ikinci yolu, tanrılaştırırsınız tartışılmaz hale getirirsiniz. Bu da bir tür öldürmedir. Atatürk'ün herhalde hiç istemediği şey, belki sigaradaki itirazından da daha önce tanrılaştırmaktır: Ne diyor: "Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır." Ben bir faniyim, ama kalıcı olan bu görüşlerdir. İşte Atatürk'ü bu yönüyle alırsak, ama bunu yalnız acaba Devrim Tarihi dersinde mi yapalım? Hayır. Ben o bakımdan saatlerin az olmasına da katılmıyorum, her öğretmenin bir Devrim Tarihi öğretmeni olması gerekir. Eğer siz yalnız okumayı Türkçe öğretmeninden yazmayı imlâ öğretmeninden, Matematiği Matematik öğretmeninden beklerseniz eğitimde başarılı olamayız. Bir üniversite denemesinde Kimya öğretmeni, "Ben bu çocuklara nasıl kimya öğretebilirim. Bu çocuk daha ortaokulda bilmesi gereken toplama çıkarmayı bilmiyor, hata yapıyor" dedi. "Sayın öğretmen siz yanılıyorsunuz". Bu çocuk toplamayı, çıkarmayı, dört işlemi biliyor ama onu Matematik olarak biliyor" dedim. Çocuğu çağırıp, problemi verdik çocuk doğru çözdü. "Şimdi kimya problemini verin" dedim. Kimya probleminde yazılıda yaptığı hatayı aynen yaptı. Çünkü Matematikte öğrendiğini, kimya dersinde uygulayamıyordu. Eğitimin amacı işte bu transferi sağlayabilmektir. Bunun anlamı da Kimya öğretmeni Matematik bilmiyor diye çocuğa ben öğretemem demeyecek o eksiği görüp orada Matematiği

verebiliyorsa öğretmenlik yapıyor, eğer bir Türkçe öğretmeni bu eksikliği duyduğu anda Devrim Tarihi öğretmenliği yapabiliyorsa durumu kurtardık demektir. Yoksa Devrim Tarihi derslerini artırmak çözüm değildir. Zaten ondan şikayet ediyoruz. 12 Eylül'den sonra her yıl, her dönemde okunacak, tabii bu herkesi sıktı. Ne okunacağı önemli değil, okunması zorunlu. Böyle bir eğitim başarılı olmaz, zorlamayla olmaz. Akli özgürleştireceksiniz, akli hapsederek bir yere varılamaz. Burada konuşulanlar, yapılan eleştiriler, Muammer Şanlı arkadaşımın söylediği gibi yalnız Devrim Tarihi ile ilgili değil, bütün derslerle ilgili. Öğretmen arkadaşım, Öğrenci arkadaşım eğitimin genel sorunlarını tartıştılar. Yani Devrim Tarihi dersi böyle de Sosyoloji, Psikoloji, Coğrafya dersi başka türlü mü geçiyor? Hepsi aynı, hepsinde benzer sorunlar var, ama hepsinde bir öğretmen sorunu var. Hasan Köni arkadaşım kılık kıyafet konusuna değindi. Yani şapka ile fesin ne farkı var, önemli olan şapka değil, önemli olan kafanın içi ama bakınız Antoine De Saint Exupery ünlü kitabı Küçük Prens'te, Küçük Prens o ünlü uçak pilotu ile karşılaşır. Pilot "Sen nerelisin?" der. Küçük Prens "Ben 604 numaralı meteordan geliyorum" der. "Ben uzay bilimi ile ilgilendim ama öyle bir meteor tanımıyorum." "Sen onu tanıyamazsın, çünkü onu 1900'lü yıllarda bir Osmanlı, bir Türk bilgini bulmuştu, fakat kılık kıyafeti çok gülünç olduğu için kimse onu ciddiye almadı." "Sonra ne oldu?" "Sonra bir Devrimci gelip adamların kılık kıyafetini değiştirdince bu Türk bilginin buluşunu dikkate aldılar, ciddiye aldılar, kitaplara geçti. Sen eve gittiğin zaman bak, benim 604 numaralı meteorumu bulacaksın." Bu belki bir biçimdir; ama sizin çağdaşlığınızı, ne kadar ciddî

olduğunuzu gösteriyor. Ben de kafanın içinden yanayım, ama kıyafetiniz uygun değilse sizi kimse dinlemiyor, sorun bu.

Efendim, sizin sorunuza cevap vermeye çalıştım; fakat hem size katılıyorum, hem de bir kutuplaşmaya karşıyım. Sabah böyle bir eğilim olduğunu bir arkadaşşıma da söyledim. Ben de sizin gibi görüyorum olayı; karşımızdakini anlamaya çalışırsak uzlaşabiliriz. Ancak, karşımızdakinden de aynı tutumu, aynı hoşgörüyü bekleme hakkını kendimde görüyorum. Ama onlar böyle, biz böyle dersek sonunda bu toplumu ikiye böleriz, buna hakkımız yok. Demokrasinin, gelişmenin koşulu bu ve bunun bir yararlı yanı da var. Karşı görüşler olacak ki, tartışma olsun. Buraya hep aynı kişileri getirsek aşağı yukarı aynı şeyleri tekrarlayacaklar. Ama bakın bir Öğretmen, bir Öğrenci, bir Müfettiş, bir Enstitü Müdürü olunca görüşler çeşitleniyor; güç burada ve buna ekologlar çeşitliliğin gücü diyorlar. Yani Darwin'in İlkesi yanlıştır, yani en güçlü kalmıyor, en güçlü çevresini yok eder, sonunda kendisi de yok olur. Çevresini yok eden güçlü, kendisini yokluğa tutsak eder. Varlığın koşulu, çevredeki çeşitliliği koruyabilmektir. Toplumda da bu demokrasidir, özgürlüktür.

Sizin sorunuz sonunda şuraya gelir: "Özgürlüğü öğretebilir misiniz?" Zordur; ama dünyada özgür, bağımsız, korkusuz davranan insanlar var. Bunlar çevrelerinde kendileri gibi olma özlemini yaratıyorlar. Buradan öğretmenlik sorununa getirip bitireceğim. Çünkü bir küçük korsan tebliğ yaptığının farkındayım. Şimdi, tıp, mühendislik, matematik önemli; sosyal bilimler önemli değil

mi? Çok önemli. Sosyal bilim daha zor bilim. Bugün, sosyal bilim daha çok matematik istiyor. Çünkü dört işlemle koca binaların hesabını yaparsınız, dört işlemle toplumun matematiğini yapamazsınız. Çok daha yüksek matematik istiyor. Ama biz ne yapıyoruz; "Bu çocuğun akli matematiğe eriyor mühendis olsun, fiziğe de kimyaya da eriyor tamam doktor olsun." Sonra buna akli ermeyenler de sosyal bilimci olsun, bu işin kolayına gitmektir. Tarihcilik, sosyal bilimcilik matematiğin çok daha üst düzeyinde bir zeka, yaratıcılık istiyor, ama biz ne yazık ki yanlış yoldayız. Sosyal bilim yapmak demek, yaratmak demektir. Bugün Durkheim'in Sosyolojisi ile Türkiye'yi açıklayamazsınız. Ziya Gökalp'le açıklayamazsınız. Onun için donduruyoruz. Neden Tarihi bugüne getiremiyoruz; hazır değiliz, korkuyoruz, Atatürk'le beraber bitti diyoruz, biter mi devrim? General De Gaulle 1958'de Anayasayı değiştirmek istediği zaman "Ne yapıyorsunuz, devrim yapıyorsunuz" diyorlar. "Evet 1789'da başlayan devrim devam ediyor" diyor. Katolik ve tutucunun da bu tarih bilincine sahip olması gerekli, yalnız Tarih öğretmeninin değil. Harp Okulu mezununun, Harp Okulu'ndaki bir Devrim Tarihi öğretmeninin ve Genelkurmay Başkanı'nın bu bilince sahip olması gerekir. Çünkü eğer toplum varlığını sürdüremezse ordu kimi koruyacak? Korunacak değeri korunacak durumda tutmamız gerekir. Bunun için de sosyal bilimlere, Tarihe çok önem vermemiz gerekiyor. Çünkü bugünkü kimlik bunalımımızın nedeni Tarih öğretimimizdir. Türk Tarihi "Bütün dünya Türktür" demek değildir. Çok zor bir iş tarih dersi, tarih müfredatı. Kötü bir programı iyi bir öğretmen elinde kurtarabilirsiniz; ama kötü bir öğretmen en iyi bir programı uygulayamaz. Onun için

eğitimde öğretmenin yerine konacak bir makineyi henüz bulamadık. Şimdi bilgisayarla halledeceğiz diye biraz kendimizi aldatıyoruz. Bilgisayar uŐaktan farksızdır. Yalnız emirleri yerine getiriyor, bir de hataları tekrarlıyor. Bilgisayardan akıllı olmazsanız sizi kullanır, onun için ona da fazla gvenmemeliyiz. Bilgisayara emir verecek halde kalmamız gerekli. Onun için de arkadaşım haklı "Bütün dünyada bu sorun var fakat toplumumuzun yetiştirdiği yüksek değerleri, yüce değerleri eğitime nasıl mal ederiz" diyor. Bu yalnız para sorunu da değil. Kendisi de söyledi, katılıyorum, bugün para istemeden lisede davet edildiği taktirde ders vermeye gidecek pek çok arkadaşımız var. Gerçi biz itham altındayız, bize para almadan bayrağın ucundan tutmaya-cağımız söyleniyor ama öyle değil, tutanlar da var ve bunu yapmaktan da mutlu olurlar. Yalnız ğretmen biraz gönül adamıdır, vatan hainliği damgasından kurtulmak istiyor. Onu o durumda tutup, ondan vatansever gençler yetiŐtirmesini bekleyemezsiniz. İnsana yönelik çalışmak zorundayız. Protogaras "Her Şeyin ls insandır" demiş ve doğru söylemiş. Size göre iyi, bana göre kötü, ölçüyü bera-ber bulacağız.

Bilmiyorum biraz sözü uzattım. Teşekkür ederim.

Buyurun efendim.

BİR TARİH ÖĞRETMENİ — Efendim, ben bu Toplantıya katılmaktan bir tarih ğretmeni olarak son derece mut-luyum ve görüyoruz ki ülkemizde her geçen gün Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihinin nemi gittikçe artırıyor ve sürekli kafamı meşgul eden bir soru var, bu soruyu Sayın Hocalarıma soracağım.

Öğretmen olduğumuz yıllarda bize Nutuk armağan edildi. Nutuk'u elimize aldık, baktık ağdalı bir Osmanlıca, okuyamadık. Uzun yıllar Nutuk'u anlayamadık. Bugün de kitapçıların vitrinlerinde Nutuk fazla yok. Oysa Nutuk, Türk Kurtuluş Savaşı'nın en önemli belgesi, bunu yapan yüce kişi söylemiş, yazmış. Şimdi Nutuk ne öğrencilere, ne okullara, ne öğretmenlere doğru dürüst erişiyor. Benim bir önerim var. Eğer biz bu dersi çocuklarımıza öğreteceksek, ilk kaynaktan öğretmeliyiz. Nutuk, Bakanlığımız tarafından okullara, özellikle öğretmenlere çok ucuz bir fiyatla satılabilir mi? Çünkü öğrencilerimizin, halkın; kimsenin bundan haberi yok. Bunu; özellikle bu işin başında bulunan Sayın Hasan Köni nasıl cevaplandırır?

Diğer bir konu, ben bir olay nedeniyle tarih öğretmeni oldum. Olay şöyle: İlkokul beşinci sınıfta huzurunuzda saygı ile anıyorum bir öğretmenimiz vardı. Bir gün köyde Kurtuluş Savaşı'na katılmış köylülerin adıyla Halil Çavuş'u almış Sosyal Bilgiler dersine getirmişti. Halil Çavuş, çok afedersiniz hayvanlara akşam yemi karmaç yapıyormuş öylece gelmiş, kollarını çemremiş, elleri bütün bulaşık. Halil Çavuş bize Yunan cephesinde yaşadığı bütün olayları gözleri yaşlı bir şekilde anlattı ve İnönü'den de söz ederken İnönü adı bizim aklımızda kaldı ve biz tarihi sevdik. İkinci olarak şunu anlatmak istiyorum. Kurtuluş Savaşı'na katılan o güzide insanlarımız öldüler veya çok azı kaldı, bunları derslerimizde artık kaynak olarak kullanamıyoruz. Bu insanların anıları derlense, çok ucuz bir fiyatla çocuklara, okullara iletilebilse sanıyorum ki bu ders daha güzel işlenir, daha canlı olur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi kaynaklardan, öğrenci düzeyine uygun kaynaklardan yoksun ve bu nedenle ders çekici olmuyor.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihinin çok önem taşıdığı bir zamanda bunların yapılmasını istiyoruz. Yoksa genç kuşaklarımıza Türk Devrimini anlatmak olanaklı değil. Anlatırız, ama içeriğini, amacını, önemini öğrencilerimize kavratamayız.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz bu öneriye.

Prof. Dr. Hasan KÖNİ — Efendim, bu kitaplar Millî Eğitim Yayınevlerinde öğretmenlere indirimli olarak satılıyor. İngilizcesi, Fransızcası galiba Almancası da, Eski Türkçesi de var. Bilmiyorum öğreniler için pahalı mıdır? Ancak, öğretmenlere yüzde 40 indirimli.

BAŞKAN — Nutuk vermek çok ucuz olabilir; ama sorun çocuklara ucuz Nutuk vermek değil de Nutuk kitabının her evde bir demirbaş gibi, bir ansiklopedi gibi bulunmasıdır. Evdeki kitaplığımıza koyarsak anne-baba, yeni yetişen gençlik hatta torunlar Nutuk'u kolayca bulabilir. Son yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nde büyük bir gelişme var. Bu sözünü ettiğiniz anılar, yani savaşa katılanların kişisel anıları, öyküleri, romanları bol miktarda yazıldı. Tarih öğretmenlerimizin işleri zor, zamanları az biliyorum. Ama arada bir yayınevlerini dolaşırlarsa bu konuda bol miktarda anı ve yayın var.

Türk Tarih Kurumu'nda, bazı özel yayınevlerinin özel dizileri var. Yani öğretimin biraz biçimini değiştirmemiz gerekiyor değerli arkadaşım. Öğrenciye, öğretmeni dinlemesi yerine araştırma yapması, kitap okuması önerilmelidir. O zaman çocuk çok daha fazla öğrenir. Çünkü onu kendisi okuyor ve

yazıyor. Biz hep aktarmacılığa gidiyoruz, öğrenci ezberliyor, öğreniyor ama unutmuyor. Oysa kendi yaptığını unutmaz.

Öğünme için değil ama ben bunu derslerimde yapıyorum. Çok fazla öğretmeye kalkmaktansa çocuğu sevindirmek ve çocuğu çalıştırmak gerekir. Bir kitap raporu yazdırmayı kural haline getirdiğim için, benden önce şöhretim sınıfa ulaşıyor. Ben sözünü açmadan, "Hocam kitap raporunu nasıl istiyorsunuz?" diye başlıyorlar. Çünkü kabul etmişler. İşi bu hale getirdiniz mi işiniz kolay. Yalnız çocuğun ne okuyacağını siz belirlemeyin. Öğrenciye "Beğenmek zorunda değilsin, eleştir, ama oku ve okuduğunu yazıp getir" demek, bunu yapmak elimizde. Bu Millî Eğitim Bakanlığı'nın işi değil, bu, toplum olarak bizim yapacağımız bir iş.

Buyurun efendim.

Harun ÜNLÜ (Öğretmen) — Kıyafetim herhalde düzgün izin verirsiniz ben de küçük bir şey vermek istiyorum. Ben önce eğitimin bütün olduğu varsayımından hareket etmek istiyorum. İnkılap Tarihi dersini de bu yargı içinde ele almak gerektiğini düşünüyorum. İzin verilerse Sayın Şanlı'ya bir öneri ile başlayacağım. Millî Eğitim Bakanlığı böylesi toplantılara lütfen davetli olarak değil, ev sahibi olarak katılsınlar. Çünkü, bence, Millî Eğitim Bakanlığı'nın en büyük gereksinmelerinden bir tanesi öğretmenlerin görüşünü almasıdır. Bugüne kadar öğretmenin görüşüne değer verme konusunda Millî Eğitim Bakanlığı gerekli hasasiyeti göstermedi. Bu, eğitimimizin önemli sakıncalarından bir tanesi. İkinci ve isteyeceğim çok önemli bir şey, lütfen dersin adını iade etsinler. Bu dersin adını ne yazık ki

öğretmenlerimizin birçoğu hatta ben bile çoğu zaman yanlış söyleyebiliyoruz, ismi de öğrenciyi sıkmaktadır. "Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersi. Bunun daha kısa bir adı vardı bunu iade edebilirler sanıyorum. Eğitim sistemimizin temel bir sorunu öğretmenin özgürleşmemiş olmasıdır. Özgürleşmeyen bir öğretmenden de herhalde burada bilimsel anlamda söz edilen sonuçlar beklenemez. Öncelikle sınıfa giren öğretmen bilimsel özgürlüğünü rahatlıkla kullanabilmeli. Siyasal iktidarların baskısını üzerinde duyumsadığı anda öğretmen ne düşündüğünü verebilir, ne de orada vermeye çalıştığına kendisi inanır. Sonuç da bu. Yani sizin önünüze bir program dayatılıyor, bir kitap yazılıyor, ondan sonra siz o kitaptakileri vermek zorundasınız, doğrusunu yanlışını eleştirme hakkınız yok. Özgür değilsiniz, bilimsel özgürlüğü kullanamıyorsunuz. Bunun sonucu da siz dersten uzaklaşıyorsunuz, öğrenci sizden uzaklaşıyor; öğrenci kitaptan soğuyor, öğretmen Bakanlığından uzaklaşıyor böyle bir karmaşa ortaya çıkıyor. Öğretmenin özgürleşmesi sorunu bence eğitimin tüm alanlarında birincil öncelik taşıyor.

Ne yazık ki okullarda "devrim" sözcüğünü kullandı diye soruşturma geçiren insanlar var. Böyle bir öğretmenin rahatlıkla bilimsel özgürlüğü kullanarak ders anlatması olanaklı değildir. Ben diğer noktalara girmeyeceğim, yalnız bir konu ilgimi çekti. İlkokulda dört ve beşinci sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi var ve bu derste sözünü ettiğimiz dersle ilgili bölümler var, yazarı başka. Ortaokul üçüncü sınıfta yine İnkılap Tarihi dersi var, yazarı başka. Liselerde birkaç yazarın yazmış olduğu kitaplar var, farklı. Üniversitelerde İnkılap Tarihi dersleri var farklı. Yani bu resmen bir turşu, başka hiç

bir şey değil. Çocuk ilkokul dört ve beşinci sınıfta aldığı tam tersi şeyleri ortaokulda, ortaokulda aldığından çok farklı şeyleri lisede, kitabın yazarına göre, lisedekinden çok farklı biçimde üniversitede almak durumunda kalıyor. Bu da dersin somut hedefleri açısından olumsuz bir noktaya getirilmesine neden oluyor. Benim bir önerim var. İlkokullarda bu dersi fazla ağırlıklı almamak gerekir. Çünkü biraz önce Hocalarımız da söyledi çocukların anlama, kavrama düzeyi henüz o olgunluğa erişmiş değil. Ortaokul üçüncü sınıfta bu işin sadece nasıllığını vermek gerekir. Olayların nedenini o çocuğa da veremeyiz, veremiyoruz da. Bence ortaokulda derse giren öğretmenlerin önemi çok fazla, o, çocuğa lisede ders almadan önce "Nasıl?" ve "Ne Zaman?"ı, verdikten sonra "Neden?" sorusunu onun kafasına yerleştirebilmişse sonraki öğretmenler hem rahat edecektir, hem ayrıntıya inebilecektir, hem de evrensel dediğimiz değerlere ulaşmaları da oldukça kolay olacaktır. Son olarak çok üzüldüğüm bir olayı da söylemeden geçemeyeceğim. Şimdi, bir yandan bilimsellikten, Atatürk İlkelerinden söz ediyoruz, daha sonra bu ders süresine eş Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi koyuyoruz, ikişer saat. Sonra biz bu dersleri, özellikle Atatürk İlkelerini bir yanda iki saatte vermeye çalışırken, Fen Bilgisi kitaplarının boş yerlerinde ayetler var. Öbür yanda, Tebliğler Dergisinde de "Bütün derslerde Atatürk Devrimleri öğretilecek" diyor. Bunu doğrudan Bakanlık yetkilisine sormak istiyorum. Fen Bilgisi dersinin boşluğunda ayet varsa, Fen Bilgisi öğretmeni nasıl İnkılap Tarihi ile ilgili bir konuyu oraya sokabilecek ya da çocuk "Madem öyle, bunu niye buraya yazmadılar da sen anlatıyorsun" demeyecek mi?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum.

Buyurun efendim.

Aysun KILINÇ (Öğretmen) — Tekrar söz verildiği için teşekkür ederim. Bir soruna değinmek istiyorum. Çocuklarımız yoğun bir şer-i düzen isteyenlerin ideolojik bombardımanı altında. Daha önce uzun yıllar üniversite hazırlık dersanesinde de çalıştım, liselerde de çalıştım, farklı liselerden öğrenciler de karşıma çıktı. Bu bombardıman iki kesimden geliyor. Biri dışarıdan; aileler, çevre, ikincisi öğretmenlerden. Hatta bazıları Tarih öğretmeni. Çünkü öğrenci karşıma gelip "Atatürk'ü Samsun'a, Vahdetin göndermiş" diyor. "Niçin göndermiş yavrum?" "Yurdu kurtarsın diye." Siz böyle koşullanmış olan bir çocuğa Cumhuriyetin nasıl kurulduğunu, neden kurulduğunu, o Devletin neden yıkıldığını anlatmakta zorluk çekiyorsunuz. Efendim, öyle bir tarih öğretmeni geliyor ki Atatürk'ten "Sarhoş Kemal" diye söz ederken, Halife olduğu halde içkiden ölen Dördüncü Murat'ı yüceltiyor. Öyle örnekler veriyorlar ki, yurdu Atatürk mü kurtardı, tek başına Atatürk yurdu kurtarabilir mi? diye. Ben de çocuklara diyorum ki sorun bakalım "İstanbul'u kim fethetti?" O zaman Fatih Sultan Mehmet fethetmiş oluyor. Yani bir yanda bir kişi koca bir Bizansı yıkabilirken, diğer yanda bir Atatürk yurdu kurtaramıyor, böyle çifte standartlar içinde öğretim yapılıyor. Benim bir öğretmen olarak en çok üzüldüğüm şey o kadar çok Atatürk'ten söz ediyoruz fakat niçin bu olup bitenlere Millî Eğitim Bakanlığı kayıtsız kalıyor? Öğretmenlik yaşamımın en acı anısını anlatmak isterim. Ben dersanede çalışırken

İmam Hatip Lisesi gruplarındaki pırıl pırıl, çok zeki çocuklardan biri "Benim için ha Atatürk ha Yunanlı, ben dini mi yaşayamadıktan sonra benim için o olmuş, öbürü olmuş fark etmez" dedi. Neden böylesine yoğun bir bombardıman varken, bu kadar çok Atatürk'ten söz edilirken bunun önlenmediğini özellikle öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Tabii öğretmen arkadaşlarımızın soruları çok haklı, fakat aramızdaki Müfettiş arkadaşımız Millî Eğitim Bakanlığının ne sözcüsüdür, ne de yöneticisidir. Bir Müfettiş olarak kendi alanındaki konulara cevap verebilir. Genel eğitimin, temel eğitimin, temel ve yapısal sorunlarını ona yöneltirsek ancak not edip belki Bakanlıktaki arkadaşlarına iletebilir. Fakat ben kendisine yeni söz hakkı tanıyacağım.

Muammer Bey, size bazı sorular yöneltildi, tabii genel eğitim, genel politika ile ilgili sorular da vardı, onlardan hiç sorumlu değilsiniz, ama söz sizindir, buyurun efendim.

Muammer ŞANLI — Efendim, Harun Ünlü Bey, "Öğretmene Bakanlıkça gerekli hassasiyetin gösterilmediği" şeklindeki ifadesinden neyi belirtmek istediğini pek anlayamamış olmakla beraber bu ve buna benzer konularda gerekli açıklama yapma hakkına da sahip değilim, şu anda burada Teftiş Kurulu'nu temsil ediyorum. Bunlar Bakanlığımızın genel eğitim konuları içerisine girmekte ve bunun açıklanması yetkisine şu anda sahip olmadığımı belirtmek istiyorum. Fakat öyle de olsa Bakanlığımızın

öğretmene gerekli hassasiyeti göstermediği görüşüne katılmadığını açıklamak isterim.

Dersin adının iadesi konusuna gelince... Dersin adı bir yerden zorla alınmış değiştirilmiş, sonradan iade edilmiş gibi bir yanlış anlama içerisinde olmamak gerekir. Dersin adı İnkılap Tarihidir, dersin adı Devrim Tarihidir. Amaç Atatürk İlike ve Devrimlerini Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun bir şekilde anlatmaksa, insan olarak benim için bir sorun yoktur. Ama gerek 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda, gerek Anayasamızda bu konuyla ilgili kısımlara baktığımızda hep "Atatürk İlike ve İnkılapları" olarak geçer. Dolayısıyla bu dersin adının hazırlanması da bu hükümlere veya bu metne sadık kalınmasından başka bir şey değildir.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ediyorum.

Yalnız bir sosyal bilimci olarak ve gözlemci olarak ben de "devrim" yerine niçin "inkılabın" tercih edildiğini birkaç cümle ile açıklamak isterim. Devrimin Arapçası ihtilaldir. İranlılar "ehtelal" de derler, ihtilal deyince bizim kafamızda çocukluğumuzda gördüğümüz Fransız Devrimleri gelir. Bu Türk Devletini yönetenlerin ve Türk aydınlarının hoşuna gitmemiştir, buradan kurtulmak için inkılabı tercih etmişlerdir. Çünkü "devrim" deyince "ihtilal", "ihtilal" deyince "Fransız Devrimi", ama "ihtilal" mutlaka sokakta kanlı çarpışma demek değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu bir ihtilaldir; yani ihtilal kısa zamanda büyük değişikliktir. Devrim, uzun zamana yayılmış, belki her gün yapılan, her gün yaşanan değişmelerin bir bileşkesidir; ama ihtilal kısa zama-

na sığdırılmış, zamandaki geri kalmayı kapatmaya çalışan büyük bir harekettir. Bu hareket bazen kanlı ve kırıcı olduğu için zihinlerde bazı olumsuz çağrışımlar yapmış olabilir, İnkılap bunun için tercih edilmiştir. Ama şunu da kabul etmek gerekir ki isterseniz "ihtilal", isterseniz "inkılap", isterseniz "devrim" deyiniz, her sözcüğün de bir özgürlüğü, bağımsızlığı vardır. "İnkılap" dediğiniz zaman o devrim anlamı, ihtilal anlamında çıkmıyor. Yani sözcüklerle çok fazla da oynamamak gerekir. En tipik örneklerinden biri ulus ve millettir. Hangi sözlüğü açsanız ulusun karşısında millet, milletin karşısında ulus bulursunuz; ama ulusla millet aynı kavram değildir.

En basit örneği 1980 hareketinden sonra ulus, ulusal ve ulusçuluk yasaklanmıştır; millet, milliyetçilik ve millet yasaklanmamıştır. Demek ki aynı şey değil. Aynı şey olsa ikisini de yasaklayacaksınız. Birisini yasaklayıp, öbürünü yasaklamadığınıza göre demek ki aynı şey değil. Aradaki fark da laikliktir. Ulus, laik bir millettir, millet ise bir dini millettir, bir din birliğidir. İşte hareketin öncüleri bu ayrımı bilerek, bil-meyerek yapmışlar ve birini yasaklamışlar; ama yanlış hesap Bağdat'tan dönmüştür. Bu yasak kaldırılmıştır. Bir ara TRT'ye 250 tane sözcük kullanılmayacak diye; üniversiteye derslerinizde, tezlerinizde şu sözcükler kullanılmayacak diye baskı yapılmıştır. Sonra değişmek zorunda kalınmıştır. Çünkü zorlayamazsınız, düşünceye gelen sözcüğü "Ben seni istemiyorum sen git 15 yıl sonra gel" diyemezsiniz, onu kullanacaksınız. Bir gün TRT'de çocuklara program yaparken, evren, evrensellik sözcükleri ağızından çıktı. Sonra biri geldi "Efendim monitörden rica ediyorlar, Hocaya söyle 'evren' 'evrensel'i kullanmasın" dedi. "Ya öyle

mi?, lütfen şimdi siz monitöre söyleyin evrenselin Arapçası, cihanşumuldür, bu sözcüğü kullanmamı tercih ederler mi?" dedim. Bir dakika sonra cevap geldi; "Hocaya söyle evrenseli kullanmaya devam etsin." Çünkü cihanşumulü oradaki de anlayamadı. Önündeki listeye baktı, o listede de bulamadı; "Yani kullanayım mı? dedim, "Kullan" dese başı derde girecek. Sözcükler yaşadıkları için, değişebildikleri için yaşarlar, çok fazla zorlamamak gerekir.

Buyurun efendim.

Ekrem ÜÇYİĞİT — İstedim ki konuşmamdan sonra sorular sorulsun, eleştiriler yapılsın, onların birçoğu bana katıldılar, ben o keyfi yaşayamadım. Şimdi, burada sayın korsan görüşmeci arkadaşımızın görüşleri üzerinde bazı değişik düşüncelerim var, onu size sunmak istiyorum.

"Millet" sözcüğü halka malolmuş, yani Türkçeleşmiştir. Köken olarak Arapça da olsa milletin malı olmuş; kadın milleti, erkek milleti, şoför milleti, öğrenci milleti, öğretmen milleti gibi kullanılır. Bu halk arasındaki kullanılışıdır. Bir de bizim şeriat literatüründe milletin bir anlamı var. "Belli bir mezhebe belli bir mabede bağlı olan topluluğun adına millet" derler. "Cemaat" anlamında kullanılır fakat kelimeler de bir süre yaşar. Biz Batı uygarlığı ile ilişkiye geçtik ve gazetelerde, yazılarda nation, national, nationalist sürekli tekrar edilmeye başlandı. O zaman buna bir karşılık bulmaya çalıştılar ve Tanzimat devrinde Namık Kemal buna karşılık olarak "millet" sözcüğünü kullandı. O zaman millet sözcüğü yeni bir anlam kazandı, artık bizim şeriat literatüründeki cemaat anlamına gelmiyordu. Şeriat literatüründe "yahudi milleti, rum milleti, ermeni milleti ve islam milleti" diye bir şey var.

Halbuki Namık Kemal bunu Rus Milleti, Fransız Milleti, İspanyol Milleti, İngiliz Milleti anlamında kullandı ve bu anlamda çok canlı bir edebiyat da oluştu. Çevresinde edebiyat oluşan sözcüklere bir dinamizm, özel bir canlılık gelir. Örneğin "şehit" sözcüğü "Şehid-i Kerbela'dan", Çanakkale şehitlerine kadar uzanan bir tarih içerisinde öyle bir canlılık sunar ki hiç bir kelime ile onu karşılayamazsınız. Millet sözcüğü 150 yıl kullanılmış, artık cemaat anlamında değil, Türk Milleti, Fransız Milleti, İngiliz Milleti anlamında kullanıldığı için Türkçedir ve nation sözcüğünün karşılığıdır.

"Ulus" biliyorsunuz köken olarak Moğolca bir sözcüktür. Eğer millete mal olmuşsa ben onu sorun yapmam. Örneğin "yasak" sözcüğü de Moğolcadır ama artık Türkçeleşmiştir. Moğolca olması önemli değil, ama "ulus" sözcüğü üstelik üst yapıdaki en seçkin entellektüel tabakanın bütün çabalarına ve omuz vermesine karşın hâlâ tam olarak halka inmiş değildir.

BAŞKAN — Hocam açıklamalarınıza çok teşekkür ederim. Belki karşı görüş de olabilir, benim görüşüme karşı bir görüş getirdiniz, açıkladınız.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Efendim, birisi bana itiraz etse, kafamı karıştırırsa, iyi kötü bir şeyler düşünürüm ve sonra bir çözüme ulaşırim. Kafa karışınca yeniden işlemeye başlar.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Değerli Hocam "Korsan bildiri yapan Başkana karşı görüşler söyleyeceğim" dedi. Ben kendisiyle aynı

görüştüyüm. Ben "milletin" yasaklanmasından yana değilim, "ulus"u söylerken "millet"i yasaklayalım da demedim, millet bir olgudur ve bu anlamda ben de onu kullanıyorum; fakat sorun, "millet"i seçenlerin "ulus"u yasaklamalarıdır. Ben bir eğilime karşı çıktım, ben millet sözcüğüne karşı değilim. İyi belirtemedim belki; ama ben bu iki sözcüğün eş anlamlı olmadığını göstermeye çalıştım.

"Ulus" sözcüğü Moğolcadır. Aynı mantıkla gidersek "millet" sözcüğü de Arapçadır. Yani bütün bunları atarsak o zaman Türkçe kalmaz. Bir gün bir Japon'la "su" sözcüğünü bizim mi onlardan aldığımızı, onların mı bizden aldığını konuşuyoruz. Yanımızda da bir Çin'li var. Japon "Nasıl yazıyorsunuz suyu" dedi. Japon yazdı. Çinli "Kusura bakmayın ama Japonlar da, Türkler de 'suyu' bizden almışlar" dedi. Yani olay böyle. Bu bizi "Tarih ne zaman başlar?"a götürür. Siz bugün güzel bir saptama yaptınız, "2300 - 2500 yıllık Türk Tarihi" dediniz. Üniversite temsilcilerinin bulunduğu bir radyo yayınında çok ünlü bir yönetici söze 10 bin yıllık Türk Tarihi ile başladı. İyi ki mikrofonlar açık değildi. "Hocam, yazının tarihi beş bin yıl, bu on bin yıllık tarih nasıl başlıyor?" dedim. Mikrofon açıldı konuşmaya başladık. Hoca da biraz düşündü on bin yıldan vazgeçti, söze "Beş bin yıllık Türk Tarihinin şanlı sayfalarını çevirirsek" diye başladı. Yani Tarih çok gerekli, çok ciddi bir şey ama bir masal, bir mitoloji de değil. Keyfimize göre beş bin yıl, on bin yıl da diyemeyiz.

Buyurun efendim.

Ayşe Sevil KURU (Tarih Öğretmeni) — Bütün konuşmaları dinledim ama Alper'i dinleme şansına erişemedim.

Sanıyorum Alper de benim öğrencilerim gibi aynı duyguları paylaşacaktır. Şunu öğrencilerimle tartışıyoruz. Atatürk'ü bir bütün olarak düşünsek, bir siyaset olarak düşünsek diyoruz. Yani yirminci yüzyılın başında olmuş bir olayın; yirminci yüzyılın sonunda hâlâ heyecanını yaşıyorsak ve belki yirmibirinci yüzyılda da aynı heyecanı duyacaksak o zaman Atatürk bir kişi değil, bir kişinin savaşları değil de bir siyasi tarih mi dir? Bu dersi siyasi tarih olarak okutsak, bu bütünün içinde Atatürk'ün yetkinliğini işlese 70 yıl boyunca okuttuğumuz bu tarih dersindeki yıpranmaları önleyebilir miyiz? Yirmibirinci yüzyıla girerken Atatürk'ü bir siyasi varlık, bir siyasi bütünlük olarak bütün dünya devletlerinin siyasi tarihi içerisinde yorumlasak ve öğrensek acaba daha mı başarılı oluruz diye düşündük. Bunun için de dersi daha çağdaş, sınavsız bir duruma soksak ve kürsüyü öğrenciye versek. Öğrenci, araştırmalarını, yirminci yüzyıl tarihini kürsüden öğretmenine ve öğrencilere aktarsa ve bunu tartışsak. Dönem sonlarında da tek bir sınav biçiminde, ki bu da bir sınav niteliğinde değil de öğrencinin o bütünün içinde araştırdığı herhangi bir parçadan sorumlu olarak; Profesör arkadaşımın da değindiği gibi bir kitabın sanki çözümlemesini yapıyormuş gibi. Diyelim ayaklanmaların niteliği hakkında bir araştırma yapıp, ondan sınava girebilse. Bu sınav sistemini de İnkılap Tarihi dersinde değiştirebilir miyiz? İnkılap Tarihi kitabını yeniden yazma olanağımız var mı? Madem ki bir siyasi tarihtir, zorunlu, devamlı ve sürekli olmalıdır ve konular belli bölümlere ayrılarak araştırma niteliği taşınmalıdır ve üniversite sınavına girişte de esas puanların yanında yer almalıdır. Yani "Efendim ben TM'den ya da MF'den giriyorum ama sosyal tarih bilmiyorum onlara

çalışmadım" yanıtı yerine, "Efendim, zorunludur, Atatürkçülüktür, esastır ve nasıl Matematik öğrenmek çağdaş bir Türkiye için gerekliyse, Atatürk'ün Matematik hakkındaki düşünceleri de gereklidir" biçiminde düşünülmesi ve öğrenci üniversite seçme sınavında bu konuyla ilgili soruları muhakkak cevaplayabilmelidir.

Bir de Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ile iletişim halinde değilmiş gibi geliyor bana. Ya da bir şeyler eksik kalıyor ve müzeler, Atatürk'le ilgili araştırmalar, Kültür Bakanlığı'nın Atatürk'le ilgili yayınları öğretmene de öğrenciye de yetişemiyor. Biz burada sadece TED Lisesini ya da Anadolu Liselerini tartışmıyoruz. Aslında Anadolunun çok uca köşelerindeki bir öğretmeni, kitabı olmayan okulları da tartışıyoruz; aslında bir bütünü tartışıyoruz. Ama olay hep dönüp dolaşıp bizim toplumsal yaşamımıza geliyor. Sanki elit tabakanın olayıymış gibi yorumlanıyor, ama köyünde kentinde kitabı, defteri, kalemi olmayan çocuğa da Atatürk'ü anlatmamız gerekir. İşte bu noktayı nasıl yakalayabiliriz diye Millî Eğitim Bakanlığı'na bu konuda soru sormak istemiştim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Soru sorarken de galiba çok güzel ipuçları verdik. Umarım yarın devam edersiniz.

Buyurun efendim.

Alper TAŞDELEN — Konuşmamda da belirttiğim gibi ders kitabımız, öğrenciye ayrıntılı bilgi vermemektedir. Örneğin Türk Milletinin savaşçı olduğu kadar barışçı olduğu da vurgulanmalıdır. Nasıl ki İnönü, Sakarya ve Başkomutanlık Savaşları askeri zaferlerse, Mudanya ve

Lozan Antlaşmaları da siyasi zaferlerdir. Türk milletinin savaşı, barışı sağlamak ve bağımsızlığını kazanmak amacıyla, bir araç olarak kullandığı öğrenciye anlatılmalıdır.

Ayrıca derslerimizde ne yazık ki tartışma ortamı yoktur. Öğrencinin derse katılımı çok azdır ve öğretilenle yetinme söz konusudur. Yardımcı bir kaynak bulunmaz. Hele lise son sınıfa gelindiğinde öğrenci üniversite sınavı endişesi duyduğu için derse katılımı daha da azalır. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde başka derslerin testlerini çözer, dersle ilgilenmez. Çünkü dersanede "gerektiği kadar" bilginin verildiğine inanır. Öğrenci için okul bir ayrıntı olmuştur. Olayın özünde Atatürkçülüğü anlamak değil de, üniversiteye girmek için belli bir soru sayısını yapmak yer edinmiştir. Bunun sorumlusu da ezberci eğitim sistemimizdir. İnanıyorum ki bu sorunları ileride aşacak ve daha iyi, akılcı, çağdaş bir eğitim sistemine kavuşacağız.

BAŞKAN — Onlara daha iyi bir miras bırakmak da bizim sorumluluğumuz. Bir Afrika kültüründe "Kültürel mirası biz yalnız atalarımızdan hazır bulmadık, çocuklarımızdan ödünç aldık" diyorlar. Çünkü bizim bugün bıraktığımızı onlar miras olarak yaşayacaklar, onun bilincinde olmamız gerekir.

Buyurun Muammer Bey.

Muammer ŞANLI — Efendim, Değerli Öğretmenimizin belirttiği Kültür Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın bugün işbirliği içerisinde olmayışı konusunda, niçin işbirliği içerisinde olmadıklarını bilemeyeceğim, cevap da veremeyeceğim; belki işbirliği içerisinde belki değiller. Ama şunu söylemek istiyorum, bilindiği gibi gerek kültür, gerek eğitim

birbirinden ayrılamaz, adeta kader ikisini birbirine bağlamıştır. Bunlar mutlaka işbirliği içerisinde olmalılar, olacaklardır, belki o yolda yürüyorlardır, olaylar bizi o noktaya götürecektir.

Atatürkçülüğün kırsal kesimlere kadar yayılması için bugün kitle iletişim araçlarımız da dahil, açıköğretim, öğretmenler, Kültür Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yoğun çabaları sözkonusu. Bugün 16 - 17 kanaldan dünyayı izleyebilen bir Türkiye'nin bu konulardan habersiz olması olanaklı değildir, yeter ki, okuma alışkanlığı öğrenme merakı olsun. Kütüphanenin içerisinde de uyuyanlar olduğu gibi kütüphanenin olmadığı yerde bir şeyler öğrenmek için çırpınanlar da var. Sorun bence burada düğümleniyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, biz teşekkür ediyoruz.

Galiba sorular-cevaplar şimdilik tükenmiş gibi.

On dakika kadar zamanımız var. Bu sürede Toplantımızı özetlemeye çalışayım.

Sabah Üçyiğit Hocanın zaman darlığına karşın oldukça kapsamlı ve bizi sorular sormaya davet eden ancak ne yazık ki sormadığımız bir konuşmasını dinledik. Türk Devrim Tarihi, Türk Tarihi ve Tarih eğitimi, tarih bilinciyle de çok yakından ilişkili. Tarih eğitiminin dışında bir Devrim Tarihi olmaz. Tarih, bir toplumun varlık bilinci, kimlik bilincine, düşüncesine sahip olabilmesi için gereklidir. Farklılıklar olabilir ama temelde bazı konularda anlaşmamız gerekir. Üçyiğit Hoca buna "bilimsel gerçek" dedi, ama gerçek tek

mi çok mu sorunu din felsefesine, hukuk felsefesine, dünya görüşlerine kadar gider. Bunları tartışabilmek için tartıştığımız kişinin de aynı dili konuşması gerekir. Türkiye'deki güçlüklerimizden biri aynı çağı yaşıyoruz ancak aynı dille konuşmuyoruz. Öyle bir dille karşınıza çıkıyor ki o kişi ancak kendi grubuyla iletişim kurabilir, konuşabilir.

Saygıdeğer Üçyiğit Hocamız din sorunundan sonra dil birliğine de değindi ki, bu ırk birliği, tarih birliği kadar önemli bir şey. Din ve dil birliği olacak ki, bir varlık bilinci olsun, birbirimizi anlayalım, birbirimizi hoşgörelim. Hocanın konuşmasında bir süreklilik ve değişmezlik konusu biraz yanıltıcı olabilir. Değişme kaçınılmazdır. Hoca birkaç yerde "Hz. Ebu Bekir'den bu yana namaz değişmemiştir, namazın biçimi değişmemiştir" dedi. Ama namazı kılanlar, namazın anlamı, namazın bir ruhi deneyim olarak anlamı değişmektedir, değişmezse yaşayamaz. Bu açıdan süreklilik değişmezlik değildir. Değişme içinde süreklilik olabilir, belki de çözüm buradadır. Değişmeyi sürekli kılarırsak değişmenin sıkıntılarını en az duruma getiririz. Yine Sayın Üçyiğit millet, milliyet ve milliyetçilikten sonra insanîyetçiliğe geldi. Kavramlar da bizim gibi yaşıyorlar, yeni değerler kazanıyorlar. Milliyetçilik, "Ben herkesten üstünüm" değil, "Ben de herkesten biriyim"dir.

Hocamız bir tarih öğretmeni olarak benim ilk kez tanık olduğum önemli bir noktayı da dile getirdi, fakat yeteri kadar hakkını veremedik. Türk Tarihi yalnız Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi değil, belki de bu "devrim", "inkılap" sorununun çözümünü bir Cumhuriyet Tarihi olarak okutmaya hazır olmamız ve okutabilmemizdir. "Cumhuriyet"i bugüne

kadar da getirebilirsiniz; eğer ona gücünüz yetiyorsa. Biz şu anda Tarih yapıyoruz. Üç yıl sonra bu Toplantının kitabını okuyanlar bizden Tarih diye sözecekler.

Türklerin bir Asya Tarihi, Orta Asya Tarihi, bir Anadolu Tarihi, bir Balkan ve Kafkas Tarihi var. Biz bunların hepsinin karışımıyız. Hangisi Türk? Bu gereksiz, yararsız, verimsiz bir kavgadır. Hepsi Türk. Türk Tarihini nereden başlatalım? Malazgirt'ten başlatalım. Malazgirt'ten önce Anadolu'da insan yok mu? Ya da Malazgirt'te zaferi kazananlar Anadolu'yu boşalttılar mı? Bugün kitaplarımızda, hatta Tarih dergilerimizdeki görüş şudur: Alparslan'ın kuvvetleri Diogenes'i yendiler. Diogenes çekildi, Türk orduları ilerledi, Anadolu Türk oldu. Bir ordunun bir ülkeyi almasıyla kimse dinini, milliyetini, kimliğini değiştirmiyor. Anadolu'nun Türkleşmesi 400 - 500 yıl süren, bitmek tükenmek bilmeyen bir süreçtir. "O ilerledi, bu yendi, bu böyle oldu" dersiniz o zaman Tarih öğretmiyorsunuz, tarihi klişe haline getiriyorsunuz, ezberlemeyi gerektirir bir eğitim yapıyorsunuz. Bu iş yalnız Tarih dersiyle de olmaz. Bütün sosyal bilimler öğretmenleri, felsefe öğretmenleri aynı Tarih bilincine sahipse Tarih öğretmeni etkili olur. Matematik yalnız Matematik dersinde öğrenilmez. Tabii ki ölçü de önemli. Millî Eğitim Bakanlığı ile Kültür Bakanlığı işbirliği yapamıyor; iki ayrı dünya görüşü. Kültür Bakanlığı Anadolu mirasına sahip çıkar, ama Millî Eğitim Bakanlığı çıkamıyor. Bir Bakanlık yetkilisi olarak Muammer Şanlı arkadaşımız kendini, haddini bilerek konuştu, ama ben dışarıdan baktığıım zaman bunun yapılmadığını görüyorum.

Salih Özbaran arkadaşım sorunu Tarih eğitimi, Tarih

öğretimi, Tarih felsefesi çerçevesinde aldı ve Türkiye'de Tarihçiliğin yeni doğmaya başladığını, umut ışıkları olduğunu söyledi. Eğer çocuklarımıza klişe şeyler öğretmeye devam edersek Tarih ciddiyetini kaybeder. 14 yaşındaki çocuğun bazı şeyleri anlamakta zorluk çektiği söylenmiştir doğrudur; ama 14 yaşındaki çocukların bir üniversite öğretimi yapabilecek duruma geldikleri de doğrudur. Bu, çocuğun gelişmesine bağlıdır. Bugün henüz daha üniversite giriş sınavına hazırlanan bir lise öğrencisi gördünüz, Alper. Ben kendisini doktora seminerine almaya hazırım; diliyle, düşüncesiyle. O'nun olgunluğu yaşında değil, deneyiminde, gelişiminde, dilinde. Şimdi bu delikanlının almayacağı hiç bir şey yok. Belki de üniversiteye giremeyerek yaşam çizgisini kendisi çizecek bilemiyorum.

Tarih kitaplarımızda öyle şeyler var ki, örneğin Osmanlı Devleti neden çöktü? Padişahlar ya hastaydı, ya deliydi, ya çocuktu. Böyle Tarih dersi olur mu? Ama bizi Atatürk kurtardı nerede öbür Atatürk diye arkasından yakınırsak bu Tarih dersi doğrudur, tabii o zaman durumu padişahla açıklamak gerekir. Peki o nasıl bir toplumdur ki yalnız deliler, çocuklar ve hastalar padişah olabiliyor? O zaman toplumda bir hastalık var demek ki; ama o tarih dersinin öğretmeni iyi öğretilmişse bu soruları sorma fırsatını vermez.

Salih Özbaran arkadaşım, "Toplum Tarihi yok" dedi. Belki bir miktar var ama yeteri kadar kaynak yok. Tarih daha çok Askeri Tarih, Siyasi Tarih, saray, hanedan tarihidir. Yani Yıldırım Bayezit'le, Timur'un savaşı. Bayezit neden kaybetmiş? Sorun Timur'un filleri olarak ele alınırsa yeniçeriler açıklanamaz. Bayezit'in emrindeki kuvvetler karşı tarafa

geçiyorlar. Bunu yapan müslüman askerler. Sorun "Öyle bir ordu yapalım ki karşı tarafa geçmesin." Bunu lisede verebilir misiniz, veremez misiniz bilemiyorum.

Tarih bir millî ideoloji, devletin ideolojisi de olabilir; ama tarih bilime yön vermemeli, bilimler tarihe yön vermeli. Eğer Tarih bilimlere yön vermeye kalkarsa bilimleri köleleştirmiş olursunuz. Tarih bütün bilimlerin bulgularına açık olursa, o zaman tarih bilinci gelişir. Tarihi böyle anlamamız gerekiyor.

Efendim, bugün öğleden sonraki oturumumuza gelince Tülin Canbolat arkadaşım önemli birkaç noktayı belirtti: "Atatürk başlı başına ele alınmalıdır, Atatürk'ün yorumuna değil, Atatürk'ün kendi yazdıklarına yani Nutuk'a gidelim ve tartışalım" dedi. Tartışmak en iyi öğrenmektir. Bir Çin atasözü, "Görürsem hatırlarım, duyarsam bilebilirim, ama tartışırsam anlarım, öğrenirim" diyor. Ders kitaplarının önemi üzerinde durdular. Ders kitabı bir araçtır; ama araçlar da işin niteliğini belirler.

Alper Taşdelen arkadaşım öğretmenlerin tavrı ve tutumu üzerinde durdu, siyasetin konuşulması gerektiğini belirterek, "Bizi depolitize etmeye çalışmayın bizim aklımız eriyorsa izin verin konuşalım" dedi. Yani çocuğa diyeceksiniz ki, "Sen 25 yaşına kadar öğrencisin otur çalış." Sonra şimdi vatandaş oldun gel oy ver." Olmaz. 18 yaşında ülke sorunları üzerinde düşünmeyen bir genç 25 yaşında nasıl seçmen olabilir, nasıl aday olabilir? Ama "Gençler her gün sokağa çıkıp gösteri yapsınlar" demiyorum. "Vatandaş politika yapsın ama hocalar yapmasın" demek de doğru değildir. Ben şimdi politika yapıyorum. Ama partizanlık yapmıyorum, o başka sorun, partizanlık başka. Politika sanatların en

yücesidir. Ama, kötü yaparsanız partizanlık olur, ona nasıl engel olacaksınız, olmamanız gerekir. Siyaset konuşulmalı. Atatürk 20 yaşında neler okuyor. Fikret'i okuyor, okumasa Atatürk olabilir mi? Fransız Devrimini okuyor, Robespierre'i okuyor, onu okumasa Gençliğe Hitabını söyleyemez. "Ey Türk Gençliği" diye başlayan Nutuk'un o kısmı Robespierre'de aynen var: "Ey geleceğin çocuğu bir an önce gel bu devrime sahip çık" diyor. Tabii Atatürk 1905 yılında 24 yaşında bir yüzbaşı iken Fransa'daki laiklik devrimini duymuş "Biz de bunu yapacağız" diyor. Şans, kader yapmasına izin veriyor; ama okuyor; yani tarihi fırsat siz ona hazırsanız size hizmet eder, siz ona hazır değilseniz yanınızdan rüzgar gibi geçer gider, hiç bir şey de fark etmezsiniz.

Muammer Şanlı müfredattan öğrenciden, yönetimden, öğretmenden ve ders araçlarından kaynaklanan sorunların tam bir anatomisini yaptı. Saygı ile karşılamak gerekir ki yönetim sorumlulukları olduğu halde "Ders araçlarımız eksik" dedi. Ders araçları her zaman para değildir. Düşünce de bir ders aracı olabilir, hocanın yaratıcılığı bir ders aracı olabilir. Bir saatlik zaman az bir zaman değildir. Yaratıcı bir öğretmen o bir saati bir tiyatro eseri haline getirir. İyi bir öğretmen kendi ders araçlarını yaratabilir. Muammer Şanlı arkadaşımız da ezberci öğretime karşı çıktı, Nutuk'un okunmasını savundu, kütüphanelerimizde yeterince kitap olduğunu belirtti, ders araç-gereçlerinin önemine değindi.

Sina Akşin arkadaşımız bir model, paradigmadan söz etti ve karşıtı olarak bugünkü eğilimlerimize ütücülük dedi, yani Tarihi pürüzsüz, rahat, hoş, insanı rahatsız etmeyen

bir Şeye benzetti. Tarih bu kadar pürüzsüzse yapacak da bir Şey yok, o zaman burada niye toplandık? Bütün değişimler sıkıntılıdır. Devrim, ilerleme biraz sıkıntılı insanların ürünüdür, buluşlar onların ürünüdür. Uygarlık, sorunu, davası olanların ürünüdür. Düşünmeyen, dünyayı olduğu gibi kabul eden insanların değil. Sayın Akşin, "Bunu ütüleyerek tarih bilincini yaratamazsınız, tarih bilincini öldürürsünüz, Atatürk'ü gökten indirmeyin, Meşrutiyeti, 1908'i anlamadan, İttihat Terakki'nin nerede başarısız olduğunu bilmeden Atatürk'ü veya Atatürkçülüğü, Devrimi anlatamazsınız. Atatürk bir Osmanlı subayı ama Meşrutiyeti anlatalım, Osmanlıyı anlatalım, Atatürk'ün yaratıcılığını anlatalım derken öbür uçta başka yanlışlara düşebilirsiniz. Bir televizyon programında "O koca Osmanlı İmparatorluğu bir anne gibi Cumhuriyeti doğurmak için kendisini feda etti" deniliyordu. Akşin "Osmanlı İmparatorluğu için Türkiye için kendini feda etmedi, Osmanlı İmparatorluğu bitti, ama Cumhuriyeti kuranlar onun içinden çıktılar. Kimlerdi? Herkes de değil, Atatürk'ün nice yalnız bir kişi olduğunu da hep beraber gördük" dedi. Yani sorunlara, boyutlara girmek gerekli yüceltmeden, tanrılaştırmadan.

Hasan Köni arkadaşımız ortaöğretim ve üniversitenin farklılaşması üzerinde durdu. İlkokulda klişelerin verilmesi, ortaöğretimde tartışmadan öğretim yapılması Devrim Tarihi dersi için bunların ortadan kaldırılması gerekir. Türkiye'yi dünyadaki ve tarihteki yerine oturtmak gerekir. Üçyiğit Hocanın söylediği Şey çok doğrudur, gerçekler en güçlü mürşitlerdir. Türkiye'nin kendi tarihinden utanacak hiç bir Şeyi yok. Bütün milletlerin tarihi değerli, bizim tarihimize benziyor, ırk olarak, etnik olarak, halk olarak karışmış

olmak bizim bir eksikliğimiz değil, bütün milletler böyledir. Millet budur. Biz kabile değiliz, aşiret de değiliz. Mitterand şöyle diyor: "Fransız kimdir? Biraz Gaulle, biraz Germen biraz Frank, biraz İsviçre'li, biraz İspanyol, biraz Magrip, biraz Çingene, biraz Türk, biraz Ermeni; hepsini karıştırın Fransız ortaya çıkar; ama öyle bir sentez ortaya çıkar ki, o yalnız bizde vardır." İşte o millet bilinci, yalnız bizde olan neyse, o ruh odur. Yoksa bize karışmış olan, bizim karışmış olduğumuz öğeler değil.

Tarih, her şeyden önce bir millî topluma, bir çağdaş topluma bu bilinci vermek zorundadır. Onu atalım, bunu atalım dersiniz, sonunda kendi tarihinizi fakirleştirmiş olursunuz. Sorun bir anlamda bir dünya felsefesi sorunudur ve sosyal bilimlerde de aynı sorunlarla karşı karşıyayız.

Son olarak eğitim ve kültür ilişkisine, Bakanlıkların ilişkisine değinildi ve arkadaşım da doğru cevap verdi. Bu birbirinden ayrılmayan iki konudur, eğitim bir süreçtir. Bugün böyle bir toplantı yaptık, bu toplantıya ruhunu, özünü veren buraya gelen değerli arkadaşlarım ve katılanların sorunlarıdır. Aynı toplantıyı yaparsınız, başka kişileri çağırırsınız bambaşka bir toplantı ortaya çıkar. Yani demek ki eğitim tek başına bir çözüm değil, o eğitimin içeriği önemlidir. O eğitime nasıl bir öz, nasıl bir amaç getireceksiniz? İşte kültür o içeriktir. Şimdi o içerikte biz Kültür Bakanlığı'nda evrensel tarihe açığız, ama Millî Eğitimimizin politikasında biraz içimize kapalıyız. Sorun bu içine kapanıklıkla dışa açıklık arasındaki ilişkiyi kurabilmektir.

Son olarak, değinilmedi ama eklemek istiyorum. "Eğitim" deyince aklımıza okul geliyor, "okul" deyince de eğitim. Biz

şimdi bir Vakfın toplantı salonundayız ve bence çok ciddi bir eğitim yapıyoruz. Ama burası okul değil, yoklama da yapmadık, kimse para da vermedi; ama eğitim yapıyoruz. Demek ki eğitim okulla sınırlı değil, hatta eğitimimizin büyük bir kısmını okul dışında alıyoruz. Bugün çağdaş dünyada bu eğitimi kitle iletişim araçlarından alıyoruz.

Bütün tarih tartışmaları, bütün tarih konuşmaları insanların biraz daha bilinçlendirmeye yöneliktir. Sanıyorum ki, bugün bu amacımıza büyük ölçüde vardık, yarın devam edecek olanlara şimdiden başarılar diliyorum.

Sabrınız için de sizlere teşekkür ediyorum, arkadaşlarıma da sizler adına teşekkür ediyorum.

İyi günler efendim.

BİLDİRİ III

ATATÜRK DEVRİMİ VE ATATÜRKÇÜLÜĞÜN TEMEL İLKE VE ÖZELLİKLERİ

Konuşmacı : Prof. Dr. Şerafettin TURAN

Oturum Başkanı : Dr. Ferhan OĞUZKAN

ATATÜRK DEVRİMİ VE ATATÜRKÇÜLÜĞÜN TEMEL İLKE VE ÖZELLİKLERİ

Prof. Dr. Şerafettin TURAN *

"Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içeride ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet... Ve bunları başarmak için aralıksız devrimler... İşte Türk Genel Devrimi'nin kısa bir diyemi."¹

İşte 9 Mart 1935'te Atatürk'ün kullandığı sözcüklerle kendisinin gerçekleştirdiği fakat ulusa malettiği devrimin tanımı ve içeriği.

Öncelikle vurgulamak gerekir ki Atatürk'ün giriştiği hareket salt bir düzenleme (ıslahat/reform) girişimi olmayıp kavramın tam anlamıyla bir "devrim"dir. Bu bağlamda kullanılacak sözcüğün, 1908'de İkinci Meşrutiyete kadar kullanılması yasak edilmiş bulunan "inkılap" ya da 12 Eylül'den sonra bir ara yasaklanan "devrim" olması kavramda bir aykırılık doğurmamaktadır. Çünkü Atatürk, 1933'te "devrim/inkılab"ı şöyle tanımlamıştı:²

"Devrim, mevcut kurumları zorla değiştirmek demektir. Türk ulusunu son yüzyılda geri bırakmış olan

* A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi

¹Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I (1945), s. 365.

²Afet İnan, Atatürk Hakkında, s. 250.

kurumları yıkarak, yerlerine ulusun en yüksek uygarlık gereklerine göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktadır!"

Bu nedenle Atatürk'ün yaptıklarını Genç Osman'dan bu yana süregelen ve zaman zaman büyük dalgalanmalara, sarsıntılara yol açan "İslahat/reform"lar dizgesine indirgemek bu devrimi yadsımdan başka bir anlama gelemez.

Devrimin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Devrim kalıplaşmış bir dogma'ya, bir öğreti'ye dayanmayıp bir gelişme modeli, sürekli bir izlencedir.
 2. Tek yönlü ve kopya değil, bir bileşkedir.
 3. Biribirinden ayrılmaz parçalardan oluşan bir bütündür.
 4. Ayırıcı değil, bütünleştiricidir.
 5. Salt kuramsal olmayıp düşünce ve eylemden oluşan bir bütündür.
 6. Bir düşünce biçimi ve yaşam türüdür.
 7. Herşeye karşın süreklilik kazanmıştır ve yaşamaktadır.
- B. Yöntemi toplumsal gerçeklere göre saptanmıştır.

Atatürk, Cumhuriyet Halk Partisi programına girecek ilkelerin saptandığı 1930'lu yıllarda, kendisine belirli bir doktrine dayanmayan devrimci partilerin yaşayamayacağını söyleyen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na "O zaman donar kalırsınız!" diye yanıt vermişti. Böylece kalıplaşmış bir öğretiden

çekinen Atatürk, düşünce dizisini olaylar içinde geliştirerek uygulanabilir bir izleneye dönüştürmüştür. Bu nedenle "Kemalizm" diye adlandırılan Atatürkçülük, toplumsal gelişmeye yönelik "devrimci bir model" ya da "ideoloji" olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, "Atatürk Reformlarında Batılılaşma ve Devrim" sorununu inceleyen Gastone Manacorda şu sonuca varmaktadır:³

"Düşünce bütünü olarak Kemalizm, bir sanayileşme ve modernleşme ideolojisi, aynı zamanda bir takım eylemler ve sonuçlar bütünü olarak, geri kalmışlıktan kurtulma yolunda yapılmış ilk somut denemelerden birisi şeklinde değerlendirilebilir."

Polonyalı Prof. J. Wiatr ise, "Kemalizm, benzeri ilk defa gelişmekte olan bir ülkede görülen ve tarihi deneyimden geçmiş bir gelişme ideolojisi ya da batılılaşma ideolojisidir" demektedir.⁴

Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen devrim tek yönlü olmadığı gibi kopya edilmiş de değildir ve kendine özgü bir bileşkedir.

Atatürk'ün herhangi bir tümcesini ya da davranışını ele alıp onu belirli bir kalıbın içine sokmak isteyenler eskiden olduğu gibi günümüzde de görülmektedir. Bu konudaki dağınıklığı 1948'de Peyami Safa şöyle yansıtmıştı:⁵

³Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Simpozyumu. Bildiriler, İstanbul: 1975, s. 523.

⁴Türkiye İş Bankası Uluslararası Atatürk Sempozyumu. Bildiriler, 1983, s. 150.

⁵Cihat Akçakayalı, "Atatürk ve Kurtuluş Savaşı", Atatürk Konferansları, 1970, s. 101.

"Atatürk'ün Allah'a inanıp inanmadığını soranlara rastlarsınız. Kimine göre ruhçu, kimine göre maddecidir. İrkçi olduğunu ve olmadığını öne sürenler vardır. Onun özgürlükçülüğünü kanıtlamak isteyenler sözlerini; bütüncül olduğunu kanıtlamak isteyenler eylemlerini örnek gösterirler... Uluscu olduğundan kuşkulanmayanlar çoktur. İnsancıl olduğuna inananlar da vardır."

"Kemalizmi bir çelişkiler koleksiyonu gibi gösteren bu birbirine aykırı anlayışların her biri, Atatürk'ün düşüncesini kapalı sistem kalıplarının içine hapsetmek gibi, insan kavrayışına özgü bir sadeleştirme eğiliminden doğan bir yanlışın kurbanı olmaktadır... Atatürk'ü tek yönlü bir görüşün içine hapsederek işini bitirmiş bir insan gibi gördüğümüz zaman, öldürmüş oluruz."

Türk devrimi, evrensel gelişmelerden esinlenmekle birlikte yurt gereksinimleri ve toplumsal gerçeklere göre oluşturulmuş bir bileşke/sentez'dir. Atatürk 1937'de TBMM'ni açış konuşmasında bu gerçeği şöyle dile getirmişti:

"Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk ulusu ve bir de uluslar tarihinin binbir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız sonuçlardır."

Daha 1928'de "Le Matin" gazetesine verdiği demeçte Fransa devrimi ile Türkiye'de gerçekleştirilmeğe çalıştığı devrim arasında şu karşılaştırmayı yapmıştı:⁶

⁶Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III (1961), s. 81.

"Fransa devrimi bütün dünyaya özgürlük düşüncesini, aşlamıştır ve bu düşüncenin bugün de esas kaynağı bulunmaktadır. Ne ki o tarihten bu yana insanlık ilerlemiştir. Türk demokrasisi Fransa devriminin açtığı yolu izlemiş, ancak kendine özgü belirleyici nitelikte gelişmiştir. Çünkü her ulus devrimini toplumsal ortamının isteklerine ve gereklerine bağlı olan durumuna ve bu ihtilal ve devrimin zamanının gelmiş olmasına göre yapar."

Öte yandan dogma'dan ve kopyacılıktan kaçındığı içindir ki TBMM Hükümeti'ni Bolşevizme benzetenlere karşı, "Bu yönetim biçimi Bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz ne Bolşevikiz, ne de komünist... Ne biri, ne diğeri olamayız" yanıtını vermişti.⁷

Devrimler "Atatürk İlkeleri" diye adlandırılan belli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmişlerdir. Bu nedenle o ilkeler gibi birbirinden ayrılmaz ve birbirini tamamlayan bir özellik taşırlar. Devrimleri "tutan" ya da "tutmayan"lar diye iki gruba ayırmak bütünü parçalamak yönünden ne denli sakıncalı olmuşsa, bir açık artırma ya da eksiltmeye çıkmışcasına Atatürk İlkeleri'nin sayısını azaltmak veya artırmak, ya da payandaya gereksinme varmış gibi ona destekleyici ilkeler eklemek yolunda son yıllarda artan çabalar da, "Altı İlke"nin yetersiz sayılıp içi boş kalıplar haline dönüştürülmesinde etken olmaktadır.

Devrimler bölge ve etnik ayrımcılığını değil, ülke ve ulus bütünlüğünü öngörmektedir. Ulus, Ulusçuluk, Halkçılık ve Laiklik anlayışı bütünlleştirici yöndedir. Toplumun bütün ke-

⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III (1961), s. 51.

simlerince girişilen bir "Milli Mücadele"den sonra kurulan yeni devletle birlikte İmparatorluk dönemindeki "ümme" anlayışı yerine Türkiye'de yeni bir "ulus"un meydana geldiğini kabul eden Atatürk, 1931'de ortaokullara ders kitabı olarak hazırlanan **Medeni Bilgiler**'de şu tanımı yapmıştı:^B

"Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir."

Buna koşut olarak aynı kitapta Ulusculuğu da şöyle betimlemişti:

"Türk Ulusculuğu, bütün çağdaş uluslarla uyum içinde yürümekle birlikte Türk toplumunun özel karakterini ve başlıbaşına bağımsız kimliğini saklı tutmayı esas sayar."

Hiç bir aşırılığa ve ırkçılığa kaçmayan böylesi bir ulus ve ulusçuluk anlayışına karşın, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkı son yıllarda birbirine yabancılaşmışsa, bunun nedenlerini Atatürk ulusçuluğu yerine çok değişik içerik ve boyutlarda ulusçuluk akımlarına sapılmış olmasında aramak gerekir.

Bütün vatandaşlara yasalar önünde mutlak bir eşitlik sağlamayı ve hiç bir aileye, hiç bir sınıfa ya da topluluğa (ce-maate) ayrıcalık tanımamayı öngören Halkçılık da toplumsal bütünleşmeyi pekiştirecek bir ilke olarak kabul edilmiştir. Taner Timur'un belirttiği gibi Atatürk'te Halkçılık, yalnızca bir Sosyal felsefe değil, aynı zamanda İslam'daki egemenlik anlayışı yani egemenliğin Allah'a ait olduğu görüşü yerine

^BTarih IV

Laik Halk Egemenliği kuramını getirmek demektir. Üstelik Laiklik, devlet yönetimi dışında müslümanlarla müslüman olmayanlar, hatta müslüman olanlar için değişik mezhep ve tarikatlar arasında toplumsal barışı sağlayan bir öğe olmuştur. 1923 Ocak'ında Izmit'teki bir basın toplantısında İstanbul'daki müslüman olmayan toplulukların askere alınmamalarını ve milletvekili seçilmemelerini isteyen bir basın mensubuna karşı Mustafa Kemal, "Hayır! asker de olabilirler, milletvekili de..." diye yanıt vermişti.⁹

Atatürk Devriminin tartışmasız kabul edilen temel özelliklerinden biri, kuramsallıkta kalmayıp uygulamaya konulması ve böylece bir düşün ve eylem bütünü oluşturmasıdır. Bu konuda oldukça yol alındıktan ve Devrimin ulusal yapıyı ve görünüşü değiştirdiği belirginleştikten sonra yine de düşünce ve eylemin birlikte yürütülmesi gerektiğine inanan Atatürk, 1 Kasım 1937'de yapılacak şeyleri şöyle sıralamıştı:¹⁰

"Büyük sorunumuz, en uygar ve en gönençli ulus olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir devrim yapmış olan büyük Türk ulusunun devingen ölküsüdür. Bu ölküyü en kısa sürede başarmak için düşünce ve eylemi birlikte yürütmek zorundayız. Bu girişimde başarı, ancak bir planla ve akılcı biçimde çalışmakla olabilir. Bu nedenle okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, yurdun büyük kalkınma savaşının ve

⁹Afet İnan, **Gazi Mustafa Kemal'in 1923 Eskişehir - Izmit Konuşmaları**, s. 78.

¹⁰Atatürk'ün **Söylev ve Demeçleri**, III, s. 401.

yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, ülke sorunlarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, kuşaktan kuşağa yaşatacak kişi ve kurumları yaratmak..."

Böylece devrim, bireysel düşüncede olduğu kadar toplumsal düşüncede de büyük bir değişikliği zorunlu görmüştür. nkn bireyi yetiştirmedike devrimin yaygınlaştırılıp yerleştirilmesine olanak yoktur. Mustafa Kemal daha Ankara'ya ilk gelişinin ertesinde 28 Aralık 1919'da halkla konuşurken bu gerçeğe parmağını basmıştı:

"Bireyler düşünür olmadıkça, kitleler istenilen yönlere herkes tarafından çekilebilir!"

Bu yüzdendir ki o bireylerin eğitilmesine, aklın kullanılmasına ve bilginin, bilimin yaygınlaştırılmasına büyük önem vermişti. Bilindiği gibi "Birey, Akıl ve Bilgi" ls büyük bir düşünce devrimi demek olan "Aydınlanma" akımının temel öğeleri olup Türkiye'de bu bütüne ancak Atatürk Devrimi ile öncelik ve ağırlık verilebilmiştir. O, daha Cumhuriyet'in ilanından önce, 20 Mart 1923'te Konya'da generle konuşurken, geri kalmışlığımızın ana nedeninin yanlış düşünceden kaynaklandığını vurgulayarak, izlenmesi gereken yolu şöyle açıklamıştı:¹¹

"Düşünüş biçimi zayıf, rk, yanlış, bayağı olan bir sosyal topluluğun bütün çabası boşunadır... Sürekli olarak silahla uğraşma, düşmanlık duyguları yüzünden Batı'nın yenilikleri ile ilgilenmemek, gerileme-

¹¹ Atatürk'n Söylev ve Demeçleri, II, 138 - 140.

mizdeki etkenlerin diğer önemli bir nedenini oluşturur...

"Bu saydığım nedenlerden başka, asıl bizim ulusun, özellikle aydınlarımızın çok dikkatle, çok önemle göz önüne alacağı bir neden vardır... Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın düşünce biçimi ve ereği arasında doğal bir uyum olmak gerekir. Yani aydın sınıfın halka aşılacağı ülküler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı... Bunun için de, biraz halk kitlesinin yürümesini çabuklaştırması, biraz da aydınların çok hızlı gitmesi gereklidir. Ancak halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak, daha çok ve daha fazla aydınlara düşen bir görevdir."

Ancak önemle belirtmek gerekir ki Atatürk'ün gerekli gördüğü halka yaklaşım, aydınların halkın düzeyine inmesini değil, halkı anlayan ve onun düşüncesine değer veren aydının, kitleleri kendi düzeyine çıkarmaya çalışmasını öngörmektedir.

Atatürk Devrimlerinde üzerinde en çok durulması gereken özelliklerden biri de kuşkusuz Laiklik'tir. Dinsel gibi görünen bu kavram aslında yönetsel ve siyasal bir görüş ve değerlendirmedir. Atatürkçülük açısından da bir düşünce, yaşam, davranış ve eylem biçimi olup çağdaşlaşmanın ana yolu niteliğindedir. Çok partili yaşama geçtikten sonra önce "Lâiklik dinsizlik demek değildir" sloganıyla tartışılan sonra "Din ile devlet işlerinin ayrılması" tanımıyla basite indirgenen Laiklik, Atatürk'ün denetiminde yazılan "**Medeni Bilgiler**" kitabında şu satırlarla yer almıştı:

"Türkiye Cumhuriyetinin resmi dini yoktur. Devlet yönetiminde bütün yasalar, tüzükler, bilimin çağdaş uygarlığa sağladığı esas ve şekillere, dünya gereksinimlerine göre yapılır ve uygulanır. Din inancı vicdani olduğundan Cumhuriyet, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı, ulusumuzun çağdaş ilerlemesinde başlıca başarı nedeni görür."

O, vicdan özgürlüğüne karşı olan bağnazlığın kısa sürede giderilemeyeceğini biliyor ve ilk fırsatta bu gibi çevrelerin harekete geçeceğini sezinliyordu. 1930 Şubatında kendisine yöneltilen "Bağnazlık kökünden kurumuş mudur?" sorusuna şu yanıtı vermişti:¹²

"Aramızda özgürlük engellerinin yok olduğunu, bizim gibi düşünen ve duyanlarla birlikte yaşadığımıza hüküm vermek güçtür. O halde görülen hoşgörü değil, güçsüzlüğün dermansız bıraktığı bağnazlıktır."

Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen Devrimin çeşitli eleştirilere, savsaklamalara ve karşı girişimlere karşın canlılığını koruması, onun çağdaşlaşmayı amaç, bilimselliği kılavuz ve devrimciliği ilke olarak kabul eden devingenliğine dayanmaktadır. "Hayatta en hakiki mürşit/kılavuz bilimdir" salt bir özdeyiş olmayıp, bireyin ve toplumun kendini yenileyebilmesi için en etkili yöntem demektir. Çünkü bilim, bir yandan teknolojinin yol açtığı maddi değişme ve dönüşmeleri temellendirirken, öte yandan görgü ve kavrayış ufkunun gelişmesini, manevi hayatın sağlam düşünce temelleri üzerine oturmasını sağlar böylece de toplumsal yaşantıya, değer yargılarına yön vermeye yarar.

¹² Medeni Bilgiler, s. 511.

Bunun yanıbaşında devrimi sürekli kılan büyük etkenlerden biri de onun gençliğe yani geleceğe uzanan kuşaklara emanet edilmesidir. Atatürk'te gençliğe güven daha Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğmuştu. 24 Mayıs 1918'de genç gazeteci Ruşen Eşref Ünaydın'a verdiği fotoğrafına şunları yazmıştı:

"Her şeye karşın muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve ulusum hakkındaki sonsuz sevgim değil, bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları içinde, salt vatan ve gerçek aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümüdür."

Onun gençliğe güveninin nedenlerini gene kendisinin M. Müfit Kansu'ya söylediği şu sözlerde buluyoruz:

"Başımıza neler örülmek istendiği ve nasıl karşı koyduğumuz, daha doğrusu milletin istek ve emellerine uyararak ve yardımıyla nasıl çalıştığımız görülmeli ve gelecek kuşaklar için ibret ve uyanıklılığı gerektirmelidir. Zaten her şey unutulur. Fakat biz her şeyi gençliğe bırakacağız. O gençlik ki hiç bir şeyi unutmayacaktır. Geleceğin ışık saçan çiçekleri onlardır. Bütün ümidim gençliktedir."

Bu anlatımda, orta ve yükseköğretim programlarına konan Devrim Tarihi derslerinin gerekçesi de dikkati çekmektedir.

Atatürk Devrimi söz konusu olduğunda, en çok tartışılan yöntem konusuna da değinmek gerekmektedir. Unutmamalı ki o, gelecekte uygulayacağı yöntemi çok önceden belir-

lemiştir. Tedavi için gittiği Karlsbad'da 6 Temmuz 1918'de anı defterine şunları yazmıştır:

"Benim elime büyük bir yetki ve kudret geçerse, ben toplumsal hayatımızda arzu edilen inkılabı bir anda bir "coup" [darbe] ile uygulayacağımı sanırım."

Bu yüzden Devrim, kısa bir sürede ve yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilmiştir. Başka türlü davranılmasına da olanak yoktu. Çünkü tarih, aşağıdan yukarıya gerçekleştirilen bir devrime henüz tanık olmamıştır. Öte yandan, düzenleme, yani reform girişimleri Osmanlı İmparatorluğu'nu çökmekten kurtaramamıştı. Devrim açısından da Atatürk'ün de belirttiği gibi zamana dayalı iki ayrı uygulama söz konusu olabilirdi:¹³

"Türkiye'yi derece derece mi ilerletmeli, âni olarak mı? İki yöntem var. Biri bilinen, Fransız devrimindeki yöntem: Rejimler değişecek, devrimlere karşı, karşı devrimler yapılacak. Sağ solu tepeler, sol sağı düşürürken bir de bakılacak ki birbuçuk yüzyıllık zaman geçmiş... Bu ulusun damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı?"

Bu yüzdendir ki Atatürk, Devrimleri halk oylamasına başvurarak değil, halka dayanarak uygulamaya koymuştur:¹⁴

"Arkadaşlar, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimler için, nurun ve aydının yoluna gideceğiz. Amaç ve hünerimiz, cahil kitleyi nurlandırarak yolu-

¹³İsmail Habib Sevük, *Atatürk İçin*, s. 73.

¹⁴Baki Vandemir, *Atatürk'ün Cehaletle Mücadelesi*, s. 172.

muzda yürüme ve onu esenliğe çıkarmaktır. Cumhuriyetimizi, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak isteğimizi köstekleyecek herhangi bir halkoylamasına gitmek yalnız cehalet değil, hıyanet olur. % 80'i okumaz yazmaz bırakılmış bir memlekette devrimler halk oylaması ile olmaz!"

Atatürk devrimlerle yönelinen amaçları Cumhuriyetin 10. yıldönümünde şöyle sıralamıştı:

"Yurdumuzu dünyanın en mamur ve uygar ülkeleri düzeyine çıkaracağız."

"Ulusumuzu, en geniş varlık araç ve kaynaklarına sahip kılacağız."

"Ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız."

Aradan akıp geçen yıllar amacın henüz gerçekleştirilemediğini göstermektedir. Aslında gerçekleşme bir yönüyle devrimin bittiği anlamına da gelecektir. Ama çağın gerisinde kalmamak için onu yakalamak gerekmektedir. Bunun da ön koşulları, laikliğe inanmak, bilimsel verilere dayanmak ve "çağ atladık" varsayımından vazgeçmektir.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim, Sayın Prof. Şerafettin Turan Beye çok teşekkür ederiz. Güne böyle çok güzel bir konuşmayla başlamış bulunuyoruz. Sayın konuşmacı "Atatürkçülük",

"Atatürk Devrimi", "Atatürk" ile ilgili temel ilke ve düşüncelerin neler olduğunu kısa bir zamanda özlü bir biçimde belirttiler. Şimdi, sorular ve katkılar için 15 dakikalık bir zamanımız var. Önce sorularınızı alalım efendim.

Buyurun.

Ekrem ÜÇYİĞİT — Bir sorum var, bu sorunun aynı zamanda bir eleştiriye ve tartışmaya yol açması söz konusu olabilir. Bu tür seminerlerin en canlı, en verimli tarafı tartışmadır. Tartışma olması için de kişilerin görüşleri arasında bir fark olması, hatta bu farkın çelişki olması tercih edilir, onun için ben de bir açıklama yapmak istiyorum. Sık sık Türkiye'de entellektüel çevrelerde bugün uygulamada olan din eğitiminin zorunlu olması laiklikle bağdaştırılamamaktadır. Sayın Konuşmacı da bu doğrultuda söz etmiştir. Ben de bunun tam tersini söyleyeceğim.

Laikliğe sözüm yoktur ve olamaz. Laik olmadan çağdaş olmaya olanak yoktur. Demin Konuşmacının da belirttiği, "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözü bir vecizeden ibaret değil, Kemalizm'in, Atatürkçülüğün özü ve hareket noktasıdır. Ayrıca bilimin dini yoktur. Geometri Müslüman da, Protestan da, Katolik de değildir. Coğrafyanın da dini yoktur, mezhebi yoktur; Tarihin de yoktur, olamaz. Böyle olduğu için bir toplum laik olmadan, bilimsel olamaz. Din eğitiminin, din öğretiminin zorunlu olmasının laikliğe ters düşüp düşmediği sorununu tartışmaya getiriyorum. Şunu söylemek istiyorum. Fizik dersi zorunlu derstir. İsterseniz sorumlu deyin, kimya dersi böyle, din dersi zorunlu olduğu zaman laiklik elden gitmiş oluyor düşüncesi ortaya çıkıyor. Biz çocuğa dinini öğretiyoruz niçin laiklik elden gitsin? Amaç

çocuğu Müslüman yapmak değildir. Çocuğa, dinini öğretmektir. Bu dini öğrendikten sonra dinin akidelerine bağlanır mı bağlanmaz mı? İnanır mı inanmaz mı? İbadetleri yapar mı yapmaz mı? İşte bu, onun bileceği iştir. Çünkü laiklik inananı da, inanmayanı da korur. Namaz kılanı da kılmayanı da korur. Öğretmenin derste dini anlatması ve "Din budur, ister inan, ister inanma" diyebilmesi gerekir. Çocuk da "Ben bunların hiç birisine inanmıyorum" dedikten sonra 10 numarasını da alabilmelidir. İşte böyle öğretilirse laiklikle bunun çelişen bir tarafı kalmaz.

BAŞKAN — Sayın Üçyiğit, ben sözünüzü kesmiş gibi olmayayım, fakat bu konu geçen yıl enine boyuna iki gün burada tartışıldı, sizin görüşlerinize paralel görüşler de Şerafettin Beyin görüşlerine uygun görüşler de ileri sürüldü. Bunlar kitap halinde yayınlandı. Bu kitap, girişte TED yayınları arasında sergilenmiş durumdadır. Herkesin yararına açıktır. Şimdi o konuya yeniden girmeyelim; dediğim gibi, o konu geçen yıl ele alındı. Sorunuz yerindedir, ancak açıklamalarınız uzadıkça diğer arkadaşların doğrudan doğruya Atatürk İlkeleriyle ilgili sorularına zaman kalmayacak, onun için rica etsem, bugünkü bildiriyle ilgili sorunuzu sorsanız.

Buyurun.

Prof. Dr. Ergün AYBARS (Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü) — İki önemli noktada katkıda bulunmak istiyorum.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini isteğe bağlı yaparsanız sorun biter.

Milliyetçilik konusunda Sayın Hocamız Medeni Bilgiler'deki "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti" denir sözünü okudular. Onun bir paragraf üzerinde, küçük kare içerisinde bir cümle vardı; milletin genel tanımını yaparak, "Millet, dil, kültür, ölkü birliğiyle birbirine bağı olan içtimai heyettir" der. Bu, aşğıdaki cümleyi açıklaması bakımından çok önemlidir. 1938 yılında 15. yıl kitabı, yani Anayasaya "Altı İlke"nin konulmasının hemen ertesinde çıkan resmi devletin kitabı. Burada Altı İlke tanımlanmıştır. Ben sadece demin sözettiğim iki cümleyi nasıl bağıyorlar onu açıklayacağım. Partinin ve yeni devletin anlayışına göre "Türkiye Cumhuriyeti dahilinde Türk diliyle konuşan, Türk kültürüyle yetişen, Türk ölküsünü benimseyen her vatandaş hangi din ve kökenden olursa olsun Türktür." Demek ki, ölçü, sadece Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halk olmak değil, aynı zamanda bu üç ögeyi belirlemektir. Bu tanımda din bir öge olarak yer almamıştır. İkincisi yine aynı kaynaktaki resmi laiklik tanımında Sayın Hocamızın tanımından daha ileri giden bir tanım getirmiştir: "Vicdan özgürlüğü, laiklik sayesinde en geniş ve ideal biçimde sağlanmıştır" diyor. Laikliği, kamu haklarının en başında kabul ediyor. "Bir cemiyetin üstünlüğü ve medeniliği için birinci koşul olan vicdan özgürlüğü "laiklik sayesinde en geniş ve en ideal bir şekilde temin edilmiştir" diyor. Atatürk, "Eğer bir toplumda vicdan hürriyeti yoksa o toplum medeni bir toplum olamaz" diyor ve şöyle sürdürüyor: "Millî ve içtimai hayatta ferdin dinsiz şu veya bu itikat sistemine mensup oluşu milli ve içtimai vazifesi bakımından ne bir kusur ne de bir fazilet sayılamaz" diyor. Sanırım hastalıklarımızın nedeni de buradan çıkıyor, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz Sayın Hocam.

Buyurun efendim.

Turan ÖZÇELİK — Sayın Şerafettin Turan Bey "İnkılap" sözcüğünün Osmanlı döneminde yasaklandığını, bunun karşılığında "devrim" sözcüğünün getirildiğini belirttiler. 1980 yılına kadar "devrim" sözcüğü kullanılıyor. 1980 yılından sonra ise tekrar "inkılap" sözcüğü kullanılmaya başlıyor. Acaba "inkılap" sözcüğü ülke kalkınması ya da toplumsal yaşamımıza daha mı yararlı olacağı için getirilmiştir; belirtmesini bekliyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Halil METİN — Türkiye'de iki düşünce sistemi vardır, biri sunniklik, öbürü aleviliktir. Yirmibirinci yüzyıla girdiğimiz şu sırada benim çocuğumun okul sıralarında baskı ile Arap kültür emperyalizminin kölesi olarak yetişmesine izin vermem, çünkü maatığım kabul etmiyor. Şiddetle buna karşıyım. Din hiç bir zaman yurt, millet, vatan sevgisi vermez. Anadolu toprağında yetişen insan, Arabistan'a "mukaddes toprak" der. Anadolu'nun billur gibi suyunu içen o insan" Arapların suyuna, "abu hayattır" der. Arap kültürüyle insanların beynini yıkayıp, sonra onları sömürmek bu topluma hiç bir yarar getirmez. Sayın Şerafettin Turan Hocamıza soruyorum. Acaba bu toplumu bu sorundan kurtarmak için Japon Anayasasının 20 inci maddesine benzer bir Anayasa maddesi getirilemez mi? Bu Anayasa maddesine göre "Din, halk işidir, inanç işidir, devlet buna karışamaz, yetkisi yoktur. Eğer Japonya laik kalacaksa,

uygar dünyada yerini alacaksa ne dini inançlara karışır, ne de herhangi bir kuruma yardım eder."

Teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Buyurun.

Nuri YEŞİLTAS (Tarih Öğretmeni) — Ben Hocamdan iki soruya cevap vermesini rica edeceğim. Dinlediğim kadarıyla "Milliyetçilik sözcüğü yanlış yorumlanıp, ideolojilere alet edilmesinden ayrıcalıklar çıkmıştır" demiştir. Acaba "Milliyetçilik" sözcüğünden korkulmuş olmasından kaynaklanmış olamaz mı? İkincisi, Meclisimizde bir zamanlar şöyle bir yazı vardı "Hakimiyet kayıtsız şartsız millete aittir"; ama benim basından izlediğim kadarıyla "Millî hakimiyet kayıtsız şartsız millete aittir" şeklinde bir dönüşüm ortaya çıkmıştır. Bu konuda da Hocamın görüşünü rica edeceğim. Bu konuda Meclis Başkanı Sayın Hüsamettin Cindoruk'un da bazı açıklamaları var.

BAŞKAN — Peki teşekkür ediyoruz.

Buyurun efendim.

Mehmet EMİRALIOĞLU — Sayın Başkan benim görüşlerimi bildiği için soru sormama gerek görmüyor ama benim görüşlerimi bilmeyen de var.

Birinci konu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi laikliğe mi aykırıdır, laik devlete mi aykırıdır? Hocamız bunu açıklasınlar. İkinci sorum, biz, Marksizmi - Leninizmi, liberalizmi, kapitalizmi, sosyalizmi, korparatizmi, insanların adıyla okutmak-

tayız. Dünyanın herhangi bir ülkesinde okul izlencelerinde (programlarında) "Atatürkçülük", "Atatürk", "Atatürk İlkeleri", "Kemalizm", "Atatürk Devrimleri" diye birer ünite ya da konu alınmış mıdır? Ancak Atatürk'ün evrenselliğini bu kanıtlar. Bizim evrenselleştirme çabamızın dışarıya yankısı nedir? Üçüncü soru, bir anda ve güçle yapmak devrim tanımında var. Atatürk, gerçekten bir anda ve zorla devrim yaptı mı? Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Konuşmacı soruları birleştirerek topluca bir cevap verirse memnun oluruz efendim.

Prof. Dr. Şerafettin TURAN — Efendim, söz alıp konuşan arkadaşlara teşekkür ederiz, tartışma bu demektir. Din dersi ya da Din Kültürü dersi ile ilgili Sayın Evren'in Başkanlığında 1982 yılında yapılan o toplantıda ben de vardım. Soru şu, bir taraftan devlet laikdir; din işleriyle devlet işleri ayrılmıştır, Öğretim Birliği Yasası vardır. İslam dini de çok basittir ve kısa sürede öğrenilebilir. Ama bunlara karşın sekiz yıllık bir zorunlu din dersi getirmişiz: İlkokul iki sınıf, ortaokul üç sınıf, lise üç sınıf. Sayın Üçyiğit benden daha iyi bilirler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde sekiz yıl din eğitimi gören medrese mezununa icazet veriliyordu, din hocası oluyordu. Şimdi din hocası mı yetiştiriyoruz, din bilgisi mi veriyoruz? Kitapları benden daha iyi biliyorsunuz, kitaplar sizin dediklerinizi mi anlatıyor, yoksa kendine özgü bir tarih anlayışı, kendine özgü bir ahlak anlayışı, kendine özgü bir dünyanın yaratılışını mı anlatıyor? Çocuk bir taraftan Biyolojide dünyanın yaratılışını, İnsanın yaratılışını başka türlü öğreniyor, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kaburga

kemiğinden mi yaratıldı, çamurdan mı yaratıldığını öğreniyor. Bu mudur din dersi? Bir de 378 tane Imam Hatip Lisesi var. Bunlar bugün üniversiteye gelmişlerdir. Tıp fakültesinde okuyanlar kadavraya yaklaşsınlar ve kadavraya don giydirmeye başlansın. İşte sonuç. Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1860'larda tartışılan Tıbbiye'deki durum bugün başlamıştır. Kadın, erkek hastaneleri ayrılmıştır. Onun için dini öğretmek başka şey, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi adı altında böyle yapmak ayrı şey. Bugün ortaokul, lise öğrencilerinin en korktukları ders Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi. Sınıfta kalmaların büyük çoğunluğu orada, dili dönmeyen çocuklar duayı beceremiyorsa hoca onları cehenneme bile göndermektedir. Onun için belli sayıda aydın din adamı yetiştirmek başka şey, açılacak kurslarda vatandaşlara din bilgileri verilmesi başka şey, ama 378 tane Imam Hatip Lisesi var. Imam Hatip Lisesi mezunu vali, üniversite profesörü, hekim ve bu hekimler televizyona çıkıyorlar, bütün bilimlerin Kur'an-ı Kerim'de olduğunu söylüyorlar. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin sonucu budur Türkiye'de.

Evet, laik devlette zorunlu din dersi olmaz, bunun yolu bulunmalıdır. Şimdi bir başka soruya geliyorum. Japon Anayasasından önce, biraz önce okuduğum Atatürk'ün laiklik tanımında vardır. Buna göre devletin dini yoktur. Bugün bir veya iki siyasi partimiz Anayasadan zorunlu din derslerinin çıkartılmasını istemektedirler, başarı kazanırlar mı, kazanmazlar mı sonucu göreceğiz hep birlikte.

Sayın Aybars'a teşekkür ederim beni tamamladılar; ama kendileri de biliyorlar ki, ben Atatürk Miliyetçiliğini

1969'larda anlattım, bunların hepsi oralarda vardı, millet, milliyetçilik tanımlarına girseydim, yol almama olanak yoktu.

Sayın Özçelik "İnkılap sözcüğü yasaklandı, inkılap sözcüğünü kullansak ülke yararına mı olur?" dedi. Niye ülke yararına olur anlayamadım? Çünkü kalp etmek, bir taraftan çıkarmak, hatta fıçıyı ters çevirmek içini boşaltmak anlamına, devirmek anlamına geliyor, sekiz tane ayrı anlamı var. Abdülhamit inkılaptan korktuğu için inkılap yasak, 1908'de ikinci kez Meşrutiyet ilan edildiği zaman inkılap denilmiş, hürriyetin ilanı kabul edilmiş; ama inkılap sözcüğünün yasaklandığı o dönemde yazılan Kamusu Türki'de "devrim" sözcüğü var. Onun için "devrim" sözcüğünü ulusal geliştirmeye aykırı, "inkılap" sözcüğünü ulusal gelişmeye yararlı görmeyenin anlamını bilemiyorum, birisi Arapça, birisi Türkçe.

Tabii Alevi-Sunni çatışmaları kuşkusuz laiklikle sonuçlanacaktır. Sayın Emiraliioğlu sordular, "İzm'ler; dünya ülkelerinde Kemalizm diye bir ders okutuluyor mu?" Ben tabii Millî Eğitim Bakanı olmadığım için okutuluyor mu, okutulmuyor mu bilemiyorum. Bakanlığımız sürekli reformlar yapıyor, onlar incelesinler. Ayrıca, üniversitelerimizde İnkılap Tarihi Enstitüleri var, Enstitülerin başkanları var, benden daha iyi bilirler. Benim bildiğim Türkoloji Enstitülerinin bulunduğu bütün üniversitelerde bu dersler var. Dünya tarihi çerçevesinde, zaten Türkiye denince akla Mustafa Kemal geliyor, son zamanlarda bir de şiş kebab geliyor.

Mustafa Kemal Devrimi bir anda mı yaptı? Bir günde olmadı, Mustafa Kemal bunu 15 yılda yaptı. Biz 64 yıldır uğraşıyoruz hâlâ yıkamadık, yaşıyor çünkü.

Nuri Yeşiltaş arkadaşımız milliyetçilik kelimesinin yanlış yorumlanmasını dile getirdiler. Sorun yanlış yorumlamak değil, kavramı değiştirmek, kendine özgü bir tanım yapmak, Atatürk'ün ırkçılığı, her türlü ayrımı reddeden insancıl milliyetçiliğine getirip kafatasçılığı, kan bağıını, dini oturtmak var.

Zaten Atatürkçülük şu duruma gelmiştir: Nasıl bir hadis alınıyor tefsirciler kendilerine özgü fikirlerini yayıyorlar, Atatürk'ten bir özdeyiş yazının sağ üst köşesinde onun altında kişiye veya çevreye özgü Atatürkçülükle hiç ilgisi olmayan yorumlar. Belli çevrelerde Atatürkçülük tefsir ilmine dönüşmüştür. Egemenlik kayıtsız şartsız veya bila kaydu şartın Türkçesi tamlama olarak kayıtsız şartsız ulusundur, Sayın Cindoruk'un girişimini anlama olanağı yok. Çünkü İnsan Hakları Bildirgesinden alınmış, bütün çağdaş Anayasalara girmiştir; egemenlik birdir. Şimdi "millî egemenlik milletindir" demek, Ahmet'in kalemi Ahmet'indir demek gibi bir şey ama onun altında başka çevrelerce yorumlanacak bir şey var. Demek ki, iki türlü egemenlik var, bir ilahi egemenlik, o Allah'a ait, bir de millete ait egemenlik, o da millete ait. Bu tabii ne çağdaşlıkla, ne de İnsan Hakları Bildirgesiyle ve bu temel kavramla bağdaşamaz sanıyorum. Oyla her şey olabilir.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Efendim Sayın Turan konuşmasından sonra yaptığı açıklamalarıyla birçok sorunun aydınlanmasında çok yardımcı oldular. Teşekkür ediyoruz.

Şimdi çay arası veriyoruz daha sonra beşinci oturuma başlayacağız.

BİLDİRİ IV

ORTAÖĞRETİM DERSLERİNDE ATATÜRK İLKELERİYLE ÇELİŞEN ÖĞELER

Konuşmacı : Prof. Dr. Seçil AKGÜN

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Yüksel İNAN

ORTAÖĞRETİM DERSLERİNDE ATATÜRK İLKELERİYLE ÇELİŞEN ÖĞELER

Prof. Dr. Seçil AKGÜN *

Türk devrimi, Türk ulusunun tanrısal haklarla donatılmış hanedan sistemine dayalı imparatorluktan ulusal egemenliğe dayalı laik hukuk düzenine geçiştir. Türk toplumunu siyasal ve kültürel tutsaklıktan kurtaran ve çağdaş değerlere kavuşturan bu geçiş, bilimin yol göstericiliğinde gerçekleşmiş bilimsel bir gelişmedir. Temel taşı laiklik olan bu bilimsel gelişme, Atatürk İlkeleri ve Türkiye Cumhuriyeti sözcükleriyle ayrılmaz bir bütün oluşturur. Her büyük devrim gibi Türk Devrimi de anlaşılmalı, benimsenmeli, yaşatılmak için beklentilerini ulusa çevirmiştir. Ulusun devrimin koruyuculuğunu üstlenebilmesi için en gerekli öğe de eğitimidir. Bir ülkenin eğitim politikasının o ülkedeki yönetimin karakterini yansıttığını düşünürsek, her devrim gibi Türk Devriminin de öncelikle eğitim kurumuna el attığını, eğitime yepyeni bir kimlik ve anlam getirdiğini görür ve nedeni anlarız. Yeni devlet şeklinin belirlenmesinden hemen sonra atılan güçlü bir adımla Türk Eğitim Sistemi değiştirilmiştir. Osmanlının son yüzyılına egemen olmuş medrese eğitimi, çağdaş eğitim kurumları ve misyonerlerin azınlık okullarından oluşan üçlü eğitim sistemi tarih sayfalarına bırakılıp ulusal eğitimi içeren yepyeni bir kimliğe

* DDTÜ Fen - Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

kavuşturulmuştur. 3 Mart 1924 günü birbirini izleyen 3 yasa çıkarılmıştır. Halifeliğin kaldırılması ile devlet, Şeriye ve Evkaf Vekâletlerinin kaldırılması ile hukuk, Tevhid-i Tedrisat, yani Öğrenim Birliği Yasası ile de eğitim laikleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğundaki üçlü uygulama içinde ülkeye birbirinden farklı dünya görüşüne sahip bireyler yetiştiren sistemin yerini bütün okulları Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplayan yeni sistem yürürlüğe girmiştir.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitimini yönlendirip yönetecek olan bu Bakanlık, kurumsal açıdan yeni yasa kadar yeni değildi. Gerçekte, eğitimin çağdaşlaştırılması da yeni bir atılım değildi. Osmanlı'nın son dönemindeki atılımlarını bir yana bırakırsak, Atatürk, daha 1919 yılında ulusal egemenliğin ve bunu sağlayacak ulusal eğitimin kurtuluş demek olan çağdaşlaşmadaki yerini vurgulamaya başlamıştı.¹ Değinilen Bakanlık ise ilk kabinede yer almış, eğitim çalışmaları, Kurtuluş Savaşı'nın kan ve barut kokuları arasında sürdürülmüştü. Atatürk, Türk ulusunun geleceğinde eğitimin en büyük rolü üstleneceğinin bilinciyle en yoğun ilişkilerini eğitimcilerle sürdürmüş, yurt gezilerinde öğretmenlerle konuşmuş, onlara bir yandan yeni kuşakların yetişmesinde özgür düşüncenin ve bilimselliğin esas tutulması gerektiğini anlatmış, bir yandan da onları da bilim ve tekniğin yol göstericiliğinde birleşmeye çağırmıştı.² Onlara bir ulusun gerçek kurtuluşunun eğitim alanında zafer kazanarak gerçekleşebileceğini bunun için de eğitim programlarının hem toplumsal yaşamın hem de çağın gereksinmele-

¹Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II. Ankara: 1959, s. 11, (24.12.1919).

²Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I. Ankara: 1945, s. 230, (1.3.1922)

rine göre uyarlanması gerektiğini açıklamıştı.³ İşte Türk Devriminin belki de en köklü ve güçlü adımı olan Öğretim Birliği Yasası bu çerçevede gerçekleşti. Bu gelişme ile özünde Allah-kul ilişkisini içeren eğitim sistemi yerine devlet-ulus ilişkisi çerçevesinde laik eğitim gündeme geldi. 430 sayılı yasa, bütün bilim ve ortaöğretim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasını resmileştirirken yasanın 4. maddesi ile "Eğitim Bakanlığı din konusunda yüksek uzmanlar yetiştirilmek üzere üniversitede [darülfünunda] bir İlahiyat Fakültesi, İmam ve Hatiplik gibi din hizmetlerinin yerine getirilmesi göreviyle yükümlü memurların yetişmesi için de ayrı okullar açacaktır" diyor, böylece yürürlükteki eğitimin topluma ulusal düşünce ve inanç özgürlüğü, barış ve demokrasi sözü veren laik eğitim olacağı pekişiyordu. Bundan sonra dinsel nitelik taşıyan mahalle mektepleri ve medreseler kapatılıp eğitim, inançların gölgesinden çıkarıldı. Bilim ve tekniğin söz sahibi olduğu çağdaş eğitim kurumları geliştirildi. Latin harflerine geçiş, eğitime büyük kolaylık sağladı. Bir yandan okullar bir yandan okur-yazarların sayısı hızla artarken⁴ din görevlisi yetiştirmek üzere sürdürülen İmam-Hatip Okulları bir süre sonra ilgisizlikten kapatıldı. İlahiyat Fakültesi de aynı akibete uğradı. Ancak, Atatürk'ün ölümünü izleyen zaman dilimi içinde tersine bir değişim başladı. Uygulanan tam anlamıyla laik eğitimken,

³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II. Ankara: 1959. s. 44-45.

⁴ 1927 - 1981 döneminde öğretim kurumlarında 46 kat (% 4550'lik) artış, öğrenci sayısında 80 kat, öğretmen sayısında da 56 kat artış görülmüştür.

Yahya Kemal Kaya. "Bugün Milli Eğitimimizin Durumu". Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul: 1983, s. 71-72.

1948 yılında velilerin isteği üzerine ilkokullara Din Dersleri konuldu.⁵ Aynı yıl "Din meselelerinin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak ve mesleki bilgisi çok kuvvetli bulunan yeni din adamlarının yetiştirilmesi için lüzumlu şartları sağlamayı" amaç tutarak Ankara Üniversitesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesi kuruldu.⁶ Yine aynı yılı izleyen yıllarda çok hızlı çoğalacak 10 İmam-Hatip Okulu kuruldu.⁷ Bu gelişmeleri ortaöğrenime de din dersleri konulması, sonra bu kurumlara öğretmen yetiştirecek Yüksek İslam Enstitülerinin kurulması, daha sonra da Din Derslerinin zorunlu hale getirilmesi izledi.

Uygulamada Atatürk'ün İlkeleri çerçevesinde gelişen Öğrenim Birliği Yasası ve doğal olarak da İlkelerle çelişen bu gelişmeler günümüz gençliği arasında kampaşma yarattı. Bölünmeyi başlattı. Ulusal bütünlüğü sarsarak Atatürk'ün Öğrenim Birliği Yasası ile engellemeye çalıştığı iki ayrı dünya görüşü olan bireyler yetişmesine yol açtı. Bu çerçevede Atatürk'ün ulusal eğitimdeki amaç ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan beklentilerini Medeni Bilgiler adıyla hazırlattığı kitaptan incelemek, bugünün ortaöğretiminde Atatürk İlkeleriyle çelişen yönleri tanımlamada yararlı olacaktır:

"Bilgi, bütün hayatın ruhudur. İnsana saadet getiren bilim olacaktır. Medeniyet bilginin eseridir... Vekâlet, tahsil derecelerine göre muhtelif kademelerde bilgili ve ameli vatandaşlar yetiştirmekle mükelleftir." "Bütün

⁵Fehmi Yavuz, *Din Eğitimi ve Toplumumuz*. Ankara: 1969, s. 156.

⁶Aynı, s. 59.

Ankara Üniversitesi Rehberi, 1965 - 1966.

⁷Bahattin Akşit, *ODTÜ İnsan Bilimleri Dergisi*, 1988/1, s. 148.

vatandaşların ana dil ile okur-yazar olmaları Maarif Vekâletinin idealidir. Bütün vatandaşların cumhuriyetimizi tanıyıp sevmeleri, **din ve itikat kayıtlarını dünyadaki yaşayış hudutları haricinde manevi bir mefhum olarak tanımları bilginin telkin edeceği en mühim esaslardandır...** Türkiye'de tahsilin esası birdir. Medrese tahsili kalktıktan sonra meslek tahsilindeki hususiyetler başlayıncaya kadar vatandaşları tek mektep sistemi altında yetiştirmek kaidesi konmuştur. Hangi mesleğe girecek olursa olsun bütün vatandaşlar tahsil derecelerinin baş tarafını bir ve müşterek programlar üzerine yaparlar. Bu cumhuriyetin büyük eseridir".^B

Osmanlı İmparatorluğu, eğitim düzenindeki ikilemden neredeyse eğitim yoksunluğundan çektiği kadar çok çekmişti. Atatürk, yukarıdaki satırlardan da anlaşıldığı gibi, Türk ulusunun bu ikileme düşmesinden sakınmış, Osmanlı eğitim düzenindeki yanılığını tekrarlamaması O'nu başarıya ulaştırmıştır. Laiklik temeli üzerinde gelişen eğitim, Atatürk ilkeleriyle beslenmişti. Başta **Cumhuriyetçilik** ilkesi eğitime dayandı ve eğitimle gelişti. Atatürk öğretmenlere "Cumhuriyet sizden fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesiller ister" derken Türkiye'nin özgür düşüncenin ışığında, ulusal eğitim sistemi içinde yetişecek kuşaklara özlemini yansıtmıştı. Unutmamak gerekir ki Cumhuriyeti de ulusal eğitimle yetişmiş özgür düşüncenin ışığında yurt bağımsızlığını koruyabilecek gençliğe emanet etmişti.

Ulusal egemenliğin topluma yansımaları demek olan **Halkçılık** ilkesi demokrasinin ve eşitliğin temelidir. Atatürk,

^BAfet İnan. **Medeni Bilgiler**, Ankara: 1969, s. 294.

bu ilke çerçevesinde halkı bilinçlendirmeyi ön plana getirirken "halkı kendi seviyeme çıkarmak" sözünü kullanarak bu tırmanışta eğitimin gereğini ortaya koymuştu. Halkçılık, eğitime din, dil, ırk, cins farkı gözetmeyen eşit, ulusal eğitim olarak yansdı.

Devletçilik ilkesi Batıdakinden farklı olarak devletin salt ekonomik işlevini değil, bunun yanı sıra eğitim, sosyal adalet gibi alanlarla ilintisini de kapsamakta olduğundan, eğitimle içiçedir.

Milliyetçiliğe gelince, bu ilke Atatürk'ün ulus tanımında yerini bulur. Atatürk, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkına Türk milleti denir" tanımını yaptıktan sonra, "Ne mutlu Türküm diyene" sözleriyle milliyetçiliği bireylere bir duygu olarak sunmuştur. Çağdaş milliyetçilik de bir düşünce ve duygu ortaklığıdır ki bu da eğitimin oluşturduğu bir olaydır.⁹

Laiklik, yalnız din ile devletin ayrılığını vurgulamakla kalmayıp devletin ve toplumun her işlevinde ve doğal olarak da hatta özellikle eğitimde özgür düşünce, özgür ahlak, özgür vicdanın yerini vurgulayan bir ilkedir.

Devrimcilik, toplumu durağanlıktan kurtaran, dinamikleştiren ilkedir. Yeniliktir. - Bilimselliktir. Bu ilke doğrultusunda Atatürk "Hayatta En hakiki mürşit ilimdir. İlmin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir" diyerek bilimselliği, eğitimi devrimcilik ilkesinin eş anlamlı kavramı yapmıştır.

⁹Enver Ziya Karal. "Atatürk İlkelerinin Biçimlendirdiği Milli Eğitim". **Atatürk ve Eğitim**, Ankara: TED, 1981, s. 20.

Görülüyor ki, Atatürk İlkelerinin her biri eğitim bağlantılıdır ve eğitim ürünüdür. Ama yukarıda da değinildiği gibi O'nun eğitime yansıyan ilkeleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilerlemesi, yükselmesi hedeflenmişken, ölümünden sonra genellikle politik çıkarlar doğrultusunda eğitimde de Atatürkçülük'ten ödünler verilmiş, laiklik başta olmak üzere eğitimdeki Atatürk İlkeleri sarsılmıştır. Bu sarsıntı yeni yetişmekte olan kimselerin kişilik formasyonları bakımından en çok etkilenebildikleri yaşları içeren ortaöğretimde en belirgin boyutlarda yansımıştır.

Günümüzde eğitim uygulaması ile ilkelerin öngördüğü bilimsellik ve hoşgörülü düşünce özgürlüğü arasındaki kesin çelişkiler oluşturan bu yansımanın ilk boyutu Anayasamızda belirmiştir. 1982 Anayasasının 2. maddesinde "T.C. toplum, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başta belirtilen ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" derken, 24. maddesi, "Herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Din ve ahlak eğitimi ve öğretimi devletin gözetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi, ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerine bağlıdır" diyerek gerek kendi içinde, gerek Atatürk İlkeleri ile, gerekse Öğretim Birliği Yasası ile çelişki ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi laiklik, devletin din ile ilgili sorunların dışında kalmasını öngörür. Dolayısıyla, Anayasada bir yandan laiklik vurgulanırken, bir yandan da din derslerinin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim kurumlarında hem de zorunlu ders olarak verilmesinin öngörülmesi

çelişki oluşturmaktadır. Laiklik, hukuksal, siyasal ve toplumsal temeller üzerine gelişir. Oysa değinilen uygulama bu üç olguyla da çelişmektedir. Hukuksal dayanak, din derslerinin anayasal zorunluğu içermesiyle sarsılmıştır. 42. maddenin "eğitim ve öğretim Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz" hükmüne karşın Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesinin gözetimi ve Diyanet İşleri Başkanlığı denetimi altında geliştirilen ve sayıları çığ gibi artan Kur'an Kurslarıyla yine sarsılmıştır. 174. madde, T.C.'nin laikliği koruma amacı güden İnkılap Kanunlarını güvence altına almaktadır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu da Anayasadaki İnkılap Kanunları sıralamasında birinci sırada gelmektedir. Böylece üstelik anayasal korumada olan laiklik ilkesinin oratöğretimdeki çelişkinin hukuksal boyutları gözler önüne serilmektedir.

Siyasal açıdan, Anayasa'yı, laiklik ilkesini korumak için edilen yeminlere karşın bazı politikacılar, din-devlet ayrılığını alabildiğine iç içe getirmekte ve bunu konumuz olan ortaöğretime de yansıtmaktadırlar. Bir devlet bakanı "Türkiye'de yayılmış iki teşkilattan biri Milli Eğitim, öbürü Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. Biri okulda, diğeri camide hükümet politikasını yayarlar"¹⁰ diyerek Türk-İslam sentezi, yani 1980'lerden sonraki devlet politikası çerçevesinde din-devlet birlikteliğini gündeme getirebilmektedir. Birçok Milli Eğitim Bakanı göreve geldiğinde mesleki ve teknik öğretime ağırlık vereceklerini söylemekle birlikte ağırlığı İmam-Hatip

¹⁰Cemil Çiçek. Cumhuriyet. 13.11.1990.

Okullarına vermişlerdir. Üstelik bilindiği gibi meslek okulu olması gereken bu okullar, 1983 yılından beri üniversiteye girişe hak kazanmış amaçlarından saparak genel öğretim kurumlarına dönüşmüşlerdir.¹¹ Laiklik ilkesi ile çelişen bu kimliğe karşın bir Milli Eğitim Bakanı "Bize nasip olursa biz bu temeller üzerinde inşallah 21. yüzyılın elinde musaf taşıyan uzay elbiseli neslini yetiştireceğiz"¹² diye övünürken bir başka Milli Eğitim Bakanı bir yandan 20 öğrenci velisinin başvurusu ile açılabilen ve bugün izinli olanların bile sayıları ortaöğretim kurumlarının üstünde olan Kur'an Kurslarının hem 8 yıla çıkarılmasını önermiş, hem de 3 yıllık sertifika sahiplerinin fark derslerine girerek ortaokul mezunu sayılmalarını savunmuştur.¹³

Bu uygulamalar sosyal açıdan da laikliği zedelemektedir. Toplum içinde Atatürk'ün en çok kaçındığı ikiliğe yol açmakta "Kültürel kimliği, milli benliği, değer yargıları, yaşam biçimi, dünya görüşü, kısaca eğitim profili çok farklı iki ayrı gençlik kuşağı yetişmesine yol açmaktadır."¹⁴

Değindiğimiz uygulamalar, eğitim sisteminin demokrasiye yapısal uyumunu etkilemektedir.¹⁵ Dolayısıyla, yara alan

¹¹ Milli Eğitim Temel Kanunu (24.6.1973 tarih ve 1739 S.K.): 1739 Sayılı Kanun'da 15.5.1983 tarih ve 2842 sayılı Kanun değişikliği madde 32; İmam-Hatip Liseleri İmamlık, Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi din hizmetlerini yerine getirmesi ile ilgili görevli elemanlar yetiştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılan ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe, hem yükeköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan ortaöğretim kurumudur.

¹² Hasan Celal Güzel. "Türk Edebiyat Dergisi ile Mülakat". *Hürriyet*. 5.11.1988.

¹³ Avni Akyol

¹⁴ Zekai Baloğlu. *Türkiye'de Eğitim*. İstanbul: TÜSIAD, 1990, s. 135.

¹⁵ Özer Ozankaya. "Eğitimde Laiklik". *Eğitimde Laiklik*. Ankara: TED, 1991, s. 123-145.

yalnız Laiklik İlkesi değildir. Türkiye Cumhuriyeti ulusal bir devlettir. Din ise uluslararası bir kavram olduğundan ulusal bir devletin kurumları arasında yer alması sakıncalıdır. Aksi halde uluslararası müdahale getirmesi -veya götürmesi kaçınılmaz olur. Milli Eğitim sistemi içinde ulusüstü din eğitimi verilmesi, ortaöğretimdeki din dersleri ve İmam Hatip Liseleri ile ulusal, laik eğitim karşısında uluslararası özlü başka bir seçenek oluşturulması eğitim ile doğrudan eşgüdüm içinde olması gereken Milliyetçilik İlkesi ile çelişkidir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun "Türk milli eğitiminin amacı, Türk milletinin bütün fertlerinin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek"¹⁶ tanımından ve aynı yasanın 4. maddesi ile "Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz" içeriğinden sonra ortaöğretim kurumlarında toplumun büyük bir kesimine yönelik de olsa yine tümünün inancını içermeyen zorunlu bir din dersi uygulamasının çoğu kez de Sunni mezhebinin öğretileri ağırlıklı verilmesi ayrıcalık yaratır. Milli Eğitim Bakanlığı onaylı Kur'an Kurslarına ilişkin Diyanet İşleri Başkanlığının son yönetmeliği, Başkanlığın müfredat programı, kursların öğretim yılı süreci içinde uygulanması ve kursların donatımı, bu kursları okul haline getirmekte¹⁷ ve böylece, bir kısım öğrenciye Milli Eğitim Siste-

¹⁶ Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.), 16.6.1983; 2842 değişikliği Madde 1.

¹⁷ Necla Arat. "Eğitim ve Öğretim Uygulamaları ve Laiklik" (Panel). Eğitimde Laiklik. Ankara TED, 1991, s. 217.

mi içinde ayrıcalık sağlanmaktadır. Atatürk'ün Halkçılık ilkesi, eşitlik ve demokrasi demektir. Demokrasi, demokratik kültürle ayakta durur ve bu kültüre sahip kimseler tarafından yürütülür. Bilimseldir. "Doğru" demokrasilerde tartışılır. Gelişir. Tek ve değişmez değildir. Oysa din kitaplarının her biri tek ve değişmez doğru getirmişlerdir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine ve din bilgisini öne alan eğitime ister istemez yansıyan bu öz, bu eğitimi alanlara getirdiği ayrıcalıkla yukarıda sözü edilen eşitliğe, demokrasi ve eşitliği içeren Halkçılık İlkesine çelişkidir.

Devletçiliğin ulusal eğitimi de sağlayan yönü ve yinelemek gerekirse, dinsel eğitimde zorlamanın devletin laik karakterinde yarattığı yara, uygulamanın Devletçilikle çelişen boyutudur.

Devrimcilik İlkesi de örneğin, ortaöğretimde okutulan biyoloji dersleri örneğinde, sıraladığımız çelişkilerden nasibini almıştır. Pozitif bilime dayalı Biyoloji derslerinde insanın türeyişinin bilimsel açıklamaları, Darwin teorisi ile hücreden üremesi ile yapılırken, Lise I. sınıf Biyoloji kitaplarına 1985 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın Talim ve Terbiye Dairesi üzerindeki baskısı ile kutsal kitaplarda yer alan yaratılış konusu da eklenmiştir. Böylece öğrencilere, aynı ders içeriğinde biri bilimsel, öbürü dinsel olmak üzere iki ayrı dünya görüşü öğretilmektedir. Bu durumda öğrenci de çoğu kez aynı anda bu iki çelişik kuramı sürdürmenin olanaksızlığını kavrayarak ya bilime, ya kutsal kitaplara yönelmek zorunda kalarak öğretmen ve arkadaşları arasında kampaşma durumunda bırakılmaktadır. Bilimsellelikle dine dayalı olguların çelişerek öğrenciye sunulması, Din

Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarında da görülmektedir. Örneğin, Lise II. sınıflarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabında "İnsanı en çok düşündüren nereden geldiği ve nereye gideceği sorularıdır. Kur'an bu soruya bizim Allah'tan geldiğimiz ve yine O'na döneceğimizi bildirerek açık bir cevap veriyor"¹⁸ derken yine Fen derslerinde öğrenciye bilimsel açıdan anlatılanla çelişki ortaya konmaktadır. Üstelik öğrenci bir yandan gömülen insan cesedinin bir süre sonra toprak olduğunu öğreniyor, bir yandan da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabında "Ruhun ebedi olduğuna, yani bedenle birlikte olduğuna inanan, dünyanın sonu olduğuna, bir gün cesetlerin dirileceğine de inanır" satırlarını okuyarak ikilem içine itilmektedir.¹⁹ Öte yandan, "Ahiret inancı insanın günlük yaşayışında kötülüklerden caydırıcı bir tesir yapar" satırlarında okuduğu ahlak, iyilik-kötülük, cennet-cehennem dengesi üzerine oturtularak laikliğin göstergesi özgür ahlak anlayışından bambaşka bir boyutta tanıtılmaktadır.

Bu veriler ışığında yine de söz konusu derslerin laikliğin, yani inanç özgürlüğünün gereği verildiğini, toplumsal gereksinmeyi yanıtladığı, bireylerin dinini öğrenebilecekleri en iyi yerin eğitim kurumları olduğu pek çok kimse tarafından öne sürülmektedir. Bu yargı, bir açıklama gerektirmektedir. Unutmamak gerekir ki din derslerinin hem de zorunlu hale getirilmesine karşın, Kur'an Kursları gibi okul dışı gelişmeler alabildiğine artmıştır. Yani okullara zorunlu din dersleri koymak ya yarar getirmemiş, veya yeterli olmamış

¹⁸Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri Lise I (Bakara Suresi Ayet 156)

¹⁹Aynı.

olmalı ki yalnız İstanbul'da Müftülüğe bağlı Kur'an Kurslarının sayısı 253 iken, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yeni raporunda her yıl ortalama 234 yeni Kur'an kursu açıldığı yazılmıştır.²⁰ Son 20 yılda genel liselerde öğrenci sayısı 3 katına, tüm mesleki-teknik öğretimde 4.9 katına çıkarken İmam-Hatiplerde bu artış 13 kattır.²¹ 1990 yılı olarak sayısı 383 olan İmam Hatip Orta kısmına 189447, 366 olan Liselerine 93077 öğrenci kayıtlıdır. Özünde meslek bilgisi vermesi gereken bu okulların 1988'e kadar verdiği 157753 mezunun ancak 39909'unun Diyanet İşlerine bağlı görevler aldığı ve yine özü itibariyle imamlık veya hatiplik yapamayacağından kızların alınmaması gereken bu okullarda orta kısmında 49904, lise kısmında 19267 öğrenci olmak üzere 69171 kız öğrenci bulunması²² okulların amacının saptığının açık göstergesidir. İmam Hatip mezunları meslek okullarından memnun olmamalılar ki üniversiteye girmektedirler. Üstelik, okullarının yüksek kısmı olan İlahiyat Fakültesi yerine kamu yönetimine yönelik branşlar seçerek. Bu gelişmeler, laiklik, ulusal birlik-beraberlik ve bağımsız değerler açısından çok düşündürücüdür. Bu değerlerle sürdürülmüş eğitim uygulamaları, Türk toplumunu evrensel platforma çıkarmıştır. Dogmalardan kurtarmış, sürekli gelişmeye açmıştır. Bu değerlerden ödün verilmesi ise Türk toplumunu gelişmelere kapatır. Bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesine, sonra çöküşüne yol açmış bu kapanmayı önlemek için Atatürk İlkelerine dayalı

²⁰Necla Arat, *Ön. Ver.* s. 203.

²¹Zekai Baloğlu, *Ön. Ver.* s. 121.

²²Aynı

bir eğitim sistemi sürdürmede Milli Eğitim Bakanlığı'nın rolü en önde gelmektedir. Bu Bakanlığın laik, ulusal eğitimi yürütmekte bugün üzerine düşen görev ise her zamankinden daha büyüktür.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Sayın Akgün'e bize verdiği bilgiler için teşekkür ederiz.

Şimdi soru sormak veya katkıda bulunmak isteyen varsa onlara söz vereceğim.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Sina AKŞİN — Seçil Akgün'ün konuşmasına çok teşekkür ediyorum. Ben, soru sormayacağım küçük bir olay anlatacağım. Geçen yaz başında Diyanet İşleri Başkanlığı beni ve bazı başka kişileri terörizm konusunda bir açikoturuma çağırmıştı. Bu açikoturumda İlahiyat Fakültesinden gelen meslektaşlar terörün çözümünün Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde olduğunu söylüyorlardı. Sonra görüşler bu geçen yaz başında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın aylık Diyanet Dergisi'nde 1991 Haziran veya Temmuz sayısında yayımlandı. Bu Dergide bir de sunuş yazısı vardı. Bu yazıda "Terörizmin çözümü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisidir" dendikten sonra, "Ne yazık ki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde yapılan olumlu, hayırlı işler öbür derslerde bozulmaktadır" deniyordu. Öyle bir şekilde anlatılıyordu ki, bütün derslerin Din çerçevesinde okutul-

ması gerektiği; terörizmin çözümü olarak "medrese"ye dönüş, tersine bir Tevhid-i Tedrisat öneriliyordu. Ben de o zamana kadar "Ne de olsa Diyanet İşleri laikliğin bir koruyucusudur" düşüncesindeydim. Bu dergileri de okumuyordum, bu vesile ile okudum, dehşet içinde kaldım. Çünkü bu, gerçekten laikliğin, Tevhid-i Tedrisat'ın tam tersi olan bir tutum. Umarım bu tutum şimdi, biraz düzelmiştir.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Mehmet EMİRALIOĞLU — Atatürk Devrimleriyle okullarda oluşmuş olan çağdaş eğitim bir devrimin ürünüdür. Bugün eğitimde devrim ve karşı devrim çelişmesi var mıdır? Benim saptamalarıma göre var. Konuşmacı katılıyor mu? Katılıyorsa, devrime karşı bir hareket reformlarla düzeltilebilir mi? Türk Millî Eğitiminde Atatürk'ün doğrultusunda ve bugünün gereksinimlerine uygun olarak bir devrime gereksinim var mıdır? Bunu cevaplandırırlarsa teşekkür ederim. Sağolun.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Şu anda başka sorumuz olmadığına göre buyurun Sayın Akgün.

Prof. Dr. Seçil AĞÜN — Evet devrim oldu mu, karşı devrim de oluyor. Bu karşı devrim, devlet politikası, hükümet politikası Anayasa içinde vardır. Reform gereksinmesi var mıdır? Kanımca bir reform gereksinmesi ancak özüne dönüşle olur. Atatürk İlkeleri meydandadır; yani onun üzerine bir reform getirmenin hiç gereği yoktur. Karşı dev-

rim o boyutlardadır ki, belki birçoklarınız biliyordur, ama ben, hiç bilmediğim bir olguya son üç, dört yıl içinde tanık oldum, öğrendim ki, Avrupa'daki bütün Konsolosluklarımızda, Başkonsolosluklarımızda Din Ateşeliği vardır. Laik bir devletin Din Ateşeliği gibi bir kurum kurup, buraya yetkililer yollayacağı benim düşünemeyeceğim bir durumdu; ama böyle bir kurum vardır ve Din Ateşelikleri okullarda, yabancı okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmektedir. Almanya'da kaldığım sırada oradan öğrendiğim kadarıyla Din Ateşeliği ile Eğitim Ateşeliği içiçe gelişen bir kurumdur. Almanya'da çok işçimiz vardır; ikinci, üçüncü kuşak vardır. Bu yeni yetişen kuşaklara Alman hükümeti kendi okullarında Türk Edebiyatı, Türk Tarihi, Türkçe dersleri verilmesini öngörmektedir. Bu iki Ateşeliğin paralel olarak görevlendirdiği öğretmenler bu okullarda Türk çocuklarına Türk kültürünü vererek, Türkiye hakkında bilgi sahibi olmalarını, Türklüğü öğrenmelerini sözde sağlamaktadırlar. Fakat uygulamada bunun çok daha değişik boyutlarda geliştiğini gördüm. Buralarda sadece Kur'an Sureleri yani Arapçaya dayanan sureler ezberletilmekte ve sonuç olarak çocuklar ne Türkiye ile, ne Türkiye Cumhuriyeti ile, ne de ülkenin herhangi bir gerçeği ile ilgili bir bilgi edinememektedirler. Almanya'da üniversite düzeyine pek az Türk öğrenci gelebilmektedir. Almanlar da az geliyor ama özellikle Türk öğrenci az geliyor. Bazı üniversite öğrencilerine "Türkiye hakkında ne biliyorsunuz, ne öğrendiniz" diye sorduğum zaman "Kur'an Sureleri, İslam'ın şartlarını öğrendik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini öğrendik, bundan başka Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı olduğundan başka bir şey bilmiyoruz" dediler. Önceki yıl olan

şey bu. Din eğitimi ağırlığı bizim okullarımızı kaygılandıran bir boyuttur, ama bunu yurt dışına da taşımış durumdayız. En üzücü yanı bunların, laik bir ülkenin Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğu içinde yapılmasıdır. Bence çözüm yolu Atatürk ilkelerine dönmektir, bunun özü burada bulunmaktadır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Hamza SAKAR (Tarih Öğretmeni) — Konuşmacı Türkiye'de ortaöğretim kurumlarındaki bazı şeyleri çok güzel anlattılar. Ben Batı ülkelerinde ortaöğretim kurumlarındaki Din eğitiminin nasıl olduğunu kendisine soracağım; yani Batı ülkelerinde hâlâ papaz okulları kapalı mıdır, var mıdır, yok mudur? Bunları merak ediyorum. Demokrasiyle yönetilen bir yerde bence her şey söylenebilmelidir. Darwin'in yanında, Yaratılış Kuramının da anlatılmasının öğrencilerin kafasını geriye götürmekten çok, düşünen insanlar yaratma yönünde bir atılım olduğunu düşünüyorum. Hocamın bu konudaki görüşlerini almak istiyorum. Atatürk lke ve Devrimlerinin sadece İmam Hatip Okullarında mı öğretilmediği, yani İmam Hatip Okullarından kaynaklanan bir yara mı olduğu, diğer okullarda böyle bir yaranın olmadığını belirtmek istiyorum. Acaba siz İmam Hatip Okullarını kapattığınız zaman bu kurumun yerine yeni bir sistem geliştiremezseniz o boşluğu neyle dolduracaksınız? Onu da merak ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Prof. Dr. Seçil AKGÜN — İlk sorunuzdan başlayayım. Batı Ülkelerinin tümüne ilişkin bilgi sahibi değilim, fakat bildiğim kadarıyla Batıda zorunlu eğitim sekiz yıldır. Yani birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar bir zorunlu eğitim vardır. Özel olarak Din eğitimiye yönelmek sekiz yıllık eğitimden sonra olur. Sayısı çok az da olsa bunu sağlayan okul vardır. Hıristiyanlık açısından değişik bir olgudur. Biliyorsunuz devlet, kilise ayrılığı çıkışından vardır. Hz. İsa bir marangoz çırağıdır, devlet kurmamıştır, devlet dinin dışındadır. Onun için Hıristiyanlara sunulan genelde pazar günleri kilise eğitimidir. Bunu isteyen aileler çocuklarını pazar günleri kiliseye götürürler. Buna da "Sunday School" denilir. Bu okulda Katolik, Protestan ya da Ortodoks inancına göre İncil okunur ve rahipleri de bu İncil'den telkinler, yorumlar yapar. Bu bütünüyle isteğe bağlı ve pazar günleri, okul saatleri dışındadır, okul dışında gerçekleşir.

İkincisi, Biyoloji derslerinde Darwin'in yanı sıra inancın okutulması konusu. Biyoloji derslerinde inanç okutulacaksa o zaman Din derslerine gerek ne? Hem zorunlu olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini koyuyorsunuz, hem de Biyoloji gibi bir doğal bilim dersi içinde inanç teorisini veriyorsunuz, bu büyük çelişkidir. Biyoloji dersinin içinde Yaratılış Kuramının işi yoktur, onu Biyoloji dersinin içeriğinde vermek istiyorsanız o zaman ayrı bir Din dersi koymaya ne gerek vardır?

İmam Hatip Okullarını sanıyorum ki yanlış aktardım ya da gereği gibi anlatamadım. Bu okullar kuruluş olarak meslek okullarıdır, İmam ve Hatip yetiştirmek üzere kurulmuşlardır. İslamiyetin özünde "din adamı" diye bir kavram

olmadığından bunlar din adamı yetiştirmeye değil, din görevlileri yetiştirmeye yönelik okullardır ve bu okullardan mezun olanlar hemen meslek sahibi olurlar, İmam ve Hatiplik mesleklerine atanırlar. İmam Hatip okullarında yapılan öğretimin genel öğretime dönüştürülmesi düşündürücüdür, kaygılandırıcıdır. Üstelik bu okula giden kimselerin de genel öğretim şekline dönüştürülmüş İmam-Hatip Liselerinden mezun olduktan sonra üniversiteye yaklaşımları, kendilerinin de bu okuldaki disiplinlerden pek doyum sağlamadıklarını göstermektedir. Çünkü İlahiyat Fakültesini seçmemektedirler, çoğunluğu üniversitelerin başka bölümlerine yönelmektedir; yani İmamlık, Hatiplik gibi bir meslek sürdürmek istencinde değildirler. Kaldı ki Diyanet İşleri Başkanlığının tüm taşra örgütünde görev alanların sayısı bile mezunların yüzde 10'unun altındadır. Benim söylemek istediğim, İmam Hatip Okullarındaki eğitimin, Öğrenim Birliği Yasasının özünde olan meslek eğitimi şeklinde gelişmesidir. Oysa şimdi bu okullar altı yıllık genel ortaöğretim kurumları şekline dönüştürülmüş ve lise denkliğine sahiptirler, sorun burada.

BAŞKAN — Ben küçük bir açıklama yapmak istiyorum.

Biliyorsunuz Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlet, insan haklarının savunucusu ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine de taraf bir devlet. Türkiye bu Sözleşmeye taraf olurken, bir veya iki numaralı protokolün ikinci maddesine ilk çekinceyi koyan devletlerden biri. Söz konusu madde eğitim hakkıyla ilgili. Maddenin Sözleşmeye konuş nedeni Katolikliğe sıkı sıkıya bağlı devletleri doyuma ulaştırmak amacıyla konmuş. Bu maddede "Herkes eğitim hakkına sahiptir, reşit olmayan

çocuklar, anne ve babalarının dini görüşleri doğrultusunda eğitim hakkını kullanırlar" deniyor. Türkiye, Tevhid-i Tedrisat Kanunu nedeniyle bu maddeye çekince koyan devletlerden biri. Yalnız özellikle belirtmek istediğim nokta, bu maddeye tek çekince koyan devlet Türkiye değil; komşumuz Yunanistan dahil, Avrupa devletlerinin çoğu koymuş. Çekince koymayan ülkeler, İspanya, Portekiz ve İtalya'dır. Din eğitimi orada nasıl oluyor? Bizdeki gibi olmuyor. Genelde seçimlik ve hiç bir okulda, zorunlu olarak tek bir dinin eğitimi yapılmıyor. Çocuklara, reşit olduğu yaşta rahatlıkla ve özgürce kendi dinini seçebilme konusunda dinler hakkında bilgi veren bir eğitim. Belki bizim Anayasamıza da bu espriyle kondu, ama uygulaması tümüyle farklı, bu noktayı belirtmek isterim.

"İmam Hatip Okulları'nın boşluğu nasıl doldurulacak?" sorusu konusunda küçük bir saptama yapmak isterim. Acaba, Türkiye'deki mevcut İmam Hatip Okullarının sayısı ve öğrencisi dikkate alındığında, Sağlık Okullarında bu kadar çok öğrenci var mı? Türkiye Cumhuriyeti'nde acaba İmam Hatip Okulu mezunu kadar Hemşire var mı? Müslümanlık, çok çağdaş bir din, eğer onu anlayabiliyorsak. Bugün cuma, cuma namazına gittiğinizde topluma namaz kıldırmak için bir İmama gereksinmemiz var mı? Yok. O topluluktan herhangi birisi cuma namazını kıldırabilir. Atalarımızdan aldığımız gelenek gereği yeni doğan bebeğe ismi konulurken kulağına imamın fısıldaması gerekiyor mu? Önce bu soruları düşünelim, İmam Hatip Okullarının bu derece yaygın olmasının gerekip gerekmediğini ondan sonra tartışalım.

Prof. Dr. Seçil AKGÜN — Sizin sözlerinizi destekleyecek bir rakam vermek istiyorum. 1963 - 1964; 1971 - 1972

süreci içinde İmam Hatip Okullarının artışı yüzde 611, öbür meslek okullarının yüzde 127, 1972 yılını izleyen 20 yıl içinde bu artışa yüzde 500 daha eklenmiş durumda. Tabii bu laik öğrenim veren ortaokul ve liselere göre oldukça yakın bir rakam. Bu okul mezunlarının sayısı, laik ortaokul ve lise mezunlarının yüzde 17'sidir. Meslek okulu olması gereken bir okul olarak bakarsak bu yüksek bir yüzde ve istihdam da mesleki alanda değil.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Halil METİN — İkinci kez zamanınızı aldığım için özür diliyorum. Önce şunu belirtiyim, dinde zorlama yoktur, fakat eğitimde neden dini zorluyoruz? Dini politikaya alet etmek isteyenler bunu yapıyor. Şu veya bu partiye taban yaratmak için bu yapıyor. Hepimiz bu ülkenin, bu devletin çocuklarıyız. Bu milletin, diğer milletler gibi aya doğru yükselmesini istiyorsak bunu görmek zorundayız. Makedonya'da geçen bir olayı anlatmak istiyorum. Hıristiyan militanlar, Müslüman Türkler'in yaptığı camiyi yıkıyorlar. 'Ertesi gün vali camiyi yıkanları çağırıyor, "Terbiyesiz herifler biz size cami yıkmadık, okul yaparlarsa yıkmaz. Bırakın bu barbar kavime cami layık, ama okula gerek yok" diyor. Düşünün bu çok önemli bir konu. KGB'nin başkanlığına kadar yükselmiş Rus asıllı Breneski, Beyaz Saraya sığındıktan sonra şunu öneriyor: "Sömürmek istediğiniz, size bağlı kalmasını istediğiniz ülkede üç şey yapın: Dinciliği, mezhepçiliği, tarikatçılığı körükleyin. İki, terörü sıcak tutun. Üç, eğitimi soysuzlaştırın." Görüyorsunuz aynı şeyleri yaşıyoruz ve tüm çevremizdeki geri kalmış ülkeler aynı sorunla karşı karşıya. Ateş bacayı sarmadan, şapkamızı önümüze koyup

düşünelim. Amerika'da bir bilim adamı "Birçok ülkede toplumsal ve siyasal gelişme ekonomik gelişmenin önüne geçti, bunu durdurmak gerekli" diyor. Bizde de çağın alfabetini okumamış biri aynısını tekrar ediyor ve Kemalizm'e karşı devrim, 12 Eylül'le böylece gerçekleştirilmeye kalkıyor. Niçin birbirimizi aldatıyoruz bilmiyorum? Şunu da çok iyi bilelim. Dünya toplumsal ve siyasal tarihi kanıtlarla sabittir. Emperyalizmin sözcük anlamı istilacılıktır. İstilacılık silahlı, siyasal, ideolojik ya da bilimsel olabilir. Ama en tehlikesi kültürel olabilir. Biz bugün Arap kültür emperyalizminin baskısı altındayız. Kültürel istilacılığa uğramış bir toplum kişiliğini kaybeder ve tarihten silinir. Sorum şu: Şu son paragrafımı acaba Sayın Bilim adamı nasıl algılar, nasıl yorumlar? Bunu açıklarsa çok mutlu olurum. Hepinize saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Prof. Dr. Seçil AĞÜN — Ben sorunuzu anlayamadım.

Halil METİN — Sorum şu efendim, kültürel emperyalizmin baskısı altındayız, kültür emperyalizminin baskısı altına giren toplumlar kişiliklerini kaybeder, kurtulamazlar. Acaba bilim adamı olarak bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Prof. Dr. Seçil AĞÜN — Efendim, Atatürk Devrimi veya Türk Devrimi bütünüyle Türkleri Arap kültür emperyalizminden kurtarmak için yapılmış bir atılımdır. Bu devrimin, Kıyafet Devrimi, Yazı Devrimi, rakamların değişmesi hafta tatili ve ölçülere her aşamasında karşı çıkmıştır ve "Öz değerlerimize dönelim" denilmiştir. Öz değerlerimiz nedir? Bıraktıklarımız öz değerlerimiz miydi? Değildi, bakıyorsunuz Türkler dokuz türlü alfabe kullanmış. Arap Alfabeti miydi

bizim öz değerimiz? 1830'larda giyilmiş olan fes kaldırıldığında daha 100 yıl olmamış. İkinci Mahmut fesin giyilmesini istediği zaman "Gavur padişah" diye saldırmışlar, Atatürk fesi kaldırdığı zaman da "Milli serpuşumuz fes gi-diyor" diye kıyamet kopmuş. Yani bu yeniliklere tepki olayıdır ve Atatürk'ün yaşattığı devrim olayından sonra sergilenmiştir. Unutmamak gerekir ki, geride bırakılanlardan hiç birisi bizim öz değerimiz değildi. Gerçekten de Arap etkisiyle, Fars etkisiyle girmiş ve çoğu da son iki yüzyıl içinde topluma egemen olmuş değerlerdir. İşte çözüm yine Atatürk ilkeleri ve Türk Devrimidir. Ancak orada biz kendi öz değerlerimizi bulabiliriz efendim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sabrınız için teşekkür ediyoruz ve hemen altıncı oturumumuza geçiyoruz.

BİLDİRİ V

İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDE KULLANILAN KİTAPLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Konuşmacı : Erdal ASLAN

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Meral ÇİLELİ

INKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDE KULLANILAN KİTAPLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Erdal ASLAN *

Devrim Tarihi Derslerinde kullanılan kitapların değerlendirilmesine girmeden, öncelikle uzun bir süredir ülkemiz eğitim kurumlarında verilen eğitimin niteliği ve sorunları üzerinde büyük bir ilgiyle durarak, X. Öğretim Toplantısını konumu ve algılanış biçimi gereği ayrı bir özelliği olan "Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi Öğretimi ve Sorunları" konusuna ayıran Türk Eğitim Derneği'ne ve bana bu toplantıda konuşabilme olanağını sağlayan Derneğin Bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Mahmut Âdem'e, ayrıca Hocam Prof. Dr. Salih Özbaran'a teşekkür etmek istiyorum.

Bilindiği gibi Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın Lozan'da sonuçlandırılması Türkiye Tarihi'nde yeni bir evrenin başlangıcı olmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte türel (hukukî) ikicilik (düalizm) ve teokratik siyasal-toplumsal düşünüşün egemen olduğu Osmanlı rejimi yerine, ulusal dinamizm ve laik siyasal yaşam biçimine dayalı yeni bir rejime geçilmiştir. Çeşitli alanları kapsayan devrimler dizgesiyle toplum ve devlet yeni bir felsefe ile yeni bir yaşama başlatılırken, bireylerin bu felsefenin gerekleri konusunda aydınlatılarak bilinçlendirilmesi, çağın özellikleri ile uyumlu

* Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

birer vatandaş olmaları için yoğun bir çaba harcanmıştır. Toplumun ulusal kimlik ve siyasal varlığının bilinci içerisinde, yeni rejimi, sürekli kılarak, sağlam temeller üzerinde yükseltebilmesini sağlamayı amaçlayan bu çabalar, doğal olarak kalkınmanın ve güçlü bir toplumsal yapı oluşturunun tek ve vazgeçilmez aracı olan eğitim ve öğretim üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

Eğitim kurumları bir yandan laik Cumhuriyetin benimseydiği temel anlayış doğrultusunda köklü bir değişimden geçirilirken, bir yandan da bu kurumlarda okutulacak olan derslerin ve konuların yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Aynı zamanda yeni rejimin toplum bireylerine benimsetilmesini de amaçlayan bu düzenleme, en etkin ve geniş kapsamlı bir örneğini de, ulusun kendi öz benliğini tanımada **"geçmişten bir kuvvet kaynağı olarak"**¹ yararlanma düşüncesiyle **"ulusal benliğin uyanmasında, beslenip köklenmesinde"**² önemli bir işlevi olan tarih anlayışı ve tarih eğitimi üzerinde vermiştir.

Cumhuriyet'in ilk lise programı olan 1924 müfredat programında Tarih derslerinin konuları yeni rejimin amaç ve ilkeleri ışığında gözden geçirilirken, saltanatla ilgili kısımlar çıkarılmış, Ulusal Bağımsızlık Savaşı, Sevr ve Lozan Anlaşmaları, Cumhuriyetin ilanı ve Halifeliğin kaldırılması gibi konuları da içerecek biçimde belirlenmiştir.³ Ancak Cumhuriyet'in eğitim kurumlarında verilen tarih eğitiminin genel ni-

¹Ahmet Emin Yalman, "Türk Tarih Tezi", Tan, 21.9.1937.

²Fuat Baymur, Tarih Öğretimi, II. Basım, Ankara: 1945, s. 1

³Hasan Ali Yücel, Türkiye'de Orta Öğretim, İstanbul: 1938, s. 192;

Hasan Cicioğlu, Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Ortaöğretim [Tarihi Gelişim], Ankara: 1985, s. 197.

telik ve çerçevesini belirleyen köklü girişimler 1928 sonrasına rastlar. Bu tarihten sonra Türk Tarih Tezi'nin oluşumu ile paralel bir biçimde ivme kazanmaya başlayan tarih çalışmalarının önemli bir bölümü, okullarda okutulacak olan Tarih ders kitaplarının hazırlanmasına yöneliktir. Tarihin siyasal ve toplumsal konularda bireylerin düşünsel ufuklarını genişleterek bilinç yapılarının şekillenmesi üzerindeki etkisinin ayırdında olan Atatürk, Türkiye'deki Osmanlı Ümmetinden Türk Ulusu oluşturma düşüncesiyle, Tarih ders kitapları üzerinde önemle durarak bu konudaki çalışmaların yakın bir izleyicisi ve yönlendiricisi olmuştur. Bu ilginin sonucu, 1931 yılında yayınlanan dört ciltlik lise Tarih kitapları olarak alınmıştır. Geleceğin güvencesi olarak görülen genç kuşakları ulusal ve laik bir tarih anlayışıyla bilinçlendirebilmek için yazılan kitaplardan dördüncüsü Tarih IV: Türkiye Cumhuriyeti, Türk Devrimi'nin getirdiği siyasal ve toplumsal düzenin temel ilkelerinin benimsetilmesini amaçlıyordu. Devrim öncesinin Osmanlı düzeniyle sıkı bir hesaplaşma havasının egemen olduğu bu kitap; Birinci Dünya Savaşı Sonrası Avrupa Devletlerinin ve Osmanlı'nın durum değerlendirmesiyle başlayarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kitabın basım tarihi olan 1931 yılına dek geçirdiği önemli olayları da içerecek biçimde hazırlanmıştır. Kitap incelendiğinde; Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum ve gelişim aşamalarından, Ulusal Bağımsızlık Savaşı, savaş döneminin dış siyasal ilişkileri ve siyasal anlaşmaları, toplumsal ve türel laikleşme süreci, Türk Devrimi'nin ve getirdiği düzenin ana çizgileri gibi konuların işlendiği görülür. Atatürk döneminin Devrim Tarihi Ders Kitabı olan **Tarih IV**'ün en önemli özelliği; daha sonraki baskılarının Cumhuriyetin 1931'den sonraki

önemli gelişmelerini de içerecek biçimde genişletilip, tarihsel olayların en son aşamasına dek getirilmiş olmasıdır.

Atatürk'ten sonra Tarih ders kitaplarının değiştirilmesi üzerine Tarih IV'de yerini, Enver Ziya Karal'ın Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'ne (İstanbul, 1944, 96 s.) bırakmıştır.⁴ Çok partili siyasal yaşama geçişle birlikte eğitimde çok kitap uygulamasının da gündeme gelmesi, 1950'den sonra Karal dışındaki diğer yazarların da Türkiye Cumhuriyeti Tarihi kitabı yazmalarına olanak sağlamıştır.

Ancak bu kitaplar incelendiğinde bir bölümünün bilimsel kaygılar yerine, dönemlerinin siyasal iktidarları ile uyum içerisinde olmayı yeğledikleri gözlenir. Bu tür kitaplarda verilen olay ve olguların yeterince aydınlatıcı bir nitelik taşımaları bir yana, başta bulunan siyasal iktidarlara göre değişik yaklaşımlar sergilemiş olmalarından kaynaklanan tutarsızlık, yanılı sonuçlar çıkarılmasına yol açabilmektedir. Yazarların kişisel tutumlarıyla da yakından ilgili olan böyle bir yaklaşımın ilk örneği; Enver Behnan Şapolyo tarafından yazılan **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918 - 1950** (İstanbul, 1950, Milli Eğitim Basımevi, 201. s.) daki kitapta görülmektedir Şapolyo'nun Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı Demokrat Parti'ye devrini izleyen tarihlerde piyasaya çıkan kitabında 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelişi kansız bir ihtilal olarak nitelenmekte, İkinci Dünya Savaşı'nın doğurduğu sefalet ve pahalılık ortamının halkı ezmesinin ve demokrasi bilincinin oluşmasının tek-parti ve şef

⁴Enver Ziya Karal'ın kitabı 1943 - 1944 öğretim yılına yetişebilmesi için ilk fasikülü 96 sayfa olarak yayınlanmış ve geri kalan bölümü 1944 yılına dek geçen olayları da içerecek biçimde 1945 yılında 189 sayfa olarak yazılıp tamamlanmıştır.

yönetimi'ne karşı nefret duyguları uyandırarak halkın iktidara karşı cephe almasına yol açtığını belirtmektedir.⁵ Yine "Milli Müdafaa" başlıklı beşinci bölümde, Akhisar Cephesi işlenirken Celal Bayar'ın Galip Hoca adıyla Akhisar Cephesi Kuvayı Milliye Komutanlığı'nı üstlenerek Yunanlılara karşı verdiği çetin savaşlar ve kahramanlıklar anlatılmış, buna karşın Batı Cephesi Komutanı İsmet İnönü'den söz etmekten elden geldiğince kaçınılmıştır.⁶ Bu nedenle de II. İnönü Zaferi'nden sonra Atatürk'ün İnönü'ye göndermiş olduğu yalnız Yunan kuvvetlerinin değil milletin makus talihinin de yenildiğini belirten -ve Devrim Tarihi ya da Cumhuriyet Tarihi derslerinde kullanılmak üzere yazılmış olan kitapların hemen hemen tamamına yakın bir bölümünde bulunan telgrafı yer almazken; "Atatürk'ün Ölümü" başlığı altında da Atatürk'ün gittikçe ağırlaşan hastalığı sırasında arkadaşlarının yanı başından ayrılmadığına değinilirken de, yine yalnızca Celal Bayar'ın adı anılmıştır.⁷ Kuşkusuz Demokrat Parti ve Celal Bayar'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal yaşamında önemli bir yeri vardır. Ancak tek parti yönetiminin kötülenerek Demokrat Parti'nin yüceltilmesi ya da Ulusal Bağımsızlık Savaşı içerisinde İsmet İnönü'den sözetmekten kaçınılarak Bayar'ın ön plana çıkarılmak istenmesi bu önemin ortaya konması açısından herhangi bir değer taşımayacaktır. Nitekim yazarın kitabının Demokrat Parti İktidarı'nın sona ermesinden sonraki baskılarında Demokrat Parti ve Celal Bayar'ı yücelterek ön plana iten cümleler me-

⁵Enver Behnan Şapolyo, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 1918 - 1950*. İstanbul: 1950, s. 180-182.

⁶Aynı, s. 53, 163.

⁷Aynı, s. 169.

tinlerden çıkarılarak⁸ İsmet İnönü ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türk Devrimi'ndeki yerinin iadesi yönündeki açıklamalar bu önemin vurgulanması amacının esas alınması yerine, başta bulunan siyasal iktidar ve kadroya şirin gözükme arzusu güdüldüğünü ortaya koymaktadır.

Şapolyo'nun kitabından sonra yine Enver Ziya Karal'ın kitabının 1945 baskısının gözden geçirilerek içerik ve biçimsel yönden büyük bir değişikliğe uğramış hali olan **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918 - 1953) (İstanbul: 1954, 188 s.)** kitabını; Mükerrrem Kamil Su - Kamil Su, Neriman Serdarlar - Fahriye Yazgan (Çetinkanat) gibi yazarlarca hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi kitaplarının okutulması izlemiştir. Bu kitaplar da Demokrat Parti döneminde basılmış olmalarına karşın Şapolyo'nun kitabındaki boyutlarda bir etkilenme içerisinde olmamışlardır. Bunlar içerisinde en olumlu örnek olarak yeni bilgiler eklenmesi ve geliştirilmesi dışında iktidar bağlantılı bir değişimden kaçınmış olan Karal'ın kitabının değişik basımlarıdır. 1980'lere dek liselerde izlenen bu kitapların onbeş-yirmi kez yapılan baskılarında bile bazı sözcük ya da ifadelerin yenilenmesinden başka bir yenilik görülmez. Yalnızca 27 Mayıs'tan sonra Demokrat Parti döneminde oy avcılığı uğruna rejimin ve Atatürk'ün istismar edilişi ve ekonomik yatırımların plansızlığını anlatan "27 Mayıs Devrimi" başlıklı bölüm ile 12 Mart Muhtırasından sonra da bu konu ile ilgili bir bölüm eklenmiş, bunun dışında bir yenilik getirilmemiştir. Ancak bu eklemelerde de Karal'ın kitapları dışında iktidarların etkili

⁸Şapolyo, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, İstanbul: 1968, basımlı kitabında aynı konuları işlediği 172. ve 173. sayfalarda bu tür açıklamalara yer vermemiş ve bu kez C.H.P. eğilimli açıklamalar içerisine girmiştir.

olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden Ortaöğretimdeki Devrim Tarihi ya da Türkiye Cumhuriyeti Tarihi kitaplarında günümüze dek süregelmiş olan kronolojik ve sığ bir anlatım biçimi egemen olmuştur.

1980'lere böyle bir hava içerisinde gelinirken, 1980'lerden itibaren gerek ortaöğretim, gerek yükseköğretimdeki Devrim Tarihi Dersleri eskisinden oldukça farklı bir anlayışla yeniden ele alınmıştır. Bu döneme değin daha çok kronolojik anlatımı esas alarak Cumhuriyet'in tarihsel olaylarını vermeye yönelik olan derslere bir de ideolojik boyut eklenmiştir. 12 Eylül Askeri Darbesi'nden sonra dönemin askeri-siyasal iktidarının ülkenin 12 Eylül'e gelişinin en önemli nedenlerinden birini de "Atatürkçülük"ün yeterince bilinmemesine bağlaması, "Türk Devrim Tarihi Dersleri"ni kendi amaç ve beklentilerine uygun olarak düzenlenmesine yol açmıştır. Dönemin iktidarı, "Atatürkçülüğe yeniden dönüş" biçiminde ifade edilmiş olan bir söylemle yola çıktığı izlenimini inandırıcı kılarak, girişimini haklı gösterebilmek ve toplumun desteğini sağlamak amacıyla Atatürk ve "Atatürkçülüğe" tutunmuştur. Bu nedenle ortaokullarda üçüncü sınıf "Sosyal Bilgiler", liselerde de son sınıf "Tarih Dersi" saatlerinden iki haftada birer saat ayrılarak verilen Türkiye Cumhuriyeti, Türk Devrimi ve Atatürk ile ilgili bilgilerin ortaokulların üçüncü sınıfından başlayarak üniversiteden mezun oluşlarına dek ayrı bir ders olarak okutulması kararlaştırılmıştır. Bu amaçla hazırlanan müfredat programına "Atatürkçü Düşünce Sistemi ve Atatürk İlkeleri" başlığını taşıyan yeni bir bölüm eklenmiştir. Bu bölüm altında Tarih IV'te ve Karal'ın Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nin 1945 baskısında Cumhuriyet Halk Partisi'nin program ve ilkeleri

içerisinde incelenen, ancak daha sonra yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ders kitaplarında yer almayan Atatürk İlkelerinin her birinin ayrı ayrı ele alınmaları benimsenmiştir. Programa uygun olarak ortaokulların üçüncü sınıfı için gerek İsmet Parmaksızoğlu'na, gerek daha sonra bu kitabın yerini almak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nca oluşturulan bir komisyona yazdırılmış olan günümüzde de okutulmasına devam edilen kitapta ve liseler için Mükerrerem Kamil Su - Ahmet Mumcu ikilisine yazdırılmış olan kitapta yer almaları sağlanmıştır. Bu kitaplarda Atatürk İlkeleri hakkında verilen bilgilerin bu konularda yapılan bilimsel araştırmaları yansıtmak yerine, dönemin yönetiminin amaç ve beklentileri doğrultusunda bir yaklaşımla işlendikleri görülür. Ortaokullar için komisyon tarafından hazırlanan kitapta "Atatürk'ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri" başlığı altında akla gelebilen yirmiüç sıfat sıralanarak Atatürk olağanüstü bir kişiliğe büründürülürken⁹, liseler için Mumcu-Su ikilisince yazılan kitapta da Atatürkçülüğün tanım ve önemine değinilerek yapılan bir girişten sonra "Büyük bir düşünce sistemi olan Atatürkçülük, Türk Milletinin yüzlerce yıllık tarihsel gelişiminin doğurduğu ihtiyaçlardan çıkmıştır. Atatürkçülükte bazı evrensel değerler varsa da bunlar Türk milletinin çağdaşlaşma inancının bir sonucu olarak bu sistemin içine girmişlerdir. Cumhuriyet, demokrasi, milliyetçilik gibi bazı evrensel değerler Türk Milletinin kültürü ve tarihi ile yoğrulmuş bir bütünün içine sokularak sistemin kendine

⁹Komisyon, *Ortaokullar İçin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük III*, Ankara: 1989, s. 56 - 61.

özgü öğeleri durumuna gelmişlerdir..."¹⁰ ifadeleriyle evrensel öğelerin "Atatürkçülük" içerisinde yer almalarından hayflanılır bir tutum sergilenirken, büyük bir eksik ya da hata gibi algılanmış olan bu durumun giderilmesi için çıkış yolu olarak Genel Türk Tarihi ile eklendirilmesine çalışılmıştır.

Atatürkçülük ve evrensellik arasındaki bağ konusunda bu açıklamalar yapılırken 12 Eylül'ün ders kitaplarına etkisini en belirgin biçimde ortaya koyan yorumlar laiklik ile ilgili olarak verilmiştir. "Genel Olarak Laiklik ve Din" başlığı altında "Türk ve yabancı bilim adamları Atatürk İnkılabının en önemli öğesi olarak laikliği kabul ederler"¹¹ ifadeleriyle laikliğin Atatürk Devrimleri açısından taşıdığı önem belirtilmekle beraber, yapılan yorumlar bu önemin pek de ciddiye alınmadığını ortaya koymaktadır. "Genel Olarak Laiklik ve Din" konusunda getirilen açıklamalar yüzeyselliğine karşın olumlu olarak nitelendirilebilir. Ancak Türk Devrimi ve Atatürkçülük açısından laiklik hakkında getirilen yorumlar konusunda aynı yargıya varmak oldukça güçtür. Laiklik tutucu bir yorumla ele alınarak benimsetilmek istenirken din duygularından yararlanma yoluna gidilmiştir. Örneğin Atatürk'ün İslamliğin akla dayanan parlak çağına dönüş yaparak zamana ve akla uymayan eskimiş hukuk kurallarını bir yana bırakarak devleti laikleştirdiği, laikliğin temel olduğu ülkelerde devletin vatandaşın dini inancına karışmadığı gibi düşünceler "Dinde zorlama yoktur" biçimindeki II. surenin 256. ayetinin de yardımıyla, bir dönemin en yetkili devlet

¹⁰Mükerrem Kamil Su - Ahmet Mumcu, Lise ve Dengi Okullar İçin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, 10. Baskı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1990 s. 265.

¹¹Mumcu - Su, Ön. Ver. 1990.

yöneticilerinin ağızlarına dek moda haline gelmiş olan bir yaklaşımla işlenmektedir. Yine laikliğin Türk toplumuna kazandırdıkları konusunda yazılabilecek onca şey varken yazarlar "Laikliğin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar" başlığı altında konuyu yalnızca Anadolu'da hiç bir dönemde Cumhuriyet dönemindeki kadar çok cami yapılmamış olmasıyla açıklamaktadırlar.¹² Atatürk Döneminde Din Eğitimi konusundaki uygulamanın çok iyi bilinmesine karşın Türk-İslamcı, dinsel-siyasal ideolojinin 1980'li yılların başlarından itibaren yönetimde etkin bir konum kazanması sonucu zorunlu hale getirilmiş olan Din derslerinin savunuculuğunun yapılması da unutulmamıştır. Laiklik İlkesi böyle bir çerçeve içerisinde verilirken, Devletçilik İlkesi de Mumcu-Su ikilisince yazılan kitabın ilk baskılarında ayrıntılı olarak ele alınmasına karşın, seksenli yılların ikinci yarısında yapılan baskılarında, ekonomik alanda yapılan özelleştirme politikalarının etkisiyle olsa gerek iyice kısaltılarak verilmiştir. Yine diğer ilkelere de daha çok içerikten ve içtenlikten yoksun bir biçimde övgü dolu sözlerle işlenirken tarihsel gelişimleri, ortaya çıkışları ve günümüzdeki durumları üzerinde durulmamıştır.¹³

Siyasal ve toplumsal alanda yapılan devrimlerin değerlendirildiği bölümde; devrimler "İncelenmesi ve açıklanmasında kolaylık göstermesi bakımından"¹⁴ (kapsadıkları alanlara göre) bazı ana başlıklar altında sınıflandırılarak ele alınmışlardır. Devrimleri yapan Meclis ile kadronun yapısı ve Devrimlerin gerçekleştirilmesinde izle-

¹²Mumcu - Su. **Ön-Ver.** 1990

¹³Aynı. s. 297 - 298.

¹⁴Ahmet Mumcu. **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi,** İstanbul: 1986, s. 109.

nen yöntem konusunda bilgi verilmeksizin, yapılan edebi açıklamalar yalnızca anlamsız, bağlantısız bir takım sözler olarak kalmışlardır. "Yeni Tarih Anlayışı" işlenirken tarihin tanımı ile Türklerin 10 000 (onbin) yıl geriye dek giden tarih zenginliğinden, kurdukları ve sayısı ellinin üzerinde olarak kabul edilen devletlere değin bir yığın şey anlatılmakta, Türk Tarih Kurumu ve çalışmalarından lütfen söz edilmekle beraber, Türk Tarih Tezinin ismi dahi anılmamaktadır. Hukuksal alanda devrim işlenirken, Orta Asya'da Türklerin oldukça laik bir hukuk düzenine sahip olduğu ileri sürülürken,¹⁵ başka bir sayfada da "Özellikle Büyük Fransız İnkılabından sonra hukuktaki laikleşme çok hızlanmıştır"¹⁶ ve "nihayet XVIII yüzyıl sonunda çıkan Fransız İhtilali ile laiklik devlet ve hukuk düzenine egemen oldu"¹⁷ ifadeleriyle de çelişki içerisine düşülmektedir. Toplumsal yaşamın düzenlenmesine yönelik olan ve güncel yaşamı uygar ve kolay kılmayı hedefleyen "Kılık Kıyafet Değişikliği", "Takvim, Saat ve Ölçülerin Değiştirilmesi" ve "Soyadı Kanunu" gibi Devrimler de kitabın bütününe egemen olan yüzeysel bir anlayışla verildiği için, bu yeniliklerin Türk Devrimi içerisindeki yeri ve önemi belirsizlik içinde kalmıştır. Gerek Devrimleri gerçekleştiren kadronun ve Meclisin yapısı, gerekse Devrimin yönteminin verilmemiş olması bütün bunların bir çırpıda birer yasa ile halledildiği izlenimini uyandırmakta ve toplumsal alanda yapılan Devrimlerin şekilcilikten ibaret olduğu değerlendirmesi ile karşı karşıya bırakılmasına neden olmaktadır. Döşer Tarih IV ve Karal'ın Türkiye Cumhuri-

¹⁵Mumcu - Su, *Ön. Ver.* 1990. s. 201.

¹⁶Aynı. s. 204.

¹⁷Aynı. s. 297.

riyeti Tarihi'nin 1954'ten sonraki baskıları o yıllardan günümüze dek yapılan araştırmaların sayısındaki artışa karşın şu an okutulan kitaplardan bu yönü ile oldukça ileri durumdadırlar.

İlkeler ve Devrimler böyle bir yaklaşımla ele alınırken Ulusal Bağımsızlık Savaşı da bu anlayıştan payını fazlasıyla almıştır. Kitaplarda toplam sayfa sayısının oldukça önemli bir bölümünü kaplayan ve programda da belirtildiği üzere öğrencilere "Kurtuluş Savaşı ile bu savaşı Türk Milletinin varlığını korumak ve sürdürmek için ne büyük fedakarlıklarla gerçekleştirildiğini kavratmak (Madde 5)"¹⁸ amacı ile İkinci Dünya Savaşı öncesinden Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın Lozan'la bitişine dek geçen ve günümüz Türkiye'sinin başlangıç evresini oluşturan savaş dönemini ders kitaplarında yalnızca askeri çarpışmalar ve bu yolda yapılan örgütlenme çalışmaları biçiminde işlenmiştir. Kitaplar bu açıdan irdelendiğinde Mondros Ateşkes Anlaşması'nın uygulanışı sonucu bir tepki olarak doğan ve kısaca yararlı ve zararlı dernekler olarak anılan kuruluşların doğuşları ve önemlerine değinilerek ulusun içinde bulunduğu durumun verilmesiyle konulara başlanmak istendiği; ancak Osmanlı'dan arta kalan askeri, ekonomik ve toplumsal miras ile halkın ve ordunun durumunun satır aralarında kaybedildiği ve irdelenmediği görölür. İlköğretim kurumlarında okutulan İlkokullar İçin Sosyal Bilgiler 5 kitabı ile büyük benzerlikler taşıyan ve ortaokullarda okutulmak üzere komisyonca yazılmış olan ders kitabının "Kurtuluş Savaşı" başlığını taşıyan bölümü içerisinde; Kuvayı Milliye, Mustafa Kemal'in

¹⁸ Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Cilt 44, Sayı: 2087 25.5.1981.

Samsun'a Çıkışı, İşgallere Karşı İlk Direnişler, Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri, Temsil Kurulu ile Osmanlı Hükümeti Arasındaki İlişkiler, Misak-ı Milli, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşu, Savaşlar ve Siyasal Anlaşmalar gibi konular da ayrılan onca sayfa sayısına karşın "hikayeci" bir biçimde işlendiklerinden, verilenler çok genel ve yüzeysel kalmıştır. Liseler için Mumcu-Su ikilisinin yazdığı kitapta ise bu konular yanılı sonuçlara ulaşılmasına yol açabilecek çelişkili açıklamalarla doldurulmuştur. Örnekleri çoğaltılabilecek olan bu tür çelişkilerin en belirginini Osmanlı Hükümetinin ve Vahdettin'in Bağımsızlık Savaşı karşısındaki tavrı ile ilgilidir. Tek başına Ahmet Mumcu'nun imzasını taşıyan Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, başlıklı kitapta Vahdettin'in, İstanbul'un İşgali, Sevr Anlaşması ve İç Ayaklanmalar karşısındaki tavrı açık bir şekilde belirtilmiş olmakla birlikte, Mumcu-Su ikilisince yazılan kitapta bütün sorumluluk Damat Ferit'e yüklenip, Vahdettin'in payı konusunda çelişkili yorumlar getirilmiştir.¹⁹ Ulusal Bağımsızlık Savaşının yöntemi, tarihsel konumu ve niteliği, karşılaşılan ekonomik sorunların nasıl giderildiği, silah ve cephane kaynaklarının nerelerden sağlandığı anlatılmamıştır. Bu yüzden konu yeterince aydınlatılmamış, verilenler de ilkökul sıralarından beri tekrarlanageldiği için fazla bir şey ifade etmemiştir. Devrim Tarihi öğretiminin de ortaöğretimdeki genel Tarih derslerine egemen durumda olan klasik "Savaş hikayeciliği" hastalığına

¹⁹Bu konuda Mumcu-Su ikilisince yazılan kitabın 86, 98, 114. sayfalarında verilen bilgilerle, Mumcu'nun **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi** başlıklı kitabında yine aynı konularla ilgili olarak 59, 61, 62 sayfalardaki açıklamalara bakıldığında aralarındaki çelişki kolayca ortaya çıkabilir.

yakalanmış olması, anılan derslerin Tarihin savaşlara bakış açısı konusunda gelişmelerin oldukça gerisinde kalmasına neden olmuştur.

Ancak bütün bunlara karşın Ortaöğretim Devrim Tarihi Derslerinin, bu arada aynı ekseni olduğu gibi izleyen yükseköğretimdeki Devrim Tarihi Derslerinin de en önemli eksikliği, Hocam Prof. Dr. Salih Özbaran'ın üzerinde durmuş olduğu yakın dönemlerin, başka bir deyişle çağdaş tarihin programlardan ve ders kitaplarından adeta dışlanmış olmasıdır. 1980'lerden önceki programlarda yetersiz de olsa konular kitapların basım tarihlerine yakın önemli bir siyasal olaya dek getirilirken, 1980 sonrasının programlarında bu da çok görülerek çıkartılmış ve konular 1938'le sona erdirilmiştir. Oysa programda derslerin verilmesindeki amaç; Atatürkçülüğün öğretilerek benimsetilmesi olarak belirlendiğine göre öncelikle ilkelerin geçirdiği evrimin ve günümüzdeki durumlarının belirlenmesi ve bu yönde çözümlerin önerilmesi gerekir. Bu da ancak Çağdaş Tarihin konusu içinde yer alan olay ve olguların işlenmesi ile gerçekleştirilebilir. Yoksa günümüz Türkiye'sinin yaşamına yön veren önemli gelişmelerin yer aldığı 1938 sonrasının hiç bir olayına herhangi bir şekilde değinilmemesinin ne Türk Devrimi'nin getirdiği düzenin ve ilkelerin anlaşılmasına ne de programda belirtilen demokrasimizin gelişiminin ve özelliklerinin öğretilerek benimsetilip bir yaşam biçimi haline getirilmesine bir katkısı olur. Dünya ölçeğinde Tarihin ve Tarih eğitiminin ulaştığı boyutlar düşünüldüğünde Yakın Dönemler Tarihinin okutulmasından ısrarla kaçınmak yalnızca gülünç olur.

Devrim Tarihi dersleri, konusu içine giren olay ve olgular üzerinde tarih ve sosyal bilimlerin diğer dallarınca yapılan araştırmalardan yararlanılabildiği oranda bilimsel bir anlayışla işlenmiş olur. Ancak ders kitaplarının 1930'lardan günümüze aynı açıklamaları satırına dokunulmaksızın yinelenmeleri, kaynakçalarda (bibliyografyalarda) eski yayınlarla yetinildiği yargısını doğrulamaktadır. Bu da ilköğretimden yükseköğretime dek aynı şeylerin biraz daha ayrıntı ile verilerek işlenmesini beraberinde getirdiği için derslere karşı bir ilgisizlik ve bıkkınlığın doğmasına yol açmaktadır. İster ortaöğretimde, ister yükseköğretimde okutuluyor olsun Devrim Tarihi ders program ve kitapları, "Atatürk Devrimlerinin mantığının, sonuçlarının ve sorunlarının tartışıldığı"²⁰ bir içerikle ele alınmalıdır. Oysa bu konu ile yakından ilgilenenlerin de yakındığı üzere ders kitaplarında "Devrim Tarihi gerçekten de çok kuru bir biçimde bir olaylar silsilesi olarak aktarılmıştır. Devrim tarihine yeni bir içerik kazandırmak için onu felsefe olarak anlatmak gerekmektedir. Özellikle olayların düşündürücü yanları göz önüne alınarak insanlar düşünmeye yöneltilebilir ve bu yapılmalıdır. Ancak böyle bir yöntemle Türk Devrimleri, Türk Gençliğine anlamlı bir içerikle aktarılabilir. Hatta daha da ileriye gidilerek, Atatürk Devrimlerinin şu ya da bu biçimde eleştirilmesi de pedagojik bir araç olarak cesaretle kullanılmalı ve eleştiriler sonuna kadar götürülmelidir. Yoksa Devrim Tarihi insanları daha iyi düşündüren bir araç olmaktan gittikçe çıkar ve giderek demogoji ürünü haline gelir. Yazık ki XX. yüzyıl Türkiye'sinde Dev-

²⁰Toktamış Ateş. Türk Devrim Tarihi, İstanbul: 1982, s. 4.

rim Tarihi kalıplaştırılmış ve hiç bir esnekliğe izin vermeyen bir biçimde anlatılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken ise, Devrim Tarihinin sadece Tarih düzeyinde ele alınmakla yetinilmemesi, daha çok felsefe olarak anlatılması..."²¹ olmalıdır.

Devrim Tarihi Derslerinin anlamını yitiren bir ders olmaktan kurtarılabilmesi için programlar ve ders kitapları tarihin ve sosyal bilimlerin diğer dallarınca Türk Devrimi ve Kemalizm konusunda yapılmış olan araştırmalara önem verip, ortaya koydukları sonuçlardan yararlanarak hazırlanmalıdır. Dersler sadece Atatürk dönemi ile sınırlandırılmamalıdır. Bunun yerine çağdaş tarihçiliğin bir boyutu olarak algılanmalı ve günümüz Türkiye'sinin sorunlarının anlaşılmasını sağlayacak bir içerikle değerlendirilmelidirler. Böyle bir yaklaşım Atatürk Devrimlerinin günümüzde ulaştıkları yerin neresi olduğuna da ışık tutacağından bu noktanın gözden kaçırılmaması gerekir. Kitaplarda gözlenen bu tür eksik ve hataların giderilebilmesi için "Türk Devrimi" ve "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi" bütün ön yargılardan arındırılmış olarak yeniden ele alınmalıdır. Yoksa gelip-geçici siyasal iktidarların ya da kadroların istemleri yönünde yapılan düzenlemeler hep bir aldatmaca olarak kalacaktır. Bu yüzden derslerde tek bir kitaba bağlı kalınmaktan kaçınılmalı, ancak böyle bir kitabın mutlaka olması gerektiğinde ısrar ediliyorsa da bu eğitim uzmanlarının ve Türk Devrimi, Kemalizm ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik ve toplumsal tarihi üzerine yaptığı araştırmalarla yetkinliğini bilimsel olarak gerçekten kanıtlamış olan kişilerin

²¹Şerif Mardin, "Atatürk'ün Dünyası ve Türkiye", *Düşünenlerin Formu Milliyet*, 6.11.1977.

işbirliğiyle hazırlanmalıdır. Bu yapılmadığı sürece Devrim Tarihi eğitimi günümüzde olduğu gibi sadece savaşların, siyasal anlaşmaların, Devrimlerin ve Kemalizm'in İlkelerinin ad olarak anlamsız bağlantısız sıralanmasından oluşan, olayların ve olguların toplumsal temellerine inmeyen bir "Devrim Tarihi" anlatımı, bir takım bilgi kırpıntıları vermekten başka bir işe yaramayacaktır.

BAŞKAN — Sayın Erdal Aslan'a kapsamlı değerlendirmesi için teşekkür ediyoruz ve sorulara geçiyoruz.

Buyurun efendim.

Mehmet EMİRALIOĞLU — Sayın Konuşmacıyı kutluyorum, çok güzel bir derleme ve iyi bir sunuşla gerçekten yararlanmamızı sağladı. Bir iki konuyu sormak istiyorum. Bir "Zuhuri Tarihi" vardı. "Zuhuri Tarihi" dedik biz ona, yazarı Zuhuri Danışman. Bu kitapta İnönü Zaferleri yoktu. Buna tepkiler oldu. İki, üç yıl sonra Millî Eğitim Bakanlığı "Efendim ciltlenirken o formalar düşmüş" diye açıklama yaptı. Bu konu arkadaşımızın kayıtlarında var mı. Ben doğru mu anımsıyorum?

Bir de bir anda ve güce dayanarak toplumu ilerleten 27 Mayıs Devriminin üzerinden her ne kadar yüz yıl geçmediyse de mutlaka irdelenmesi, Tarihin yöntemleri içinde yazılmış olması ve tarihleşmesi gerekirdi. 27 Mayıs bu kitaplara nasıl yansıdı ve bugün nasıl okutuluyor? Biz emekli olduğumuz için uzaktayız. Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekatı gibi konular bugün okutulan Tarih kitaplarında nasıl yer almakta ve nasıl değerlendirilmektedir?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

Nejat KARA (Toplumbilimci) — Şimdi, ben burada 1988 yılında Atatürk'ün ölümünün 50. yılı anısına yayınlanmış olan bir kitabı göstermek istiyorum. Bu kitabı Oda Meclisi Başkanı Güngör Yener, Ahmet Çavuşoğlu, Vehbi Koç, Prof. Dr. Hamza Eroğlu, Jinekolog Profesörü Dr. Utkan Kocatürk, çok değerli bilim adamı Prof. Dr. İsmet Giritli, Prof. Dr. Emel Doğramacı ve bazı diğer değerli hocalarımız çıkarmış. Fakat bu kitapta çok önemli bir yanlış yapmışlar, gördüğünüz gibi şurada, "Atatürk'ün annesini elini öperken" diye bir fotoğraf koymuşlar. Bu fotoğrafın Atatürk'ü temsil etmediği ortaya çıktı. Dün Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Neşet Çağatay'a "Bu fotoğraftaki Atatürk müdür?" diye sordum. "Hayır efendim, bu fotoğraf Atatürk'ün değildir" dedi. Devrim Kurumu Başkanı Nebioğlu'na ve buradaki birçok değerli hocalarıma da gösterdim; bu Atatürk değer. Fakat burada "Atatürk annesinin elini öperken" diye yazıyor. Kim yazmış bu kitabı? Prof. Dr. Hamza Eroğlu. Bir kitabında İnkılap tarihi, bir kitabında Devrim Tarihi; döneme göre ikide bir değerştiriyor. Prof. Dr. İsmet Giritli bir dönem Atatürkçü, bir dönem ihtilalci, 12 Eylülcü. Prof. Dr. Emel Doğramacı'yı tanımıyorum sanırım Edebiyat Fakültesi Dekanı.

Bu kitaptaki hata için söz istemiştim, bu fırsatı verdiği için TED'e teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Soru yok sanırım.

Buyurun efendim.

Erdal ASLAN — Sayın Emiroğlu'nun sorusuna cevap ver-

mek istiyorum; Devrim Tarihi ders kitaplarını incelerken kitapları belirlemek için Türkiye Bibliyografyası'nın İzmir'de Milli Kütüphane'de var olan sayılarını taradım ve onlar içinde Zuhuri Danişman'ın Türkiye Cumhuriyeti ya da Devrim Tarihi ders kitabına rastlamadığım için onu inceleyemedim. Sanırım bu kitap Devrim Tarihi değil de Genel Tarih derslerinde izlenen bir ders kitabı. Yalnız onun dışında diğer kitapları inceledim ve bu kitaplarda Türk Devrimi'nden sonra 1938 Atatürk dönemi sonrasını içeren olayların önemli görülen bazı siyasal yönlerinin verilmesi yoluna gidildiğini gördüm. Bunlar genellikle İkinci Dünya savaşının çıkışı, İkinci Dünya Savaşı karşısında Türkiye'nin tavrı, çok partili siyasal yaşama geçiş, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi, daha sonra 27 Mayıs, ondan sonra 12 Mart gibi konuları da içerecek biçimde belirlenmiştir. Bu tabii ki yeterli değildir. Sadece o önemli olarak görülen olayların o günün başta bulunan siyasi iktidarının isteklerini ve beklentilerini yansıtabilecek bir şekilde belirlenmesinden oluşan bir anlayış Cumhuriyet Tarihi'nin bu dönemini yeterli olarak vermeyecektir. Derslerin daha geniş bir bakış açısıyla ele alınarak Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nin toplumsal ve ekonomik yönlerini içerecek biçimde yeniden ele alınması ve bu yönlerinin öğrencilerden kaçırılmaması gerektiğini düşünüyorum.

Sorunuzun diğer bölümlerine gelince bu kitapların, yani Devrim Tarihi ders kitaplarının hepsinin bir arada derli toplu bulunduğu bir kütüphane yok. Ama sağdan soldan toparlanabilirler. Böylece büyük bir çoğunluğu bir araya getirilebilir.

BAŞKAN — Efendim bizi dinlediğiniz için çok teşekkür ederiz.

PANEL II

İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK ORTAÖĞRETİM GENÇLİĞİNE NASIL DAHA İYİ ÖĞRETİLEBİLİR?

**Panel Üyeleri : Prof. Dr. Ergün AYBARS
Ayşe Sevil KURU
Güler ŞENÜNVER
Doç. Dr. Ünsal YAVUZ**

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Mahmut ÂDEM

BAŞKAN — Sayın Konuklar, X. Öğretim Toplantısının son oturumunu açıyorum. Panel üyelerini kürsüye davet ediyorum. Buyurun.

Sayın Prof. Dr. Ergün Aybars Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü, Sayın Ayşe Sevil Kuru Ankara Atatürk Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni, Sayın Güler Şenünver Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi, Sayın Doç. Dr. Ünsal Yavuz da Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Yardımcısıdır. Programda adı bulunan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Yaşar Yücel mazereti nedeniyle toplantıya katılamamıştır.

İki gündür konuyu tartıştık, sanıyorum belli bir noktaya geldik. Bugünkü konumuz "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ortaöğretim Gençliğine Nasıl Daha İyi Öğretilebilir?" Bu başlığı böyle koyarken, "Efendim, Orta Asya'dan başladı 1071'e gelince dersler bitti" veya kimler bu dersi nasıl öğretti? gibi eleştirileri göz önünde bulundurduk. Bu konuda ben ilk sözü Sayın Prof. Dr. Ergün Aybars'a vermek istiyorum. Çünkü kendisi bu dersin öğretmenlerinin yetiştiği bir kurumun başında ve bu dersin; Devrim Tarihinin yazarlarından birisi ve soruyu kendisine aynen soruyorum: "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ortaöğretim düzeyinde nasıl daha iyi öğretilebilir?" Buyurun Sayın Aybars.

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI:

Prof. Dr. Ergün AYBARS (Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Panelin başlığında belirtilen konunun çözümü ve sorunun yanıtını verebilmek için öncelikle bir durum saptaması yapmak gerekir. Türkiye Cumhuriyeti Türk Devriminin sonucudur. Bu Devrim Millî Mücadele ve devamı olan bir süreci kapsar. Düşünsel yönüyle, eyleminin birlikte oluşması Türk Devriminin İlkelerini ortaya çıkartır. 19. ve 20. yüzyılın ilk yarısının siyasal, askerî, toplumsal, ekonomik iç ve dış sorunlarıyla bağıntılıdır. Geri kalmış, varlığı tartışılır duruma gelmiş Osmanlı İmparatorluğu'ndan, ulusal bir devlete geçiş, ümmetten ulusa, teokrasiden laikliğe geçişin ve Millî Mücadele ile emperyalizme karşı verilen bağımsızlık savaşının tarihi bu alanı kapsar. Bu nedenle Millî Mücadele, emperyalizme karşı bağımsızlık savaşını verirken, Halife-Padişah'ta ifadesini bulan Osmanlı düzeninin de tasfiyesini ortaya koymuştur. Egemenlik konusu bu dönemde kökten çözülmüştür. Egemenlik İstanbul'dan Ankara'ya geçmekle kalmıyor, Halife-Padişah'tan ulusa geçiyordu. Batıda Tanrı merkezli siyasal sistemin, Rönesans-Hümanizma-Reform hareketiyle sarsılmaya başlaması, aydınlanma, yeni bir ekonomik yapı ve İngiliz, Amerikan, Fransız devrimleri ile yıkılıp, insan merkezli bir siyasal sistemin kurulması, dört yüz yıllık bir dönemi kapsar. Türkiye'de bu oluşum Tanzimat ile başlar. Türk Devrimi ile kökten çözülür. "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun Onuncu Yılı" 1933'de kutlanırken, Üniversite reformu da gerçekleştirildi. Aynı yıl Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kuruldu. Yine aynı yıl Türk İstiklâl Savaşı'nın güçlükleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve rejimi ve "Türk İnkılâbının" İlkelerinin Türk gençliğine öğretilmesi ve benimsetilmesi, bu değerlere inançlı gençlik yetiştirmek üzere üniversite son sınıf öğrencilerine de

"Türk İnkılâp Tarihi Dersleri" okutulmaya başlandı. İlk dersi Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey verdi. 20 Mart 1934'de İsmet Paşa da ders verdi. Dersleri ilk okutanlar Recep Peker, Yusuf Hikmet Bayur, Y. Kemal Tengirşek ve Mahmut Esat Bozkurt idiler. Bu dersler bir süre büyük bir heyecanla izlendi. 15 Nisan 1942 tarihinde 4204 sayılı kanunla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" kuruldu. Enstitünün kuruluş amacı Türk İnkılâp Tarihini ve Atatürkçülük konularını araştırmak, öğretmek, konuyla ilgili arşiv, kütüphane ve müze kurmak, konferans, sempozyum, seminer ve sergiler düzenlemek idi. Prof. Enver Ziya Karal'ın kurucusu olduğu Enstitü bugün de varlığını korumaktadır.

Toplumların gelenekçi yaşam biçimlerini, görüşlerini ve kuruluşlarını tümüyle değiştirme amacını güden ve bu amacı sağlayabilmek için yeni bir devlet kuramını getiren devrim, özellikle yapıları devrimi gerektiren toplumların, çöküntü ve yıkılmalarına karşı yaşayabilmeleri için kaçınılmaz bir olaydır.

Her devrim, kendi amacını gerçekleştirebilecek ideolojisini, yöntemlerini, kurumlarını, ilkelerini ve buna yönelik yeni bir eğitim düzenini getirir. Bu da, gerçekleştirilen devrimin amacına uygun yeni görüş, düşün, anlayış, davranış, yaşam görüşü ve biçimi demektir. Böylece her devrimin kendine uygun insanı yetiştirmesi en önemli sorunlarından biridir. Her devrim yeni bir devlet kurma savaşıdır. Devrim, devlet kurma eylemini başarinca kendi ideolojisini öğretmeye başlar. Bu ideoloji kurumların biçimlenmesinde temel karakter rolünü oynar. Devrimin başarısı olan yeni devlet, siya-

sal yapıda esas rolü oynayan, sosyal, ekonomik, siyasal ve türel temellerini öğretmek ve yaşatmak zorundadır.

Türk Devriminin bir eseri olan Türkiye Cumhuriyeti, kendi devrim ideolojisinin kişiliğine uygun bir "Devlet" idealine sahiptir? Atatürk'ün deyişle "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile hiç bir ilgisi yoktur. Osmanlı devleti tarihe karışmıştır. Şimdi yeni Türkiye doğmuştur." Türk Devrimi Türk toplumunu siyasal, ekonomik, toplumsal yapısıyla ve bireylerinin yaşam biçimini ve dünya görüşünü kökten değiştirmeyi, çağdaşlaştırmayı amaç edinen bir olaydır. Bu bakımdan, Türk Devrimi "Türk toplumunu kapalı, ortaçağ tipi, askerî ve ziraî bir toplum olmaktan açık, sivil, sınaî, demokratik ve modern bir toplum olmaya, ümmet olmaktan millet, milli devlet olmaya, Doğulu bir toplum olmaktan kurtararak, çağdaş, Batılı bir toplum olmaya, sömürge ülkesinden, ileri ve tam bağımsız bir ülke yapmaya yönelik, kültür ve uygarlık değiştirme olayıdır." Bunun gerçekleşmesinin her şeyden önce bir "insan yetiştirme" davası olduğunu bilen Atatürk, kaybedilmiş yüzyılları kısa zamanda aşarak çağdaş uygarlığa ulaşmak için eğitime büyük önem veriyordu.

Atatürk'ün Türk toplumuna getirdiği yeni kavramlardan birisi de "çağdaş uygarlık"tır. Çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak ve geçmek ulusal bir ülküdür. Bu ülküye erişmenin amaçları yenileşme, ilerleme, kısaca belirttiğimiz köklü bir değişmedir. İşte bu olay "Türk Devrimi"dir. Atatürk için İstiklâl Savaşı'nın kazanılmış olması yalnızca başlangıçtır. Esas önemli savaş, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine erişme savaşı, yeni başlamıştır. Tam bağımsız bir Türkiye bu sayede gerçekleşebilirdi. "Siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî, vb" her yönüyle tam Bağımsızlık Savaşı, düşmanın denize döküldüğü noktada Atatürk tarafından

başlatılmıştır. Lozan Barışı'nın imzalandığı tarihte bile Atatürk'ün aklında yalnızca "Uygar Türkiye" düşüncesi vardır. Bugüne kadar elde edilen başarılar, Türkiye'ye ancak ilerleme ve uygarlığa doğru bir yol açmıştır. Henüz amaç başarılmamıştır. Uygar bir ülke olmak en büyük ülküdür. Bundan yoksun olan ülkeler özgürlük ve bağımsızlıklarından yoksun kalır. Çağdaşlaşmaya engel olmak isteyenlere ise asla aman tanınmayacak ve Atatürk'ün deyişle mutlaka tard edileceklerdir. Çünkü dünya büyük bir hızla ilerlerken Türkiye yerinde duramaz.

Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine çıkmasına yönelik felsefe, kuşkusuz yalnızca teknik değildir. Ondan da önemlisi sosyal bir değişimdir. Türk toplumunu Batı felsefesinin ürünü olan düşünceye, yaşama biçimine, siyasal modele kısaca Batı ailesine sokmaktır. Atatürk bu işe girişirken, kaybolmuş yüzyılları kısa zamanda alabilmek için önce siyasal yapıyı ele aldı. Batı'da Fransız Devrimi ile başlamış ve 19. yüzyıl boyunca yapılan mücadeleler sonucunda başarılmış olan, insan hakları sistemi ve onun ürünü olan ulusal egemenlik ve laiklik Türkiye'de Atatürk'le gerçekleşecektir. Demokratik, laik ve ulusal devletin Türkiye'de gerçekleşebilmesi kuşkusuz Atatürk'ün dehasının bir eseridir. Hele bunun 3-4 yıl gibi bir zamana sığdırılmış olması "Türk Mucizesi"nin başka bir yönüdür.

Yeni bir devlet, yeni bir toplum gerektiriyordu. Batıda çağdaş devlet sistemi, toplumların birbiriyle yaptıkları ulusal bağımsızlık ve yönetimlerine karşı yaptıkları ulusal egemenlik savaşı sonucunda gerçekleşmişti. Filozoflar yeni bir sistemin esaslarını ve öğretisini yapmışlardı. Türkiye'de ise bu durum aşağıdan yukarı değil, yukarıdan aşağı gerçekleşiyordu.

Tanrı hakları sistemine dayalı teokratik devlet yerine, insan hakları sisteminin ürünü olan laik devlet; ümmetten uluslaşmaya geçiş, çağdaşlaşmanın temelini oluşturuyordu. Bu temelin atılması için yeni Türk Devleti, Osmanlı Devleti'nin ideolojisini yıktı; yerine kendi ideolojisini kurdu. Osmanlı ideolojisi din ve hanedan esaslarına dayanıyordu. Devlet biçimi teokratik, Padişah-Halife devletin başı olup; tanrısal ve geleneksel otoriteyi temsil ediyordu. Hukuk sistemi ise "Şeriat" idi. Dolayısıyla bu yapının eğitim sistemi de dinsel olup, kurumu ise "Medrese" idi. Bu sistem ise dinsel ahlak temeli üzerine kurulmuştu. Atatürk'ün kurduğu yeni Türkiye'de tüm bunlar değişti. Ulusal ideoloji, modern devlet biçimi olan laik cumhuriyet, modern hukuk, modern eğitim geldi. Dinsel ahlakın yerini de laik ahlak aldı.

Dini Osmanlı Devleti'nden laik ve ulusal Türk Devletine geçişte, din, öz din olarak kalmakta, dinin çıkarlara ve politikaya araç kılınmasının önü alınmaktaydı.

Dini Osmanlı Devleti

1. Dini İdeoloji
2. Halife - Padişah (otorite)
3. Şeriat hukuku (Tanrısal olup, değişmez ve değiştirilemez, Dogmatiktir)
4. Medrese (Dinsel Eğitim)
5. Geleneksel (Yaşam biçimi ve devlet şekli)
6. Kelime-i Şehadet
7. İbadet (zorunlu)

Laik ve Ulusal Türkiye Cumhuriyeti

1. Ulusal İdeoloji
2. Cumhuriyet
3. Modern Hukuk. (İnsan hakları sisteminin ürünü olup, evrenseldir. Zamanın gereksinimlerine göre değişir.)
4. Modern eğitim
5. Devrimsel
6. Kelime-i Şehadet
7. İbadet (özgür)

Görülüyor ki yeni Türk Devleti dini, bir vicdan sorunu kabul edip, laik devletin gereği olarak özgür bırakmıştır. Demokratik özgür ülkelerde laiklik ve vicdan özgürlüğü devlet sisteminin bir parçasıdır. Böylece Türkiye'de din,

1. Halkın eski gelenekleri ile karıştırarak ve bilgisizce oluşturduğu,
2. Ulema veya din görevlisi iken, giderek din adamı durumuna gelen ve islamiyette yeri olmayan bir sınıfın kendi çıkarlarına göre yorumladığı (Türkiye'de tüm gerici olayların kaynağı),
3. Politikacının politik çıkarlar uğruna kullandığı din anlayışından kurtuluyor; Kur'an ve hadislere dayanan öz din oluyordu.

Böylesine köklü bir değişme ise hiç kuşkusuz bir eğitim sorunuydu. Ortaçağ İslam dünyasının ünlü öğretim kurumları olan, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve gelişmesi döneminde henüz canlılıklarını koruyan "Medrese"ler, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren yeni ilimlere kapılarını kapatmakla kalmayıp, programdaki felsefe, matematik, tıp gibi dersleri de kaldırmıştı. Yalnızca Şer'î ilimlerin öğretildiği dinî birer öğretim kuruluşu oldular. Akla ve bilime dayanmayan, deneysel eğitim yerine naklî ve din bilgisine dayanan bu eğitim, çağın çok gerisinde, ortaçağ düşüncesinde insanlar yetiştiriyordu. Türk diline, Türk duygusuna, Türk düşünce ve inanışına dayanmayan bu kurumun hiçliği daha II. Mahmut zamanında anlaşılmış ve bir yana bırakılarak yeni okulların açılmasına başlanılmıştı. Bu nedenle eğitimde başlayan eski-yeni ikiliği, düşüncede, yaşam biçiminde, ideolojide iki ayrı

kuşağın oluşmasına yol açtı. Bu ikilik ancak, 3 Mart 1924'te Öğretimin Birleştirilmesiyle kaldırılabilirdi. Türkiye'de akılcı, ulusal, laik ve demokratik eğitimin temelleri atıldı.

Türk toplumunda Tanzimat'tan sonra çağın en aydın kişilerinin Harp Okulu ile Tıp Okullarından ve Mülkiye'den yetişmiş olmaları bir rastlantı değildir. Çünkü yalnızca bu kurumlar, özellikle Batı eğitimin kurumlarını örnek tutmuş; batılı görüşler bu okullara girmiştir. 20. yüzyıl Türkiye Tarihine yön veren kişilerin bu okullarda yetişmiş olması, buradaki eğitimin başarısını anlatmaya yeterlidir. Harp Okulundan yetişmiş olan Atatürk daha 1905 yılında, Osmanlı İmparatorluğu'nun çökeceğini, esas davanın bu İmparatorluktan bir Türk Devleti çıkartmak olduğunu kavramıştı. Bunun için de daha Cumhuriyet'in ilanından önce yeni Türkiye'nin temellerinin ancak "akılcı ve ulusal bir eğitim" ile sağlanabileceğini görmüştü.

Ulusal Savaş içinde, Türkiye halkının tek temsilcisi T.B.M.M.'nin açıldığı günlerde, halkla aydın arasındaki kopukluk ve hatta yabancılık, eğitim sorununun, daha savaş yılları içinde en önemli sorunlar arasında yer almasını hazırladı. 16-21 Temmuz 1921 günleri arasında Ankara'da yapılan Türkiye Millî Eğitim Kongresi ilk ve resmi toplantısı bu sorunun önemini belirtmektedir. Yüzyıllarca sürmüş bir umursamazlığın açtığı yaraları sarmak için, gerekli çabaların en büyüğünün eğitim alanında gösterilmesi gerektiğini belirten Atatürk; savaş içinde bulunulmasına karşın eğitim için her olanağın yararlanması ve geleceğe yönelik eğitim temellerinin atılmasını öngörüyordu. Eski ve köhnemiş eğitim yöntemlerinin terk edilerek, yeni

kuşakların tinsel değerler arasında kuwetli bir erdem aşkıyla yetişmesini, yeni bir sanat ve bilim yolu bulmak ve ulusa göstermek gerektiğini açıklıyordu. Ulusların manevî güçlerinin özellikle bilim ve inançla en yüksek ölçüde gelişeceğini savunan Atatürk, hükümetin en verimli ve en önemli ödevinin Millî Eğitim olduğunu söylerken, henüz zafer kazanılmamıştır. Diğer yandan dinsel eğitim kurumlarının Türkiye için köhnemiş kurumlar olduklarını görüyor, fakat bunlarla ilgili işlem için zamanı erken buluyordu. 1 Nisan 1922'de Konya'da medreseyi gezen Atatürk acı bir gerçekle karşılaşır. Kendisini karşılayan iyi bakımlı öğrencilerin hocaları, Atatürk'ten medrese sayısının arttırılmasını ve medrese öğrencilerinin askere alınmamlarını istemişti. Atatürk, Türk ulusunun Bağımsızlık Savaşı için varını yoğunu ortaya koyduğu bir sırada bu öneriyi yapanları sindirmiştir. Bu olaydan sonra bütün bu öğrenciler askere alındılar. Yine aynı gezide küçük çocuklara Arapça öğretilmesine kızan Atatürk, Türkiye'nin gerçeklerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmişti.

Milli Eğitim

Eğitimin yeni Türkiye'nin çağdaş uygarlığa ulaşabilmesinin vazgeçilmez tek aracı ve ulusal birliğin en önemli ögesi olduğunu gören, eğitimde birliğin mutlaka gerçekleştirileceğini, yeni kuşağın öğretmenlerin eseri olacağını söyleyen Atatürk, yeni Türkiye'nin, genç kuşakların omuzlarında yükseleceğini görüyor, Türk Devrimi'ni gençliğe emanet ederken hiç kuşkusuz eğitimi en önemli sorun olarak değerlendiriyordu. Ulusun iki parça halinde yaşamayacağını dile getiren Atatürk, eğitimde önce ulusalcılık temelini öngörüyordu. Bunun için eğitimde öğrencilere ulusuna ve

Türkiye Devletine bağlılık bilincinin öğretilmesi gerekiyordu. Tarih şunu açıkça belirlemiştir ki, ulusal devlet kuramayan, ulusal siyasi benliğini bulamayan toplumlar, çağdaşlaşmayı da başaramamışlardır. Milli devlet sorunu Türkiye için toplumun eski dar toplumsal çerçeveyi parçalayıp, yeni bir siyasal-sosyal temel kurmasıdır. Yeni bir ulusal-siyasi benlik ise ancak ulusal bir kültürle olanaklıdır. Yeryüzünde yaşayan üçyüzmilyon Müslümanın, Türk Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın yapıldığı yıllarda sömürge olarak yaşamaları, onların ulusal eğitim ve bilinçten yoksun olmalarının bir sonucuydu. Ulusal benliğini bulamayan toplumların başka toplumların kölesi olacağını belirten Atatürk, Türk Milliyetçiliğini çağdaşlaşma ve birlik konusunda başarılması gereken ilk ilke olarak görüyordu. Türkiye'nin bağımsızlık savaşı tüm mazlum uluslara örnek olacağı için daha kanlı oldu. Türkiye'nin davası bütün doğunun davasıydı. Emperyalizm ve sömürgecilik Türkiye'nin örneğini ortaya koyduğu ulusal bağımsızlık savaşı ile yıkılıyordu. Bu nedenle Atatürk'ün başlıca hedefi Türk Ulusunu, ulusal bilince ulaştırmak ve devleti bağımsız ulusal ve laik bir hale getirmektir. Ulusun kuruluşunda en önemli öğenin din birliği değil, ulusal birlik olduğunu ileri süren Atatürk, İslam dininin birleştirici olmadığını ve tam tersine Türk ulusunun ulusal bağlarını gevşettiğini, ulusal duygu ve heyecanını uyuşturduğunu belirtiyor. Türk ulusu, ulusal duyguyla, insani duyguyu yan yana düşünür, çünkü Türk ulusu medeni dünyanın ve insanlık ailesinin bir parçasıdır. Bu nedenle Atatürk, Türk ulusunun ortak duygusu olan din duygusunun ne kadar büyük bir etken olduğunu bildiği halde sömürmekten kesinlikle kaçınmış, Ulusal Savaş'ta ulusal duyguyu birleştirici olarak kullanmıştır. Tüm direnmelere karşın

ulusal bilincin uyanması için yılmadan çalışmıştır. Yeni Türkiye'nin eğitim ilkelerinin başında kuşkusuz ulusalcılık gelecektir. Yetişecek çocuklara ve gençlere görecekları öğrenimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve ulusal geleneklerine düşman olan bütün öğelerle savaşmak gereği öğretilecektir. Türkiye'de Milliyetçilik uygulamasında geç kalınmış ve bu yüzden zararları fazlasıyla çekilmiş bir konudur. Ancak buna karşın ulusçuluk öğretisi hiçbir zaman şövenist ve ırkçı bir öğreti değildir. Çünkü ulus bir ırk olgusu değil toplumsal bir olgudur. "Türkiye Cumhuriyeti, ulusal sınırlar içinde Türklük duygusuyla yaşayan herkesin ortak devletidir. Türk ulusu da Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan Türkiye halkıdır." Böylece Atatürk, uygar bir ülke olmayı ulusal bir ülkü olarak gösterirken, ulusçuluğu çağdaşlaşmanın önkoşulu saymakta; diğer yandan ulusçuluğu ulusal birliğin temeli yapmaktadır.

Eğitimin ülke yüzeyine dağılımında, yetişmiş insangücü kaynağı olan üniversitelerin kuruluş ve gelişmelerinde ülkeyi üç ana bölgeye ayırıyor.

1. Batı bölgesi, İstanbul Üniversitesi olup; burada gerçekleştirilen "Üniversite Reformu" örneği ile çağdaş üniversiteyi kurmak.
2. Merkez bölgesi için Ankara Üniversitesi'ni kurmak.
3. Doğu bölgesi için Van gölü kıyılarının en güzel bir yerinde ilk okullarıyla ve üniversitesiyle bir kültür şehri yaratmak.

Laik Eğitim

Kuşkusuz eğitimin amacı önce ulusaldır. Fakat bu ulusal eğitim laiklikle bütünleşen bir eğitimidir. Bu bakımdan Atatürk bunları birbirinden ayrı düşünmemektedir. Yüzyıllardır Türk ulusunun kafasını demir çerçeve içinde bulduran, anlaşılamayan ve anlayamadığımız işaretlerden kurtulmak gerektiğini belirten Atatürk, Doğu toplumlarının kendine özgü teokratik yapısından kurtulmak için dinsel kökenli eğitimin yerine, çağdaş, laik eğitimin gelmesini istemektedir. Laik eğitim insan aklının sonsuz gelişimine inanmış, yaşamdaki bütün gerçeğin ilimde ve fende olduğunu gösteren ve bunun dışında gerçek aranmaya-çağını açıkça söyleyen Atatürk'ün, yeni Türkiye'nin temelini oluşturan en büyük ilkelerden biridir. Çağdaşlaşmanın, ulusal egemenliğin ve ulusal birliğin temelinde laik eğitim vardır. Çünkü yeni düzenin temel ideolojik ilkesi olan laiklik, Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet sisteminin, siyasal yapısının ve toplumsal kurumlarının tümünü oluşturmuştur. Akılcı, gerçeğe, denemeye, araştırmaya dayanan ve çağdaş düşüncenin Türk toplumunda yerleşmesini sağlayacak olan Laiklik İlkesi ile açık toplum ve demokrasi arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Laik olmayan toplumlar özgür de olamazlar. Laiklikte yalnızca devlet-din ilişkileri birbirinden ayrılmıyor, toplumun yaşam biçimi değişiyor, bireyin düşünce yapısı, dünya görüşü, aile ilişkileri tümüyle değişiyor. Bunun sonucu medeni hukuk geliyor. Düşünce özgürlüğü sağlanıyor.

Laik eğitimin gereği olarak tekke ve zaviyeler kapatılırken en gerçek ilerleme yolunun uygarlık olduğu ortaya konuyor-

du. Dinsel bir yapısı olan Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın eğitimi düşünülmemiş bir konuydu. İslam hukuku ve yaşam biçimi kadını toplum dışında bırakıyordu. Laik Türkiye'de kadının eğitimi de kuşkusuz erkekle eşit olmalıydı. Türk kadınının hukuksal ve toplumsal yaşamda erkekle eşitliğini savunan Atatürk, Türk kadınının Ulusal Savaşta yorulmak bilmeyen bir coşkuyla yaptığı hizmetleri takdirle ve hayranlıkla izlemiştir. "Dünyada hiçbir milletin kadını "Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi halâsa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar hizmet gösterdim" diyemez diyen Atatürk, Türk kadınının erkeğinden daha çok aydın olması ve bu nedenle kadının mutlaka eğitilmesi gerektiğini belirtiyor; Türk kadınının toplumsal, kültürel ve iktisadi haklarını savunuyor; bunun doğal bir sonucu olan siyasal hakların yerine getirilmesini de sağlıyordu. Toplumun yarısı bütün olanaklardan yoksun yaşadıkça gerçek anlamda bir devrim yapılamayacağı gibi uygarlık ailesi içinde de yerimizi alamazdık. Yalnız erkeğin eseri olan bir uygarlık düşünülemezdi.

Eğitim ve Bilim

Atatürk'ün temelini attığı yeni toplumda eğitimin ve yaşamda en büyük gerçeğin bulunmasının tek yolu bilim ve fendir. Binlerce yıl, gerçeğin din kuralları içinde arandığı bir toplumda, hatta tüm doğu dünyasında bir lider, yalnızca kendi ulusuna değil, tüm doğu uluslarına "Hayatta en gerçek mürşit ilimdir, fendir" diyor. Çağdaş uygarlığın oluşmasında hiç kuşkusuz yüzyıllarca bilim ve din arasındaki çatışmadan bilimin üstün çıkmasının önemini bilen Atatürk, her bilgiye bilimsel yöntemle ulaşmak gerektiğini öğretiyor. Türkiye'nin çöküntüden kurtulması, çağdaş uygarlık

düzeyine bilim ve tekniğin gösterdiği yolda ilerlemekle olanaklıdır.

Bilim ve tekniğin öğretileceği tek yer ise "Okul"dur. "Ulusumuzun politik, toplumsal yaşamında, ulusumuzun düşünce eğitiminde önderimiz bilim ve teknik olacaktır" diyen Atatürk, milli eğitimde mutlaka başarıya ulaşılmasını eğitimin;

1. Toplumsal yapımızın gereklerine uyması,
2. Çağımızın isteklerini karşılaması, koşullarına bağlıyor.

Cumhuriyet'in X. Yıl Nutkunda bilime bağlı olan Türk ulusunun elinde ve kafasında tuttuğu meşalenin müsbet bilim olduğunu bir ülkü olarak gösteriyordu.

Demokratik Eğitim ve Evrensellik

Atatürkçü eğitimde bilim, Türk toplumuna yol göstericidir. Ulusal ve laik ülkü ise temeldir. Ancak bu temel üstünde yeni toplumun demokratik, barışçı ve evrensel değerlerle yetişmesi öngörülmektedir.

Devlet tanımında demokrasiyi vazgeçilmez bir sistem olarak kabul eden Atatürk "irade ve egemenlik ulusun tümüne aittir. Demokrasi ilkesi, ulusal egemenlik şekline dönüşmüştür", "Bir ulusu oluşturan bireylerin o ulus içinde, her çeşit özgürlüğü; yaşamak özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, düşünce ve vicdan özgürlüğü güven altında bulunmalıdır" sözleriyle yeni Türkiye'nin demokratik temellerini de atıyordu. Hak ve adalet kavramları özgür bir toplumun toplumsal yapısına yaşam verdiğine göre, Atatürk, Türkiye'de iktidarı, hak ve adalet olarak anlıyordu.

Öğretisinin temelinde yatan değerler içinde bu düşünce bulunuyordu. Bu nedenle meşruluğunu yitirmiş Osmanlı Devleti'ni ve sistemini yıkmakla kalmıyor; yerine meşru ve Batı düşüncelerinin eseri olan yeni değerler ve kavramlar getiriyordu. Laik devlet öğretisinin yanı sıra çağdaş hukuk öğretisi için gereken atılımlar yapıyordu. Rejimin kuruluş biçimi bir devrim ve diktatörce bir görünümdeyse de, Türkiye'nin yapısı bunu gerektiyordu. Buna karşın kurulan rejim, demokrasi ilkeleri inancını açıkça ilan eden ve toplumu demokratik ideale göre eğitmeyi amaç edinen bir rejimdir. Cumhuriyet rejimi erdemlilik ahlakıdır. "Korku ve tehdide dayanan 'Sultanlık' ise zelil, sefil insanlar yetiştirir" diyen Atatürk, erdemli insanların ancak özgür yetişen insanlar olduğunu belirtir. Yeni rejim ve öğretisi, Fransız Devrimi ile ortaya çıkan bu yeni devlet biçimine dayanır. "Ulusa efendilik yoktur, hizmet vardır" sözü yeni rejim anlayışını da belirlemektedir. Ulusların yöneticilerine körü körüne bağlanmasını reddeden Atatürk, Türk halkının Padişah'a olan dinsel-geleneksel bağlılığının acı anılarını silmek için, kendisine de körü körüne bağlanılmasını şiddetle reddediyor; tüm yurttaşların ulusal onuru her şeyden üstün tutmalarını istiyordu.

Eğitimde demokratik evrensel ilkeyi kabul eden yeni rejim, amaçta erdemli insan yetiştirmek ilkesini eğitimin de önemli bir ögesi kabul ediyordu. Dinsel ahlak anlayışından laik ahlaka geçiş kuşkusuz çok güçtü. Fakat mutlaka başarılmalıydı. Atatürk, ahlakı, ahlak kitaplarında tanımlandığı veya birtakım ahlak hocalarının önerdikleri şeylerden önce, çalışmak olarak tanımlıyor. "İş, teorinin hâkimi ve amiridir. Ahlak kaidelerinin nasıl yapılması lazım

geleceği, ahlaklılık olduğu anlaşılan işler görüldükten, denendikten sonra anlaşılır... ahlaki işler, aynı zamanda hem mecburi ve hem de şayan-ı arzu olan işlerdir." Atatürk, çalışmanın yüksek değerini, ahlakî niteliğini, çalışmak hakkını, kutsal haklar içinde hatta başında görüyordu. Yeni rejimin okullarında ders kitabı olarak okutulan ve Atatürk tarafından yazılmış olan "**Medeni Bilgiler**" kitabı bu ahlâk anlayışını öğretmektedir. Korkuya dayanan ahlakı, ahlak olarak kabul etmeyen Atatürk, Türk çocuklarına ulusal ahlakın mutlaka verilmesini istiyordu. Ulusal ahlakımızın, uygarlık ilkeleriyle ve özgür düşünce ile güçlendirilmesi gereği daha Cumhuriyetin ilanıyla başlatılan bir ilkedir. Bu görevi yüklenen öğretmenler, yeni rejim için bu ilke doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti'ne "**fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür**" kuşaklar yetiştireceklerdir.

Hayatta tam zevk ve mutluluğu, ancak gelecek kuşakların şerefli varlığı, mutluluğu için çalışmakta gören Atatürk'ün bu görüşleri çağdaş filozofların insanlık sevgisi, öğretilerini tamamlamaktadır. Türkiye'ye giren bu yeni siyasal ahlak görüşü de O'nun eseridir.

Yalnızca iç barışı değil dünya barışını da ülkü olarak benimseyen Atatürk, toplum yaşamında savaş değil, işbirliği ve dayanışmayı asıl sayarak her kesimin toplumda yeri olduğuna inanarak, hiç bir sınıfa veya kişiye ayrıcalık, üstünlük tanımamıştır. Toplum barışını esas aldığı için de, ekonomik kalkınmada sınıfların birbirini sömürmesini engellemeğe çalışmıştır.

Atatürk, Türk ulusunu, dünya ulusları dışında onlara yabancı değil, devletler ailesinin içinde kabul ediyordu.

Atatürk'e gelinceye kadar Türk toplumunda İslam dogmatizmi egemen olduğundan, İslam-Hıristiyan ayırımı, hatta İslam olmayanın "kâfir" kabul edildiği bir görüş vardı. Bunun sonucu da Türkler, Batı'daki gelişmenin dışında kalmıştı. İşte bu nedenle dış barış ilkesi, dış politikanın olduğu kadar eğitimin de önemli bir ilkesi olmuştu. Daha, Büyük Zafer'in kazanıldığı sırada Yunan bayrağını ayaklar altına serdirmeyen Atatürk, Türk-Yunan dostluğunun kurulmasına büyük önem vermişti. Yalnızca Yunanistan değil, tüm ülkelerle ilişkide temel ilke, barış ve dostluk olmuştur.

Atatürk, bütün dünya uluslarını akraba kabul ettiği için, yalnızca ait olduğu ulusun refahı değil, tüm ulusların refahının birlikte düşünülmesi, dünyanın bir yerindeki rahatsızlığın, insan vücudundaki herhangi bir organın rahatsızlığının bütün vücudu rahatsız ettiği gibi, bütün dünyayı ilgilendirmesi görüşündedir. "İnsanları mesut edecek yegâne vasıta onları birbirine yaklaştırmak, onları birbirine sevdirmek" olduğunu söyleyen Atatürk, eğitimin barışçılık ilkesini şu sözleriyle belirtiyor: "Eğer devamlı barış isteniyorsa kitlelerin vaziyetini iyileştirerek uluslararası önlemler alınmalıdır. İnsanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir."

İnsanlık sevgisi ve barışı ülkü olarak gösteren Atatürk, vatan savunması dışında savaşı barbarlık olarak nitelemektedir. Bu nedenle de Türk ordusu istilalar amacıyla değil, yurt savunması ülküsüyle eğitilmektedir.

Tüm bu değerleri Türk toplumuna getiren Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümünde, devlet adamları için ilk kez olmak üzere, Unesco'nun aldığı bir kararla tüm dünyada anılması kararlaştırıldı. Uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş kişilerin örnek olacağı inancıyla Unesco'nun Atatürk için aldığı bu karar çok anlamlıdır. Unesco'nun üzerinde çalıştığı tüm alanlarda, olağanüstü bir devrimci olarak kendi ülkesinde başarılı olan Atatürk, tüm dünyanın geri kalmış ülkelerine de örnek oluyordu. Bu büyük insan doğumunun 100. yılında, kendi kişiliği ile Türkiye'ye bir kez daha hizmet ediyordu.

Eğitimde Halkçılık

Eğitimde tüm ilkelerin ve istenen amaca yönelik programların uygulanabilmesi için olduğu gibi, Halkçılık ilkesinin uygulanabilmesi de olanak sorunudur. Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılında yeni Türkiye'nin tüm insan kaynakları uzun savaş yıllarında tükenmiş, ülke yakılıp yıkılmıştı. Bu bakımdan Türkiye'nin sorunlarının başında yetişmiş insangücü yokluğu yer alıyordu.

Türkiye'nin üretimini sağlayan ve ulusun büyük çoğunluğunu oluşturan köylü ise, en bilinçsiz kesim olarak yaşıyordu. Ortaçağ karanlığında yaşayan köylü, Osmanlı Devleti'nin asker ve para kaynağını oluşturuyor; fakat devlet kendisine hiç bir şey vermiyordu. Ulusal Savaş'ın bütün yükü de yine büyük ölçüde Anadolu köylüsünün omuzlarına binmişti. Bu gerçekleri bilen Atatürk, daha savaş içinde bu sorunu ele almıştı. "Bu memleketin asıl sahibi ve toplumu- muzun esas unsuru" olan köylünün eğitilmesi, izlenecek ulu-

sal eğitimin de temelini oluşturacaktır. Bu amaca varmak, ulusal eğitim tarihimizde kutsal bir aşama kabul edilecektir.

1923 - 1924 öğretim yılından 1928 yılına kadar Türkiye'de meslek okullarına ve liselere olan istek hızla artarken, din eğitimi yapan okulların öğrenci sayısı da aynı oranda azalmıştı.

Ulusun yaygın eğitimini kolaylaştıracak en büyük atılım, "Harf Devrimi" başarıldıktan sonra; 1 Ocak 1929'da tüm Türkiye'de eğitim bayramı ilan ediliyor ve "Millet Mektepleri" kuruluyordu. Halk kitlelerinin okuma-yazma öğrenmesini amaçlayan bu atılım bir süre sonra yeterli başarıyı veremedi. Çünkü okuma-yazma öğrenmek bile başlı başına sorunu çözemezdi. Halkın, özellikle köylünün bilinçlenmesi, müsbet bilimle eğitilmeleri gerekiyordu. Türkiye'nin birçok yerinde etkin olan feodal-ekonomik ilişkiler sürdükçe bunun başarılması olanaksızdı. Daha 1925 yılında Şeyh Sait ayaklanmasının bastırıldığı zaman bu gerçek anlaşılmış ve ilk aşamada; ekonomik yapının ürünü olan tekke ve zaviyeler kapatılmıştı. Millet Mektepleri denemesinin yeterli olmaması, 1933 yılına kadar ekonomik ve toplumsal alanları kapsayan bir kalkınma stratejisi bulunmayışı, bu tarihten itibaren devletçi ekonomik sistemi gündeme getirdi. Diğer yandan köylüyü şeyh-ağa baskısından kurtarmak girişimleri başlatıldı. Köylerimizin toplumsal yapısını değiştirmek, tarım kültürünü arttırmak, küçük sanayiye geliştirmek, eğitim yolu ile yetişmiş insangücünü arttırmak, sağlıklı yaşam koşullarını sağlamak, toprak ve tarım reformlarını başarmak, köyün ulaştırma sorununu çözmek, kısaca köy ve köylüyle ilgili ekonomik ve toplumsal sorunları yenmek için

yeni bir eğitim sistemi düşünöldü. Bu amaçla Atatürk'ün önderliğinde, il ve ilçelerde "Halkevleri" kurulmasına gidilirken, köy sorunu için de "Köy Enstitüleri"nin temelleri atıldı. Halkçılık İlkesinin önemli atılımları olan bu girişimler, ne yazık ki, Atatürk'ün ölümünden sonra terkedildiler.

Konunun pratik kısmına gelince: Bu sorunu ele alırken demagojiden kaçınmak gerekir. Sabahki oturumlara dikkat ettim, "devrim" sözcüğünü mü, "İnkılap" sözcüğünü mü kullanalım, bu yazar şunu kullanıyor, öbür yazar bunu kullanıyor, bu demagojidir. İsteyen istediği sözcüğü kullansın, önemli olan hangi içerik yüklenerek kullanıldığıdır. Bu tartışmaya girdiğimiz zaman sözcükler üzerinde tartışır dururuz. Bu konudaki tartışmalar hep siyasi olmuştur, hiçbir zaman bilimsel olmamıştır. 12 Eylül öncesi "devrim" denmiştir, 12 Eylül sonrası altı ay, o günkü devlet başkanı, başbakan dahil olmak üzere "devrim" demişlerdir. Sonra bir Başbakanlık genelgesi yayınlanmış ve "İnkılap" sözcüğünün kullanılması istenmiştir. Ama Başbakanlık genelgesi yayınlandığı halde Genelkurmay Başkanlığı Harp Dairesinin yayınlarının hepsinde "devrim" sözcüğü kullanılan kitaplar yayınlanmıştır. Demek ki, o yasak da esasında pek ciddi olarak uygulanmamıştır. Ama bunun tartışmasına girdik mi bu konuyu tamamlayamayız.

Esas "Türk Devrim Tarihi"dir. İkinci bir yanlışıımız, sabah-tan beri dikkat ettim "Atatürk Devrimi" dendi. "Atatürk Devrimi" diye bir terim yok. "Türk Devrimi" diye bir terim var, toplumsal bir olgu var. "Atatürkçü Düşünce Sistemi" diyebiliriz ya da 1930'ların tanımıyla "Kemalizm" deriz. Bu ideolojinin yurt dışındaki tanımı sözcük olarak "Kemalizm"dir. Ben

1938 de yayınlanan 15 inci yıl kitabından çıkardım, oradaki resmi belgede de terim "Kemalizm" diye geçmektedir. Daha sonraki yıllarda buna "Atatürkçülük" denmiştir. "Atatürkçülük" sözcüğünü "Kemalizm" karşılığı, 1930'ların ideolojik yorumu karşılığı kullanıyorsanız sorun yok. Ama içeriğini değiştiriyorsanız, o zaman bir sapma var demektir.

Şimdi, bu derslerin bir defa temelindeki ideolojik taban nedir? Bunu kesin görmemiz gerekir. Ben onu çok basite indirerek konuya gireceğim. Sabahleyin Sayın Şerafettin Turan Hocamız onun belirli yönlerine değindiği için ben üzerinde durmayacağım. Konunun sistematiğini iyi belirtmek gerekir. Batı'da ortaçağ devlet geleneğinde odak noktası Allah; İncil, Kilise ve onun kuralları, Kilise otoritesine bağlı kral, bu çerçevede oluşmuş siyasi sistem, buna bağlı olarak halkın yönetimi ve bunun resmi dili Latince. Ortaçağ'da İslamın odak noktası Allah, Kur'anı Kerim, hadisler, sünnet, kıyas ve icmai ümmet ve diğerlerinin oluşturduğu bir siyasi sistem; bunun resmi dili de Arapça. Bu bir ideolojidir. Bu ideolojinin Ortaçağda yıkılışı rönesans ve hümanizmadır. Rönesans ve hümanizmayla Ortaçağ Hıristiyan ideolojisi sistemi yıkılmış, yerine merkezi insan ve onun etrafında örgütlenen akıl, bilim, her türlü eleştiriye açık bir sistem ortaya çıkmıştır. Bu sistem önce sanata, edebiyata, kültüre, ahlaka, ekonomiye yansır. Son olarak hukuk ve siyasete yansırarak 1789 Fransız Devrimi, laik hukuk, laik devlet sistemi ortaya çıkar. Bu ikileme dayanmadan, bu ikilemin içerisindeki yorumları daha da derinlemesine inerek vermeden Türk Devrimini açıklayamazsınız. "Türk Devriminin fikir kaynakları" dediğimiz zaman önce Atatürk'ü, Atatürk'ün yetiştirdiği fikir kaynaklarını anlamak

zorundayız. Bunlar da bir, Türk kültüründen gelen fikir kaynakları; iki, batı kültüründen gelen fikir kaynaklarıdır. Dolayısıyla "Atatürkçü Düşünce Sistemi" dediğimiz zaman bu bir ideolojidir. Bu ideolojinin tabanında yatan bu değerler sistemini çok iyi kavramak gerekir. Fransız Devrimini, kurumlarını, tarihselliğini kavramadan Millî Mücadelenin tarihselliğini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını, ideolojisini, tarihselliğini ve yöntemini açıklayamazsınız. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşunun altında yatan yöntem ya da düşüncesiyle de Fransız Devrimini görürsünüz. Türkiye'nin birinci sorunu, bu konunun bir defa kesin çözülmemiş olmasındadır. Bugün Türkiye'de bir parlamentomuz var, milletvekillerimiz Anayasa üzerine and içerler. Öğretmenler, üniversite yönetimi olarak bizler, Atatürk İlkelerine ve Anayasaya bağlı kalacağımıza and içtik. Ama bir milletvekili kalkıyor Atatürk'e saldırıyor. Bir yandan and içiyor, öte yandan saldırıyor.

Bu, bütün siyasi yaşamımıza yansıyor ve siyasetçiler bunu doğrudan doğruya eğitimimize yansıtıyor. Bu derslerin verilmesinde, bu ideolojik tabanı kesin ortaya koyduktan sonra, bunun hangi yöntemle verilmesi gerektiğini ele almamız gerekir. Tarihin bulunduğu alanda nesnel olmak durumundasınız. Millî Mücadele nedir, niçin olmuştur? Osmanlı İmparatorluğu niye çökmüştür? Eğer Millî Mücadelenin öncesini, Osmanlının çöküş nedenlerini toplumsal, ekonomik, siyasal bütün gerekçeleriyle ortaya koymazsanız, Millî Mücadele gerçeğini açıklayamazsınız. Dolayısıyla önce Millî Mücadeleyi bir temele oturtmak, sonra Millî Mücadele hangi toplumsal, ekonomik, siyasal, askeri koşullar içerisinde ortaya çıkmıştır; kim, kimlerle

mücadele etmiştir gibi konuların açıklanması gerekir. Bu konulara girdiğiniz zaman, Atatürk'ün de dediği gibi "Beşer Tarihi ve Millî Tarihi" çok iyi bilmek gerekir. Dolayısıyla bu konuyu, dünya tarihinden koparamazsınız. 19. yüzyıl Avrupa Tarihini ve bununla birlikte oluşan Batı sömürgeci emperyalist aşamaları, Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki siyasi, askeri, ekonomik rekabetleri gündeme getirmek, dolayısıyla Türk Devrim Tarihini dünya tarihi içerisindeki yerine oturtmak gerekir.

İkinci kısmı Atatürk İlkeleri, Atatürkçü Düşünce Sistemi, Atatürkçü İdeoloji, Türk Devrim İdeolojisi kavramları ile tanımlarız. Bu ideolojik alana girdiğiniz zaman, burada bir formasyon verme söz konusu olur. Bir insana kimlik, karakter veriyorsunuz. Burada bu ilkeler üzerinde yoğunlaşmak gerekir. Ayrıca İkelere girdiğiniz zaman hemen başka bilim dallarını devreye sokmak zorundasınız. Örneğin laikliği, Atatürkçülüğü, felsefe olmadan, rönesans ve hümanizma ile doğmuş olan akılcı, eleştirici düşünce sistemini, aydınlanma felsefesini ve bunun Batı dünyasında oluşan ana sistem ve odak noktalarının değişmesini vermeden açıklayamazsınız. Toplumbilimden yararlanmadan Atatürkçü Milliyetçiliği, Halkçılığı; siyasi doktrinlerden yararlanmadan Cumhuriyetçiliği açıklayamazsınız. Devletçiliğe girerseniz, ekonomiden yararlanmak zorundasınız. Türk Hukuk Devrimine girdiğiniz zaman hukuk alanından yararlanmak durumundasınız. Dolayısıyla Atatürkçü İdeolojiyi verirken Altı İlike'nin oluşumu değil; Altı İlike'nin altında yatan görüş, felsefe, toplumbilim, ekonomi, hukuk kaynaklarına girmek zorundasınız. Hangi hukuk alanından, hangi hukuk alanına; hangi insan tipinden hangi insan tipine

geçilmektedir? Niçin geçilmektedir? Niçin ümmetten ulusa, teokrasiden laikliğe geçiyorsunuz? Sabah bir meslektaşımız Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yorumundan sözettii. Bu yorumu çok yakından biliyoruz: "İşte İslam Ahlakını öğretirseniz terörist yetişmezmiş." Dört halifenin üçü terörizmle öldürülmüştür. Hasan Sabbah İslamın içinde yetişmiş en büyük teröristtir. Şimdi İslamın içinde sanki terörizm yokmuş gibi bir ahlak anlayışını vereceksiniz, bu da yanlış bir ahlak anlayışıdır. Çünkü gerçeklerden saptınız mı ahlakın dışına çıkarsınız. Karşımıza liseden gelen öğrenciye Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü, Osmanlı Tarihini, Türk devrim Tarihinin geçmişi olarak ele aldığımızda, Osmanlı İmparatorluğu'nda siyaseten katli konusunu ele aldığımızda, padişahların kardeşlerini, oğullarını öldürdüğünü, boğdurdıklarını söylediğimizde çocuk isyan ediyor. "Olmaz, Osmanlı padişahları kan dökmemiştir, kardeş katli olamaz" diyor. Çocuk yanlış yetiştirilerek, koşullandırılarak üniversiteye karşımıza geliyorsa, kaynakta bir arıza var demektir. Bu arızayı Seçil Akgün çok güzel verdi. Bu sadece İmam Hatip Okullarında olan bir olgu da değil; liselere de yansımıştır. Liselerde bugün Türk Öğretmeni ikiye bölünmüştür. Atatürkçü laik öğretmen karşısında anti devrimci, anti Atatürkçü, şeriatçı öğretmen tipleri yer almıştır. Bunların üzüntüsünü burada tartışıyorsak bir olgu olduğu için tartışıyoruz. Türkiye'de bunlar olmasaydı bugün burada bunları konuşmamıza gerek olmazdı. Bu dersi veren öğretmen Atatürk düşmanı ise, Atatürkçülüğe kendisi inanmıyorsa siz bu öğretmenin önüne istediğiniz kitabı koyunuz bu öğretmenden yarar sağlayamazsınız. Çünkü onun davası Meclise girmiş olan biraz önce söz edilen milletvekilin-

den farksızdır. Hem Atatürk'e, Anayasaya bağlı kalacağına, şeref ve namusu üzerine and iç, ondan sonra ona ihanet et. Aynı şeyi öğretmene de yaptırırsınız örnek olarak. Demek ki, ikinci olarak öğretmen sorunu geliyor. Atatürk'ün bir sözüyle "Cumhuriyet, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesiller ister". Birincisi Atatürk der ki, "Cumhuriyet, fikren, ilmen, bedenen yüksek karakterli muhafızlar ister." Demek ki burada fikir olarak Türk Devrimine inanmış öğretmen tipi gereklidir. İkincisi, öğretmenin kendini iyi yetiştirmesi gerekir. Üçüncüsü öğretmenin mücadeleci olması gerekir. Atatürkçülüğün mücadelesini yapan öğretmenler dağınık durumdadır, örgütlü değil, örgüte gerek görmemişlerdir. Ama Atatürkçülüğü yıkmak isteyenler örgütlüdür. Dışarda uzantıları olan örgütlerdir.

Üçüncü bir konu derslerin verilmiş şekli ile ilgilidir. Öğretmenin bilgi düzeyi yeterli, kendini iyi yetiştirmiş, konuyu benimsemiş ise dersi nesnel olarak anlatması yeterlidir. Dersin verilmiş şeklinde öğrenciyi ezbercilikten kurtarmak gerekir. Çünkü ortaokul, lise, hatta üniversite bir tekrarlar zinciri olmaktan kurtarılamıyor ve öğrencide bıkkınlık yaratıyor. Bu bıkkınlığı yenebilmek için çocuğu dersle bütünleştirici araştırmaya, incelemeye yönelten bir ders sistemi gerekir. Bir örnek vereceğim, "Osmanlı Sultanları kardeş katli yapmamışlardır" diyen öğrenciyeye "Git bu konuyu kendin incele" dedim. Çocuk 15 gün sonra geldi, "Siz haklıymışsınız Hocam" dedi. Fatih'in altı aylık kardeşini boğdurduğu gerçeğiyle karşılaştığı zaman ona şunu da söyledim. "Bu bir Ortaçağ devlet sistemidir. Bunun ahlaki yönü yoktur, bu Batıda da Doğuda da böyledir. Ortaçağ devletinde kardeş katli, siyaseten kardeş katli vardır, çağdaş dünya rakibini

entrikalarla tasfiye eder; ama o günün dünyasında bu cinayetlerle tasfiye edilirdi, ama o günün mantığı ile değerlendirebiliriz, bugünkü ahlaki değerlerle yargılayamayız. Yani altı aylık kardeşini boğdurduğu için Fatih'i bugün kötüleyemeyiz, ama Fatih'in bu olayını gerçek olarak da görmek gerekir. Devrim Tarihi dersini verirken ihmal etmememiz gereken şey liselerde felsefe, sosyoloji derslerinin ciddiyetle okutulması sorunudur. Abdülhamit döneminde felsefe yasaklanmıştır ve günümüzde de felsefe yasak. Felsefesi olmayan bir toplum düşünemez. Düşünemeyen bir toplum uygar olamaz. İkinci bir sorumuz var. Bizim Tarih kitaplarında piramidi ortaçağ geniş tabanlı ve günümüze doğru geldikçe piramit sivrilir. Oysa Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da, bütün demokratik Batı ülkelerinde piramit ters çevrilmiştir; eski çağlar dar, modern çağa doğru genişlemekte, yakın çağ ve günümüz kendi ülkesini, Almanya ise Almanya'sını, İngiltere İngiltere'yi vermektedir. Biz tabii Türkiye Tarihini, özellikle Cumhuriyet Tarihini geniş bir taban içerisinde ve dünya sorunlarından koparmaksızın vermek durumundayız. Bugün dünya olaylarını, Amerika'nın Basra Körfezi'ne gidişini 19. yüzyıl emperyalizmine bağlamadan açıklarsanız, çocuk hiç bir şey anlamaz. Eğer bugün Kafkasya'da Balkanlar'da olanları yakın çağın sorunları olarak bir bütünlük içerisinde nesnel olarak veremezseniz çocuk sizin karşınıza çıkar "Kılıcımızı çekelim, Azerbaycan'a, Rusya'ya saldıralım" der. Oysa çocuğun bugünün siyasetini kavrayabilmesi için 19. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar bütün siyasi, ekonomik çatışmaları, dengeleri bilmek ve hayal dünyasından çıkararak, gerçekler dünyasına ayağını basmak zorundadır. Çocuğu gerçekler dünyasına

ayağını bastırarak olan öğretmendir. Kuşkusuz öğretmenin dışında televizyon, radyo, basın gibi organlar da vardır. Çünkü eğitim yalnız okulda gerçekleşen bir olay değil, çok geniş tabanlıdır. Öğrenciye kitap önermek, kitap eleştirisi yaptırmak ve hatta olanaklıysa bu konularla ilgili filmler, televizyon dizileri izlettirmek yararlı olur. Örneğin şu anda televizyonda Avustralya yapımı Anzaklar dizisi var. Bu filmde bizimle ilgili çok güzel öğeler var. Başka tarihi filmler var. Ne yazık ki kendimiz çeviremiyoruz, ama Batıda çevrilmiş olan filmlerden yararlanabiliriz. Böylece çocuğu bu alana etkin olarak çekebiliriz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Aybars. Bize özellikle Devrim Tarihinin öğretimindeki zorlukları öğretmen, derslerin öğretimi, verilmesini çok açık ve net olarak söylediler. Tabii sonunda bir sorum olacak kendisine, şimdiden sorumu hazırladım.

Efendim, konumuz İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ortaöğretim Gençliğine Nasıl Daha İyi Öğretilebilir? Şu tür bilgiler her zaman geliyor: Acaba öğretmenin branş bilgisi bu alanda yeterli mi? Öğretmenden söz açıldığı zaman, öğretmenlik bilgisi, genel kültürü yeterli mi? gibi sorular var. Bu noktada ikinci sözü Sayın Doç. Dr. Ünsal Yavuz'a vereceğim. Diğer iki uygulamacıya daha sonra söz vermek istiyorum.

Buyurun efendim.

Doç. Dr. Ünsal YAVUZ (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Yardımcısı) — TED'ne böyle önemli

bir konuda panel hazırladığı ve bizi davet ettiği için teşekkür ediyorum. Panelden bir şey çıkar mı çıkmaz mı? Onu bilemeyiz dışarda satılan kitaplara göz attım, 1981'de Atatürk ve Eğitim yayımlanmış Rahmetli Enver Ziya Karal Hocamız, Prof. Dr. Özcan Köknel, Rauf İnan gibi, büyüklerimiz de katılmışlar. Ancak 1981'den bu yana basılan Cumhuriyet Tarihi kitaplarına baktığımızda pek bu bildiriler dikkate alınmıyor izlenimini edindim. Bu toplantı da 10. su. Bu Toplantı ne kadar dikkate alınır onu bilemiyoruz, ama biz görevimizi yapalım.

Dün burada konuşan Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi Sayın Muammer Şanlı'nın konuyu sunuş planı doğrultusunda ben de eleştirilerimi, bu arada üniversite birinci sınıflarda okuyan arkadaşlar arasında yaptığım bir mini ankette gençlerin ne istediklerini sunmaya çalışacağım. Atatürkçü Düşünce Derneği'nin, salı günü Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde düzenlediği "Atatürk ve Gençlik Paneli"nde bir bayan öğrencinin bu ders nasıl verilmeli, işlenmeli, neler yapılmalı konusundaki isteklerini sıralamaya çalışacağım.

Şimdi, birtakım sorunlar var. Bundan önceki konuşmalarda ortaya çıkan sorunlardan biri müfredat programından kaynaklanıyor. Bu programların işleme süresi ve zamanı da önemli tabii. Meslektaşım dedi ki "Lise 1, lise 2 ve lise 3'te önce Birinci Dünya Savaşı, sonra Lozan Antlaşmasına kadar olan dönem, sonra lise 3'te Cumhuriyet Tarihi işlenecek, ama bazı sorunlarımız var. Çünkü lise sondaki öğrenci üniversite sınavının heyecanına ulaştıktan sonra bu ders biraz askıya alınıyor ve 1992 - 1993 yılından

sonra da bu dersin yalnız lise 3. sınıflarda verileceği vurgulandı. Böyle olacağına göre sonuç nasıl bir gelişme gösterebilir, bu müfredat programlarında nasıl bir yöntem, bir plan izlenebilir, izlenmesi gerekir konusuna değinmeye çalışacağım.

Dün Sayın Ergenç'in de söylediği gibi, "Atatürk Devrimi" diyoruz; Sayın Aybars kusura bakmasınlar. Türk Tarih Kongresi'nde bu tartışma yine gündeme gelmişti. Devrimi kim gerçekleştirdiyse, itici güç kim ise onun adıyla analım, bundan çekinmeyelim. Bu dışardaki başka devrimlerle bir benzerlik göstermez. Nitelik, içerik açısından farklıdır. Atatürk Devrimi'nin iki aşaması var. 1919 - 1937 arasını değerlendirmeye kalktığınız zaman ağırlıklı bir biçimde Ulusal Bağımsızlık Savaşı döneminin işlenmesi gerekir. Bunun da nasıl işleneceğini Sayın Aybars ayrıntılı bir biçimde verdi. Öncelikle, Ulusal Bağımsızlık Savaşını zorunlu kılan tarihsel nedenler ortaya konmalıdır. Biz şimdi bu dersleri incelerken objektifi, diyaframı kısıyoruz, projektörü yalnız Türkiye'nin üzerine çevirip orada kalıyoruz. Oysa o sırada yerkürede yalnız değiliz, çevremizde olup biten olaylar var. Bütün bu ilişkileri, uluslararası ilişkiler ağı içinde değerlendirmeye çalışırsak, sanıyorum Atatürk Devrimini ve Ulusal Bağımsızlık Savaşını tam tarihsel konumu içinde sağlıklı bir yere, gerçek yere, tabana oturtmuş oluruz. İkinci aşama Lozan Antlaşmasından sonraki devrimler aşamasıdır.

Devrimlerin içeriğini neden-sonuç ilişkisi içinde hatta Osmanlı dönemine göre kurumsal değişimleri karşılaştırmalı olarak incelemekte yarar olduğu inancındayım. Sabah Erdal Aslan meslektaşımızın söz ettiği kitaplardan biri olan Tarih

4'ün 1934 basımı 300'den fazla sayfa ve bu kitabın yaklaşık üçte biri Kurtuluş Savaşı'na ayrılmış; üçte ikisi Cumhuriyet dönemiyle birlikte ortaya çıkan değişimler, değişimlerin boyutları, nedenleri ve sonuçları çok ayrıntılı biçimde incelenmiş. Bundan sonra ortaya çıkan Cumhuriyet Tarihi kitaplarının hemen hemen hepsi bu kitabı hareket noktası olarak almışlardır. Hepsi de Nutuk'u zaman zaman da yeni çıkan yayınları kullanarak, yerli-yabancı arşiv belgeleriyle zenginleştirerek konuyu işlemeye çalışmışlardır. Bir de ortaokullar için hazırlanmış Atatürkçülük kitabı var. Bu kitap, Atatürk'ün denetimi ve kontrolünden geçmiş o günün okullarında okutulmuştur. Bunun da yarısı Osmanlı dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü kapsıyor; ondan sonra Ulusal Bağımsızlık Savaşı ve sonraki kısım, Atatürk'ün kişiliği, devrimler, Atatürk'ün nitelikleri, arkadaşımın da vurguladığı gibi bütün sıfatlar kendisine verilerek alt alta satırlar halinde sıralanmış. Bu iş yarı yarıya yapılmış. Yani adamın biri lokantaya gitmiş, tavşan istemiş; tavşan eti getirmişler. Yerken tadını biraz tuhaf bulmuş. "Bu ne biçim tavşan eti, bunda başka bir şey var" demiş. Lokantacı "Efendim, bunda at eti var" demiş. "Peki nasıl karıştırdınız?" "Yarı yarıya" Olay bu. Üzerinde yükseldiğimiz tabanı ve bugünün güvencesi olan temel taşları bütün ayrıntısıyla ortaya koymak ve bu derslerde incelemekte yarar var. Yoksa ayrıntıya girildiği zaman hem öğrencinin ilgisi azalacak, hem de konuyu dağıtma tehlikesi söz konusu olabilecektir.

Bugün sınıflar rahat değil, oldukça kalabalık. Biz 20'şer, 30'ar kişilik sınıflarda ders görmüyoruz. Bu nedenle, bu dersi öğrencinin her zaman yakındığı "Yineleme"den kurtarmak gerekir.

Yani sorun aynı olanı, aynı yorumlarla, aynı şekilde mi verelim, yoksa ayrı olayları, ayrı yorumlarla veya yeni olayları yeni yorumlarla mı verelim? Birinde bir durağanlık söz konusu, öbüründe tam tersine bir dinamizm söz konusu ve kanımca, öğrencinin istediği de bu. Sorunlardan ikisi ve en önemlisi Sayın Müfettişin vurguladığı okul yönetimi ve öğretmen idi. Aslında bunların ikisinde de tayinler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılıyor. Dolayısıyla bu sorunları en iyi çözümlenecek olan yer de orasıdır. Ama Millî Eğitim Bakanı hükümetin kanadadır, hükümetin görüşü burada söz konusudur, bu sorunları ne derece sağlıklı biçimde çözümlenebileceğini bilemeyiz. Ama öbür taraftan Güler Şenünver Hanımefendi de yanımda, Talim ve Terbiye Kurulu'nda eleştiriye uğrayan bu ders kitabının içeriğinin hazırlanmasında ne gibi ölçütler söz konusu ve kimlerce hazırlandığı konusunda bize aydınlatıcı bilgi verilirse kendilerine çok minnettar kalacağız.

Yaptığım küçük ankette ortaya çıkan sonuçlar şunlardır. Burada gençlere başvurmadan bu kitapları nasıl planlayıp, programlayalım dersek, o zaman biz yine tepeden inmecilik yaparız. Onun içindir ki, biraz gençleri dinlemekte yarar var. Dün bir genç burada idi, oldukça cesur bir biçimde yapılması gerekenleri hiç bir komplekse, kaprise kapılmadan olabildiğince ortaya koydu. Lise tarih kitaplarının ezbere dayandığı belirtiliyor. Olaylara kendi yorumlarımızı katamıyoruz, tartışamıyoruz. Burada sanırım bütün görev dersi yürüten meslektaşta kalmaktadır.

Kendini yetiştirmesi gereken, dersi en çekici hale getirmesi gereken yine öğretmendir. Öğrenci elindeki olanaklar-

la her yayını izlemeyebilir. Atatürk Devrimini yakından ilgilen-
diren gerçekler, belgesel bir biçimde belge zenginliği ile
öğrenciye sunulmalıdır. Hatta şöyle bir yöntem de izlemek
sanırım yerinde olabilecektir. Batıda olduğu gibi öğretim yılı
başında öğretmenler öğrencilere bir takvim hazırlayarak
belli gruplara, belli konular vererek dersi işleme, ödev
verme, dersi onlara hazırlatma, aktif öğretim yöntemiyle
onlara tartıştırma, hatta bu tartışmaların daha çekici
olması için geçerli notunu etkileyecek kredilerin verilmesi de
sanırım dersi daha çekici hale getirecektir. Hem bu biçimle
öğrenci araştırma yapmaya itilecektir. Biz dersleri
anlatıyoruz, öğrenci not alıyor gidiyor. Öğrenci de diyor ki,
"Biz dersi dinliyoruz, not alamıyoruz, nasıl başarılı olacağız?
Ezberciliğe dayanıyor, aklımızda kalanları dışarda tekrar
ediyoruz, yazılıda ne istiyorsanız veriyoruz." Dolayısıyla
öğrenci düşünmeye, merak etmeye araştırma yapmaya iti-
lecektir. Bu da kitap tanıtımını beraberinde getireceği gibi li-
sedeki öğrencilerin bu tartışma yöntemine alıştırılması da
daha ileriki yaşamlarında, kişisel açıdan oldukça yarar
sağlayacaktır inancındayım.

Öğrenciler diyorlar ki "Bilgi yığını yerine değişmez,
sağlam, kalıcı bilgiler verin. Atatürkçü Düşünce Sistemini bi-
limsel bir şekilde bize anlatın. Devrimler neden olmuş,
neden-sonuç bağlantısı içinde, amaç nedir, yeni kurulan dev-
let toplumuyla, nereye götürmek istenmiş, yönetimiyle,
eğitim ve hukukuyla, bunları bize anlatın. Bir de Atatürk'ün
Devrim Yöntemi olarak kullandığı biçim nedir? Tepeden in-
mecidir, altyapı devrimi midir, üst yapı devrimi midir?"
Dışarda bir takım düşünceler, bilinçli bir biçimde topluma
şırına edilmeye çalışıldığı için üniversitede bu dersi veren

bizler karşımıza liseli gençler geldikleri zaman şaşırıyoruz. Gerçekten liseden bomboş geliyorlar. Devlet liseleriyle, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarıyla, bunun dışındaki bazı özel kolejlerden, ki onlar da bağlı, ama aralarında belirgin farklılıklar var. Dolayısıyla özet olarak belki şunu söylemek gerekir.

Madem ki devletin kurucusu "Beni görmek, duygularımı, düşüncelerimi hissetmek ve anlamaktır" diyor. O halde o duyguları hissedecek, anlatacak biçimde bir eğitim değişimine gereksinme olduğu görülüyor.

Konulara gelince... İki gündür yaklaşık olarak aynı şeyleri söylüyoruz; ben de hızlı bir şekilde yineleyeyim. Öğrenciler güncel gelişimleri öğrenmek istiyorlar. Tarih geçmişte geleceği görmek sanatı olarak da tanımlanabilir. Eğer geçmişini biliyorsak, bugünü değerlendirebiliriz, belki de yarını, öbür günü kestirebiliriz. Dolayısıyla hiç kimse, toplum içinde fizik, kimya, antropoloji veya biyoloji tartışmıyor; tartışılan tek konu var, toplumbilimler ve tarih. Dolayısıyla tarih sadece lise için değil, ortaöğretim için değil, bütün toplum kesimleri için oldukça gerekli bir bilim dalı. Güncel gelişimler Tarihle ilgili. Bakınız Ermeni ya da Kürt sorunundan söz ediyoruz. Bölgesel sorunlar, Atatürk'ün dış politikasının temel nitelikleri gibi. Çünkü "Öyle bir noktaya geliyoruz ki, Misak-ı Milli'yi ezelim geçelim, kardeşlerimizi kurtaralım" diyenler oluyor. Atatürk ulusçuluğunda, ben ona milliyetçilik demiyorum, yayılmacılık yok. Tam bağımsızlık var. Bugün tam bağımsızlığın ne olup olmadığını tartışırken Çekiç Güç'ün varlığını topluma anlatmak durumundasınız. Bir ulus birliğinden, toplum birliğinden söz ederken, milletin tanımı,

Türk Ulusunun tanımı din ve ırk ayrımı yapılmaksızın ortaya çıkan toplumun niteliklerinden söz etmek durumundasınız, aksi takdirde ortaya birtakım rahatsızlıklar çıkabilecektir. Dolayısıyla günün önemine göre konu içinde yer alan bazı konuları daha ağırlıklı işlemekte yarar vardır. 12 Eylül 1980 laiklik tartışmasını gündeme getirmiştir, o halde laiklik tartışılmalıdır. Yaşadığımız son dönemde yayılcılık, Panturanist eğilimler, Türk dünyası, Adriyatik, gibi konular güncelleşti. Bugün Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında Türkiye'deki gelişmeleri ve Türkiye üzerindeki baskıları anlatabilmek için, gençlerin Truman Doktrini ve Marshall yardımını bilmesi zorunludur.

Gençler bunu istiyorlar ve bizim dönemimizde bu ders 1960'a kadar getirildi. Şimdi 1970'e niye getirilmesin, getirilir. Madem ki 30 yıl aralığı vardır, 30 yıl geçmeden belgeler yayınlanmaz ve değerlendirilmez. Gerçi bizde 70 - 80 yıl geçtiği halde ortada belge yok. Yabancı belgelerle konuların üzerine gitmekte sanırım yarar var. Kaldı ki Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Siyasi Tarih dersleri 1982'ye kadar geliyor. Fahir Armaoğlu'nu aldığınız zaman var. Lisede niye olmasın, olması gerek ve gençler bunu istiyorlar.

"Konular işlenirken bugünle karşılaştırmalar yapılsın" deniyor. Örneğin 1923 - 1938 döneminde bir ekonomik politika izlenmiş. Belki değişik nitelikte ama bunun bir çizgisi var. Bu politikanın beraberinde getirdiği sonuçların da öğretilmesi gerekir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Yavuz'a özellikle süreye çok dikkat ettikleri için teşekkür ederiz.

Sayın Yavuz burada sözü getirdi "Bütün görev dersi yürütecek öğretmene kalacak" dedi. Ben bu kez sözü dersi yürüten bir öğretmenimize veriyorum. Çalıştığı okulun müdürüne telefon ettiğimiz zaman ilk verdiği isim, bu öğretmenimizin ismiydi. Ben bir veli olarak öğretmenimize soruyorum. Acaba İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ortaöğretim gençliğine nasıl daha iyi öğretilir?

Ayşe Sevil KURU (Ankara Atatürk Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni) — TED'ne bu paneli için teşekkür etmek istiyorum.

Sözlerime Atatürk'e karşı duyduğum sonsuz saygı ile başlamak istiyorum. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, ortaöğretimde öncelikle yeni yetişen kuşağa ne öğretilir ve bu nasıl yapılmalıdır sorusunu hepimizin iyi bilmesi gerekli. Bu konudaki kişisel düşüncelerimi izin verirseniz birkaç madde halinde toplamak istiyorum.

Birincisi Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi yirminci yüzyıl siyasi tarihi olarak bir bütün içinde nesnel olarak verilmeli, bu bütün içinde Atatürk'ün liderliği anlatılmalıdır. Ben derslerimi verirken buna özen gösteriyorum ve sanıyorum okul müdürümün de ilk isim olarak beni vermesindeki neden bu olsa gerek. Derslerime 1919'dan değil onbeşinci yüzyıldan başlıyorum. Sayın Aybars'ın söylediklerine katılıyorum. Siyasi Tarih, bir bütündür. Neden Osmanlı İmparatorluğu o noktaya geldi? Acaba neden bir Atatürk 1919'da vardı? Neden bir Millî Mücadele yapılması gerekti? Neden dünya devletleri Birinci Dünya Savaşına girdi? Bu alt yapıyı hazırlayıp, taslaklar çizip,

anlatıp, ondan sonra 1900'lere gelip Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri yönlerini öğrencilerimle tartışıyorum.

İkinci konu, bu doğrultuda ders kitapları yeniden gözden geçirilmelidir. Esas kaynak olan Nutuk'tan canlı ve önemli bölümler alınarak, okuma bölümleri oluşturulmalıdır. Ben ders kitabındaki bu konuların eksikliğini hissediyorum ve öğrencilerime de özellikle Nutuk, yardımcı olarak da Tek Adam ve Çankaya'yı okutuyorum, hatta orta üçüncü sınıfta bile bunu öğretiyorum. Dinleyiciler arasında veliler, ayrıca öğretmen arkadaşlarım da var, çocuklarından bunu bilirler. Bu eksikliği hissediyorum. Ama bunu belki ben yapıyorum, belki siz yapıyorsunuz. Acaba Türkiye genelinde yapılıyor mu? Bunu genelleştirebilmek için, öğretilecek olan kitaplarda bu noktayı esas almamız gerekir diye düşünüyorum. Kitaplarda ayrıca yıl yıl taslaklar çizilmeli ve bu taslaklarda Atatürk'ün tüm ulusu ile birlikte yaptığı mücadele ay ve gün olarak belirtilmelidir. Öğrenci ne kadar kısa sürede ne kadar önemli kararların alındığını ve nasıl tepkilerle karşılaştığını, bu süreçlerde dünya devletlerinin tutumlarının nasıl değiştiğini karşılaştırabilsin, yorumlayabilsin ve tartışabilsin. Ben bunları da taslak haline getiriyorum, 1919'daki taslağı çiziyorum, Atatürk'ün hareketlerini çiziyorum, 1920 Misakı Milliye kadar getiriyorum ve ay ay ne kadar sürede ne kadar hızlı hareket edildiğini, nasıl kararlar alındığını ve yeri geldiğinde de açıp Nutuk'tan bölümler okuyarak ya da onlara ödev verip onlarla konuşarak, tartışarak bu konuyu görsel hale getirmeye çalışıyorum. Bence ders kitaplarında da bu konuları içeren yardımcı kitapların yazarları dipnotlarla belirtilmelidir.

Üçüncü konu, ders araç ve gereçleri; çağımıza uygun olarak seçilip Koruma Dernekleri ya da Milli Eğitim Bakanlığı aracılığı ile okullara gönderilmelidir. Bu kitaplar zorunlu olarak alınmalı ve okullarda bulunmalıdır. Bunlar içerisinde video, tepegöz, kasetler, haritalar, savaş haritaları, Türk ve Dünya haritaları bulunmalıdır. Tabii ki bu haritalardaki değişimler de sık sık gözden geçirilmelidir. Biliyorsunuz Türkiye'nin komşuları artık değişmiştir ve belki de önümüzdeki öğretim yılı çocuklarımıza, komşularımızı daha değişik biçimde anlatmak ve haritalarda göstermek durumunda kalacağız. Bu yeniliklerin ve yenileşmenin hızlı bir biçimde yapılması ve uygulayıcı olan bizlere iletilmesi gerekir. Amacın Türkiye'nin bütün eğitim kurumlarına yansımaları da gerekir. Örneğin amacın Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihini tanıtmak ve benimsetmek olduğunu düşünürsek, Millî Eğitim Bakanlığı'nın, Türk Tarih Kurumu'nun, Kültür Bakanlığı'nın yoğun işbirliği içinde olması gerektiğini de düşünmemiz gerekiyor ve bu iletişimin iyi sağlanması gerekir. Fakültelerde yapılan tarih tezleri, yayınlar, Kültür Bakanlığı yayınları düşük bir ücret karşılığı, bağış ya da fotokopi şeklinde olabilir mutlaka okul kütüphanelerine ulaştırılmalıdır. Böylece çocukların yararlanabileceği kaynaklar okulda bulunabilecektir. Yeni araştırmalar, taze kaynaklar çocukların okuma alışkanlığını pekiştirecektir. Çünkü okul kütüphanelerindeki üç-beş yabancı kaynak ve ansiklopedinin yerine, bu ansiklopedilerdeki tarih yanlışlarını, üzümlere belirtmek isterim, Türk ansiklopedileri, Türk Tarih ansiklopedileri, Türk Tarih Araştırma eserleri, hızla yerini almalıdır. Böylece, okul kütüphanelerimizdeki çok eski kaynaklı bilgileri de yenileyebiliriz.

Dördüncüsü dersin çekiciliği, başarısı. Bu dersin çekiciliği ve başarısı onu uygulayan öğretmen ve öğrencisiyle sağladığı bütünleşmeye bağlıdır. Bu noktada bazı aksaklıklar vardır. Konulardaki açıklama isteyen bölümler öğretmene bırakılmıştır. Öğretmen bu konuda yeterli deneyime ve araştırmaya sahip değilse o da bunu öğrenciye devredecektir. Öğrenci ise anlamadığı konuyu ezberleyecek ve öğretmene aktaracaktır. Böylece ders giderek amacından uzaklaşacak, yazılanları bilme, ezberleme ve aktarma niteliği taşıyacaktır. Sonuç ise not ile değerlendirilecek ve bu ders sınıf geçmeye katkı sağlayan görünüme dönecektir. Oysa gerçek amaç öğretmenin araştırmacı olması, öğrencisini araştırmaya özendirmesi ve ona bu araştırmada kaynak ve ortam sağlamasıdır. Bunun için de öğretmenin sorunlarının çözülmesi, eğitim sorunlarından kalabalık sınıfların azaltılması, dersi çekici bir biçimde işlemek isteyen öğretmene Bakanlığın araçları, gereçleri ve müfredatı ile yardımcı olması gerekmektedir. Çünkü öğretmenler de Bakanlığın memurlarıdır ve Bakanlıktan kaynaklanan bir yanlışlık hemen toplumda öğretmene yansımaktadır. "Öğretmen yapamadı" gibi yorumlanır, oysa her şeyin bir bütün içerisinde düşünülmesi gerekir. Ölçme ve değerlendirmede bu ders için bir ayrıcalık getirilmelidir. Bir sözlü, iki yazılı gibi sınırlamalarla yalnız ezber bilgilerin ölçülmesi değil, sözlü notu ağırlıklı, yani araştırmayı özendiren, konuşmayı ve araştırmayı esas alan, zaman zaman öğretmenin kürsüsünü öğrenciye bıraktığı bir öğretim yöntemi oluşmalıdır. Dönem sonlarında ise bilgiler belki bir tek sınavla değerlendirilebilir.

Dersin önemini artıracak başka bir uygulama da kredi sistemindeki sürekliliğin sağlanmasıdır. Altı krediye bölünen kredi sisteminde bu ders devamlı, sürekli, hatta belli bölümlere bölünerek devamlı olarak okutulmalı, MFT, TM gibi seçmeli derslerden sınava giren öğrencinin esas ve ana sınavının puanlaması da yine üniversite sınavında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinden de olmalıdır. Artık yirminci yüzyılın sonundayız ve yirmibirinci yüzyıla hazırlanıyoruz. Görüldüğü gibi, yüzyılın sonunda da Atatürk ile beraberiz ve dünya olayları bizi yine Kars ve Moskova Anlaşmalarına götürüyor. Biz sıkıldığımız noktada yine Atatürk'e başvuruyoruz. Bundan da şöyle bir sonuç çıkarıyorum. Gençlerimize her şeyi öğretiyoruz, bunların yanında Atatürkçülüğü ve dünya siyasetini de özenle öğretmeliyiz. Bundan korkmamalıyız. Çocuklarımız doğruyu öğretmenlerinden öğrensinler. Tarih kitaplarımızı yenileyelim, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını ve çok partili dönemimizi yazalım. Çocuklarımız yirmibirinci yüzyılda Türkiye'yi yönetecekler, bunu, doğruyu öğretmeninden öğrenerek yapsınlar.

Konuşmamı Atatürk'ün sözleri ile bitirmek istiyorum: "Her profesör ve öğretmenin aşılacak fikirleri ideal amaçlara hizmet edecek şekilde olmalıdır. Kitapların cansız kuramlarıyla karşı karşıya gelen genç beyinler, öğrendikleriyle memleketin gerçek durum ve menfaatleri arasında ilişki kuramıyorlar. İrfan ordusunun kıymetli öğretmenleri yeni nesil sizlerin eseri olacaktır." Bu büyük sorumluluk altında yalnız kalmak ve ezilmek gibi bir duygu çok şükür artık yok. Fakat yine de yeterli değil, kusursuz bir gelecek için biz öğretmenler Millî Eğitim Bakanlığı'ndan Türk

Tarih Kurumu'ndan ve Kültür Bakanlığı'ndan süratli ve acil olarak belirttiğim konularda yardım bekliyoruz, ki yirmibirinci yüzyıl gençlerini yetiştirebilelim.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, ben de teşekkür ederim. Görüyorum ki veli olarak çocuğum emin ellerde.

Son sözü Sayın Güler Şenünver'e vermek istiyorum. Burada Şu ana kadar söz alan üç panel yesi de oğretmenlerden, ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesinden, yardımcı kaynaklardan, araç gereçten, kalabalık sınıflardan, Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu'nun işbirliği yapması gerektiğinden söz ettiler. Tabii Millî Eğitim Bakanlığı'nın örgüt yapısı içerisinde üç büyük birim vardır; Müsteşarlık, Teftiş Kurulu, Talim ve Terbiye Kurulu. Talim ve Terbiye Kurulu da bu programları hazırlayan Bakanlığın en önemli kurmay heyetidir. Sayın Güler Şenünver ne der? Hatta onun ötesinde, kendisine yöneltilen soruları da cevaplayabilir mi?

Buyurun efendim.

Güler ŞENÜNVER (Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu yesi) — Sayın Başkan, Değerli Dinleyiciler,

Panelin konusu; "İnkılap Tarihi ve Atatrklk Ortaöğretim Gençliğine Nasıl Daha İyi Oğretilebilir?"

Konu çok önemli. Bu dersin daha iyi kavratılması, oğretilmesi hususunun bu türlü etkinliklerde tartişılması ve araştırılması takdir edilecek bir davranıştır. Bu nedenle bu

toplantıyı düzenleyenleri kutlamak istiyorum. Böyle bir toplantıya katılmaktan dolayı da çok mutluyum.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi gençliğe nasıl daha iyi öğretilir? sorusuna; öğretim programı, öğretim yöntemleri, ders öğretmenleri ve öğrenciler yönüyle ayrı ayrı cevap verilmeli, bunlarla ilgili araştırmalar yapılmalıdır. Bana ayrılan kısa sürede bu konulardan bir kısmına değinebileceğim.

Derslerin öğretim yöntemleri dün olduğu gibi bugün için de eğitimimizde oldukça önemli bir konudur. Devrim Tarihimizi yeterince; istenilen düzeyde ve etkinlikle verebildiğimizi söylemek olanaklı mıdır?

Biz bu dersimizde öğrencilerimize,

- Atatürkçülüğü benimseterek, Atatürk'ün dünya görüşünü ve düşüncelerini kavrayabiliyor muyuz?
- Atatürk'e, Türk İnkılabı'na ve O'nun ilkelerine yürekten bağlı, bunların inançlı savunucusu olma bilincini kazandırabiliyor muyuz?
- Günümüzün ve geleceğin sorunlarına Atatürkçü bir yaklaşımla çözümler getirebilecek tutum, davranış ve yetenekler kazandırabiliyor muyuz?
- Atatürk hakkında bilgiden çok Atatürk sevgisi, Atatürkçülük bilinci verebiliyor muyuz?

Bu sorulara cevap verebilmemiz için bilimsel bir araştırmanın yapılması gerekmez mi?

Biz tarihi, genellikle klasik yöntemlerle okutuyoruz. Bugün

bütünüyle anlatım yöntemini aşmış değiliz. Yeni yöntemleri yeterince uygulayabilir durumda da değiliz.

İki okulumuzda 200 dolayında öğrencimize; "Size bu dersi nasıl daha iyi öğretebiliriz?" sorusunu sorduk. Aldığımız cevaplardan ağırlık kazananlardan bir kısmı şöyle:

"Öğrencinin kişiliğinin tarafsızca gelişmesine ve kendi görüşlerini rahatça söyleyebileceği demokratik bir ortam yaratılmalı",

"Konu soru-cevap şeklinde işlenmeli, öğrenci tartışma ortamına çekilmeli",

"Öğrenciye araştırma konuları verilmeli, grup çalışması yapılmalı, göze hitap eden araç gereç kullanılmalı".

Gençlerimiz, tarihi olayların günümüz olayları ile bağlantısını yaparak, yorum getirerek, tartışarak öğrenmek istiyorlar.

Görülüyor ki bizim yapageldiğimiz uygulama daha çok bu derslerde belleğe dayanmakta, düşünce mekanizması, zihnin yoğun şekilde çalışması pek olanaklı olamamaktadır. Yani kısaca, konunun sindirilerek, muhakeme edilerek, tam anlamı ile benimsetilerek, işlenmediği, tartışmaya, karşılaştırmalara elden geldiğince yer verilmediği anlaşılmaktadır.

Sorun; Atatürk'ün kişiliğini, Atatürk'ün liderliğini, rehberliğini yaratan etmenleri öğrencilerin bilinçli bir şekilde kavraması, Atatürk ilke ve Devrimlerine serbest bir düşünce ve tartışma ortamı içinde anlayıp benimsemesidir. Başka bir

deyişle Atatürk ve Atatürk'ün düşüncelerinin çağdaş, demokratik bir anlayış içerisinde işlenip verilmesidir.

Burada yüzeysellik değil, derinliğine bir anlayış, bir sezîş esas olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında geleneksel öğretim yöntemi (anlatım yöntemi) bu amaca ulaşmak için yeterli sayılamaz.

Ne yapalım? Burada bir yabancıнын önerdiği gibi, Atatürk'ün eserlerinin öğrenciye bizzat incelettirilmesi, araştırılması, sınıfta tartışılması isabetli olabilir mi? Daha etkili olabilir mi? Örneğin Atatürk'ün Nutuk, bu arada Gençliğe Hitabe, Onuncu Yıl Nutku, Söylev ve Demeçleri, Medenî Bilgilerdeki, demokrasi, millet, devlet, eşitlik vb. hakkında yazdıkları, çeşitli konulardaki görüşleri, vecizeleri ele alınıp tartışılrsa, Atatürk hakkında yazılmış yerli ve yabancı eserler okutturulup sınıfta değerlendirilse acaba bugünkünden daha öteye geçilebilir, daha işlevsel bir iş yapılmış olur mu? Bence bu noktaların burada açıklanmasında, tartışılmasında büyük yarar olabilir düşüncesindeyim.

Gerçekten hangi ders olursa olsun öğretmen en önemli etmendir. Dersin amaçlarına ulaşmasında, sevdinmesinde ve herşeyinde. En büyük gereksinme burada. Öğretmenlerin özgür düşünceli, araştırmacı, inceleyici, kendilerini yenileyici insanlar olarak yetişmeleri gerekli.

Öğretmen yetiştirme hedefimiz de öğretmen olmak isteyen öğretmeni yapmak olmalıdır.

İnkılap Tarihini içinde hisseden, bu konuya tutkusu olan öğretmenler görevlendirmeliyiz. Zengin bir alan bilgisi ol-

mayan öğretmen, kendi konularında hakimiyet kuramaz. Bu dersin amaçlarını istenilen düzeyde anlatamaz, benimsetemez kanısındayım.

Öğretmenlerin bu dersi verirken birbirlerine yardımcı olacak şekilde ekip öğretimi anlayışı içinde çalışmalarının gereğine inanıyorum.

Sanıyorum çağdaş eğitim için, çağdaş görüş verilerek eğitilmiş, çağdaş öğretmen, bu konunun en önemli basamağı olmalıdır.

Eğitim, toplumdaki tüm bireylerin desteğini gerektiren bir süreçtir. Okul, aile, çevresindeki tüm insanların desteklemeleri ile istenilen sonuç alınabilir.

BAŞKAN — Sayın Şenünver'e çok teşekkür ediyoruz.

Özellikle bu müjdelere de bir anlamda Millî Eğitim Bakanlığı'nın bir çaba içinde olduğunu bize gösteriyor. Teşekkür ederiz.

Güler ŞENÜNVER — Kitap bir araçtır, yöntem değildir; öğrenci okuyacak, öğretmen bunu öğrencinin seviyesine göre geliştirecektir.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Ben de bir şey öğrenmek istiyorum. Bir İngilizce ders kitabının yanında, öğretmen kitabı vardır. Acaba Talim ve Terbiye Kurulu bu dersin de bir öğretmen kitabını hazırlar mı? Çünkü gerçekten herkesin bir yoğunluğu var, ama çok farklı yoğunlukları var. En azından bu dersle ilgili bir öğretmen kitabı yazılabilir mi? Talim ve Terbiye Kurulu böyle bir şeyi düşünüyor mu?

Güler ŞENÜNVER — Çok teşekkür ederim efendim.

Çağdaş anlamda bir program yapacaksanız, ki amacımız bu, konuların amaçları belirlenecek, öğretmen bu amacı gerçekleştirmek için çalışacak. İkinci olarak, siz benden daha iyi bilirsiniz, konuyla edinilecek davranışların neler olduğu belirlenecek. Ben de size sormak istiyorum. Bu çağdaş programda kaç saat içerisinde okutulacağı olacak, amacı belli olacak, davranışı belli olacak, değerlendirme soruları olacak; acaba kılavuza gerek var mı, yok mu? Bu benim kişisel görüşümdür. Tabii sizin sorularınızı ben Kurulumla götürür orada tartışırız. Ancak, gerçekten yarar var mı yok mu? Öğretmeni belirli bir kalıbın içerisine sokmamıza gerek var mı yok mu? Bu nedenle ben topu size atmak istiyorum.

BAŞKAN — Bizim sıkıntımız hep öğretmen diyoruz. Acaba biz öğretmene yeterli branş bilgisi verebiliyor muyuz? Sayın Aybars'a sormak istiyorum, bu öğretmenleri yetiştiren bir öğretim üyesi olarak ne diyorlar, ben de topu o tarafa attım.

Prof. Dr. Ergün AYBARS — Hassas bir konuya girdik. Önce siyasetçiler Eğitim Fakültelerinden ellerini çeksinler. İkincisi eğitimden ve öğretmenden elini çeksinler. Camiden ellerini çeksinler. Çünkü siyasetçi kendi alanının dışında elini nereye sokmuşsa orayı bozmuştur. Siyaseti sadece siyasetçi yapsa, eğitimi de eğitimi bilen yapsa; yani herkes kendi işini kendisi yapsa Türkiye'nin sorunu çözülecek. İzmir'de bir Eğitim Fakültesi var. Ankara'da iki tane var. İstanbul'da da var. Türkiye'de bu fakültelerin dekanlıklarını ele geçirmek bir ideolojik çatışma olmuştur, bunu siz de yaşadınız, ben de

yaşadım, bunu biliyoruz. Eğitim bir bilim alanı olduğu halde bu ideolojik çatışma nereden kaynaklanıyor? Çünkü farklı ideolojiler kendi ideolojilerini bu kurumlar aracılığı ile öğretmene aktarmak, o öğretmeni liseye öğretmen yapmak ve böylece Anayasamızın temel devlet düzeni dışında başka bir ideolojiyi devreye sokmak, sessiz ve sinsice bir taban elde etmek ve bu tabanla Türkiye'nin üst yapısında yerleştiğini iddia ettikleri Atatürkçülüğü devirmek taktikleri uyguluyorlar. Benim birinci söyleyeceğim konu bu. Biz kendi Enstitümüze, öğretmenlerin gelmesini istiyoruz. Biliyorsunuz Millî Eğitim Bakanlığı bir karar yayınladı. Buna göre yüksek lisans çalışması yapan öğretmenler öğrenim yaptıkları ile tayin ediliyorlar. Taşradaki öğretmenlerimiz İzmir'e tayin edilmek için başvuruyorlar, ama İzmir'in içindeki öğretmenler başvurmuyorlar. Yani biz, aynı zamanda İzmir'in içindeki öğretmen arkadaşlarımızın da gelip yüksek lisans yapmasını istiyoruz. Tabii kabul ediyorum, öğretmenlerimizin yükü çok ağır. Gerçekten çok ağır, öğretmenimizin üzerinde baskı var. Bugünkü politikayı kastetmiyorum, şu anda neler oluyor ben de bilmiyorum. Ama geçmişte çok yoğun baskı yaşandığını, Millî Eğitim Bakanlığı'nın büyük bir yozlaşma içinde olduğunu açık açık söylüyorum. Benim korkum yok, çünkü ben öğretmen değilim, bana bir şey diyemezler. Ama öğretmen bunu söyleyemiyor, öğretmen korkuyor. Öğretmen, derste Atatürk düşmanlığı yapanı ihbar edemiyor. Derste "Laiklik kafirliktir" diyen bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenini şikayet eden öğretmenler şikayet ettikleri için tayin ediliyor, şikayet ettikleri öğretmen yerinde kalabiliyorsa, diğer öğretmene de fazla kızamayız. O zaman lütfen politikacı gereğini yapsın ve bu kesime elini sokmasın.

Başka gerekirse cevap vereyim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz Sayın Aybars'a. Efendim, son beşer dakikayı kullanmak isteyen panel üyelerimize söz veriyorum, buyurun efendim.

Doç. Dr. Ünsal YAVUZ — Efendim, Sayın Şenünver'in verdiği haber bizi çok mutlu etti. İçime su serpildi, rahatladım. Bakalım o kitap nasıl çıkacak, onu da merak ediyorum. Çünkü biraz sonra ortaya koyacağım kompozisyon içinde bu kitap nasıl çıkabilir. Bu kitap Nutuk'a bağlı olarak çıkmış bir kitap ve öğrencilerin de şikayet ettikleri kitap bu. Belki içindekiler doğru, ama ezberciliği beraberinde getiriyor. Her şeyi üstünkörü geçen, Atatürkçü Düşüncenin özüne inmeyen bir kitap, öğrenciler onu istemiyorlar. Demek ki Talim ve Terbiye Kurulu'nda çok iyi niyetle hazırlanan kitabın bazı eksiklikleri var. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu 1991 yılının Ocak ayında bu kitabı kabul etmiş ve söz konusu kitap eleştiriliyor.

Yönetici ve öğretmen tayinleri ile uğraşan Millî Eğitim Bakanlığı, Aybars meslekaşımın belirttiği gibi, eleştiriye uğruyor. Bütün sorun Sayın Aybars'ın da vurguladığı gibi siyasetçilerin her işe burunlarını sokmalarından kaynaklanıyor. Şimdi böylesine her işe müdahale etmek, kendi ideolojik düşünceleri yönünde yönlendirme yapmak söz konusu olduğu zaman nasıl iyi niyetli kitaplar, Atatürk'ü ağırlıklı olarak işleyebilir ve gençliğe sunulabilir? Şimdi bakınız 1934 tarihli kitabın kapsamlı olmasının doğal olduğunu söylediler, doğrudur. Rejim yerine oturmaktadır. Bu kitabın içinde "Ezbercilik, Osmanlı Saltanatında birer kanun mahiyetinde tertip edilen ders programlarının tatbikinde muallime dersleri-

ni çocukların yaş, zeka ve fikir kabiliyetlerine göre idare etmek serbestisi verilmez, çocuk muhakemeleri işlettirilmmez, imtihan muvaffakiyetleri ezbercilik melekesine göre tayin edilirdi" diyor. Şimdi, öğrencilere sorduğunuzda "Bize bu ders ezberlettiriliyor, düşündürülmüyor ve tartışmaya davet edilmiyoruz" diyorlar. Demek ki bu kitaba yine gereksinme var. "Yalnız hafızaya değer vererek tahlil ve tenkit meleğelerini önüme süren eski usulde fenni tecrübelerin, el ve göz vasıtasıyla dahi öğretmenin hiç bir yeri yoktu, Cumhuriyet maarifinde göz, el ve bütün halas ve melekeler bellek ve belletmek maksadına hizmet eder." Buyurunuz. Bütün öğrenciler "Biz depolitize edildik, ezberciliğe itildik, hiç bir şey öğrenemiyoruz" diyorlar. Demek ki bu kitaba yine gereksinme var.

Din eğitimi konusunda da "Mekteplerde talebeye din bahislerinde düşünmek muhakeme etmek hak ve fırsatı verilmez. Zorla ve çok defa dayakla namaz kıldırılırdı. Cumhuriyet maarifi esas prensiplerinden biri olarak vicdan serbestliğini kabul etmiş, din terbiyesini tamamıyla ferde ve aileye bırakmıştır" denilmektedir. Güzel, peki 1961 Anayasasının 19. maddesinin üçüncü paragrafında "Din eğitimi ve öğrenimi ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır." Dördüncü paragrafında "Kimse devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır, dernekler mahkemece ve siyasi

partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır" denilmektedir. Ne güzel bir yasa. Gelelim şimdi 1982 Anayasasının 24. maddesinin üçüncü paragrafında: "Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır" denilmektedir. Ne oldu şimdi? 1934 tarihli kitapta Din eğitimi aileye bırakılmıştı, şimdi, devletin güdümünde ortaöğretim kurumlarına ders olarak konmuştur. O zaman bu kitaba yine gereksinme var. Demek ki Atatürkçülükten çok sapmışız, onu inkâr etmişiz ve ne olmuş? Dördüncü paragrafta yer alan "Yasak dışına çıkacaklara uygulanacak ceza ve ceza uygulanacak kurumlarla" ilgili son cümle çıkartılmış. Yani din adına her şeyi yapabilirsiniz, sömürebilirsiniz, siyasi çıkarlarınız uğruna kullanabilirsiniz, size hiç bir şey yapılmaz. Biz şimdi nereden kalkıp nereye gelmişiz. İş bitmiş, alevler bacayı sarmış. O zaman o günün koşulları için, Sayın Şenünver'in söylediği bu kitaba çok gereksinmemiz var. Baştan aşağıya çok iyi okuyup, iyi değerlendirmemiz gerekir. Dolayısıyla bu konuları hiç gözardı etmeyelim, çünkü tehlike büyüktür. İmam Hatip Okulları bugün artık İmamet ve Hitabet işlerini yapacak insanları yetiştirmiyor. Ne yetiştiriyor? Bu pazartesi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Vakıflar Bankası'nda "Yetiştirme Yurtlarıyla" ilgili bir paneli vardı ve 86 yurttan temsilciler vardı. Annesiz, babasız, kimsesiz çocuklar, çeşitli nedenlerle okuyamayan çocuklar yurtlara verilmişler. Peki yurtlar kimin elinde? Yurtların Sosyal Hizmetler ve

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun olduğuna göre bu Kurumun Sosyal Hizmetler Uzmanlarının elinde olması gerekir. 86 yurdun yalnızca yüzde 17'si sosyal hizmet eğitimi görmüş meslektaşların elinde, geriye kalan yüzde 83 İmam Hatip Lisesi mezunlarının elinde. Tayinleri kim yapıyor? Arayın bulun. Sivas Yetiştirme Yurdundaki İmam Hatiplinin yaptığı ilk iş Atatürk resmini yerinden indirmek olmuş. Gerekeceği Türk Büyüklerinin hepsini asacakmış sırası geldiğinde Atatürk'ü de asacakmış. Pazartesi günü Vakıflar Bankasındaki Panelde onun anlayacağı dille mesajımı gönderdim. O resmi yerine as. Yoksa bütün kamu baskı gruplarıyla üzerine gideceğim. Hiç şakam yok. Dolayısıyla, şimdi Sayın Şenünver'den çok özür diliyorum, kendisi bürokrat, bürokrat ihtiyatlılığı içinde konuşmak zorunda.

Güler ŞENÜNVER — Buraya eğitimci yönümle geldim efendim.

Doç. Dr. Ünsal YAVUZ — Evet efendim, ona da memnun oldum. Dolayısıyla böyle bir Anayasa var iken, lafında Atatürk İlkelerinden söz eden, ama özünde onunla çelişen, özünde yine Atatürk İlkeleriyle yola çıkıp eğitimin de içeriğinde onu elinden geldiğince hızlı bir biçimde yeren, yıkmaya çalışan bir sistemde siz istediğiniz kadar Atatürkçü Düşünceyi ortaöğretim gençliğine iyi niyetlerle götürmek üzere gerçekçi bir biçimde kitap hazırlayın; kabul ettiremezsiniz, yürütemezsiniz. Bu derse verilen önem, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine verilen önemle eşittir. Bir meslektaşım "İkisine de haftada aynı saat veriliyor" dedi. Dolayısıyla böyle bir yasal değişimle Millî Eğitim Bakanlığı, ne olduğu bilinmeden kitapların başına konan "millî" sözcüğüyle

milliyetçi mukaddesatçı gençliğe açılmıştır. Olay budur. "Millî Coğrafya"yı ilk kez duydum. Açtığım zaman gördüm ki, Milli Coğrafya Türklerin yaşadığı yer. Dostumuz, kardeşimiz, duygularla bağlıyız ama ilk önce Misakı Milli sınırları içinde biz kendimizi derleyip toplayalım da ondan sonra onlara yetmeye çalışalım. Tacikistan, Kırgızistan, Türkmenistan, bundan sonra sıra Misakı Milli sınırları içindeki Türkiye'nin niteliklerine gelmiş. "Millî Tarih", "Millî Fizik", "Millî Kimya" var mı bilmiyorum ama yarın onlar da olursa hiç şaşmamak gerek. Dolayısıyla Atatürkçülük aşama aşama eğitim öğretimde alaşağı edilmektedir. Onun içindir ki Atatürkçü ve anti Atatürkçü fırtınasının gelmesi çok yakındır ve her yerde söylüyorum burada da söylüyorum, "Atatürkçüler bundan başarılı çıkar". Çok başarılı çıkar.

Teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN — Sayın Yavuz'a biz de çok teşekkür ediyoruz efendim. Bazı konular var, onlar çok sık gündeme geliyor. Demek ki, o toplantı konuları belirlenirken çok isabetli davranılmış. Bunlardan bir tanesi de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi'dir. Geçen yıl bu konuyu işledik ve kitabı yayınladı, sergide duruyor. Bir şey daha aklıma geldi; Sayın Yavuz'un ilk konuşmasında "Burada sunulan bildiriler, paneller ne ölçüde dikkate alınıyor" gibi bir giriş yaptı. Biz onun kaygısını taşımıyoruz. Şöyle bir örnek vermek istiyorum: 1977 yılında Yükseköğretime Giriş ve Sorunları tartışıldı, orada denildi ki, "Siz iki üç saatte nasıl öğrencilerin bütün ortaöğretimdeki bilgilerini ölçebiliyorsunuz, yani okuldaki performanslarını hiç mi dikkate almayacaksınız?" Aradan yıllar geçti, bunu dikkate almaya başladılar. Yani bizim yaptığımız toplantıların

kitapları yayınlandığına göre bunlar kalıcıdır bugün alınmamış olsa başka bir dönemde başka biçimde sanıyorum dikkate alınır. Bunu bilgilerinize sunuyorum, ben öyle bir endişe taşıyorum. Kitaplarımız da okunuyor, onu da görüyoruz. Şimdi efendim, Sayın Aybars sanıyorum ikinci turu tamamladı, ben öğretmenimiz Sayın Ayşe Sevil Kuru'ya son beş dakikalık ikinci tur konuşması için söz vereceğim.

Ayşe Sevil KURU — İki gündür konuşmaları izliyorum hatta genç öğrenciye de soru yöneltmişim, dönüp geldiğim nokta aynı oldu. Şunu anladım. Bir kere Millî Eğitim siyasetten ayrılmalıdır. Yani Millî Eğitim yalnız Türk Ulusunun eğitimiyle uğraşmalıdır. Bu bir bakanın ya da bir partinin denetiminde olmamalıdır. Biz öğretmenler de zaman zaman bunun sıkıntısını hep yaşadık ve yaşıyoruz. Belki bundan kaynaklanan olumsuzluklar bizim dersimizi aktarışımızda etkili oluyor. Sonuçta ya açık, nesnel olamıyoruz, ya yanlı oluyoruz; ya yaşamımızı sürdürmek zorunda olduğumuz bir kuruma bağlı olduğumuz için araştırmacı, atılımcı olamıyoruz ve daha çağdaş bir noktaya gelemiyoruz. Belki bizi sınırlayan, yasaklayan bir şeyler var. Bu da sanıyorum siyasetten kaynaklanan bir şey.

Ayrıca öğretmenlerin takım (ekip) çalışması içinde olması önerildi. Biliyorsunuz zümre öğretmenler toplantılarında konular belirlenir, dersler, sınavlar yapılır. Fakat bu zümre öğretmenleri bir araya gelemiyorlar. Sayın Aybars'ın da değindiği gibi görüş ayrılıkları var. Kimi Atatürkçü, kimi değil. Selamlaşan arkadaşlar bir bakıyorsunuz birbirine düşman olmuşlar. İki tarih

öğretmeni bir araya gelip bir konuyu tartışmıyorlar, savunmıyorlar. Öğrencinin yararına olacak bir konuda kişisel, siyasi görüşler ortaya atılıyor ve böylece bu kopukluk giderek büyüyor. Böylece, öğretmenler kendi aralarında bir birlik oluşturamıyorlar. Bu eksikliğe zaman zaman çalıştığım okullarda tanık oldum.

Öğretim yöntemi konusunda belirttiğim öğretmen yetiştiren kurumların önemi ortaya çıkıyor. Yöntem herkeşe göre değişiyor. Ama yöntemi nasıl uygulayacağını öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmen adayına belletmeli, iyi bir şekilde yetiştirmeli ki bir değişiklik olmasın. Çünkü tartıştığımız konular sizin, benim ya da elit tabakanın öğretmenlerini içermiyor. Türkiye'nin çok ücra köşesinde genç-deneyimsiz öğretmen arkadaşlarımız var. Bakanlık oralara ne kadar yetişiyor, eğitim aracıyla onlara yardımcı olabiliyor mu? Sayın Yavuz'un dediği gibi yalnızca elindeki kitap kalınca herkes ezberciliğe mi katılıyor ve zorunlu olarak yalnız kitap doğrultusunda mı, ya da öğretmenin siyasi görüşünün doğrultusunda mı öğrenciler yetişiyor ve Sayın Aybars'ın dediği gibi üniversiteye gelen öğrencilerde bir boşluk var. Atatürkçü sevgiye sahip değiller, Atatürk'ü anlamamışlar. Yirminci yüzyıl siyaseti. Yirminci yüzyıl siyaseti içinde Atatürk. Türkiye Tarihi içinde Atatürk. Neden Türkiye Tarihini anlatmaktan korkuyoruz. Türkiye Tarihini, açmıyoruz. Neden Siyasi Tarihi, Siyasi Cumhuriyet Tarihimizi yazmıyoruz. Gençler bu konulara çok ilgi duyuyorlar. Tartışıyorlar, soru soruyorlar. Diyelim konumuz, Sivas Kongresi iken Meclisteki olayları da soru sorup derse getiren öğrenciler var. Peki öğretmen, "Hayır konu dışı" deyip onu kapatmak zorunda mı kalsın. Ya da açsın mı, ya da

açtığı zaman başka türlü mü olsun. Yani uygulamada o kadar büyük bir boşluk içindeyiz ki, bize Bakanlığın Talim ve Terbiye Kurulu'nun, Kültür Bakanlığı'nın, Türk Tarih Kurumu'nun yardımcı olması gerekir ve yöntem göstererek değil de yayınlarını doğrudan biz tarih öğretmenlerine ücretli ya da ücretsiz yetiştirmesi gerekir. Ve biz yeni tartışmaları, yeni araştırmaları, yeni tezleri okumalıyız; öğrenciye bunları önermeliyiz. Kaynak önereceğiz. Eğer öğretmen iki tane kaynağı okumuşsa döner dolaşır onu söyler durur. Yeni kaynaktan haberi yoktur, belki de alamaz.

Öğretmenin maddi sorunları dün dile getirilmişti. Öğretmen, karnını zor doyururken, kitap alsın, okusun kıskacı içinde de tutmamak gerekir. Madem ki, Bakanlığın bir elemanıdır, Bakanlıkla diyalog kurmalıdır. Bunun yanında, Kültür Bakanlığı'yla, Türk Tarih Kurumu ile diyalog içinde olmalıdır. Yani yalnız Talim ve Terbiye Kurulu öğretmenleri yönlendirecek bir noktaya gelmemelidir, bu kurumlar elbirliğiyle öğretmeni kalkındırmak, Atatürkçü yetiştirmek, Atatürk doğrultusunda yönlendirmek zorundadır ki, savaş kazanılabilsin. Yoksa öğretmen tek başına bırakıldığı anda ya siyasete kurban gidecektir, ya toplumsal yaşam içerisinde kaybolup gidecek, bütün zarar yeni yetişen kuşağa olacaktır. Biraz önce Atatürk'ün sözlerini okudum, "Yeni nesil sizlerin eseri olacaktır," bütün yük öğretmene yüklenmiş durumda. Sorumluluk bize ait, bu sorumluluğu paylaşmak istiyoruz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, biz de Sayın Ayşe Sevil Kuru Hanıma çok teşekkür ediyoruz. Burada Sayın Aybars'ın

söylediği eğitime siyaset karıştırılıyor iddiası biraz daha güçlendi, çünkü öğretmenimize göre siyasi görüş ayrılığı nedeniyle zümre öğretmenleri bir araya gelip asgari müşterekte uzlaşmıyorlar. Bu gerçekten tehlike çanlarının çaldığını; Sayın Yavuz'un söylediğini doğruluyor. Ama biz madem ki çoğulcu bir sistemdeyiz, herkesin kendi siyasi görüşlerine de saygı duyarak asgari müşterekte anlaşmak zorundayız. Bu demokrasinin bir gereği.

Buyurun efendim.

Güler ŞENÜNVER — Sayın Başkan, bu son durumda iki söz söylemek istiyorum. Şöyle ki ben on yıl Bakanlık müfettişliği yaptım bu sürede Anadolu'nun her yerini dolaştım ve pek çok öğretmen arkadaşıla tanıştım. Pek çok zümre toplantı tutanaklarını okudum, zümre öğretmen toplantısı yapılır. Tutanaklarda Sayın Kuru'nun dediği gibi yıkıcı, yıpratıcı, ayırıcı herhangi bir şeye de rastlamadım. Zümre toplantılarına da katıldım. Çok özür diliyorum. Ben Sayın Kuru'nun bu görüşünü kabul edemeyeceğim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — İki saate yakındır buradayız, bir nefes alalım, çayımız soğumasın içip tekrar tartışmaya gelelim.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Toplantımızın son kısmına geldik. Büro personelimizin yarın çok erken başka bir görevi daha var ve çok

yoğun olduğu için saat 17.00'de neresinde olursak olalım toplantıyı kapatacağız. Şimdi tam bir saatimiz var. Ben panel konusunda sorusu olanları görmek istiyorum. Eğer çok soru sormak isteyen yok ise mikrofondan dinleyeceğiz, çok fazla soru olursa başka bir formül bulabiliriz. Söz isteyenleri saptayacağım.

Daha önce sorulmuş yazılı bir soru var; okumak istiyorum. "Atatürk sayesinde şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan bazı milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sağladığı dokunulmazlıkla Atatürk'e dil uzatmaktadırlar. Bu kişilerin parlamentodan ellerini çekmeleri nasıl sağlanacaktır?" Sayın Aybars'tan cevap istiyor.

Sayın Oğuzkan, buyurun efendim.

Dr. Ferhan OĞUZKAN — Efendim, ben bir açıklama yaptıktan sonra sorumu yönelteceğim müsaade ederseniz. Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım, öğretmen yetiştirmeyle ilgili uzun bir meslek hayatım var. Yıllarca "Genel Öğretim Yöntemleri" dersi okuttum. Çağdaş eğitim sistemlerini yakından izledim, "mukayeseli eğitim" dersi de verdim. Bu açık oturumda yapılan konuşmalar beni bazı düşüncelere yöneltti. Bunlardan biri, yalnız tarih öğretmenlerinin değil, genel olarak bütün öğretmenlerin branş bilgileri dışında genel kültür bakımından çok iyi yetişmeleri gereği. Ancak, bu özellikle sosyal bilimler ve dolayısıyla tarih öğretmenleri için çok daha önemli bir nokta.

Sayın Aybars dedi ki devrim ilkelerini anlatabilmek, Atatürk'ü tanıtabilmek, Kemalizm'i açıklayabilmek,

Atatürk'ün girişimlerini yorumlayabilmek için yalnız tarih anlayış ve bilgisi yeterli değildir. Sayın konuşmacı bu konuda çok haklıdır. Ne yapılması gerekiyor? Bir tarih öğretmenin hukuk bilmesine, sosyoloji kültürü edinmesine, ekonomik gelişmeleri kavrayabilmesine gereksinme var. Çünkü Atatürk İlkeleri içinde bunların tümü teker teker yer alıyor. Genel bir ekonomi bilgisine sahip olmayan bir tarih öğretmeni nasıl yorumlayacaktır Atatürk'ün devletçiliğini? Temel bir hukuk bilgisinden yoksun bir tarih öğretmeni O'nun "Medenî Kanun"u kabul ettirmesinin sonuçlarını nasıl anlatabilecektir? Siyasal bilimler alanında herhangi bir ders almamış bir öğretmen O'nun siyasal görüşlerini ve girişimlerini nasıl çağdaş bir yaklaşımla açıklayabilecektir?

Bu bakımdan tarih öğretmenlerinin üniversitede yetişirlerken temel veya zorunlu branş dersleri yanında değişik adlar altında verilebilecek kısmen zorunlu ve kısmen seçmeli birtakım derslerle de donatılmalarına gereksinme olduğu kanısındayım. "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersini okutan öğretmenler tarihi bütünüyle okutan arkadaşlar. Onlara genel tarihçi diyebiliriz. Bunun için tarih öğretmeni yetiştiren kurumların, programlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'nda öğretmenlik formasyonu ile ilgili koşulları belirleyen birimlerin -ki bu birimlerin başında kuşkusuz Talim ve Terbiye Dairesi gelmektedir- bu konu üzerinde dikkatle durmaları gerekiyor. Bakanlık ve ilgili fakülteler genel olarak tarih derslerini ve özellikle de "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersini daha iyi okutabilecek ideal bir öğretmenin akademik özelliklerini birlikte saptamalarının çok yararlı olacağı düşüncesindeyim.

Sayın Aybars'ın bir başka görüşünü, piramidi tes çevirme önerisini de çok beğendim. Bunun üzerinde de durulması gerekir sanırım. Bu, üniversitelerde program açısından bir anlayış değişikliğine gidilmesini de zorunlu kılıyor. Doğrudur. Üniversite programlarında bugün tarihî birikim, geçmişle ilgili olaylar ve konular herhangi bir öğretim dalının tabanı biçiminde ele alınıyor, piramide benzer bir biçim ve çerçeve içinde işleniyor. Ortaöğretimde tarih dersinin konularını da bu anlayışla seçip işliyoruz. İlk ve orta çağlara çok yer ve önem veriyoruz. Zamanımıza yakın tarih olaylarına ise yeterince önem vermiyoruz. Eski çağları iyi bilmeyen bir kimse daha sonraki dönemleri iyi öğrenemez diyoruz. Bu yanlış bir görüş. Yeniçağ tarihini iyi bilen bir kimse, kaynakları biliyorsa eski çağları öğrenemez ve öğretmez mi? Sayın Aybars'ın söylediği gibi tarih öğretiminin daha verimli ve ilginç olması için belki de piramidi tersine çevirmek bir çıkış yolu olabilir. Bu yola girilirse belki genel olarak hem tarih dersleri ve özel olarak da "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersi daha iyi okutulabilir.

Şimdi, bunun dışında, bu dersin daha verimli bir biçimde okutulabilmesi için mevcut öğretmenlere nasıl yardım edilebilir? Onların eksikleri nasıl giderilebilir? Öğretmenler konuşmalarında çok samimi olarak birtakım yetersizliklerini ve karşılaştıkları güçlükleri dile getirdiler. Onlara bu konuda Bakanlığın ilgi göstermesi, yardımcı olması zorunludur. Ben burada Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi Sayın Güler Hanıma bir ricada bulunmak isterim. Bu toplantıda ileri sürülen eleştirileri, görüşleri ve önerileri olduğu gibi arkadaşlarına aktarsın. En kısa zamanda tarih öğretmenleri için bir toplantı, bir seminer düzenlensin. Bütün tarih öğretmenleri

olmaz; ancak her ilden bir veya iki öğretmen seçerek bir seminer yapsınlar bu yaz. Önümüzde uzun bir tatil var, o seminerde söz konusu dersin daha etkili bir biçimde öğretimi için temel ilkeleri, yöntemleri vb. şeyleri belirlesinler. Hatta bu toplantımızda bildiri sunan veya panele katılan konuşmacılarımızdan bir kısmını davet ederek onların görüşlerini ve önerilerini tartışsınlar. Öyle sanıyorum ki böyle bir seminer düzenlenir ve arka arkaya bir kaç yıl tüm tarih öğretmenlerini kapsayacak şekilde sürdürülürse bugün şikâyet edilen birçok husus ortadan kalkar, öğretmenler arasında ortak bir görüş, anlayış ve yöntem birliği sağlanmış olur.

Ben Sayın Aybars ve Sayın Güler Hanımdan bu üzerinde durduğum hususlarla ilgili düşünce ve görüşlerini öğrenmek istiyorum.

Beni dinlediğiniz için de sizlere teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Sayın Gönülal, buyurun.

İsmet GÖNÜLAL — Efendim, konu iki gündür aydınlığa kavuştu. Oldukça da çekişmeli, hele bugünkü konuşmayı çok sevdim, çok beğendim. Herkesi ayrı ayrı kendi adıma saygılarımla, başarılarından dolayı kutlar; teşekkürlerimi sunarım. İki gündür çok iyi konuştular da, ne konuştuklarını, niye konuştuklarını anlayamadım. Sunayım: Çocuklara ezberletmeyelim diyoruz. Peki ezberletmeyelim; yükseköğretime alıcı, ezberleyici adam istiyor. Medeni Kanunu'nun evlenmeye ilişkin maddelerini siz nasıl anlıyorsunuz diye soruyor mu?

Medeni Kanun ne zaman çıktı, kabul edildi ya da yürürlüğe girdi diyor mu? "Biz kronoloji öğretmeyeceğiz" diyorsunuz, çocuk zorunlu olarak ezberliyor. Oysa, siz adam öyle seçiyorsa ona göre alacaksınız. Ben portakalı nasıl istiyorsam adam bana ona göre verir. Yükseköğretim kurumları iyi ezberlemişleri alıyor, ki bunu bilerek söylüyorum. Çünkü biz 1973'de, 1965'den sonra çıkan sekiz yıllık bütün tarih, edebiyat, coğrafya, fizik, kimya sorularını sekiz-on kişilik bir bilim kurulu ile ele aldık; Askeri Okulları, birinci, ikinci ve üçüncüleri, üniversiteye gittiği zaman muhakkak girebilecek bir düzeye nasıl getirebiliriz düşüncesiyle. Gence "Bu kaçınıcı derece denklemdir?" diye sorunca "iki" diyor. "Niye?" "Efendim," iki yerden kesiyor değeri onun için." Çözmüyor bile. Matematiği de unuttular, askerlik gibi talim etmeye başladılar. Biz de şimdi aynı şeye başladık. Aybars çok güzel konuştu ve gerçekten doğru, ortaöğretimi biz hâlâ yarışta anlıyoruz, ayrıca "Ortaöğretim" deyince hep ortaokulu kastediyoruz. Halbuki biliyorsunuz 1961 Anayasasına göre hazırlanan 1739 sayılı Kanun "temel eğitim sekiz yıldır" diyor. Oysa biz 1961 Anayasasına göre mi konuşuyoruz. 1982'ye göre mi o da belli değil, ölçütlerimiz belli değil. Onun için ben de zaman zaman niye anlattığımızı, neyi anlatmak gerektiğini karıştırıyorum.

Bir sonuca vardım: İyi bir öğretmen olmak gerekli. Gerçekten öğretmen olmak için de Sayın Hocamın biraz önce anımsattığı, hazırladığı ve sayın dostlarımda anlattığı gibi, öğretmenin iyi yetiştirilmesi gerekir; bu da çok zor bir iş. Adam yetişmiyor, yetişsin demekle de olmuyor bu

iş. 50 - 60 yıl geçiyor, yetişir gibi oluyor, ama o zaman da bakıyorsunuz, nüfus kağıdı çok eskimiş, dönemiyorsunuz.

Sayın Şenünver Hanımefendiden birşey isteyeceğim. "Atatürk'ün temel kitapları Nutuk, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Medeni Bilgiler" dedi, doğrudur. Bunlardan çok daha önemlisi "Reisicumhurların, Başbakanların, Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri" idi. 1946'da ben üniversiteye girerken bu kitabı aldım; 46 yıldır da devamını görmedim. Acaba Talim ve Terbiye Kurulu bu kitabı hiç değilse "Kimler Atatürkçü, kimler ne yaptı, kimler ne düşünüyor?" diye yayımlayacak mı? Soruyorum. Yayımlamalı idi. Biz bir iki kez yayımlanmasını önerdik. "Oraya gelmedik" dediler, inşallah yakında geliriz diyorum.

Şimdi esasında hangi dersi konuştuğumuzu da ben fark edemiyorum. Dersimizin adı "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi." Biliyorsunuz beş altı yıl kadar önce üniversitede iki kişi kitabın adını "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" diye yazdı. Bunlardan birini yeğleyelim. Örneğin Türkiye Coğrafyası, Genel Coğrafya veya Cebir, Geometri, Fizik 1, Fizik 2, Millî Coğrafya koyalım adını ve ikisinden birini seçelim demek istiyorum. Bugün "Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi olan dersin adı bizim gençliğimizde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi idi. Dersin adını Atatürk İlkeleri, ya da Atatürkçülük, bir isim koyalım ve her okulda aynı isimle okutalım. 15 yaşını geçmiş bir çocuğa, Sayın Aybars'a katılıyorum, piramidin kalın köşesinden, en yakından başlayalım. Dün de söylemiştim. Ortaokulda birinci derste Sümer Asur, Ur, Uruglar'ı oku-

tuyorduk. Çocuk bu adları söyleyinceye kadar perişan oldu. Astsubay okulunun birinde bir öğrenci bunları karıştırıyordu. Bir gün "Bir daha sen bunları karıştır karışmam" dedim. Aynı çocuğa soru sordum cevap verirken başını sallıyordu. "Ne yapıyorsun böyle?" dedim, "Efendim sayfayı çeviriyorum" dedi. Niye çeviriyorsun?" "Siz öyle demediniz mi? Atlama dediniz ben de atlamıyorum" dedi. Bu çocuğa düşün dersin düşünebilir mi? Düşünse dayak yiyecek. Onun için biz nasıl sınav yapıyoruz, kimi yapıyoruz, ne zaman yapacağız ve bunu etkileyebilecek miyiz?

BAŞKAN — Çok teşekkür ediyoruz Sayın Gönülal.

Sayın Ünlü, buyurunuz.

Harun ÜNLÜ — Sayın Başkan, ben de teşekkür ediyorum. Önce söz alma gerekçemi çok kısa açıklayacağım, iki gün süreyle burada yapılan konuşmalarda öğretmenler iki çok beğendiğim arkadaş tarafından temsil edildi. Ancak, bence bir yanlışlık yapılmış gibi geliyor. Çünkü birisi TED Kolejinin öğretmeni diğeri de Anadolu Lisesinin öğretmeni idi. Yani bunlar Türk Eğitim Sisteminin tamamını temsil etme yeteğine sahip değiller. Büyük bir çoğunluk TED ya da Anadolu Lisesinde okuyor olsaydı o zaman olabilir diyecektim. Ben bir kenar mahallede öğretmenim. Doğal olarak benim sorunlarım dile gelmedi; çok üst düzey, çok soyut, çok akademik sözler söylendi. Bir de Sayın Güler Şenünver Hanıma üzgün olduğumu belirterek bir şey söyleyeceğim. "Öğretmenlerimiz yöntem bilmiyor" dedi. Belki hepsini kastmeden söyledi, ama ben öğretmenler yöntemi iyi bilirler

diyorum. Öğretmenin eline siz bilgisayar verdiniz de kullanmadı mı? Siz öğretmenin eline tepegöz verdiniz de yazıp kullanmadı mı, öğrenciye göstermedi mi? Slayt makinesi, film verdiniz de öğretmen "Aman bunu boşver ben kullanmasını bilmiyorum" mu dedi? Yani bu çok haksız ve kabullenemeyeceğim bir eleştiridir.

Şimdi, bir başka ve çok özel bir soruna değineceğim. Bugün ortaöğretim yaşını 7 ile 19 yaş arasında alırsanız, bu 12 Eylül'ün ürünüdür. Yani bu çocuklar 12 Eylül'ün kimlikleştirme politikasının sonucunda bu yaşa gelmişlerdir ve öğretmenler çok başarılıdır. Eğer bugün hâlâ Atatürkçü varsa ve özellikle ortaöğretimde Atatürk'ü seven insanlar varsa, ben İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini veren öğretmenlerin mükemmel başarılı olduğunu söyleyebilirim. Yoksa bir Atatürkçü kalmazdı bugüne kadar.

Çok uzatmayacağım, hemen pratik sorunlara geleceğim. Örneğin 30 saat derste, biraz önce Sayın Hocam da söyledi, aynı öğretmen İlkçağ Tarihine girecek, Ortaçağ tarihine girecek, Türkiye Tarihine girecek, İnkılap Tarihine girecek, planını yapacak, sonra öğretmen yetecek. Nasıl yetecekse onu bilmiyorum. Yetebildiğimizi sanmıyorum. Kütüphanelerin kullanılmasından sözedildi. Bunu hepimiz görüyoruz. Okuma alışkanlığının sıfır düzeyine indirilmeye çalışıldığı bir toplumda siz insanlara kaynak göstereceksiniz. Bunu nasıl yapacaksınız, nasıl okutacaksınız? Sonra veli geliyor diyor ki, "Hoca sen çocuğa ödev vermişsin, hani ödev yasaktı?" Gösteremiyorsunuz, sonra

söyleseniz bile gelir dağılımının bu kadar bozuk olduğu bir ülkede sizin hangi kaynağınızı hangi çocuk edinip de okuyacak. Bu sorun Anadolu lisesi ve TED için geçerli değil ama benim için geçerli. Benim için birincil sorun bu. Çocuk gazete okumuyor, televizyon tutsağı, yedi kanalın yedisindeki filmleri tek tek biliyor, böyle isteniyor ve böyle yetişiyor, biz sınıfta beceriksiz oluyoruz, bunun sorumlusu ne kadar öğretmen olur onu da bilemiyorum. Anadolu liselerini ve kolejleri ayırıyorum. Bunun dışında iki tip öğrenci var. Bunlardan birisi doğrudan doğruya sınav gerilimine girmiş, her şeyini sınava bağlamış öğrenci; bunlar da sınıflarda beş öğrencidir. Geriye kalanlar da her şeyi boşvermiş, velisi tarafından da ilgilenilmeyen, bir an önce ortaokulu bitirip Sitelerde çıraklığa girmeyi düşünen öğrencilerdir. Şimdi bu iki tip öğrenci arasında dengeyi nasıl kuracağız ve nasıl başarılı olacağız, ben onu öğrenmek istiyorum.

Bir de Sayın Aybars'tan bu İnkılap Tarihi branşının sadeleştirilmesi, bunun Türkiye çapında yaygınlaştırılması konusunda herhangi bir girişimleri var mı ya da Enstitü olarak böyle bir önlem düşünüyorlar mı, yoksa oraya da siyaset bulaştığı için herhangi bir şey yapamayacaklar mı?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Ünlü'ye biz de teşekkür ediyoruz.

Sayın Özoğlu, buyurun efendim.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi) — Aldığım notlardan bir iki önemli

bulduğum konuya değinip bazı soruları paneldeki arkadaşlarla paylaşmak istiyorum. Önce Sayın Başkanın da aralarında bulunduğu Toplantıyı düzenleme kurulunun yaptığı belirlemeye ilişkin bazı görüşlerim var. Toplantı Programında "İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ortaöğretim Gençliğine Nasıl Daha İyi Öğretilir?" diyor. Bunun anlamı şu anda "iyi" öğretiyoruz daha iyi nasıl öğretilim onu tartışılmaktadır. Ancak iki gün boyunca gördük ki tartışmalar "öğretiliyor mu?" sorusuna değişik ve çoğunlukla olumsuz yanıtlar verildi. Hatta öğretilmiyor diyenler oldu. Öyle ise "daha iyi" değil de, bu dersi öğretilmesi gerektiği biçimde nasıl öğretiliriz tartışmaları belki daha yararlı olacaktır. Bu dersin öğretimi konusunda, okul, programlar ve öğretmen konuları tartışıldı. Okulun genel eğitim çerçevesine ilişkin bazı gerçekler gözardı edildi gibi geldi bana. Okulda bu ders için yalnız bu dersin öğretmeni yok. Bu dersin kapsadığı amaçladığı konuların öğretiminde yalnız ve yalnız biraz önce tartışılan bu dersin öğretmenleri sorumlu değildir. Okul bir bütündür. Bu ortamın müdürü, memuru, müfettişleri ve diğerleri var. Bunların tümü Devrimlere ve Atatürkçülüğe bir bakış çerçevesini benimsememişlerse bu dersin öğretmenlerinin neler çektiklerini biliyoruz. Bu toplantıda, sorunlarını ve çektiklerini dile getirebildikleri kadar dile getirdiler. Hatta "devrim" demek için o kadar zorlanıyorlar ki... Diyemiyorlar. Böyle bir eğitim, okul ortamında siz Atatürkçülüğü ve Devrimleri tartışma konusunda öğretmeni tek başına, programı tek başına, Talim ve Ter-

biye Kurulu'nu tek başına nasıl ele alıp da irdeleyebilirsiniz? Bir bütünlük içerisinde konuya baktığımız zaman acaba bu eğitim ortamı bu dersin konularına ne kadar izin veriyor? Bunu tartışmamız gerekir. Türk Eğitim Sistemi'nin genelde ve okulda yönetimine belirli bir görüş ve değerleri savunanlar egemen olmuşsa okullarda bu dersin öğretmenleri ne yapsın? Yönetimde, kaç tarih öğretmeni söz sahibi? Oranı nedir? Ülkemizde Edebiyat dersi öğretmenlerinin yönetici olma oranı nedir? Okul programında bir iki saat olarak yer almış belli bir dersin öğretmenlerinin okul yönetiminde yer alışlarının görünen odur ki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri okul yönetiminde büyük oranda yer almışlardır oranı nedir?

Sayın Ünsal Yavuz'a bir yerde katılmıyorum. Dedi ki "Bu dersle, o ders eşittir". Hayır eşit değil, o ders eğitim sisteminin yalnız bir dersi değil, genelde görüş ve yaklaşımı olarak önemli bir etkileycisidir. Yönetiminde, programlanmasında etkindir. Bu bakımdan konumuzu yalnız bu dersin öğretmeni boyutuyla ele aldığımız zaman, biraz önceki gibi sanki iki taraf varmış ve bu iki taraf birbirini eleştiriyormuş gibi bir durumla karşı karşıya kalırız. Temelde sorun o değildir. Temelde belki bu konunun öğretimindeki sorunlar eğitim ortamından ve eğitimdeki yönetimden kaynaklanmaktadır.

Üniversitede bu ders ile ilgili programlara ilişkin, arkadaşlarımız bazı bilgiler verdiler. Acaba bu dersin ve konunun öğretimine ilişkin çizilen üniversitedeki tablodan çok mu farklıdır? Üniversitedeki tablo içinde yetişen öğretmenler

genelde ne ve nasıl öğrendilerse, onu o biçimde öğreteceklerdir. Bu dersin öğretimi için gerekli görülen özlenen içerik, yaklaşım ve yöntemi üniversitede öğreniyorlar mı? Nasıl öğreniyorlar veya nasıl öğretiliyor? Bu sorular ister istemez tartıştığımız konuların yeni boyutlarıdır. Üniversitede öğrencinin okuduğu kitaplarla ortaöğretimdeki öğrencilere sunduğumuz kitaplar arasında çok büyük farklar mı var ki, ortaöğretimde tartıştığımız sorun karşımıza çıktı? Acaba üniversitedeki kitaplar, yaklaşım, konuya bakış nedir? Buna da eğilmekte yarar var. Ortaöğretimdeki tabloyu daha gerçekçi ve net algılamamızı sağlayabilir.

Öğretmen arkadaşımız Sayın Kuru çok dikkatimi çekti iki kez aynı ifadeyi kullandı. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan, Kültür Bakanlığı'ndan, Türk Tarih Kurumu'ndan yardım istedi, üniversiteden istemedi. Belki de haklı. Bir de şu soru gündeme geldi. Biz olayları özellikle Cumhuriyet Tarihimizi salt ve kuru bir "ders" haline getirmeye çalışırsak, Millî Eğitim Sisteminde hangi önlemi alırsak alalım, amacımıza ulaşamayız. Çünkü toplumumuzda ve okullarımızda "ders" kavramı bizi çok değişik boyutlarda kontrol eden, politikanın içerisine götüren, bilimden uzaklaştıran, birbirimize düşüren bir kavram haline geliverdi. Bilgilerin aktarıldığı, konuların, tarihlerin ezberlendiği bir ortam oluyor ders. Çocuklar, Ulusal Kurtuluş Savaşımızı neden yalnız belli ders kitaplarından öğrensinler? Ulusal Kurtuluş Savaşımızı yorumlayan yazarlarımız, ozanlarımız yok mu? Bunların yapıtlarının okula girmesi olanaklı değil mi? Hani Atatürkcülük bir düşünme işi olarak ele alınacak idi. Bir

duygu ögesini içerecek idi? Eğitimciler çok iyi bilirler, bu tür davranışları geliştirmek için bir "ders" yeterli değildir. Eğitimde dersle birlikte oluşturulması gereken başka uygulama boyutları vardır. Neden ozanlarımızın, Ulusal Kurtuluş Savaşımızı yorumlayan yazarlarımızın eserleri kaynak olmasın? Ama beklenen davranışları kazandırma uygulamalarında görüldüğü kadarıyla hâlâ bu çağda bile bu tür kaynak ve eserlerin okullara girmemesi amaçlanmaktadır. Peki, Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Devrimler duygusunu nasıl yaşatacağız? Öğrencilere sormuşlar "Bu dersi nasıl öğretilim?" diye. İstekler gelmiş, temelde istek şu: "Demokratik ortam yaratılsın, tartışalım." Ama bu genelde yasak. Birçok yönleriyle yasak. Yalnız Talim ve Terbiye Kurulu'nun koyduğu kısıtlamalar, yasaklar değil. Toplumun ve politikanın getirdiği bazı yaygın görüşler çerçevesinde bunlar yasak. Yani düşünme konusunda toplumda ulaştığımız düzey, okula demokratik ortamı ve tartışmayı götürmekte bizi engelliyor. Belki o konuda bugünlerde sıkça sözü edilen demokratikleşme çerçevesinde bazı önlemler düşünmekte yarar var. Bu durum yalnız ortaokullarda veya liselerde değil, belki üniversitelerde de söz konusudur. Eğitim sisteminizin çok tipik bir görünümü var: Kitaba bağlı öğretim. İlkokuldan üniversiteye kadar böyle; ama bundan vazgeçme gereğini henüz tartışmalarımıza katamıyoruz. Bakın bu toplantıda hep ders kitaplarını tartıştık. Kitap tek kaynaksa, eğitim kitaba bağlı öğretimse, bunları yeni kitapları düzeltince düzelecek mi bu konunun öğretimi? Hayır, tam tersi eğitim ve özellikle Atatürkçülük eğitimi söz konusu ise,

kitabın yanı sıra gerekli ortamı düşünmek durumundayız. O ortamda gencin Türkiye Cumhuriyeti'ni bir bütün olarak yaşamasını sağlama durumundayız. Yoksa yalnız bazı tarihi bilgileri ezberleyerek, öğrendiğini sanarak belirli davranışları kazandığını düşünemeyiz. Ben bu konulara özellikle değinmek istedim. Çünkü çok iyi kitap yazdığımız zaman bu iş düzelinecekmiş gibi bir noktaya gelirsek korkarım ondan sonraki sorunları düşünmemiş ve anlamamış oluruz. Tartışmak için bir tavır, bir anlayışı benimsemek ve incelemek gerekir. Öğretmen yaşamı boyunca hiç tartışmış mı ki, öğrencisine tartışma olanağı sağlasın. Doğal olarak tüm öğretmenler için söyleyemiyorum, öğretmen yetiştirme düzenimizdeki görüntüyü esas alarak bunu söylüyorum. Üniversitede öğrencinin tartışmasına izin veriyor muyuz? Bazı konuları tartışması sakıncalı değil mi? Böyle bir ortamda yetişen genç, öğretmen olunca, o öğrencisini nasıl tartıştıracak?

Bu arada bir konuya daha değinip görüşümü belirtmek istedim. Kaynak tartışmasında galiba top dolaştı dolaştı, sonunda Sayın Ünsal golü attı. Ama Öğretmen El Kitabı konusu o golün içerisinde var mıydı yok muydu bilemiyorum. Öğretmen El Kitabı yaklaşımı eğitimde yalnız kaynakla bağdaştırılamayacak kadar farklı bir yaklaşımdır. Öğretmen El Kitabı bir ölçüde kitabı yazanın, "Ben bu kitabı şu çerçevede düşündüm. Bu konuları böyle yorumladım, eğer sen benim kitabımı kullanacaksan benim bu yaklaşımımı bil. Ben bu işe böyle bakıyorum" demesidir. Yoksa öğretmeni belli bir kalıba sokarak, "Bunu izleyecek-

sin" demek değildir. Öğretmen El Kitabının yararı belirli konulara bu yazarın hangi boyutlardan bakmış olduğunu öğrenmektir. Bizim de Öğretmen El Kitaplarını bu anlayışla ele almamızda, geliştirmemizde büyük yarar var. Zaten kitapların sayısı belli, hiç olmazsa kitap yazan, yazdıklarının arkasındaki görüşlerini, yaklaşımını da yazma gereğini duysun ve o konuyu neden öyle işlediğini anlatabilsin. Bu kolay bir iş değildir. Belki de böyle bir kuralı getirirse Talim ve Terbiye Kurulu, kitap yazarları "Böyle şey olmaz" diyerek büyük tepki göstereceklerdir. Çünkü El Kitabı yazmak kolay bir iş değildir. Kitap yazmak kolay hale getirilmiştir. Hele belirli bir birikiminiz ve çevreniz varsa o kitap yazıcılar grubuna girmişseniz bunu kolaylıkla yazabilirsiniz, bir dediğinizi daha sonra değiştirebilirsiniz. O bakımdan "Öğretmen El Kitabı" kavramını, yani yazar ile öğretmen arasında iletişim kurmayı, bu konuları öğrenecek olan çocuklara götüreceğimiz kaynaklar konusunda düşünmekte yarar vardır.

Ben hem görüşlerimi paylaştım, bunların arasında galiba bazı sorularım oldu, özellikle öğretmen arkadaşımızın neden üniversiteden yardım istemediğini çok merak ediyorum, öğrenmek istiyorum.

Çok teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Özoğlu'na teşekkür ediyoruz.

Sayın Turna, buyurun.

Mustafa TURNA — Burada Sayın Aybars'ın söylediği görüşe tamamen katılıyorum. Çünkü tarih geniş bilgi, geniş

kültür isteyen bir ders ve felsefe, toplumbilim, hukuk, etnoloji gibi çeşitli bilimlerden mutlaka yararlanmak durumunda. Hele İnkılap Tarihine, Atatürk Devrimlerine gelince, mutlaka bilgili öğretmenin bu dersi okutması zorunluluğu var. Esas konuya geçmeden önce şunu belirtmek istiyorum. Talim ve Terbiye Kurulu'nu temsilen burada bulunan arkadaşımız Medeni Bilgiler kitabı, Atatürk'ün Nutku, çeşitli konuşmalarının Türk Devrim Tarihine kaynak olduğunu belirttiler. Ama Atatürk'ün Türk Tarih Kurumu'nu kurduğu zaman, bizim lisede okuduğumuz dört ciltlik tarih kitabı vardı. Birinci cilt Eski çağ tarihini, ikinci cilt Ortaçağ tarihini, üçüncü cilt Yeni-Yakınçağ tarihini, dördüncü cilt de Türkiye Cumhuriyeti Tarihini içeriyordu. Son zamanlarda bu İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adının konulmasını hayretle karşılıyorum. Çünkü Enver Ziya Karal'ın da liseler için yazmış olduğu son tarih kitabı Türkiye Cumhuriyeti Tarihidir.

Diğer bir noktayı belirtmek istiyorum. Tarih öğretmenini, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini okutan öğretmenlerin her şeyden önce hiç bir şeyden çekinmeyecek kadar yürekli olması gerekir. Size bir iki anımı anlatmak istiyorum. TED Ankara Kolejinde lise sınıflarında Türkiye Cumhuriyeti Tarihini okuturken, İnönü'nün Birinci, İkinci İnönü Savaşlarındaki başarılarını belirttikten sonra Atatürk'ün kendisini kutlayan telgraflarını ve yazılarını da çocuklara anlattım. Öğrencilerim arasında o zaman politikacılarının çocukları da vardı, babalarına gidip anlatmışlar. Demişler ki "Bu Öğretmen İsmet Paşa'yı öğüyor, bu olmaz." Müdür beni çağırdı. Dedim ki "Tarih kitabı burada, bu kitabın içerisinde

bu sözler alınmışsa ben bir tarih öğretmeni olarak bunu okuturum, bundan hiç kimse beni engelleyemez" ve görüşlerimi yaymakta da devam ettim, çekinmedim. Bu önemli bir konu.

İkinci konu. Gazi Üniversitesinde Hocaydım. Yine İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutuyordum. O arada bir türban sorunu çıktı, hâlâ da bu bir politika konusu olarak işlenmekte ve devam etmektedir. Atatürk Devrimleri içerisinde önemlilerinden birisi de Kıyafet devrimi, Şapka Devrimidir. Ben bu Devrimi yaşadım. Şapka Devrimi yapıldığı zaman ben Çankırı'da Atatürk'ü karşıladım ve Atatürk döndüğü zaman, bizim okulumuzda ortaokul, lise öğrencileri dahil herkes kıyafetini değiştirdi, yüzünü açtı, türban yok, şapkalar da giyildi. 1950'den sonra yeni bir takım kıyafetler çıktı, çeşit çeşit. Bir yanda Kıyafet Kanunu var; ayrıca, 1982 Anayasası'da bunu güvence altına almış fakat neden hâlâ türban var, niçin bunun üzerinde durulmuyor? Ben öğrencilerime, bu dersleri anlatırken türbanla sınıfa girmelerini yasakladım. Dekan beni çağırdı, "Hocam niye böyle yapıyorsunuz" dedi. Üniversiteden gelen bir yazı var mı?" dedim. "Yok". "Öyleyse ben bu dersi okuturum, bunları da yaparım." Burada anlatmak istediğim şey, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini okutan öğretmenin her şeyden önce Devrimlere inanmış olması, tam anlamıyla bağlanmış olması gerekir. Üniversitedeki İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin tek öğretim üyesince okutulmasına karşıyım. Biz üniversite öğrencisi iken bize bu dersleri Cemil Bırsel Tengirşek, Mahmut Esat Bozkurt, Hikmet Bayur ve Recep Peker, ayrı ayrı okuturlardı. Çünkü bir

öğretmenin bütün bilgileri, ya da bir profesörün bütün bilgileri tam anlamıyla anlamış olması olanaklı değil. Onlar bize o heyecanı da verirlerdi. Nitekim, Mahmut Esat Bozkurt'un Bağımsızlık Mücadelesini anlatırken, ekmek sacından süngü yapıldığını anlatırken masada hüngür hüngür ağladığını bilirim. Bu heyecanı çocuklara tattıracaksınız. Onu öğrenci bilmezse, bugünün değerini anlayamaz. Yine biliyorsunuz o zamanlar Anadolu'nun birçok yerinde Levazım Heyetleri kurulmuştur. Bir kadının yalnız 100 altını vardır, kocasını Birinci Dünya Savaşı'nda kaybetmiştir, oğlu Bağımsızlık Mücadelesi içindedir, Levazım Heyeti "Askere yardım için geldik" dediğinde kadın 100 altının 98'ini onlara verir. Bağımsızlık Mücadelesi bu fedakârlıklarla yapıldı. Çocuklara bu mücadeleleri, bu olanakları Devrimin nasıl geliştiğini iyice anlatamazsanız bugünkü gençlik o Devrimin değerini anlayamaz. Bunun için öğretmenin bu konular üzerinde son derece yürekli olması gerekir.

Sayın Talim ve Terbiye Kurulu üyesi arkadaşımдан bu dört ciltlik tarihten de yeni kitap yazılmasında yararlanıp yararlanmadıklarını öğrenmek istiyorum. Çünkü birçoklarının, öğretmen olarak beraber çalıştığım hatta üniversitede hocalık yapan arkadaşların dördüncü cilt tarihten haberleri yoktu. Bu kitaplar Atatürk'ün emriyle o zamanın bilim adamlarınca yazılmış bilimsel kitaplardır. Tarih Kitapları içinde en iyisi Enver Ziya Karal'ın üç arkadaşıyla beraber liseler için yazdığı tarih kitabıdır. Bu tarih kitabı bence üniversitelerde de, liselerde de en çok yararlanılması gereken kitaplar arasındadır. Bunu özellikle belirtmek istiyorum.

İkinci soruyu da meslektaşım bir öğretmen arkadaşımıza yöneltmek istiyorum. Tarih öğretiminde önemli bir konu her şeyden önce programı iyi işlemek, planı iyi yapmak ve ona göre yürütmektir. Ben burada, TED Ankara Kolejinde tarih öğretmenliği yaptığım zaman dört tarih öğretmenimiz vardı, bu öğretmenler örneğin Genel Tarihte rönesans konusuna iki ay devam ederler. Devrim Tarihine gelince iki ders anlatırlar biter. Öğrenciye soru sorulacağı zaman derler ki "Efendim, buradan sormayalım, biz bunları okutmadık." Öyle şey olmaz. Sayın arkadaşım Tarih derslerini öğretirken, böyle bir plan yapmaya gerek görüyor mu, görmüyor mu? Öğrenmek istiyorum.

Sizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN — Sayın Turna'ya teşekkür ediyoruz.

Sayın Öcal, buyurunuz.

Erdal ÖCAL (Tarih Öğretmeni) — Dört yıllık bir öğretmenlik yaşantım var. Gördüğüm, yaşadıklarım ve hissettiklerime bakarak Güler Şenünver'e bir atıfta bulunmak istiyorum. Öğretmenler Kurulu ve Zümre Öğretmenler Kurulu öğretmenler tarafından yazılmış bir senaryodur. İçlerinde bahsedilen konular okul yönetiminin görmek istediği konulara göre yazılmış birer tiyatro eseridir.

Efendim, yine Sayın Güler Şenünver'e bir soru sormak istiyorum. Dersimizin daha iyi öğretilmesine yönelik yaşanan depremin merkez üssünün öğretmenlerden kaynaklandığı ileri sürüldü. Ben 1,5 yıl önce yaşadığım bir olayı belirterek

bu noktayı açıklamak istiyorum. Yapılan bir müfettiş kontrolünde programa, plana aldığım grup çalışması veya dramatik etkinlikler, müfettişler tarafından, "Grup çalışması ilköğretimde uygulanan bir yöntemdir, burayı tiyatro salonuna mı çevirmek istiyorsunuz?" gerekçesiyle çıkarılmıştır. Böyle bir yaklaşımla çocuğun toplumsallaşmasına etki edilebilecek bir ortamı yok ettiklerini ve bunların Talim ve Terbiye ya da Teftiş Kurulları tarafından gönderilen insanlar olduklarını Sayın Güler Şenünver'in bilip bilmediklerini sormak istiyorum.

Dört yıllık öğretmenlik yaşamımda dört kez yer değiştirdim. Bu yer değiştirme sırasında iki meslek lisesinde bulundum. Bu sırada gördüğüm bir olayı anlatmak istiyorum. Sanırım bunu pek çok öğretmen arkadaşımız da hissediyordur. Meslek liselerinde olduğu gibi pek çok lisede bir takım derslerin atelyeleri, etüd merkezleri, laboratuvarları var. Bu derslerin öğretmenleri, tüm aletleri, tüm materyelleri sağlanmış olarak, en azından somut nesnelere dayanacak şekilde derslerini veriyorlar. Biz zavallı kültür dersleri öğretmenleri, okullarda o sınıftan o sınıfa koşarak çaresiz durumda kalıyoruz. Ben Ders Geçme ve Kredi Sisteminin uygulanmaya başladığı bu dönemde, üniversitelerde olduğu gibi mesleğimizin, Tarih derslerinin öğretilmesine yönelik tarih sınıflarının oluşturulmasının bu dersin öğretilmesinde büyük etki yapacağına inanıyorum. Tüm materyellerle donatılmış, içerisinde görsel sembollerden, işitsel sembolere kadar varan haritalarıyla, savaş planlarıyla, video gösterileriyle somut bir girişimle öğrencilerimizde bu dina-

mizmi, bu canlılığı yaratabileceğimize inanıyorum. Bu konuda yine Güler Şenünver'in Talim ve Terbiye Kurulu'nda ne gibi bir çalışma yapıldığını veya bu konuya Sayın Hocamızın bakış açısının ne olduğunu sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz Sayın Öcal.

Efendim, söz sırası Albay Qess'in buyurun.

Albay QUESS (ABD'li Araştırmacı) — Efendim, benim sorum "Atatürkçülük" sözcüğü ile ilgili. Sorum şu: Devrim Tarihi öğretilirken "Atatürkçülük" kavramını kullanmak gerekli mi? Yoksa "Atatürkçülük" sözcüğü kullanılmadan Devrim Tarihi daha iyi öğretilir mi? Yani "Atatürkçülük" sözcüğünün kullanılması Devrim Tarihinin öğretilmesinde hangi yararları sağlar.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Efendim, soruların hepsini aldık, cevap vermek için panelistlerin sekiz dakikası var, ben soruları burada kesiyorum. Çünkü beşte bitirmemiz gerekiyordu, sanıyorum onlar bu zamana uyacaklar. Sıra ile söz vereceğim.

Buyurun.

Ayşe Sevil KURU — Sayın Ünlü'nün sorularını cevaplamak istiyorum. Anadolu lisesi, TED, acaba diğer okullardan farklı okullar mıdır? Ben 22 yılımı doldurdum, emekliliğim geldi, ama tabii ki Bakanlık beni birdenbire Anadolu Lisesine tayin

etmedi. Bütün meslek yaşamımın üçte ikisi taşrada, en ücra köşelerde ve hem de siyasi sorunların yoğun yaşandığı dönemlerde geçti. Belki böyle deneyim kazandım, bilemiyorum; ama Anadolu Lisesi öğrencisiyle diğer okullardaki öğrencinin farklı olduğuna inanmıyorum. Asla farklılık yok. Seçme var, doğru, seçilmiş öğrenci var, bilgisi yeterli öğrenci var, zeka düzeyi yüksek öğrenci var, ama hepsi Türk ulusunun evladıdır. Bir farklılık olduğunu sanmıyorum. Oradaki farklılığı biz yaratıyoruz. Biz taşradaki öğrenciye, bu araç ve gereçleri, yetişmiş elemanımızı, yetiştiremiyoruz; O çocuk da muhakkak mükemmel olacaktır. Yani hata bizden, bizim eksikliğimizden kaynaklanıyor. Amaç burada eleştirmek değil, hatanın nerede olduğunu bulmak ve o yarayı sarmaktır. Çünkü hepsi vatan evladıdır. Ama Anadolu Lisesi ve TED Öğrencileri içerisinde de derse son derece ilgisiz, kendisini başka akımlara kaptırmış olanlar da var. Kaybedilmiş öğrencilerimiz de, kazanılmışlar da var. Taşrada da kaybetmek üzere olduklarımız var, kazandıklarımız var. Amaç ne yapmamız gerektiğini iyi bilmek ve onlara kadar erişebilmektir. Ben burada bir öğretmenliğin farklılığını hissetmiyorum. Ama araç-gereçlerde, dersin verilisinde bir eksikliğin olduğu kanısındayım. Doğru, bunu hepimiz de yaşadık. Haritamız yoktu. Her sınıfta muhakkak bir tarih haritası ve dünya haritası olmalıdır. Biz böyle yetiştik. Ben Ankara Kız Lisesi mezunuyum. Şerafettin Turan, Afet İnan ve Mustafa Akdağ benim öğretmenlerimdir. Sayın Güler Şenünver Hanım gururla söyleyeyim müfettişimdir ve benim iyi bir öğretmen olmamdaki yönlendiricim kendisidir.

İstiyorum ki, hem Millî Eğitim, hem diğer kuruluşlar; herkes Türkiye'nin her tarafındaki okul ve öğrencilere eşit düzeyde yetişebilsin. Savunduğum olay bu idi ve böylece biz de rahat edelim. Çünkü yük hep bizim omuzlarımıza yükleniyormuş gibi görünüyor. Harita muhakkak olmalı. Misak-ı Milli'nin sınırlarını çizecek öğrenci, Türkiye'yi çizemiyor. Coğrafya derslerinde buna ağırlık verilmeli, Tarih derslerinde sık sık sorulmalı, kitaplarda taslaklar, çizelgeler verilmeli, öğrenciler Türkiye'nin sınırlarını çizmeli, dünyadaki yerini bilmeli ve siyasetini de. Tabii Devrim Tarihini öğrenmeli ve savunmalı. Onun için Ünlü'nün bu görüşüne katılmadığımı söylemek istiyorum.

Özoğlu'nun kaynaklar konusunda bir sorusu vardı. Söylemiştim ama herhalde yeterince üzerinde durmadım. Türk Tarih Kurumu, Kültür Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı dedim ama aynı zamanda tarih konusunda yapılmış olan tezlerin fotokopilerini belki bütün okulların kütüphanelerine çabucak gönderilmelidir ve bunlardan yararlanmalıyız diyerek zaten üniversitelerden yardım istemiştim. Tabii üniversitelerdeki öğretim üyeleri, öğretim görevlileri de davet ettiğimiz zaman muhakkak bizi kırmayacaklar ve derslerimize geleceklerdir, bu da bir plan-program içerisinde düşünülebilir.

Sayın Turna'nın da "Yıllık planlar ne kadar yeterlidir ya da bu konular planlar içerisinde nasıl geliştiriliyor?" sorusu vardı. Biz sık sık Zümre Toplantıları yapıyoruz. Burada beraberliğimizi sağlıyoruz, alacağımız yeni kararları belirliyoruz

ve okul içi derslerdeki bütünlüğü sağlıyoruz. Tarih öğretmenleri içerisinde zaten bir denetim var, ayrıca dışardan bir denetime gereksinme görmüyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Kuru'ya teşekkür ediyoruz.

Söz sırası Sayın Şenünver'de buyurun efendim.

Güler ŞENÜNVER — Efendim, Sayın Oğuzkan'ın bir sorusuna cevap vermek istiyorum. "Tarih öğretmenini yetiştiren kurumların programlarının gözden geçirilmesi gerekir" biçiminde bir görüş getirmişlerdi. Son yapılan Tarih programımız eğer biterse üniversitelere göndereceğiz, "Bizim programımız budur buna göre öğretmen arkadaşlarımızı yetiştirebilir misiniz?" diye soracağız. Ondan emin olabilmeler. Yine Sayın Oğuzkan'ın görüşlerini Talim ve Terbiye Kurulu'na gerçekten götüreceğim. Saygıyla karşılıyorum.

Sayın Gönülal, "Bakanların söylevleri, demeçleri var mı, bunlar kitap haline getiriliyor mu?" diye bir soru sordular. Ben altı yıldır Talim ve Terbiye Kurulu'ndayım, bu süre içinde değişen bakanlarımız, Bakanlıktan ayrılmadan önce kendi söylev ve demeçlerini bir kitap haline getiriyorlar. Kendilerine özgü kitaplar, ancak bunlar henüz bir bütün haline getirilmiş değil.

Bir diğer nokta "Öğretmenlerimiz yöntem bilmiyor" demişim. 200 öğrenciye yapmış olduğumuz anket sonucunu burada değerlendirdim ve size bir sonuç çıkardım,

ancak şunu da söyleyebilirim ki, 10 yıl rehberlik alanında yapmış olduğum gözlem, öğretmen arkadaşlarımızın öğrencinin, sınıfın düzeyini hiç dikkate almadan yöntem uyguladıklarıdır. Öğretim gerçekten bir sanat işidir. Sınıfın durumuna göre öğretim yöntemi uygulamaları gerekir düşüncesindeyim.

Sayın Özoğlu'nun Öğretmen El Kitabı konusundaki görüşlerini saygıyla karşılıyorum, ancak ortaokulda her ders için, sosyal bilgiler, matematik, milli tarih, milli coğrafya konusunda ortaokul yani ilköğretim kısmı ele alınmıştır, görüşme aşamasındadır, çalışmalar devam edecektir. Lise için Öğretmen El Kitabını henüz ele almadık, düşünülebilir, çalışılabilir.

Teşekkür ediyorum.

Bir dinleyicimiz de dört cilt tarih kitabından bahsettiler. Tarih kitaplarını taradık. Bunlardan yararlanıyoruz yararlanmaya da devam edeceğiz kanısındayım.

Plan yapılmalı mı? Plansız hiç bir şey olmaz düşüncesindeyim. Bir öğretmen arkadaşım sordu, Sayın Kuru da cevapladı, devlet bile planlı yönetiliyor, o 40 dakikalık ders de planlı öğretilmeli, planlı yapılmalı, neyi nasıl öğreteceğini o planda göstermeli; yararlı olur düşüncesindeyim.

Zümre Öğretmen Kurul Tutanaklarını bir tiyatro eseri şeklinde yorumladı, Sayın Öğretmen arkadaşımız, Zümre Öğretmen Tutanakları, eğitim öğretim amaçlıdır. Eğitimde

birlik ve beraberliği sağlamak için yapılır. Bu da bir yönetmelik gereğidir. Ben bir eğitimci olarak buraya katıldım, bir eğitimci olarak da bu sayın arkadaşımızın görüşlerinden üzüntü duyduğumu belirtmek istiyorum. Şunu anlıyorum ki, okulda demokratik hayatı yerleştirememişiz; ama bu demokratik hayatı yerleştirecek olan da öğretmendir. Ben bunu yine öğretmene bağlıyorum.

Kısaca alabildiğim bu kadar, sorularınızdan unuttuğum varsa sorabilirsiniz, memnun olurum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Şenünver'e verdiği bilgiler için biz de çok teşekkür ediyoruz.

Sayın Yavuz söz sırası sizde, buyurun.

Doç. Dr. Ünsal YAVUZ — Efendim, bana bu kadar soru yok. Yalnız Süleyman Özoğlu Hocamdan bir soru var, Dersin El Kitabı ile ilgili. Dersin El Kitabı olarak biz her zaman Nutuk'ta ısrar ediyoruz; çağdaş ve uygar boyutlardaki yeni Türk Devletini kuran kurucunun kaleminden ortaya çıkmış birinci elden bir kaynak. Bunun okunması gerekir. Ama Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Atatürk Kültür Merkezi'ndeki Toplantısında aceleyle bir anket yaptım. Salonun yarısı polis akademisi öğrencileriydi ve genç arkadaşlardı, öbür taraf orta yaş grubu olduğu için nasıl olsa Nutuk'a göz atmış olacaktı. Şöyle yaklaşık 70 - 80 kişiye "Kimin elinde Nutuk var?" dedim 10-15'i el kaldırdı, "Kaçınız ilk sayfaya

göz attı?" dediğimde o 15 kişi beşe düştü. Biliyorsunuz bir dönemde Nutuk sakıncalı kitaptı, üstelik Harp Okullarında da okutulmuyordu. Yani okunması yasaktı. Şimdi Nutuk, başvuru kaynağı. Fakat o dönemden sonra Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ile ilgili birçok yayın yapılmış, aslında hepsi birbirinin yinelenmesi gibi. Oysa bugüne kadar uzanan süreçte, yabancı arşivlerde bulunan belgeler de yayınlanmış, bunlarla zenginleştirerek yeni çalışmaların yapılması herhalde yabancılara görüşünü de Anadoludaki harekete getirmesi açısından daha güzel ve renkli olacaktır inancındayım. Sonuç olarak bu konuda tek kitap önermek yerine, sınırsız kitap önererek öğrenciyi araştırmaya itmek gerekir; eğer sınıflarda tartışma ortamını hazırlamak istiyorsak.

ABD'li Konuk Araştırmacı Albay dostumuz "Atatürkçülük kullanılmalı mı, yoksa olmamalı mı veya inkılap olsa ne olur olmasa ne olur?" diye sordu. Dışardaki ideolojiler de yapıcısının ismi ile anılıyorlar. Dolayısıyla bizde de "Atatürkçülük" adı altında anılmasında yarar görüyorum ve öyle kullanıyorum. Politik Terimler Sözlüğüne baktığımız zaman "Kemalist Ideoloji" olarak geçiyor ve "Üçüncü dünya ülkelerine örnek olmuş ilerici ve reformcu bir ideoloji" olarak anlatılıyor. Kemalist mi olsun Atatürkçülük mü olsun? O bizim içimizde de tartışmalı bir konu, bir kısım Kemalist tarafını çok seviyor, Mustafa Kemal'i askeri giysi ile seviyor; bir kısmı da sivil fotoğraflarını çok seviyor. Yani Türkiye'yi Türkiye yapan, büyük yapan, çağdaş, uygar toplum ve devlet yapısını yaratan Atatürk'ü biçimselliğe dönüşen böyle bir tartışma içine çekmek güzel değil. Arkadaşlarımız

anımsayacaklar son yıllara kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bir tarafta asker giysili bir tarafta sivil giysili fotoğrafı dururdu. Bugün devlet dairelerine gittiğiniz zaman orada oturan memurun görüşünün ne olduğunu arkasında asılı fotoğraftan saptayabilirsiniz. Samimidir veya bir taraflara hoş görünmek için öyle görünmek durumundadır. Ama ben Mustafa Kemal Atatürkçüyüm, ikisini de tutuyorum.

"İnkılap" sözcüğü tartışıldı, bizim Enstitünün adı da İnkılap ama bu ismi ben koymadım, ne yapalım yasalar koydu, başlıklı kağıtlarımızda öyle ama biz konuşmalarımızda "Devrim Tarihi Enstitüsü" diyoruz. Onun için "Atatürk, Atatürkçülük, Atatürk Devrimleri" demek yerinde olur inancındayım, ben o düşüncedeyim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Yavuz.

Oturumun son sözü Aybars'ın, ilk sözü de onundu, buyurun efendim.

Prof. Dr. Ergün AYBARS — Meslektaşlarımla bir yanlışlığa kapılmamaları için söylüyorum yöntem bakımından Nutuk tek başına Atatürkçülüğü açıklamaz. Bunu bugün saptırma biçiminde kullanan bilim adamları var, Nutuk'un eleştirisini yapmışlar, Nutuk'tan faşist bir Atatürk çıkarmışlar karşımıza." İşte bu cümlesi onun şu psikolojik yönünü gösterir. Şu cümlesi bunu gösterir" diye. Bu, bilim adına ayıp bir şey. Atatürk 1927'de ölseydi, bizim elimizde

Nutuk olacaktı, bir de 1927'ye kadar Mecliste söylemiş olduğu, basında yer alan demeçleri olacaktı. O zaman biz Laik Atatürk'ü öğrenemeyecektik. Şimdi Nutuk'u ele alıp orada kalırsanız siz Laik Atatürk'ü, Halkçı Atatürk'ü, Devrimci Atatürk'ü öğrenemezsiniz. Dolayısıyla 10 Kasım 1938'de ölmüş olan Atatürk'ü yaşamının bütünlüğü içerisinde ve aşama aşama ele alıp öyle vermek gerekir. Atatürk İlkeleri, Altı İlke'dir. Bunların tanımını Atatürk yapmıştır. Lise kitabında, biraz önce sözettiğim 15. Yıl kitabında yapmıştır. Laikliğin tanımını yapmıştır; ama laikliğin öğretisi de gerekli. Çünkü laiklik kendi başına bir bilim alanı, bir öğreti, bir ideolojidir. Onun öğretisini yapmak için siz laikliği alacaksınız, çok zengin bir bibliyografya ile vereceksiniz. Türk Devletçiliğinin tanımını yapmıştır; ama siz ekonomik alanına gireceksiniz. Atatürk'ün yapmadığını siz yapacaksınız ama basacağınız nokta Altı İlke'deki tanımlamaların kendisi olacak. 1982 Anayasasına Atatürk Milliyetçiliği niye kondu? "Atatürk Milliyetçiliği" diye bir milliyetçilik türü yok. Sadece ırkçı milliyetçiliği engellemek için kondu. Başka bir nedeni yoktu. Sonra ikinci bir şey, dikkat ediyorum bugün sorunlara yaklaşılırken hep 12 Eylül edebiyatı yapıldı. Sanki 12 Eylül öncesinde hatalar yokmuş gibi. Bakın 1973 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Atatürk'ün partisi olduğunu inkâr etti, "Yeni Cumhuriyet Halk Partisinin eski Cumhuriyet Halk Partisiyle ilişkisi yoktur" dedi. Anımsayın, o gün Millî Selamet Partisi'yle, yani Atatürk düşmanı olan bir partiyle koalisyona girdi. İmam Hatip Lisesi mezunlarını, Harp Okulları dahil üniversitelere almak için karar alındı, Genelkurmay

bastırıldığı için sadece Harp Okulları bundan kurtuldu ve ben o gün de Genelkurmayın arkasındayım, bu gün de arkasındayım açık söyleyeyim. Şimdi 1973'ün politikacısının suçunu 12 Eylül'e yüklemeyelim. 12 Eylül'ün sorumluluğunu kendi koşulları içinde arayalım, ben 12 Eylül'ün savunuculuğunu da yapmak istemiyorum. 12 Eylül bir tarihi olgudur, henüz bilimsel olarak içine girmiş değiliz, girebilmiş değiliz, onun için orada duracağız. Bizim insanımızın tarihe bakışı yanlış. Televizyonda bir kırmızı koltuk, kırmızı koltuğa birisi çıkartılıyor. İstiklal Mahkemeleri konusunda hiç bir şey okumamışlar, İstiklal Mahkemeleri nedir, nasıl kurulmuştur, niçin kurulmuştur, nasıl çalışmıştır, hiç bir şey bilmiyorlar. Ama İstiklal Mahkemeleri hakkında atıp tutuyorlar.

Başka bir şey söyleyeyim. Sayın Meclis Başkanımız geçen gün televizyonda bir konuşmasında 27 Mayıs olayını ele alırken Türk Ordusunu Yeniçeri Ordusuna benzetti. O günün Demokrat Partisinin avukatlığını yapan bir kişinin bu sorunu televizyonda söylemesi yanlış. Çünkü kendisi taraftır, nesnel değildir. Şimdi 27 Mayıs'ı bilim adamı olarak mı ele alıp inceleyeceğiz, yoksa bir siyasi konu olarak mı. Siyasi konu olarak ele aldığımız zaman ya karşısınız, ya tarafsınız. Dolayısıyla sorunu çözemeyiz. Ama 27 Mayıs şu tarihte şöyle olmuştur diyebiliriz. Yorumuna girdiğiniz zaman karşısında olan ya da taraf olan insanlar karşınıza çıkacaktır. Dolayısıyla Türkiye'de televizyon bile daha nesnel olamadıysa, Millî Eğitim nesnel olamazsa daha sorunlarımız bitmeyecek.

Albay Guess'e bir kısa cümle ile cevap vereyim. Bakın Halkçılık maddesinde Halkçılığı tanımladıktan sonra "Kemalizmin kabul ettiği milliyetçilikte, halkçılık zaruri bir unsurdur" deniyor. Resmi tanımında Kemalizm 1938'deki tanımında vardır, terim olarak vardır. Hatta Mahmut Esat Bozkurt'un kitabının adı "Atatürk İhtilali"dir ve bu kitap Atatürk zamanında ders kitabı olarak okutulmuştur, Atatürk de Mahmut Esat Bozkurt'a neden bunu "Atatürk İhtilali" diye okutuyorsun" dememiştir. Dolayısıyla bu terimler geçerlidir. Önemli olan Atatürkçülük mü, Kemalizm mi değil; içeriğine bilimsel olarak iyi oturtmak ve yerleştirmektir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Aybars'a çok teşekkür ediyoruz.

Efendim, son değerlendirme kısmına gelmeden önce acaba soruyu soran Sayın Konuk Araştırmacımız sorunun cevabını kendisi söylemek ister mi? Böyle bir soru var da dinleyicilerden onun için sordum.

Albay GUESS — Efendim, ben halen araştırma yapıyorum, fakat şimdiye kadar vardığım sonuç Atatürkçülük sözcüğü terim olarak silinirse yararlı olur.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Ben son olarak şunu söylemek istiyorum. İki gün boyunca hepimiz yorulduk, ama değdi diyorum. Çünkü hiç bir şey

yapamamış olmak bile serbestçe bu kürsüde her şeyi dostça, demokratik biçimde tartıştık. Gönül rahatlığı ile gidiyoruz ve bu toplantının kitabı yayımlandığı zaman sanıyorum amacına tam olarak ulaşmış olacak. Ben toplantıyı amacına ulaşmış olarak değerlendiriyorum.

Başta panel üyeleri, bildiri sunan bilim adamlarımız olmak üzere hepinize çok teşekkür ediyoruz efendim.

EK 1

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
X. ÖĞRETİM TOPLANTISI
PROGRAMI**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
X. ÖĞRETİM TOPLANTISI**

**ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA
İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK
ÖĞRETİMİ VE SORUNLARI**

21 - 22 MAYIS 1992

**YER : TED Ankara Koleji Vakfı Konferans Salonu
Ziya Gökalp Caddesi, No. 48, Yenışehir/ANKARA**

«ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA İNKILAP TARİHİ VE
ATATÜRKÇÜLÜK ÖĞRETİMİ VE SORUNLARI»

21 - 22 MAYIS 1992

21 MAYIS 1992 - PERŞEMBE

10.00 — 10.30	—	AÇILİŞ
	—	Prof. Dr. Mahmut ÂDEM (TED Bilim Kurulu Başkanı)
	—	Prof. Dr. Rüştü YÜCE (TED Genel Başkanı)
	—	Köksal TOPTAN (Milli Eğitim Bakanı)
10.30 — 11.00	—	BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN	—	Doç. Dr. Nezahat SECKİN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Ekrem ÜÇYİĞİT (Emekli Tarih Öğretmeni)
KONU	—	"İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Orta- öğretim Programlarındaki Yeri ve Niteliği"
11.00 — 11.15	—	TARTIŞMA
11.15 — 11.30	—	ARA — ÇAY
11.30 — 12.00	—	İKİNCİ OTURUM
BAŞKAN	—	Prof. Dr. İnci SAN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Prof. Dr. Salih ÖZBARAN (DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi)

KONU	—	"Yakın Dönemler Tarihi Öğretimi ve Devrim Tarihi"
12.00 — 12.15	—	TARTIŞMA
12.15 — 14.00	—	ÖĞLE TATIL
14.00 — 16.00	—	ÜÇÜNCÜ OTURUM (PANEL I)
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONU	—	"İNKILAP TARİHİ DERSİNİN ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR"
KATILANLAR	—	Prof. Dr. Sina AKŞİN (A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)
	—	Tülin CANBOLAT (TED Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi Tarih Öğretmeni)
	—	Prof. Dr. Hasan KÖNİ (A. Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü)
	—	Muammer ŞANLI (Milli Eğitim Bakanlığı Mufettişi)
	—	Alper TAŞDELEN (TED Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi Öğrencisi)
16.00 — 16.15	—	ARA — ÇAY
16.15 — 17.00	—	TARTIŞMA
22 MAYIS 1992 CUMA		
10.00 — 10.30	—	DÖRDÜNCÜ OTURUM

BAŞKAN	—	Dr. Ferhan DĞUZKAN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Prof. Dr. Şerafettin TURAN (A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi)
KONU	—	"Atatürk Devrimi ve Atatürkcülüğün Temel İlke ve Özellikleri"
10.30 — 10.45	—	TARTIŞMA
10.45—11.15	—	BEŞİNCİ OTURUM
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Yüksel İNAN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Prof. Dr. Saçıl AKGÜN (ODTÜ Fen—Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)
KONU	—	"Ortaöğretim Derslerinde Atatürk İlkeleriyle Çalışan Öğeler"
11.15—11.30	—	TARTIŞMA
11.30—11.45	—	ARA — ÇAY
11.45 — 12.15	—	ALTINCI OTURUM
BAŞKAN	—	Doç. Dr. Meral ÇİLELİ (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Erdal ASLAN (DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü)
KONU	—	"İnkılap Tarihi ve Atatürkcülük Dersinde Kul- lanılan Kitapların Değerlendirilmesi"

12.15 — 12.30	—	TARTIŞMA
12.30 — 14.00	—	ÖĞLE TATILI
14.00 — 16.00	—	YEDİNCİ OTURUM (PANEL II)
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Mahmut ÂDEM (TED Bilim Kurulu Başkanı)
KONU	—	"İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK ORTAÖĞRETİM GENÇLİĞİNE NASIL DAHA İYİ ÖĞRETİLEBİLİR"
KATILANLAR	—	Prof. Dr. Ergün AYBARS (DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü)
	—	Ayşe Sevil KURU (Ankara Atatürk Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni)
	—	Güler ŞENÜNVER (Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi)
	—	Doç. Dr. Ünsal YAVUZ (A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Yardımcısı)
	—	Yaşar YÜCEL (A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi)
16.00 — 16.15	—	ARA — ÇAY
16.15 — 17.00	—	TARTIŞMA — GENEL DEĞERLENDİRME

EK 2

YAYINA HAZIRLIK ÇALIŞMALARINDA GEREKLİ DÜZELTMELER İÇİN İLGİLİLERE GÖNDERİLEN YAZI ÖRNEĞİ

Sayın

Derneğimizce düzenlenen ve 21 - 22 Mayıs 1992 tarihlerinde TED Konferans Salonu'nda yapılmış bulunan "ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK ÖĞRETİMİ VE SORUNLARI" konulu "TED Öğretim Toplantısı"nda sunulan Panel ve Bildirilerin bir kitap haline getirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Bu toplantıda,
.....konulu

BİLDİRİ/PANEL ile ilgili olarak;

- [] Sunduğumuz konuşmanın,
- [] İzleyicilerin yöneltmiş oldukları sorulara verdiğiniz cevapların,
- [] İzleyici olarak, toplantının "Tartışma" kısımlarında; katkı niteliğindeki konuşmanız veya bildiri sahibine ya da panel üyelerine yönelttiğiniz soruların, ses alıcı gereçten belirlenebilen metni ekte sunulmuştur.

24 Ağustos 1992 tarihine kadar ekte sunulan metinde, metnin aslına sadık kalarak yapılmasını gerekli gördüğünüz düzeltmeleri, eklemeleri ve çıkarmaları yaparak yayınlanmasını istediğiniz metnin Derneğimize ulaştırılmasını dilemekteyiz. Bu yayınının kısa sürede yayınlanması planlanmaktadır. Bu bakımdan, gerekli düzenlemelerden sonra, yazınızı basıma hazır bir biçimde daktilo ile yazılmış olarak göndermenizi beklemekteyiz.

Ayrıca, halen düzeltme yapmak üzere gönderdiğimiz ekteki metinde, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, bu metnin ve toplantı sırasında verdiğiniz (Şayet verdiyseniz) bildiri veya panel konuşmanızın metninin basılmasını belirten, "basılabilir" ibaresi ile imzalı olarak göndermenizi rica etmekteyiz.

Bilginizi rica eder, ilgileriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Mehmet BAKLACI
TED Genel Müdürü

- NOT :1 — Ekte sunulan metnin düzeltilerek, yeniden yazılması halinde, tarafımızdan gönderilen metinle birlikte iadesi,
- 2 — Düzeltme sırasında yazım kurallarına dikkat edilmesi,
- 3 — Gereksiz gördüğünüz paragraf ve cümlelerin çıkarılması, konuşmanızın çerçevesini aşacak ekler yapılmaması ve yabancı isim ve terimlerin orijinali ile Türkçe okunuşunun belirtilmesi rica olunur.

EK 3

DİZİN (Ad Buldurusu)

DİZİN (Ad Buldurusu)

- ÂDEM Mahmut : VI, VII, 179, 199, 201, 227, 234, 240, 244, 245, 247, 251, 254, 255, 259, 262, 264, 270, 274, 276, 279, 281, 283, 286.
- AKGÜN, Seçil : 151, 153, 166, 167, 170, 172, 174.
- AKŞİN, Sina : 43, 47, 55, 57, 81, 87, 91, 122, 123, 166.
- ASLAN, Erdal : 34, 37, 177, 179, 195, 196.
- AYBARS, Ergün : 143, 148, 199, 201, 227, 229, 245, 247, 258, 261, 283, 286.
- CANBOLAT, Tülin : 57, 59, 60, 121.
- ÇAVDAR, Arif : 49, 50.
- ÇİLELİ, Meral : 177, 195, 196, 197.
- EKE, Kâzım : 15, 42, 46.
- EMİRALIOĞLU, Mehmet : 17, 18, 44, 47, 146, 149, 167, 195.
- ERGENÇ, Özer : 48, 51, 229.
- GÖNÜLAL, İsmet : 25, 259, 279.
- GÜVENÇ, Bozkurt : 45, 46, 51, 57, 59, 67, 72, 81, 86, 91, 93, 103, 108, 109, 112, 116, 117.
- İNAN, Yüksel : 151, 166, 167, 169, 171, 173, 174, 175.
- KARA, Nejat : 196.
- KILINÇ, Aysun : 53, 107.
- KÖNİ, Hasan : 57, 86, 87, 103, 123.
- KURU, Ayşe Sevil : 113, 199, 201, 235, 252, 267, 276.
- METİN, Halil : 93, 145, 173, 174.
- OĞUZKAN, Ferhan : 19, 127, 141, 143, 145, 146, 147, 150, 256, 279.

ÖCAL, Erdal	: 274.
ÖZBARAN, Salih	: 31, 33, 42, 43, 46, 49, 50, 51, 53, 119, 120, 179.
ÖZÇELİK, Turan	: 145, 149.
ÖZEK, Suna	: 91, 92.
ÖZOĞLU, Süleyman Çetin	: 264, 270, 281.
QUESS	: 276, 286.
SAKAR, Hamza	: 169.
SAN, İnci	: 31, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 53, 55.
SEÇKİN, Nezahat	: 1, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 29.
ŞANLI, Muammer	: 57, 72, 91, 92, 98, 104, 108, 116, 119, 122, 228.
ŞENÜNVER, Güler	: 199, 201, 240, 244, 245, 250, 255, 259, 261, 274, 279.
TAŞDELEN, Alper	: 57, 67, 113, 115, 121.
TURAN, Şerafettin	: 127, 129, 147, 150.
TURNA, Mustafa	: 21, 270.
ÜÇYİĞİT, Ekrem	: 1, 3, 15, 16, 20, 23, 27, 28, 51, 59, 97, 111, 112, 117, 118, 123, 142, 143.
ÜNLÜ, Harun	: 104, 108, 262, 276.
YAVUZ, Ünsal	: 55, 199, 201, 227, 234, 247, 250, 251, 266, 281.
YEŞİLTAŞ, Nuri	: 146, 150.
YÜCE, Rüştü	: XV.
YÜCEL, Yaşar	: 201.

EK 4

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

A. EĞİTİM DİZİSİ YAYINLARI

	Fiyat
1. Yükseköğretime Giriş Sorunları.....	Tükendi
2. Ulusal Eğitim Politikamız.....	Tükendi
3. Çocuk ve Eğitim.....	Tükendi
4. Temel Eğitim ve Sorunları.....	Tükendi
5. Atatürk ve Eğitim.....	12.500.-
6. Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
7. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları.....	Tükendi
8. Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz.....	12.500.-
9. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
10. Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları.....	12.500.-
11. Yaygın Eğitim ve Sorunları.....	12.500.-
12. Yükseköğretimde Değişmeler.....	12.500.-
13. Demokrasi için Eğitim.....	15.000.-
14. Eğitimde Laiklik.....	20.000.-
15. Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları.....	Basılıyor
16. Ders Geçme ve Kredi Sistemi: İlk Uygulamalar.....	20.000.-
17. Yükseköğretimde Nasıl Bir Yaşa?.....	20.000.-

B. ÖĞRETİM DİZİSİ YAYINLARI

	Fiyatı
1. Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
2. Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
3. Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
4. Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
5. Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
6. Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
7. Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
8. Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları.....	15.000.-
9. Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi ve Sorunları.....	15.000.-

C. ARAŞTIRMA DİZİSİ YAYINLARI

Fiyatı

1. İlkokul Çocuklarının Davranışlarının Öğretmenler Yoluyla Gözlenmesi Öğretmen Gözlem Formu El Kitabı..... 3.500.-
2. Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Problemlerinin Tür, Yoğunluk ve Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması..... 3.500.-

D. EĞİTİM VE BİLİM DERGİSİ

Fiyatı

Her üç ayda bir yayımlanan Eğitim ve Bilim Dergisi 85. sayısına ulaşmıştır..... 10.000.-

YAYINLARIN SAĞLANMASI

1. TED Yayınları, Ziya Gökalp Caddesi No. 48 Yenışehir/ ANKARA adresine başvurarak sağlanabilir. Bu başvurularda Eğitim ve Öğretim Dizisi yayınlarında, öğretmen ve öğrencilere % 20 indirim yapılır.
2. Bulunulan yerin Ziraat Bankası kanalıyla T.C. Ziraat Bankası Ankara - Mithatpaşa Şubesi nezdindeki 30440/A-456 no.lu hesaba para yatırarak banka makbuzu ve posta ücreti ile sipariş verilebilir.

Adres : Türk Eğitim Derneği
Ziya Gökalp Caddesi No. 48
Tel : 431 34 87 - 431 34 88
Yenişehir/ANKARA

